

Om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Gjennomføring av EØS-regler tilsvarende EUs tredje
hvitvaskingsdirektiv i norsk rett

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-0930-4

PDC Tangen

Til Finansdepartementet

Ved kongelig resolusjon 10. november 2006 ble det oppnevnt et lovutvalg for vurdering av tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering samt tiltak mot manipulering av finansiell informasjon. Lovutvalget legger med dette frem utredning om tiltak mot hvitvasking av penger og terrorfinansiering, med forslag til ny hvitvaskingslov og ny hvitvaskingsforskrift.

Oslo, 24. august 2007

Kristin Normann
leder

Cecilie Ask	Hege Dahl	Sven Arild Damslora
Olav Hasaas	Ingebret Grude Hisdal	Helge Jakob Kolrud
Sven L'Abée-Lund	Frode Mellemvik	Ida Kinn Nilsen
Sandra Riise	Atle Roaldsøy	Gunn-Heidi Tannum

Per Arne Dæhli
Per Christian Bærøe

Innhold

1	Sammendrag og bakgrunn	7	3.11	Offentlige forvaltningsorganer	29
1.1	Sammendrag	7			
1.2	Utvalgets sammensetning og mandat	9	4	Kundekontroll og løpende oppfølging	30
1.3	Bakgrunn	10	4.1	Innledning	30
1.3.1	Tredje hvitvaskingsdirektiv	10	4.2	Risikobasert kundekontroll og løpende oppfølging	31
1.3.2	Utfyllende rettsakter	11	4.2.1	EØS-rett	31
1.3.3	FATFs anbefalinger og evaluering av Norge	11	4.2.2	Norsk rett	31
1.3.4	Konvensjoner	12	4.2.3	Utvalgets vurdering	31
1.3.5	Gjennomføring av tredje hvitvaskingsdirektiv i Danmark og Sverige	12	4.3	Plikt til å foreta kundekontroll	31
1.4	Utvalgets arbeid	13	4.3.1	EØS-rett	31
1.5	Ny hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift	13	4.3.2	Norsk rett	32
			4.3.3	Utvalgets vurdering	32
2	Formål og begreper	14	4.4	Gjennomføring av kundekontroll ..	33
2.1	Definisjon av «hvitvasking»	14	4.4.1	EØS-rett	33
2.2	Formålsbestemmelse	15	4.4.2	Norsk rett	34
2.3	Lovens tittel	16	4.4.3	Utvalgets vurdering	35
2.4	Øvrige definisjoner	16	4.5	Tidspunkt for kundekontroll	41
			4.5.1	EØS-rett	41
3	Anvendelsesområde	18	4.5.2	Norsk rett	42
3.1	Innledning	18	4.5.3	Utvalgets vurdering	42
3.2	Forsikringsformidlingsforetak	18	4.6	Følger av at kundekontroll ikke kan gjennomføres	43
3.2.1	EØS-rett	18	4.6.1	EØS-rett	43
3.2.2	Norsk rett	18	4.6.2	Norsk rett	43
3.2.3	Utvalgets vurdering	19	4.6.3	Utvalgets vurdering	43
3.3	Vedlegg I til det konsoliderte bankdirektiv	20	4.7	Kundekontroll utført av tredjepart ..	44
3.3.1	EØS-rett	20	4.7.1	EØS-rett	44
3.3.2	Norsk rett	20	4.7.2	Norsk rett	45
3.3.3	Utvalgets vurdering	20	4.7.3	Utvalgets vurdering	45
3.4	Forsikringsselskap og verdipapirforetak	22	4.8	Utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll	48
3.5	Unntaksadgang	23	4.8.1	EØS-rett	48
3.6	Tilbydere av virksomhetstjenester ..	23	4.8.2	Norsk rett	48
3.6.1	EØS-rett	23	4.8.3	Utvalgets vurdering	48
3.6.2	Norsk rett	23	4.9	Forenklet kundekontroll	49
3.6.3	Utvalgets vurdering	24	4.9.1	EØS-rett	49
3.7	Prosjektmeglere og valutameglere ..	24	4.9.2	Norsk rett	50
3.7.1	Prosjektmeglere	24	4.9.3	Utvalgets vurdering	50
3.7.2	Valutameglere	25	4.10	Løpende oppfølging	53
3.8	Forhandlere av gjenstander – kontantforbud	25	4.10.1	EØS-rett	53
3.8.1	EØS-rett	25	4.10.2	Norsk rett	53
3.8.2	Norsk rett	25	4.10.3	Utvalgets vurdering	53
3.8.3	Utvalgets vurdering	25	4.11	Forsterkede kontrolltiltak	54
3.9	Postoperatører ved formidling av postsendinger	28	4.11.1	EØS-rett	54
3.10	Spillvirksomhet, inkassoforetak og regulerte markeder	28	4.11.2	Norsk rett	55
			4.11.3	Utvalgets vurdering	56
			5	Undersøkelse og rapportering ..	60
			5.1	Innledning	60
			5.2	Undersøkelses- og rapporteringsplikt	60

5.2.1	EØS-rett	60	8.2.3	Utvalgets vurdering	75
5.2.2	Norsk rett	60	8.3	Økokrims håndtering av	
5.2.3	Utvalgets vurdering	61		opplysninger	75
5.3	Gjennomføring av mistenkelige		8.4	Forskriftshjemler	76
	transaksjoner	63	8.5	Andre offentlige kontrollorganers	
5.3.1	EØS-rett	63		adgang til å gi opplysninger til	
5.3.2	Norsk rett	63		Økokrim	76
5.3.3	Utvalgets vurdering	63	9	Forordning (EF) nr. 1781/2006	78
5.4	Forholdet til taushetsplikt	64	9.1	Gjennomføring av forordning (EF)	
5.4.1	EØS-rett	64		nr. 1781/2006	78
5.4.2	Norsk rett	64	9.2	Nærmere om innholdet i	
5.4.3	Utvalgets vurdering	64		forordning (EF) nr. 1781/2006	78
5.5	Forbud mot å avsløre		10	Økonomiske og administrative	
	undersøkelser, rapportering eller			konsekvenser	80
	etterforskning	64	11	Merknader til de enkelte	
5.5.1	EØS-rett	64		bestemmelser	81
5.5.2	Norsk rett	65	12	Utkast til lov om tiltak mot hvit	
5.5.3	Utvalgets vurdering	65		vasking og terrorfinansiering mv.	88
6	Oppbevaring	67	13	Utkast til forskrift om tiltak mot	
6.1	Oppbevaringsplikt	67		hvitvasking og terrorfinansiering	
6.1.1	EØS-rett	67		mv.	96
6.1.2	Norsk rett	67	Vedlegg		
6.1.3	Utvalgets vurdering	67	1	Directive 2005/60/EC of the	
7	Interne rutiner og systemer mv.	69		European Parliament and of the	
7.1	Kontroll- og			Council of 26 October 2005 on the	
	kommunikasjonsrutiner	69		prevention of the use of the financial	
7.1.1	EØS-rett	69		system for the purpose of money	
7.1.2	Norsk rett	69		laundering and terrorist financing ..	101
7.1.3	Utvalgets vurdering	69	2	Commission Directive 2006/70/EC	
7.2	Elektroniske overvåkningssystemer	70		of 1 August 2006 laying down	
7.2.1	EØS-rett	70		implementing measures for Directive	
7.2.2	Norsk rett	70		2005/60/EC of the European	
7.2.3	Utvalgets vurdering	70		Parliament and of the Council as	
7.3	Systemer for oversikt over			regards the definition of 'politically	
	kundeforhold	71		exposed person' and the technical	
7.3.1	EØS-rett	71		criteria for simplified customer due	
7.3.2	Norsk rett	71		diligence procedures and for	
7.3.3	Utvalgets vurdering	71		exemption on grounds of a financial	
7.4	Filialer og datterselskaper i stater			activity conducted on an occasional	
	utenfor EØS	71		or very limited basis	120
7.4.1	EØS-rett	71	3	The Forty Recommendations	126
7.4.2	Norsk rett	71	4	9 Special Recommendations (SR)	
7.4.3	Utvalgets vurdering	71		on Terrorist Financing (TF)	134
8	Tilsyn og sanksjoner mv.	73	5	Regulation (EC) No 1781/2006 of	
8.1	Tilsyn	73		the European Parliament and of the	
8.1.1	EØS-rett	73		Council of 15 November 2006 on	
8.1.2	Norsk rett	73		information on the payer	
8.1.3	Utvalgets vurdering	74		accompanying transfers of funds ...	136
8.2	Sanksjoner	74			
8.2.1	EØS-rett	74			
8.2.2	Norsk rett	75			

Kapittel 1

Sammendrag og bakgrunn

1.1 Sammendrag

Generelt

Lovutvalget som skal vurdere tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering samt tiltak mot manipulering av finansiell informasjon (utvalget) legger med dette frem en utredning med forslag til ny hvitvaskingslov og ny hvitvaskingsforskrift. Forslagene skal gjennomføre EØS-regler tilsvarende Europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/60/EF om tiltak for å hindre at det finansielle systemet benyttes til hvitvasking og finansiering av terrorisme (tredje hvitvaskingsdirektiv). I tillegg fremmer utvalget forslag til rettsendringer som ikke har bakgrunn i Norges EØS-forpliktelser.

Formål

Det foreslås at formålsangivelsen i ny hvitvaskingslov unngår bruk av begrepet «hvitvasking», samt utvides til å omfatte formålene å forhindre profittmotivert kriminalitet og terrorfinansiering. Etter forslaget skal formålsangivelsen rette seg mot forebygging og avdekking av transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og finansiering av terrorisme. Uvalget har lagt til grunn at formålet med den nye loven reelt sett vil være det samme som formålet med gjeldende lov.

Anvendelsesområde

Det foreslås at gjeldende bestemmelse i hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 11, som henviser til foretak som er omfattet av punktene 2 til 12 og 14 i vedlegg til direktiv 2000/12/EF (det konsoliderte bankdirektiv), erstattes av en konkret opplisting av de relevante typer virksomheter. De fleste typer virksomhet som er nevnt i vedlegget vil omfattes av hvitvaskingsregelverket ved at lovgivningen gjelder for finansinstitusjoner og verdipapirforetak.

Anvendelsesområdet foreslås utvidet til å omfatte såkalte «tilbydere av virksomhetstjenester», herunder tjenesteytere som bistår med opprettelse av selskaper. Videre foreslås det at forsikringsagenter uttrykkelig omfattes av loven i til-

legg til forsikringsmeglere. Loven foreslås ikke gitt anvendelse på gjenforsikringsmeglingsvirksomhet.

Utvalget har vurdert om forhandlere av gjenstander bør unntas fra hvitvaskingsregelverket, og at det i stedet innføres et forbud mot kontantbetaling ved kjøp av gjenstander over et visst beløp. Utvalget anser at et slikt forbud ikke bør innføres, og foreslår at forhandlere med gjenstander fortsatt skal omfattes ved kontanttransaksjoner på 40 000 kroner eller mer. Utvalget anser at bestemmelsen ikke bør utvides til å omfatte selgere av tjenester. Det foreslås å videreføre en bestemmelse som gir adgang til å fastsette bestemmelser om at også transaksjoner med betalingskort skal reguleres på samme måte som kontanttransaksjoner ved kjøp av gjenstander.

Utvalget foreslår at postoperatører fortsatt skal omfattes av loven, men foreslår å innskrenke anvendelsesområdet til formidling av verdisendinger.

Kundekontroll og løpende oppfølging

Utvalget foreslår at det lovfestes et prinsipp om at gjennomføring av kundekontroll og løpende oppfølging skal foretas på et risikobasert grunnlag.

Kundekontroll skal etter utvalgets forslag utføres ved etablering av kundeforhold, ved transaksjoner som gjelder 100 000 kroner eller mer for kunder som den rapporteringspliktige ikke har et kundeforhold til, ved mistanke om at transaksjonen har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering samt ved tvil om hvorvidt tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige. For forhandlere av gjenstander foreslår utvalget at plikt til å foreta kundekontroll kun skal inntre ved transaksjoner i kontanter på 40 000 kroner eller mer.

Etter utvalgets forslag skal kundekontroll omfatte registrering av opplysninger om kunden, bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon, bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av egnede tiltak og innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art. Med reelle rettig-

heshavere menes fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer en kunde samt fysiske personer som en transaksjon gjennomføres på vegne av.

Kravene til registrering av opplysninger foreslås i hovedsak videreført, men skjerpes i forhold til juridiske personer som ikke er registrert i offentlig register.

I det vesentlige foreslår utvalget å videreføre bestemmelsene i gjeldende hvitvaskingsforskrift om hva som skal anses som gyldig legitimasjon for fysiske personer. Det foreslås bestemmelser som legger til rette for elektronisk identifikasjon, samt et generelt unntak fra plikten til å kreve gyldig legitimasjon i tilfeller hvor den rapporteringspliktige er sikker på kundens identitet.

Gjeldende regler om hva som skal anses som fysisk legitimasjon for juridiske personer foreslås i hovedsak videreført. Imidlertid foreslås skjerpede krav til legitimasjon for juridiske personer som ikke er registrert i et offentlig register. Videre foreslår utvalget at det stilles krav om gyldig legitimasjon for den som handler på vegne av den juridiske personen, samt dokumentasjon for at vedkommende er berettiget til å representere den juridiske personen utad.

Utvalget foreslår at bestemmelsen om at identitetskontroll som hovedregel skal skje ved fysisk fremmøte hos den rapporteringspliktige oppheves og erstattes av et krav om ytterligere dokumentasjon der det benyttes fysisk legitimasjon.

Det foreslås lovfestet et krav om at kundekontroll skal gjennomføres før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon. Enkelte unntaksregler foreslås fastsatt i forskrift.

Forbudet mot å etablere kundeforhold eller utføre transaksjon i tilfeller hvor kundekontroll ikke kan gjennomføres, foreslås videreført. I forhold til etablerte kundeforhold foreslås at det i slike tilfeller innføres plikt til avvikling av kundeforholdet. Avviklingsplikten er betinget av at fortsettelse av kundeforholdet medfører risiko for transaksjoner som har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering.

Utvalget foreslår at det gis adgang for rapporteringspliktige til å legge til grunn kundekontroll foretatt av tredjeparter. Ansvar for gjennomføring av kundekontroll i samsvar med lovens bestemmelser påhviler den rapporteringspliktige selv. I tilknytning til utveksling av opplysninger ved kundekontroll ved tredjeparter, foreslår utvalget et unntak fra lovfestede taushetspliktsregler og personopplysningsloven.

Det foreslås adgang til utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll, også til andre enn

rapporteringspliktige. Ansvar for lovmessig gjennomføring av kundekontroll i samsvar med lovens bestemmelser, samt etablering av forsvarlige rutiner, påhviler den rapporteringspliktige selv (oppdragsgiver).

Utvalget foreslår regler om unntak fra plikt til å foreta kundekontroll (forenklet kundekontroll). Unntak gjelder blant annet i tilfeller hvor kunden er finansinstitusjon, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, forsikringsselskap, forsikringsmeglingsforetak eller selskap hvis finansielle instrumenter er opptatt til notering på regulert marked i EØS. Unntakene gjelder ikke for plikten til å foreta kundekontroll ved mistenkelige transaksjoner.

Det foreslås plikt for rapporteringspliktige til å løpende følge opp eksisterende kundeforhold.

Utvalget foreslår en generell plikt for rapporteringspliktige til å anvende ytterligere kontrolltiltak i situasjoner som etter sin art innebærer høy risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering.

Det foreslås særskilte regler om forsterkede kontrolltiltak i tilknytning til «politisk eksponerte personer». Uttrykket omfatter fysiske personer som innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge, samt nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere til slike personer. Nærmere regler om hvem som skal anses som politisk eksponerte personer, foreslås inntatt i forskrift. Rapporteringspliktige skal ha til rådighet egnede risikobaserte framgangsmåter for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person, samt iverksette særskilte kontrolltiltak i forbindelse med kundeforhold med eller transaksjoner for slike personer.

For kredittinstitusjoner foreslås plikt til å iverksette forsterkede kontrolltiltak i tilknytning til korrespondentbankforbindelser. Videre foreslås det et forbud mot at kredittinstitusjoner inngår eller opprettholder korrespondentbankforbindelser til tomme bankselskaper, samt plikt til å treffe egnede tiltak for å sikre at det ikke inngås eller opprettholdes korrespondentbankforbindelser til finansinstitusjoner som er kjent for å tillate at deres konti brukes av tomme bankselskaper.

Undersøkelser og rapportering

Utvalget foreslår at bestemmelsene i gjeldende hvitvaskingslov om undersøkelses- og rapporteringsplikt ved mistenkelige transaksjoner i det vesentlige videreføres. Det foreslås hjemmel for

departementet til å pålegge rapporteringspliktige å overføre opplysninger til Økokrim elektronisk.

Hovedregelen om at den rapporteringspliktige ikke skal gjennomføre mistenkelige transaksjoner før Økokrim er underrettet, foreslås videreført.

Gjeldende bestemmelser om at opplysninger som i god tro meddeles Økokrim ikke medfører brudd på taushetsplikt og ikke gir grunnlag for erstatning eller straff, foreslås videreført. Unntaksbestemmelsen om utveksling av kundeopplysninger mellom finansinstitusjoner utvides til å omfatte forsikringsselskaper.

Utvalget foreslår at det lovfestes et forbud mot at kunder eller tredjepersoner gjøres kjent med at det foretas undersøkelser, er gitt opplysninger til Økokrim eller er iverksatt etterforskning. Enkelte unntak fra forbudet foreslås fastsatt i forskrift.

Oppbevaring

Hvitvaskingslovens regler om oppbevaring av dokumenter og opplysninger foreslås i det vesentlige videreført. Rapporteringspliktige skal oppbevare kopier av dokumenter benyttet ved kundekontroll, samt registrerte opplysninger, i et tidsrom på minst fem år etter at kundeforholdet er avsluttet eller transaksjonen er gjennomført, med mindre lengre frister følger av annen lov eller forskrift.

Kontroll- og kommunikasjonsrutiner

Reglene om kontroll- og kommunikasjonsrutiner i gjeldende hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift foreslås videreført med enkelte endringer. Utvalget foreslår at det oppstilles et generelt krav til rapporteringspliktige om å ha forsvarlige kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av pliktene etter hvitvaskingsregelverket. Kravet om skriftlighet foreslås ikke videreført. Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd, dvs. blant annet finansinstitusjoner og verdipapirforetak, pålegges å kommunisere rutiner til filialer og datterselskap i tredjestater. Videre foreslås innført en generell plikt for rapporteringspliktige til å treffe nødvendige tiltak for å sikre at ansatte og andre personer som utfører oppgaver på vegne av den rapporteringspliktige, er kjent med de plikter som pålegges den rapporteringspliktige og lærer å kjenne igjen mistenkelige transaksjoner og er kjent med den rapporteringspliktiges interne rutiner for håndtering av slike.

Kravet om at finansinstitusjoner skal etablere elektroniske overvåkingssystemer foreslås videreført. Det foreslås også at departementet gis hjem-

mel til å pålegge andre rapporteringspliktige slik plikt.

Utvalget foreslår innført plikt for rapporteringspliktige som nevnt i lovforslaget § 4 første ledd, herunder finansinstitusjoner og verdipapirforetak, å ha systemer som muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsler fra Økokrim eller tilsynsmyndigheten om hvorvidt de har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete personer og om kundeforholdets art. Videre foreslås innført plikt for slike rapporteringspliktige til å påse at filialer og datterselskaper etablert i tredjestater anvender tilsvarende tiltak for kundekontroll, løpende oppfølging og oppbevaring. Dersom lovgivningen i vedkommende stat ikke tillater anvendelse av slike tiltak, foreslås det at den rapporteringspliktige skal informere tilsynsmyndigheten om dette og iverksette andre kontrolltiltak.

Sanksjoner

Gjeldende regler om administrative sanksjoner fra tilsynsorgan, i form av pålegg og tvangstiltak, foreslås videreført.

Straffebudet for overtredelse av hvitvaskingsregelverket foreslås utvidet til å ramme overtredelse ved grov uaktsomhet.

Opplysninger om betaleren ved pengeoverføringer

Utvalget foreslår forskriftshjemmel og forskriftsbestemmelse for gjennomføring av EØS-regler tilsvarende EU-forordning nr. 1781/2006 om opplysninger om betaleren som skal følge med pengeoverføringer. Forordningen skal gjelde som forskrift.

1.2 Utvalgets sammensetning og mandat

-
- Ved kongelig resolusjon 10. november 2006 ble det oppnevnt et lovutvalg for vurdering av tiltak mot hvitvasking av penger og terrorfinansiering og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon. Følgende ble oppnevnt som medlemmer av utvalget:
 - Advokat dr. juris Kristin Normann, utvalgsleder
 - Sjefsjurist Cecilie Ask (Kredittilsynet)
 - Dommerfullmektig Hege Dahl (Finansdepartementet)
 - Statsadvokat Sven Arild Damslora (Økokrim)
 - Juridisk direktør Olav Hasaas (Næringslivets Hovedorganisasjon)

- Adm. dir. Ingebret Grude Hisdal (Den norske Revisorforening)
- Advokat Helge Jakob Kolrud (Den norske Advokatforening)
- Ass. dir. Sven L'Abée-Lund (Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen)
- Professor Frode Mellemvik
- Advokat Ida Kinn Nilsen (Finansforbundet)
- Adm. dir. Sandra Riise (Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening)
- Seniorrådgiver Atle Roaldsøy (Justis- og politidepartementet)
- Seniorrådgiver Gunn-Heidi Tannum (Skattedirektoratet)

Utvalgets sekretærer har vært advokatfullmektig Per Arne Dæhli og seniorrådgiver Per Christian Bærøe.

Utvalgets mandat er todelt. Etter mandatets del 1 skal utvalget avgi utredning om tiltak mot hvitvasking av penger og terrorfinansiering innen 1. juni 2007. Ved brev av 28. juni 2007 ga Finansdepartementet utsatt frist som anmodet til 22. august 2007. Etter mandatets del 2 skal utvalget avgi utredning om tiltak for å forhindre manipulering av regnskaper og annen finansiell informasjon innen 1. mars 2008. Utvalgets mandat del 1 lyder:

«Utvalget skal vurdere, og foreslå, endringer i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften, som kan gjennomføre EØS-forpliktelser som svarer til EUs tredje hvitvaskingsdirektiv (direktiv 2005/60/EF), samt eventuelle gjennomføringsrettsakter fastsatt av Kommisjonen til utfylling av nevnte direktiv.

I vurderingen skal utvalget, i tillegg til tredje hvitvaskingsdirektiv, ta hensyn til andre internasjonale forpliktelser og anbefalinger, herunder anbefalinger fra Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF).

Utvalget skal spesielt vurdere gjeldende regler om identifisering av kunder, både ved etablering av kundeforhold og løpende kontroll, herunder hvordan EØS-forpliktelsene kan gjennomføres på en hensiktsmessig måte for ikke-finansielle institusjoner og personer som omfattes av EØS-reglene. Utvalget skal vurdere om det bør være et krav at juridiske personer som vil etablere kundeforhold med en finansinstitusjon, skal være registrert i foretaksregisteret, enhetsregisteret eller tilsvarende.

Utvalget skal særlig ta hensyn til endringer i strukturen i finansmarkedet som følge av den teknologiske utviklingen, herunder problemstillinger knyttet til handel med varer og tjenester over internett og grensekryssende transaksjoner. Utvalget skal vurdere, og foreslå, regler

som legger til rette for elektronisk kundeidentifikasjon innenfor rammen av internasjonale forpliktelser og anbefalinger.

Utvalget skal vurdere hvordan hensynet til personvern kan ivaretas på en hensiktsmessig måte.

Utvalget kan også vurdere, og eventuelt foreslå, endringer i gjeldende hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift uavhengig av EØS-reglene som svarer til EUs hvitvaskingsdirektiv.

Utvalget bør i sitt arbeid se hen til det tilsvarende arbeidet med gjennomføringen av EØS-forpliktelser, internasjonale anbefalinger og forpliktelser knyttet til tiltak mot hvitvasking av penger og terrorfinansiering i andre land, særlig i de øvrige nordiske land. Utvalget kan også peke på behov for nye internasjonale tiltak som kan bidra ytterligere i arbeidet mot hvitvasking av penger og terrorfinansiering.

Vurderinger knyttet til organisering av mottak av hvitvaskingsmeldinger, samt vurderinger knyttet til straffeloven og straffeprosessloven, faller utenfor utvalgets mandat.»

For både mandatets del 1 og del 2 skal utvalget «utrede økonomiske og administrative konsekvenser av de forslag som fremmes.»

På bakgrunn av mandatets del 1 legger utvalget med dette frem innstilling med forslag til ny hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift, som opphever henholdsvis lov 20. juni 2003 nr. 41 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) og forskrift 10. desember 2003 nr. 1487 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsforskriften). Forslaget er i hovedsak begrenset til nødvendige endringer som følge av gjennomføringen av direktiv 2005/60/EF (tredje hvitvaskingsdirektiv). På visse punkter foreslår utvalget endringer utover det som følger av direktivgjennomføringen.

Utvalgets arbeid har reist en rekke kompliserte spørsmål. På bakgrunn av den begrensede tiden utvalget har hatt til rådighet, har det ikke vært anledning til å drøfte samtlige av disse. Enkelte av de spørsmål utvalget har behandlet, har det ikke vært mulig å drøfte i sin fulle bredde.

1.3 Bakgrunn

1.3.1 Tredje hvitvaskingsdirektiv

Tredje hvitvaskingsdirektiv ble vedtatt 26. oktober 2005 og publisert i Official Journal 25. november 2005. Som i de tidligere hvitvaskingsdirektiver er medlemsstatene gitt adgang til å fastsette stren-

gere regler enn det som følger av direktivet. Frist for gjennomføring i nasjonal rett er 15. desember 2007. Direktivet ble inntatt i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 87/2006 av 7. juli 2006. EØS-komiteens beslutning ble godkjent av Stortinget 19. desember 2006.

Hovedformålet med tredje hvitvaskingsdirektiv er å forhindre hvitvasking av penger og terrorfinansiering, ved et felles regelverk som er forenlig med den øvrige fellesskapsretten. Regelverket skal blant annet hindre misbruk av den frie kapitalbevegelse og adgangen til å yte finansielle tjenester, og forebygge at stabiliteten og omdømmet til det finansielle system skades. Sentrale virkemidler er plikt til kundeidentifikasjon og registrering av kundeopplysninger, undersøkelsesplikt og rapporteringsplikt for finansinstitusjoner og andre som utøver virksomhet som i særlig grad kan tenkes å bli brukt til hvitvasking og terrorfinansiering.

Tredje hvitvaskingsdirektiv erstatter direktiv 91/308/EØF (første hvitvaskingsdirektiv) og endringsdirektiv 2001/97/EF (annet hvitvaskingsdirektiv), som er en del av EØS-avtalen. Tredje hvitvaskingsdirektiv er dels en revisjon og dels en videreutvikling av de foregående hvitvaskingsdirektiver.

Anvendelsesområdet etter tredje hvitvaskingsdirektiv er utvidet ved at direktivet også retter seg mot terrorfinansiering. Kretsen av pliktsubjekter er utvidet, blant annet ved at forsikringsformidlingsforetak og tilbydere av visse tjenester til truster og selskaper omfattes. Definisjonen av finansinstitusjon er utvidet ved at man har fjernet formuleringen «whose principal activity is» ved henvisning til aktiviteter som nevnt i vedlegg I til direktiv 2000/12/EF (det konsoliderte bankdirektiv). Kravene til kundekontroll er spesifisert og utvidet, blant annet med krav om identifisering av fysiske personer som eier eller kontrollerer kunden eller som kunden handler på vegne av. Det stilles krav om løpende oppfølging av etablerte kundeforhold. Kundekontroll og løpende oppfølging skal foretas på grunnlag av en risikovurdering, og regelverket åpner i større grad for relativisering av kundekontrollen. Det åpnes også for å legge til grunn kundekontroll gjennomført av tredjeparter. Det er uttrykkelig inntatt forbud mot å etablere kundeforhold eller utføre en transaksjon, samt plikt til å avvikle eksisterende kundeforhold, dersom det ikke er mulig å gjennomføre kundekontroll. Det er innført forbud mot å etablere anonyme bankkonti og forbud mot å ha korrespondentbankforbindelse med tomme bankselskaper (såkalte «shell banks»). Når det gjelder rapporteringsplikten til «financial intelligence unit» (Økokrim), er det gitt enkelte unntak

fra forbudet mot å opplyse tredjepersoner om at rapport er sendt.

Tredje hvitvaskingsdirektiv bærer gjennomgående preg av større detaljregulering enn første og annet hvitvaskingsdirektiv.

1.3.2 Utfyllende rettsakter

I flere bestemmelser i tredje hvitvaskingsdirektiv er det gitt hjemmel for Kommisjonen til å fastsette utfyllende rettsakter. Dette er gjort ved kommisjonsdirektiv 2006/70/EF, som ble vedtatt 1. august 2006 og publisert i Official Journal 4. august 2006 (kommisjonsdirektivet). Frist for gjennomføring i nasjonal rett er 15. desember 2007. Kommisjonsdirektivet ble inntatt i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 152/2006 av 8. desember 2006.

1.3.3 FATFs anbefalinger og evaluering av Norge

Financial Action Task Force (FATF) er et ad-hoc forum opprettet av G-7 i 1989 for bekjempelse av hvitvasking av penger. FATFs hovedoppgaver er å utarbeide internasjonale standarder med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, evaluere medlemsland etter disse standardene og kartlegge nye moduser og trender for hvitvasking og terrorfinansiering (typologi). Norge sluttet seg til FATF i 1991. I dag har FATF 33 medlemmer, herunder samtlige OECD-stater.

I 1990 utarbeidet FATF 40 anbefalinger om tiltak mot hvitvasking. Anbefalingene ble revidert i 1996 og 2003. I 2001/2004 utarbeidet FATF dessuten tilleggsanbefalinger om tiltak mot finansiering av terrorisme. FATF har også utarbeidet tolkingsuttalelser og «best practices papers» til anbefalingene.

FATF utfører regelmessig evalueringer av medlemslandenes gjennomføring av anbefalingene. I perioden november 2004 til juni 2005 ble det foretatt evaluering av Norge, som resulterte i en rapport av 10. juni 2005. I evalueringsrapporten legges det til grunn at Norge har gjennomført de fleste FATF-anbefalingene på en tilfredsstillende måte. Imidlertid blir det pekt på mangelfull gjennomføring av enkelte FATF-anbefalinger i norsk rett. Kritikken gjelder blant annet følgende forhold:

- Det er ikke krav om identifikasjon av reelle rettighetshavere, dvs. fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer kunden, eller som transaksjonen gjennomføres på vegne av, jf. anbefaling 5

- Det er ikke krav om kontroll av eksisterende kundeforhold, jf. anbefaling 5
- Norsk rett mangler et forbud mot at kredittinstitusjoner inngår forbindelser med tomme bankselskaper («shell banks»), jf. anbefaling 18
- Det er ikke gjennomført krav om skjerpede kontrolltiltak overfor politisk eksponerte personer, dvs. personer med høytstående offentlige stillinger eller verv i utlandet, jf. anbefaling 6
- Det er ikke gjennomført krav om skjerpet krav til kontroll av korrespondentbankforbindelser, jf. anbefaling 7
- Hvitvaskingsregelverket gjelder ikke for «trust and company service providers», jf. anbefaling 12
- Norge har ikke gjennomført spesialanbefaling VII om at informasjon om betaleren skal følge med transaksjonen.

Tredje hvitvaskingsdirektiv bygger, i likhet med de foregående hvitvaskingsdirektiver, i stor grad på FATFs anbefalinger, jf. direktivets fortale punkt 5.

Etter utvalgets mandat skal utvalget, i tillegg til tredje hvitvaskingsdirektiv, ta hensyn til andre internasjonale forpliktelser og anbefalinger, herunder anbefalinger fra FATF.

1.3.4 Konvensjoner

FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 ble gjennomført i norsk rett ved endringslov 28. juni 2002 nr. 54. Gjennomføringen medførte blant annet nye straffebud i straffeloven §§ 147a og 147b, som rammer terrorhandlinger og finansiering av terrorisme. Ved samme lovendring ble undersøkelses- og meldepplikten etter den nå opphevede finansieringsvirksomhetsloven § 2–17 utvidet til å gjelde ved mistanke om straffbare handlinger som nevnt i straffeloven §§ 147a og 147b. Slik undersøkelses- og meldeplikt er videreført i hvitvaskingsloven § 7.

FN-konvensjonen 31. oktober 2003 mot korrupsjon ble gjennomført i norsk rett ved endringslov 30. juni 2006 nr. 49. Gjennomføringen medførte blant annet en revisjon av straffeloven § 317, hvor etter såkalt «self-laundering» ble gjort straffbart og begrepet «hvitvasking» ble innført og definert.

1.3.5 Gjennomføring av tredje hvitvaskingsdirektiv i Danmark og Sverige

I *Danmark* er tredje hvitvaskingsdirektiv gjennomført ved «Lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme» av 27. februar 2006. Loven trådte i kraft 1. mars 2006, med utsatt ikrafttredelse for enkelte deler til 1. januar 2007. Finanstilsynet har utarbeidet en veiledning til loven av 22. desember 2006.

Den danske loven inneholder en noe annen systematikk enn utvalget foreslår her. I den danske loven er bestemmelser om undersøkelses- og rapporteringsplikt plassert i forkant av bestemmelser om kundekontroll («legitimation m.v.»). Videre gjennomfører den danske hvitvaskingsloven et skille mellom «faste kundeforhold» og «lejligheds-kunder» i forhold til reglene om kundekontroll. «Lejlighedskunder» defineres som kunder med enkeltstående transaksjoner, og er blant annet ikke underlagt krav om løpende oppfølging. Denne systematikken bygger ikke på tredje hvitvaskingsdirektiv.

Loven innfører i § 2 forbud for forhandlere av gjenstander og auksjonsforretninger mot å motta kontantbetalinger på kr. 100 000 eller mer, uavhengig av om betalingen skjer gjennom én eller flere betalinger som er innbyrdes knyttet til hverandre. Som en konsekvens av dette forbudet er forhandlere av gjenstander ikke omfattet av den danske hvitvaskingsloven. Direktivet inneholder ingen bestemmelser om kontantforbud.

Gjennomgående er bestemmelsene i den danske lov formulert identisk med direktivets bestemmelser.

I *Sverige* er reglene om tiltak mot hvitvasking av penger samlet i «Lag om åtgärder mot penningtvätt» av 10. juni 1993. Loven bygger på første og annet hvitvaskingsdirektiv.

I mars 2007 ble det fremlagt en utredning, SOU 2007: 23, med forslag om gjennomføring av tredje hvitvaskingsdirektiv og FATFs 40 anbefalinger. Den nåværende loven er i hovedsak foreslått videreført med nødvendige justeringer, særlig i forhold til direktivets regler om kundekontroll. Det er videre foreslått forskrift med regler til utfylling av loven.

De nye bestemmelsene foreslås å tre i kraft 15. desember 2007 i samsvar med gjennomføringsfristen etter direktivet.

Det svenske lovutvalget legger i tillegg frem forslag til en egen lov hvor virksomhetsutøvere som omfattes av hvitvaskingsloven og som i dag ikke er underlagt tilsyn i henhold til annen lovgiv-

ning, pålegges registreringsplikt i et eget register. Dette vil gjelde blant annet de som driver yrkesmessig rådgivning ved stiftelse og salg av nystiftede selskaper; såkalte «bolagsbildare». De registrerte personer eller foretak vil bli underlagt tilsyn, og Finansinspeksjonen er foreslått som tilsynsmyndighet.

For øvrig viser utvalget til omtale av konkrete bestemmelser i den danske loven og forslag til bestemmelser i den svenske utredningen i den løpende fremstillingen.

1.4 Utvalgets arbeid

Utvalget har hatt åtte møter, hvorav tre av møtene har vært holdt over to dager. De fleste møtene har vært heldagsmøter. Utvalget har i sitt arbeid undersøkt arbeidet med å implementere tredje hvitvaskingsdirektiv i Danmark og Sverige, og sett på utvalgte punkter i dette arbeidet i England og Belgia.

Utredningen var ferdigstilt og klar for overlevering 22. august 2007. Av praktiske årsaker ba Finansdepartementet om at utredningen først skulle avgis 24. august 2007. Utvalget har forholdt seg til dette.

1.5 Ny hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift

Etter utvalgets mandat skal utvalget «vurdere, og foreslå, endringer i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften, som kan gjennomføre EØS-forpliktelser som svarer til EUs tredje hvitvaskingsdirektiv (direktiv 2005/60/EF), samt eventuelle gjennomføringsrettsakter fastsatt av Kommisjonen til utfylling av nevnte direktiv». Videre er utvalget gitt adgang til å «vurdere, og eventuelt foreslå, endringer i gjeldende hvitvaskingslov og hvitvaskings-

forskrift uavhengig av EØS-reglene som svarer til EUs hvitvaskingsdirektiv».

Gjennomføring av tredje hvitvaskingsdirektiv nødvendiggjør en betydelig revisjon og utvidelse av det norske hvitvaskingsregelverket. Over halvparten av direktivets bestemmelser er nye i forhold til de tidligere hvitvaskingsdirektiver. Etter utvalgets oppfatning er det hensiktsmessig at gjennomføring foretas ved ny lov og forskrift. Dette vil også gi klare signaler til aktuelle pliktsubjekter om at det er foretatt viktige rettsendringer.

Utvalget vil fremheve at valget av gjennomføringsform er motivert ut fra redaksjonelle og pedagogiske hensyn. Utover de rettsendringer som følger av direktivet, foreslår utvalget stort sett en videreføring av det eksisterende regelverket. Utvalget har således ikke foretatt en fullstendig revisjon av bestemmelser i den nåværende hvitvaskingslovgivningen hvor direktivet ikke har nødvendiggjort endringer.

Utvalgets representant fra Kredittilsynet viser til at gjeldende hvitvaskingsregelverk omfatter virksomheter av svært ulik karakter og størrelse. For de rapporteringspliktige som er under Kredittilsynets tilsyn har det vært lagt stor vekt på å veilede om institusjonenes forpliktelser gjennom rundskriv og ved tilsyn hos institusjonene. Tredje hvitvaskingsdirektiv er, i likhet med EØS-regelverk generelt, preget av kompromisser mellom EU-landene, ulik oversettelse av direktivene og dermed også uklarhet med hensyn til hva som må anses som «riktig» gjennomføring av direktivet. I utvalgets arbeid har dette medført at det i en del bestemmelser er valgt å henvise til tredje hvitvaskingsdirektiv i lov- og forskriftstekst, uten at det fremgår klart hva dette i praksis innebærer for de rapporteringspliktige. Det vises særlig til lovforslaget § 15 og forslag til forskrift §§ 12 og 16. For å gjøre regelverket tilgjengelig for brukerne, understreker *utvalgets representant fra Kredittilsynet* derfor at det er behov for en redaksjonell gjennomgang av utvalgets lovforslag.

Kapittel 2

Formål og begreper

2.1 Definisjon av «hvitvasking»

Begrepet «hvitvasking» («money laundering») defineres i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 1 nr. 2. Definisjonen er i hovedsak samsvarende med definisjonen i første og annet hvitvaskingsdirektiv, og lyder:

«For the purposes of this Directive, the following conduct, when committed intentionally, shall be regarded as money laundering:

- a) the conversion or transfer of property, knowing that such property is derived from criminal activity or from an act of participation in such activity, for the purpose of concealing or disguising the illicit origin of the property or of assisting any person who is involved in the commission of such activity to evade the legal consequences of his action;
- b) the concealment or disguise of the true nature, source, location, disposition, movement, rights with respect to, or ownership of property, knowing that such property is derived from criminal activity or from an act of participation in such activity;
- c) the acquisition, possession or use of property, knowing, at the time of receipt, that such property was derived from criminal activity or from an act of participation in such activity;
- d) participation in, association to commit, attempts to commit and aiding, abetting, facilitating and counselling the commission of any of the actions mentioned in the foregoing points.»

Hvitvaskingsbegrepet benyttes gjennomgående som koblingsord i tredje hvitvaskingsdirektivet og de foregående direktiver.

Hvitvaskingsbegrepet benyttes ikke i de materielle bestemmelsene i hvitvaskingsloven, men bare i formålsangivelsen i § 1 og forskriftshjemlene i §§ 3 annet ledd og 18. På bakgrunn av den begrensede bruken ble det ved lovens forberedelse ikke ansett hensiktsmessig å lovfeste en definisjon av «hvitvasking», jf. Ot.prp. nr. 72 punkt 4.3.4.2. Lovens materielle bestemmelser benytter i stedet uttrykket «transaksjon [som] har tilknytning til utbytte av en straffbar handling», jf. blant

annet §§ 5 tredje ledd og 7 første ledd. Begrepet «transaksjon» er definert i hvitvaskingsloven § 2 nr. 2 som «enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder». Det er lagt til grunn i forarbeidene at begrepet skal tolkes vidt, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt. 4.3. For begrepet «utbytte» legges til grunn samme forståelse som etter straffeloven § 317, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt. 4.3. Uttrykket «straffbar handling» må etter sin ordlyd forstås som enhver straffbar handling og inkluderer både forbrytelser og forseelser.

Ved endringslov 30. juni 2006 nr. 49 ble begrepet «hvitvasking» innført i straffeloven § 317. Bestemmelsens første og annet ledd lyder etter lovendringen:

«Den som mottar eller skaffer seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling (heleri), eller som yter bistand til å sikre slikt utbytte for en annen (hvitvasking), straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Som å yte bistand regnes blant annet det å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller la investere utbyttet. Likestilt med utbyttet er gjenstand, fordring eller tjeneste som trer istedenfor utbyttet.

For hvitvasking straffes også den som gjennom konvertering eller overføring av formuesgoder eller på annen måte skjuler eller tilslører hvor utbyttet fra en straffbar handling han selv har begått, befinner seg, stammer fra, hvem som har rådigheten over det, dets bevegelser, eller rettigheter som er knyttet til det.»

På bakgrunn av den ovennevnte endringen av straffeloven § 317 og den betydelige lovrevisjon gjennomføring av tredje hvitvaskingsdirektiv vil medføre, er det etter utvalgets oppfatning naturlig å revurdere hvorvidt det er hensiktsmessig at hvitvaskingsbegrepet defineres og i større utstrekning benyttes i hvitvaskingslovgivningen. I samsvar med departementets og arbeidsutvalgets standpunkt ved lovforberedelsen anser utvalget det ikke nødvendig med en særskilt legaldefinisjon dersom begrepet ikke benyttes i de materielle bestemmelsene. En definisjon vil bare være hensiktsmessig dersom «hvitvasking» innføres som et gjennomgå-

ende koblingsord. Begrunnelsen for en slik innføring må etter utvalgets oppfatning være at dette vil bidra til å øke rettsreglenes tilgjengelighet for lovens pliktsubjekter.

En nærliggende løsning vil være å knytte en definisjon av «hvitvasking» til straffeloven § 317, ved en henvisning til denne bestemmelsen. Direktivets hvitvaskingsbegrep er imidlertid videre enn straffelovens, ved at det også omfatter de klassiske heleritilfellene (motta eller skaffe seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling), jf. direktivet artikkel 1 nr. 2 (c). Straffelovens skille mellom hvitvasking og heleri går med andre ord på tvers av direktivets hvitvaskingsbegrep. En definisjon som henviser til straffeloven § 317 vil, for å være i samsvar med direktivet, måtte henviser til straffebudet som helhet og ikke bare bestemmelsens definisjon av «hvitvasking». En mulig formulering kunne være: «Med hvitvasking forstås en straffbar handling som nevnt i straffeloven § 317.» En slik definisjon vil imidlertid skape en inkonsekvens i forståelsen av hvitvaskingsbegrepet i lovverket, som etter utvalgets oppfatning vil være uheldig. Utvalget antar på denne bakgrunn at en definisjon knyttet til straffeloven § 317 ikke er tilrådelig.

Et alternativ er å utforme en selvstendig definisjon av «hvitvasking» i tilknytning til hvitvaskingslovgivningen. Også dette vil medføre en inkonsekvens i forhold til straffelovens begrepsbruk, men denne vil være mindre iøynefallende. Definisjonen av «hvitvasking» i tredje hvitvaskingsdirektiv er meget omfattende, men vil kunne forenkles betydelig. Det vises eksempelvis til definisjonen i dansk hvitvaskingslov § 3 nr. 5, som lyder:

«Ved hvidvask skal i denne lov forstås

1. uberettiget at modtage eller skaffe sig eller andre del i økonomisk udbytte, der er opnået ved en strafbar lovovertrædelse,
2. uberettiget at skjule, opbevare, transportere, hjælpe til afhændelse eller på anden måde efterfølgende virke til at sikre det økonomiske udbytte fra en strafbar lovovertrædelse eller
3. forsøg på eller medvirken til sådanne dispositioner.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 omfatter også dispositioner foretaget af den, der har begået den strafbare lovovertrædelse, som udbyttet hidrører fra.»

En definisjon basert på direktivet artikkel 1 nr. 2 vil likevel måtte bli relativt omfangsrik. Utvalget anser det som tvilsomt om en slik definisjon vil være egnet til å øke rettsreglenes tilgjengelighet for hvitvaskingslovgivningens pliktsubjekter, i forhold til det nåværende uttrykk «transaksjon [som] har til-

knytning til utbytte av en straffbar handling». På denne bakgrunn foreslår utvalget at den nåværende begrepsbruk videreføres.

Utvalget påpeker for ordens skyld at en definisjon av «hvitvasking» i samsvar med direktivets definisjon eller knyttet til straffebudet i straffeloven § 317 vil kunne medføre en viss realitetsforskjell i forhold til gjeldende rett, blant annet i forhold til når det utløses undersøkelses- og rapporteringsplikt ved mistenkelige transaksjoner. En slik definisjon vil innebære at det stilles krav til forsett hos vedkommende som foretar transaksjonen. Det nåværende uttrykk, «transaksjon [som] har tilknytning til utbytte av en straffbar handling», er derimot objektivt og gjelder uavhengig av om den utførende har kjennskap til at transaksjonen har tilknytning til utbytte av straffbar handling. Rapporteringspliktige skal ikke foreta noen vurdering av om den utførende har slik kjennskap eller begår en straffbar handling ved transaksjonen. Et krav til forsett er imidlertid ikke en nødvendig følge av en egen definisjon av hvitvaskingsbegrepet, og definisjonen i dansk hvitvaskingslov synes eksempelvis å ha utelatt et slikt subjektive elementet.

2.2 Formålsbestemmelse

Hvitvaskingsloven § 1 angir lovens formål, og lyder:

«Formålet med loven er å forebygge og bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger.»

Bestemmelsen ble i lovforberedelsen foreslått av departementet som følge av høringsuttalelser fra Datatilsynet og Norges Autoriserte Regnskapsføreres forening, og er omtalt i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 4.3.4.1. Departementet uttaler at en formålsbestemmelse vil kunne ha betydning for tolkningen av lovens øvrige innhold, men at lovens formål vanskelig kan defineres presist i en lovbestemmelse. I den nærmere presisering av lovens formål, uttales:

«Regelverket om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger skal ivareta flere hensyn. Den primære hensikten med regelverket er å hindre at kriminelle kan nyte godt av profittmotivert kriminalitet. Videre skal reglene bidra til å spore opp midlenes opprinnelse og dermed gjøre det mulig å avdekke den kriminelle handlingen utbyttet er generert fra, som igjen gjør det mulig å finne ut hvem som står bak de straffbare handlingene og hvitvasking. Reglene skal også bidra til å hindre at

det skaffes til veie økonomiske midler til finansiering av terrorhandlinger og at økonomiske midler og finansielle tjenester stilles til rådighet for terrorister eller terrornettverk. Reglene skal også beskytte finansinstitusjoner og virksomheter mv. mot å bli utnyttet av kriminelle, med fare for tap av renommé, troverdighet, tillit og penger mv. (...) På den annen side er reglene ikke ment til å avdekke eller hindre ulovlige forhold som ikke kan sies å ha en viss tilknytning til hvitvasking av utbytte eller finansiering av terrorisme, jf. punkt 11.3 nedenfor.»

Utvalget slutter seg til departementets beskrivelse av lovens formål. Formålsangivelsen i hvitvaskingsloven § 1 tilsier imidlertid etter sin ordlyd et snevrere formål enn det som følger av beskrivelsen. De nevnte hensyn om å «hindre at kriminelle kan nyte godt av profittmotivert kriminalitet» og «avdekke den kriminelle handlingen utbyttet er generert fra» rekker langt videre enn hensynet til å forebygge og bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger.

Rapporter etter hvitvaskingsloven § 7 annet ledd kan medføre at Økokrim eller politiet avdekker andre straffbare forhold enn hvitvasking, og det er i slike tilfeller adgang til å iverksette etterforskning av forholdet. Typiske tilfeller vil være overtredelse av ligningslovgivningen og trygdellovgivningen. Siste setning i det ovennevnte utdrag fra Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) kunne tyde på formålsangivelsen i hvitvaskingsloven var ment å medføre en begrensning i Økokrims og politiets kompetanse, men dette kan ikke ha vært tilsiktet. I proposisjonens punkt 11.3, som det henvises til, legger departementet til grunn at håndteringen av hvitvaskingsrapporter er underlagt de alminnelige regler om taushetsplikt i straffeprosessloven og politiloven, og at andre forvaltningsorganers tilgang til rapportene på denne bakgrunn er begrenset. Hvitvaskingslovens tilsiktede virkning kan i ytterste konsekvens sies å være forebyggelse og bekjempelse av profittmotivert kriminalitet, ikke bare forebyggelse og bekjempelse av hvitvasking av utbytte av straffbare handlinger.

Den danske hvitvaskingsloven inneholder ikke en formålsangivelse. I det svenske lovforslaget (SOU 2007:23) 1 § fastslås at lovens formål er å «förhindra att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism». Begrunnelsen for lovforslaget er å «särskilja penningtvättslagen, som ju handlar om administrativa kontrollåtgärder som vissa företag har att vidta, gentemot den straffrättsliga regleringen som återfinns på annat håll». Etter

utvalgets oppfatning har denne begrunnelsen begrenset betydning.

Hvitvaskingslovgivningen er ikke et typisk forvaltningsrettslig regelverk med en rekke hjemler for inngripende forvaltningsvedtak, hvor en formålsbestemmelse i særlig grad kan være et nyttig tolkingsredskap. På den annen side er det vanlig i nyere lover å innta en bestemmelse om lovens formål. Utvalget antar at en formålsangivelse vil kunne virke klargjørende for lovens pliktsubjekter og vil kunne ha en pedagogisk effekt.

Utvalget foreslår at det formuleres en ny formålsangivelse som unngår bruk av hvitvaskingsbegrepet og tar hensyn til formålene å forhindre profittmotivert kriminalitet og terrorfinansiering. Det foreslås at lovens formålsangivelse retter seg mot forebygging og avdekking av transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og finansiering av terrorhandlinger, jf. lovforslaget § 1.

Det vises til punkt 5.2.3.2 for en nærmere redegjørelse for de vurderinger rapporteringspliktige må foreta for å avgjøre om det foreligger undersøkelses- og rapporteringsplikt.

2.3 Lovens tittel

Hvitvaskingslovens nåværende tittel er «Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv.» Korttittelen er «hvitvaskingsloven».

Utvalget foreslår at den nye lovens tittel er «Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.», for også å reflektere forebygging og avdekking av terrorfinansiering som sentrale formål. Korttittelen «hvitvaskingsloven» er innarbeidet i praksis, og utvalget foreslår at denne videreføres. Etter utvalgets oppfatning er det ikke problematisk at lovens tittel og korttittel isolert sett gir inntrykk av et noe snevrere formål enn lovens reelle formål.

2.4 Øvrige definisjoner

Tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 inneholder en rekke definisjoner, blant annet av «beneficial owner», «trust and company service providers», «politically exposed persons» og «business relationship». De fleste av disse definisjonene benyttes i relativt begrenset omfang i de materielle bestemmelsene i direktivet.

Etter norsk lovgivningspraksis begrenses vanligvis bruken av definisjoner i lovers innledningskapitler til ord og uttrykk som i stor grad benyttes i øvrig lovtekst, og således har en koblingsfunk-

sjon. Ved ord og uttrykk som benyttes i mer begrenset omfang, oppstilles normalt definisjoner i de materielle bestemmelser der de aktuelle ord og uttrykk først forekommer, eventuelt i kombinasjon med etterfølgende henvisninger der de forekommer flere ganger. Etter utvalgets syn er dette normalt den beste tilnærming for ord og uttrykk som ikke har sentrale koblingsfunksjoner. Utvalget foreslår likevel uttrykkene «beneficial owner» og

«trust and company service providers» definert innledningsvis i lovforslaget, på bakgrunn av uttrykkenes sentrale og definisjonenes omfattende karakter, jf. punkt 4.4.3.5 og 3.6. Definisjonene av «rapporteringspliktig» og «transaksjon» i hvitvaskingsloven § 2 foreslås videreført, jf. lovforslaget § 2. Øvrige definisjoner i direktivet artikkel 3 foreslås ikke inntatt innledningsvis i lovforslaget.

Kapittel 3

Anvendelsesområde

3.1 Innledning

Anvendelsesområdet etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2 er utvidet i forhold til første og annet hvitvaskingsdirektiv, blant annet ved at direktivets definisjon av «financial institution» er utvidet. Dette nødvendiggjør en utvidelse av kretsen av rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 4. Utvalget foreslår også enkelte endringer i gjeldende rett utover det som følger av gjennomføringen av direktivet.

Som for de foregående hvitvaskingsdirektiver, er forpliktelsene etter tredje hvitvaskingsdirektiv minstekrav. Etter direktivet artikkel 5 kan medlemsstatene, for å hindre hvitvasking og terrorfinansiering, vedta eller opprettholde strengere bestemmelser enn det som følger av direktivet. Etter direktivet artikkel 4 nr. 1 skal medlemsstatene videre påse at bestemmelsene i direktivet utvides til helt eller delvis å omfatte andre yrkesgrupper og kategorier av foretak enn de som fremgår av artikkel 2 nr. 1, dersom slike yrkesgrupper og foretak utøver virksomhet som særlig kan tenkes å bli brukt til hvitvasking eller terrorfinansiering.

Anvendelsesområdet for FATFs anbefalinger gjelder primært for «financial institutions», som defineres ut fra en liste som i vesentlig grad tilsvare vedlegg I til det konsoliderte bankdirektiv, jf. punkt 3.3. For enkelte anbefalinger utvides anvendelsesområdet til advokater, eiendomsmeglere, forhandlere av gjenstander med mer. Generelt er anbefalingenes anvendelsesområde snevrere enn direktivets, og krever ikke særskilt drøftelse.

3.2 Forsikringsformidlingsforetak

3.2.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (e) skal «insurance intermediary» som definert i direktiv 2002/92/EF (forsikringsformidlingsdirektiv) artikkel 2 (5) regnes som «financial institution» dersom det formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester. Foretak som formidler skadeforsikringsprodukter omfattes ikke. Videre unntas «tied insurance intermediary» (bun-

det forsikringsformidler) som i forsikringsformidlingsdirektivet artikkel 2 (7) defineres som:

«... any person who carries on the activity of insurance mediation for and on behalf of one or more insurance undertakings in the case of insurance products which are not in competition but does not collect premiums or amounts intended for the customer and who acts under the full responsibility of those insurance undertakings for the products which concern them respectively.

Any person who carries on the activity of insurance mediation in addition to his principal professional activity is also considered as a tied insurance intermediary acting under the responsibility of one or several insurance undertakings for the products which concern them respectively if the insurance is complementary to the goods or services supplied in the framework of this principal professional activity and the person does not collect premiums or amounts intended for the customer;»

3.2.2 Norsk rett

Forsikringsformidlingsdirektivet er gjennomført i norsk rett ved lov 10. juni 2005 nr. 41 (forsikringsformidlingsloven). Etter forsikringsformidlingsloven § 1–2 inndeles forsikringsformidling i forsikringsmegling, gjenforsikringsmegling og forsikringsagentvirksomhet. Lovens definisjon av forsikringsformidling er en ordrett oversettelse av direktivets definisjon av «insurance mediation». I motsetning til direktivets skille mellom «insurance mediation» og «reinsurance mediation», omfatter imidlertid lovens definisjon av forsikringsformidling også gjenforsikringsmegling. Forsikringsagentvirksomhet er definert som «forsikringsformidlingsvirksomhet som består i å tilby forsikringsprodukter for og på vegne av et eller flere forsikringsselskap». Definisjonen av forsikringsagentvirksomhet er videre enn den nevnte definisjonen av «tied insurance intermediary» i forsikringsformidlingsdirektivet artikkel 2 (7). For «tied insurance intermediaries» stilles det som vilkår at disse ikke formidler forsikringsprodukter som konkurrerer innbyrdes og ikke krever inn premier eller

beløp for kunden. Disse vilkårene er ikke videreført i definisjonen av forsikringsagentvirksomhet. Dette medfører at visse forsikringsagenter ikke vil kunne anses som «tied insurance intermediary» etter direktivet.

Etter hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 4 gjelder loven for forsikringsmeglere. Ved vedtakelsen av hvitvaskingsloven var forsikringsmeglervirksomhet regulert av den nå opphevede forskrift 24. november 1995 nr. 923 om forsikringsmegling. I motsetning til det som følger av den nåværende definisjonen i forsikringsformidlingsloven § 1–2, omfattet forsikringsmegling etter forskriftens begrepsbruk ikke forsikringsrådgivning, jf. merknader til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 55 (2004–2005). Derimot ble forsikringsmegling antatt å omfatte megling av gjenforsikring. Forsikringsagenter er ikke direkte angitt i hvitvaskingsloven § 4, men vil muligens anses omfattet av lovens anvendelsesområde i medhold av bestemmelsens tredje ledd, hvorefter loven gjelder for foretak og personer som utfører tjenester på «vegne av eller for rapporteringspliktige». Forsikringsagent som formidler forsikringsprodukter for forsikringsselskap som ikke er etablert i Norge vil under enhver omstendighet ikke omfattes av hvitvaskingsloven, jf. hvitvaskingsloven § 3.

3.2.3 Utvalgets vurdering

Utvalget er av den oppfatning at både forsikringsmeglere og forsikringsagenter bør omfattes av hvitvaskingsregelverket. Forsikringsagenter vil ofte stå for den direkte kontakten med forsikrings-selskapenes kunder og vil dermed ha bedre mulighet enn forsikringsselskapene til å avdekke mistenkelige transaksjoner.

Dersom forsikringsagenter omfattes, vil dette kunne medføre at både forsikringsagent og forsikringsselskap har plikt til å foreta kundekontroll for samme kunde. Utvalget antar at forsikringsagenter regulært ikke vil anses å opprette et kunde-forhold på egne vegne, og at en lovmessig plikt til å foreta kundekontroll for forsikringsagenter derfor bare vil inntre ved transaksjoner som gjelder 100 000 kroner eller mer og mistenkelige transaksjoner, jf. punkt 4.2 om inntreden av plikt til kundekontroll. Ved beregning av beløpsgrensen på 100 000 kroner antar utvalget at det kun skal tas i betraktning den del av transaksjonsbeløpet som knytter seg til forsikringsproduktet som formidles. I tilfeller hvor forsikringsagenter står for avtaleinngåelse og opprettelse av kunde-forhold på vegne av forsikringsselskapet, vil det – uavhengig av lovmessig plikt – være naturlig at forsikringsagenten

foretar kundekontroll på vegne av forsikringsselskapet. I henhold til utvalgets lovforslag § 11, jf. punkt 4.8.3, vil det kunne inngås slik avtale om utføring av kundekontroll mellom forsikringsagent og forsikringsselskap. Ved å omfattes av hvitvaskingsregelverket vil forsikringsagenter, utover de nevnte lovmessige plikter til å foreta kundekontroll, pålegges å foreta undersøkelser og rapportering ved mistenkelige transaksjoner.

Som nevnt er det ikke fullt samsvar mellom forsikringsformidlingslovens definisjon av forsikringsagentvirksomhet og forsikringsformidlingsdirektivets definisjon av «tied insurance intermediary». Utvalget legger til grunn at det ikke vil være i samsvar med direktivet om forsikringsagenter i alminnelighet unntas fra hvitvaskingsregelverket.

Forsikringsagentvirksomhet som utøves som et tillegg til annen yrkesmessig hovedvirksomhet er i forsikringsformidlingsloven § 7–9 betegnet som aksessorisk agentvirksomhet. Eiendoms-meglere, bilforhandlere og speditører er eksempler på grupper som opptrer som aksessoriske forsikringsagenter. Noen av disse gruppene vil antakelig formidle forsikringer i meget begrenset omfang, og utvalget antar det kan være hensiktsmessig at disse unntas fra enkelte eller flere av bestemmelsene i den nye loven. Det manglende samsvar mellom definisjonen av forsikringsagent i forsikringsformidlingsloven og «tied insurance intermediary» i forsikringsformidlingsdirektivet medfører at det ikke kan gjøres et generelt unntak for aksessorisk agentvirksomhet. Aksessorisk agentvirksomhet som oppfyller vilkårene i forsikringsformidlingsdirektivet artikkel 2 (7) kan unntas i medhold av den generelle forskriftshjem-melen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 2, som utvalget foreslår videreført i lovforslaget § 4 femte ledd første punktum, jf. punkt 8.4.

Tredje hvitvaskingsdirektiv har som nevnt kun anvendelse for «insurance intermediary», og ikke «reinsurance intermediary». I norsk rett er det ikke gjennomført et tilsvarende begrepsskille. Det antas imidlertid at gjenforsikringsmegling i sin helhet vil falle inn under forsikringsformidlingsdirektivets definisjon av «reinsurance mediation». Utvalget antar faren for hvitvasking og terrorfinansiering vil være begrenset i tilknytning til gjenforsikringsmegling og foreslår at slik virksomhet unntas fra hvitvaskingsregelverket.

Som nevnt omfatter tredje hvitvaskingsdirektiv kun forsikringsformidlingsforetak som formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester. Utvalget kan ikke se at det foreligger gode grunner for å begrense hvitvaskingslovgivningens anvendelse tilsvarende. Også skadeforsikring vil

kunne benyttes til hvitvaskings- og terrorfinansieringsformål, og samtlige forsikringsmeglere har vært omfattet av det norske hvitvaskingsregelverket siden 1996. Utvalget foreslår for øvrig at det gjøres unntak fra vesentlige deler av kundekontrollen ved tegning av skadeforsikringspoliser og kredittforsikringspoliser, jf. punkt 4.9.3.

På bakgrunn av direktivets ordlyd anser utvalget det som naturlig at pliktsubjekt etter hvitvaskingslovgivningen er forsikringsformidlingsforetak som sådan, og ikke de enkelte forsikringsmeglere og forsikringsagenter. Utvalget foreslår at «forsikringsmegler» i nåværende hvitvaskingslov § 4 annet ledd nr. 4 erstattes med «foretak som driver forsikringsformidling som ikke er gjenforsikringsmegling», jf. lovforslaget § 4 første ledd nr. 9.

3.3 Vedlegg I til det konsoliderte bankdirektiv

3.3.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (a) skal et foretak som utfører virksomhet som angitt i punkter 2 til 12 og 14 i vedlegg I til direktiv 2000/12/EF (det konsoliderte bankdirektiv) regnes som «financial institution». I motsetning til det som fulgte av første og annet hvitvaskingsdirektiv, omfattes samtlige foretak som driver slik virksomhet, og ikke bare de foretak som har slik virksomhet som hovedvirksomhet («principal activity»). Direktivets regler har sammenheng med definisjonen av «financial institution» i FATFs Glossary.

Formålet med vedlegg I til det konsoliderte bankdirektiv er at medlemsstatene skal tillate at de der nevnte aktivitetene utøves av kredittinstitusjoner, filialer av kredittinstitusjoner og visse datterselskaper av kredittinstitusjoner, når slik aktivitet dekkes av konsesjon fra institusjonens hjemstat, jf. det konsoliderte bankdirektiv artikkel 18 og 19. Det stilles derimot ikke krav om at utøvelse av samtlige aktiviteter nevnt i vedlegget skal kreve konsesjon som kredittinstitusjon.

3.3.2 Norsk rett

Hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 11 fastslår at loven gjelder for andre foretak «hvis hovedvirksomhet er omfattet av punktene 2 til 12 og 14 i vedlegg I til direktiv 2000/12/EF om adgang til å starte og utøve virksomhet som kredittinstitusjon, herunder utlånsvirksomhet, fondsmegling, betalingsformidling, finansiell leasing, rådgivnings- eller andre tjenester knyttet til finansielle transaksjoner samt utleie av bankbokser».

3.3.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at begrensningen til «hovedvirksomhet» i hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 11 ikke videreføres.

Videre foreslår utvalget at henvisningen til aktuelle punkter i vedlegg I til det konsoliderte bankdirektiv erstattes av en konkret oppstilling av de relevante typer virksomheter. Dette vil bedre regelverkets tilgjengelighet, ved at brukerne ikke vil være avhengig av direktivtekst som supplement til lovteksten. Videre vil det forhindre dobbeltbehandling som følge av at enkelte av de virksomhetene som angis i vedlegget kun kan utføres av juridiske personer som uttrykkelig nevnes i loven.

Det er uklart hvorvidt virksomhetsbegrepet i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (a) også omfatter virksomhet som bare forekommer i enkeltstående tilfeller. Spørsmålet har spesiell betydning ved vurderingen av om virksomhet etter punkt 2, 3 og 6 i vedlegget – henholdsvis «lending», «financial leasing» og «guarantees and commitments» – dekkes ved at finansinstitusjoner omfattes av hvitvaskingsregelverket. Utlånsvirksomhet og finansiell leasing vil i utgangspunktet regnes som finansieringsvirksomhet etter lov 10. juni 1988 nr. 40 (finansvl.) § 1–2, og garantier og sikkerhetsstillelser vil antakelig normalt anses som forsikringsvirksomhet etter lov 10. juni 2005 om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. (forsikringsloven) § 1–2 eller finansieringsvirksomhet etter finansvl. § 1–2. Finansiering som bare forekommer i enkeltstående tilfeller er imidlertid unntatt fra definisjonen av finansieringsvirksomhet etter finansvl. § 1–2 første ledd nr. 6.

Tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (a) omfatter etter den engelskspråklige versjonen foretak som «carries out one or more of the operations» som er angitt i de aktuelle punktene i vedlegget. De tilsvarende uttrykk i de danskspråklige og svenskespråklige versjonene er «udøver en eller flere af aktiviteterne ...» og «vars huvudsakliga verksamheter ...». (Sistnevntes begrensning til hovedvirksomhet antas å bero på en inkurie.) Etter utvalgets oppfatning gir bestemmelsens ordlyd ikke entydig svar på hvorledes virksomhetsbegrepet skal forstås. Unntaksadgangen etter direktivet artikkel 2 nr. 2 – som blant annet retter seg mot «financial activity on an occasional or very limited basis» – kan imidlertid synes å trekke i retning av at enhver utøvelse av finansiell aktivitet omfattes. Både definisjonen av «financial institution» og unntaksadgangen har bakgrunn i definisjonen av

«financial institution» i FATFs Glossary, som etter sin språklige utforming gir føringer for at virksomhetsbegrepet må forstås i lys av unntaksadgangen. Det foreligger etter det utvalget kjenner til ikke uttalelser fra FATF eller kompetente EØS-organer om det nærmere innholdet av virksomhetsbegrepet.

Dersom enkeltstående utøvelse av finansiell aktivitet som angitt i vedlegget skal medføre at vedkommende utøver regnes som rapporteringspliktig – herunder «lending», «financial leasing» og «guarantees and commitments» – vil dette medføre en betydelig utvidelse i forhold til gjeldende rett. Videre vil det være vesentlige praktiske vanskeligheter knyttet til å føre tilsyn med og håndheve regelverket overfor slike rapporteringspliktige. Det kan neppe forventes en lojal etterlevelse av regelverket for de enkeltstående tilfellene, og utvalget kan ikke se at en utvidelse til å omfatte disse vil være egnet til å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering. I fravær av klarere indikasjoner på hvordan virksomhetsbegrepet i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (a) skal forstås, legger utvalget til grunn at begrepet bør fortolkes i samsvar med definisjonen av finansieringsvirksomhet i finansvl. § 1–2, slik at enkeltstående finansielle aktiviteter ikke omfattes.

Punkt 2 i vedlegget er «lending». Slik virksomhet vil normalt regnes som konsesjonspliktig finansieringsvirksomhet etter lov 19. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (finansvl.) §§ 1–2 og 1–4, og således dekkes ved at finansinstitusjoner omfattes av hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 1. Bestemmelsen videreføres i lovforslaget § 4 første ledd nr. 1. Det kan imidlertid reises spørsmål om «lending» rekker videre enn «finansieringsvirksomhet» i finansvl. § 1–2 første ledd, ved at begrepet omfatter virksomhet som nevnt i unntakene i finansvl. § 1–2 første ledd nr. 1 til 5. Utvalget kan ikke se at «kreditt fra den som selger en vare eller tjeneste», jf. finansvl. § 1–2 første ledd nr. 3, vil kunne regnes som en virksomhet. Dette ville i så fall medføre at enhver som regelmessig solgte varer eller tjenester på kreditt til forbrukere ville omfattes av direktivets definisjon av «financial institution». Utvalget kan heller ikke se at unntakene i finansvl. § 1–2 første ledd nr. 1, 2 og 5 vil kunne utøves som selvstendig virksomhet. Etter finansvl. § 1–2 første ledd nr. 4 skal «utleie av fast eiendom og løsøre som ikke er finansiell leasing» ikke regnes som finansieringsvirksomhet. Slik aktivitet kan utøves som selvstendig virksomhet, men er etter utvalgets oppfatning neppe ment å omfattes av vedlegget til det konsoliderte bankdirektivet. På denne bakgrunn anser utvalget at det

ikke er behov for ytterligere angivelse av punkt 2 i lovforslaget § 4.

Punkt 3 i vedlegget er «financial leasing». Utvalget antar som nevnt at slik virksomhet omfattes av finansvl. § 1–2, og anser at det ikke er behov for ytterligere angivelse av dette punktet i lovforslaget § 4.

Punkt 4 i vedlegget er «money transmission services». Valutavirksomhet med utlandet kan etter finansvl. § 4a-1 bare utøves av banker, finansieringsforetak, kredittinstitusjoner og filialer som nevnt i finansvl. § 1–4 første ledd nr. 5, som vil regnes som finansinstitusjoner. Etter hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 4, som foreslås videreført i lovforslaget § 4 første ledd nr. 4, omfattes også annen «virksomhet som består i overføring av penger eller pengefordringer». Utvalget kan ikke se andre aktuelle former for virksomhet som skulle falle inn under vedlegget punkt 4, og anser at det ikke er behov for ytterligere angivelse av dette punktet i lovforslaget § 4.

Punkt 5 i vedlegget er «issuing and administering means of payment (e.g. credit cards, travellers' cheques and bankers' drafts)». Etter lov 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet § 13 har Norges Bank enerett til å utstede norske pengesedler og mynter. Utstedelse av betalingsmidler i form av elektroniske penger forutsetter etter lov 13. desember 2002 nr. 74 om e-pengeforetak konsesjon som finansinstitusjon eller e-pengeforetak. Norges Bank og e-pengeforetak dekkes av hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 2 og 3, som foreslås videreført i lovforslaget § 4 første ledd nr. 2 og 3. Utvalget antar at utstedelse og forvaltning av betalingsmidler for øvrig vil regnes som finansieringsvirksomhet etter finansv. § 1–2. Utvalget anser på denne bakgrunn at det ikke er behov for ytterligere angivelse av punkt 5 i lovforslaget § 4.

Punkt 6 i vedlegget er «guarantees and commitments». Utvalget antar som nevnt at slik virksomhet omfattes av forsikringsloven § 1–2 og finansvl. § 1–2, og således er dekket ved angivelsen av finansinstitusjoner og forsikringsselskaper i lovforslaget § 4 første ledd nr. 1 og 7. På denne bakgrunn anser utvalget at det ikke er behov for ytterligere angivelse av punkt 6 i lovforslaget § 4.

Punkt 7 i vedlegget lyder:

«Trading for own account or for account of customers in:

- a) money market instruments (cheques, bills, certificates of deposit, etc.)
- b) foreign exchange;
- c) financial futures and options;
- d) exchange and interest-rate instruments;
- e) transferable securities»

Med unntak av virksomhet som nevnt i punkt 7 (b), antar utvalget at virksomhet som angitt vil anses som investeringstjenester og dekkes ved at verdipapirforetak omfattes av hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 5. Virksomhet som nevnt i punkt 7 (b) antar utvalget er dekket av hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 1 og 4, jf. finansvl. § 4a-1. De nevnte bestemmelsene i hvitvaskingsloven videreføres i lovforslaget § 4 første ledd nr. 1, 4 og 5. På denne bakgrunn anser utvalget at det ikke er behov for ytterligere angivelse av punkt 7 i lovforslaget § 4.

Punkt 8 i vedlegget er «participation in securities issues and the provision of services related to such issues». Utvalget antar at slik virksomhet vil dekkes ved at verdipapirforetak omfattes av lovforslaget § 4 første ledd nr. 5, og anser at det ikke er behov for ytterligere angivelse av dette punktet.

Punkt 9 i vedlegget er «advice related to undertakings on capital structure, industrial strategy and related questions and advice as well as services relating to mergers and the purchase of undertakings». Slik virksomhet dekkes ikke direkte av de virksomheter og personer som for øvrig er angitt i hvitvaskingsloven § 4. I den grad det gis personlig anbefaling om transaksjon i forbindelse med bestemte finansielle instrumenter, vil dette være konsesjonspliktig investeringstjeneste etter verdipapirlovgivningen. Punkt 9 er etter sin ordlyd meget vidtrekkende og omfatter blant annet mindre foretak som driver bedriftsrådgivning. Dette er en svært uensartet gruppe, som generelt verken er underlagt tilsyn eller konsesjonsplikt. Bedriftsrådgivere er, dersom hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 11 tas på ordet, omfattet av det norske hvitvaskingsregelverket, uten at det synes å være bevissthet rundt dette verken hos myndighetene eller bedriftsrådgiverne. I listen over aktiviteter i definisjonen av «financial institution» i FATFs Glossary, som for øvrig er tilnærmet lik listen i vedlegget, er det ikke angitt aktiviteter som tilsvarer punkt 9 i vedlegget. Bedriftsrådgivere er internasjonalt heller ikke identifisert som noen risikogruppe i forhold til hvitvasking og terrorfinansiering. Utvalget stiller seg tvilende til om det er tilsiktet fra Europaparlamentets og Rådets side at bedriftsrådgivere i sin alminnelighet skal omfattes av hvitvaskingsregelverket. På denne bakgrunn anser utvalget at det ikke er behov for angivelse av punkt 9 i lovforslaget § 4.

Punkt 10 i vedlegget er «money broking». Som nevnt kan valutavirksomhet med utlandet etter finansvl. § 4a-1 bare utøves av banker, finansieringsforetak, kredittinstitusjoner og filialer som nevnt i finansvl. § 1–4 første ledd nr. 5, som vil regnes som finansinstitusjoner. Låneformidling anses

som finansieringsvirksomhet etter finansvl. § 1–2. Utvalget kan ikke se andre former for virksomhet som skulle falle inn under «money broking». Utvalget antar således at punkt 10 dekkes ved at finansinstitusjoner omfattes av lovforslaget § 4 og anser at det ikke er behov for ytterligere angivelse av dette punktet.

Punkt 11 i vedlegget er «portfolio management and advice». Utvalget antar slik virksomhet dekkes ved at verdipapirforetak, eventuelt også forvaltningsselskaper for verdipapirfond, omfattes av lovforslaget § 4 og anser at det ikke er behov for ytterligere angivelse av punkt 11.

Punkt 12 i vedlegget er «safekeeping and administration of securities». Registrering av finansielle instrumenter krever konsesjon som verdipapirregister etter lov 5. juli 2002 nr. 64 om registrering av finansielle instrumenter (verdipapirregisterloven) § 3–1, og dekkes ved at verdipapirregister omfattes av hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 10. Bestemmelsen videreføres i lovforslaget § 4 første ledd nr. 11. Forvalterregistrering av aksjer krever godkjenning av Kongen etter lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper § 4–10. Slik godkjenning gis i praksis kun til banker og verdipapirforetak. Depotvirksomhet knyttet til utenlandske (ikke-registrerte) finansielle instrumenter dekkes imidlertid ikke ved angivelse av institusjoner og foretak som nevnt i hvitvaskingsloven § 4. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at «foretak som driver depotvirksomhet» inntas i lovforslaget § 4 første ledd nr. 12. Utvalget vil påpeke at depotvirksomhet knyttet til utenlandske finansielle instrumenter neppe er særlig utbredt i dag for juridiske personer som ikke allerede er rapporteringspliktige og at depotvirksomhet inntas i loven for å tette et potensielt «smutthull».

Punkt 14 i vedlegget er «safe custody services». Utvalget antar at det her siktes til bankers utleie av bankboks. Banker vil drive finansieringsvirksomhet og således omfattes ved angivelsen av finansinstitusjon i lovforslaget § 4. Utvalget foreslår derfor ikke ytterligere angivelse av punkt 14.

3.4 Forsikringsselskap og verdipapirforetak

Utover de endringer som er omtalt under punkt 3.2 og 3.3, er definisjonen av «financial institution» også endret ved at det henvises til direktiv 2002/83/EF (det konsoliderte livdirektivet) og direktiv 2004/39/EF (verdipapirmarkedsdirektivet), til erstatning for tidligere henvisninger til henholdsvis direktiv 79/267/EØF og direktiv

93/22/EØF. Begge direktivene er inntatt i EØS-avtalen. Det konsoliderte livdirektivet er gjennomført i norsk rett ved forsikringsloven. Verdipapir-markedsdirektivet er gjennomført i norsk rett ved lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven). Ingen av direktivene nødvendigvis språklige endringer i hvitvaskingsregelverket, men verdipapirmarkedsdirektivet vil antakelig medføre visse realitetsendringer med hensyn til hvilke juridiske personer som omfattes av begrepet «verdipapirforetak».

3.5 Unntaksadgang

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2 nr. 2 har medlemsstatene adgang til å unnta juridiske og fysiske personer som utøver finansiell aktivitet på en sporadisk eller svært begrenset basis og hvor det er liten risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. Bestemmelsen er presisert i kommisjonsdirektivet artikkel 4, som gir meget snevre grenser for hvilke personer som kan unntas. Det stilles blant annet vilkår om at den finansielle aktiviteten er begrenset i absolutte termer og på transaksjonsbasis, ikke er hovedaktiviteten, har direkte sammenheng med hovedaktiviteten og kun tilbys hovedaktivitetens kunder. Herunder oppstilles en maksimumsterskel på EUR 1 000 per kunde og transaksjon og et krav om at omsetningen fra den finansielle aktiviteten ikke overstiger 5 % av personens samlede omsetning.

På bakgrunn av de snevre rammer som gis for unntaksadgangen anser utvalget det ikke sannsynlig at adgangen vil benyttes i norsk rett, og ser derfor ikke behov for å gi departementet særskilt hjemmel til å treffe vedtak om unntak. Det vises i denne sammenheng til utvalgets standpunkt under punkt 3.3.3, om at finansiering som bare forekommer som enkeltstående tilfeller ikke vil medføre at et foretak omfattes av hvitvaskingsreglene. Etter utvalgets oppfatning vil det tilsvarende gjelde ved investeringstjenester som bare ytes ved enkelte anledninger og som er ledd i en yrkesvirksomhet. Dersom det på et senere tidspunkt skulle vise seg at unntak likevel er hensiktsmessig for enkelte grupper, vil det kunne gis i forskrift i medhold av den generelle forskriftshjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 2, som utvalget foreslår videreført i lovforslaget § 4 femte ledd første punktum, jf. punkt 8.4.

3.6 Tilbydere av virksomhetstjenester

3.6.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2 nr. 1 får direktivet anvendelse på «trust and company service providers», som i artikkel 3 (7) defineres som:

«any natural or legal person which by way of business provides any of the following services to third parties:

- a) forming companies or other legal persons;
- b) acting as or arranging for another person to act as a director or secretary of a company, a partner of a partnership, or a similar position in relation to other legal persons;
- c) providing a registered office, business address, correspondence or administrative address and other related services for a company, a partnership or any other legal person or arrangement;
- d) acting as or arranging for another person to act as a trustee of an express trust or a similar legal arrangement;
- e) acting as or arranging for another person to act as a nominee shareholder for another person other than a company listed on a regulated market that is subject to disclosure requirements in conformity with Community legislation or subject to equivalent international standards»

Direktivets bestemmelser om «trust and company service providers» er basert på FATF-anbefalingene 12 e) og 16 c).

Regelverket har sin bakgrunn i at utbytte av straffbare handlinger ofte blir kanalisert gjennom ulike juridiske foretak for å tilsløre eller omforme midlenes opprinnelse før de entrer det tradisjonelle finansielle system, jf. FATF-rapport av 13. oktober 2006 «The misuse of corporate vehicles, including trust and company service providers». Ofte benyttes juridiske personer etablert i jurisdiksjoner hvor lovgivningen tilbyr personer og virksomheter anonymitet, begrenset regulering av virksomheten og liten eller ingen skatt på inntekt og formue. Erfaringer viser at de kriminelle ved etablering av de aktuelle juridiske personer gjerne benytter seg av ekspertise fra en profesjonell aktør. Et virkemiddel mot bruk av juridiske personer som nevnt, er å underlegge disse aktørene plikter i henhold til hvitvaskingsregelverket.

3.6.2 Norsk rett

Forvalterregistrering av aksjer, som tilsvarer tjeneste som nevnt i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (7) (e), krever godkjenning av Kongen etter

lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper § 4–10. Slik godkjenning gis i praksis kun til banker og verdipapirforetak. Utover dette foreligger det ingen særskilte krav om tillatelse eller registrering for tilbydere av tjenester som nevnt i direktivet artikkel 3 (7).

I FATFs evalueringsrapport avsnitt 338 er det lagt til grunn at Norge «does not have a defined business sector providing trust/company services». Imidlertid påpekes det at det ikke er forbudt å etablere slik virksomhet i Norge. Slike tjenestetilbydere vil ikke være underlagt hvitvaskingslovens regler om kundekontroll og plikt til å rapportere om mistenkelige transaksjoner. Det ble uttalt at det norske regelverket derfor ikke er i samsvar med FATF-anbefalingene, og at hvitvaskingsloven bør endres til å omfatte enhver som yter slike tjenester.

3.6.3 Utvalgets vurdering

Tjenester som nevnt i artikkel 3 (7) (a) tilbys ofte av advokater, men også av revisorer og regnskapsførere. Det er imidlertid ikke uvanlig at også aktører i Norge som ikke er rapporteringspliktige etter gjeldende hvitvaskingslov tilbyr tjenester i forbindelse med etablering av juridiske personer. Det er vanskelig å fastslå hvor stort omfanget er, da virksomheten ikke er konsesjonspliktig og heller ikke registrert med noen egen næringskode i Foretaksregisteret. Mange aktører har imidlertid egne hjemmesider på internett hvor de reklamerer for de tjenester de tilbyr, og enkelte reklamerer også i aviser, fagtidsskrifter mv. Omfanget av selskapsetableringer disse aktørene håndterer er relativt stort, enkelte reklamerer med at de stifter ca. 50 selskaper per måned¹. Aktørene er typisk etablert i utlandet med en filial i Norge. Hovedproduktet er normalt selskapsetableringer i Storbritannia med en norsk filial (NUF), men det reklameres også med kunnskap om og bistand til etableringer i andre land basert på kundens behov. Enkelte reklamerer også med tjenester som nevnt i artikkel 3 (7) (b) til (d), herunder etablering av kontoradresse og sekretærfunksjon i utlandet, samt tjenester knyttet til «Nominee Director» og «Nominee Shareholder». Utvalget registrerer videre at enkelte internettbaserte aktører tilbyr etablering av selskaper og fond (trusts) i såkalte «skatteparadiser». Slike enheter benyttes ofte i forbindelse med hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet.

I det svenske lovforslaget er det foreslått å ikke la svensk hvitvaskingslov omfatte lovregulerte tilbydere av tjenester som nevnt i artikkel 3 (7) (b) til

(d), med den begrunnelse at disse »är uppenbarligen avsedda för en annan rättslig miljö än den svenska», jf. SOU 2007:23 punkt 4.2.1. Også etter norsk rett vil lovgivningen om selskaper og stiftelser i stor grad medføre at tjenester som nevnt i artikkel 3 (7) (b) til (d) ikke kan tilbys til norske juridiske personer. Punkt (b) synes eksempelvis å rette seg mot et stedfortrederforhold som det ikke er adgang til for styremedlemmer i norske selskaper, og punkt (d) retter seg mot forvaltere av fond (trusts) som ikke er kjent som juridisk konstruksjon i norsk rett. Norske foretak kan imidlertid yte tjenester som nevnt i artikkel 3 (7) (b) til (d) til utenlandske juridiske personer.

Utvalget foreslår at hvitvaskingsregelverkets anvendelsesområde utvides i tråd med direktivet, til å omfatte «tilbydere av virksomhetstjenester», jf. lovforslaget § 4 annet ledd nr. 6. Den nærmere definisjonen av dette uttrykket foreslås inntatt i lovforslaget § 2 nr. 4. Tilbydere av de nevnte tjenestene synes å være i fremvekst og vil i økende grad kunne by på utfordringer i forhold til hvitvaskingsregelverket. Utvalget anser det på denne bakgrunn hensiktsmessig at definisjonen av de omfattede tjenester inntas i lov, fremfor i forskrift.

3.7 Prosjektmeglere og valutameglere

3.7.1 Prosjektmeglere

Etter hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 5 får loven anvendelse for «prosjektmeglere». Dette begrepet er ikke definert i annen lovgivning. Frem til 1. januar 1997 ble prosjektmeglerforetak benyttet som betegnelse på foretak som etter midlertidig forskrift 14. desember 1989 nr. 1240 om anvendelsen av bestemmelser i lov om verdipapirhandel på handel med eierandeler i kommandittselskaper mv. drev handel med andeler i kommandittselskaper (med innskuddskapital over en viss beløpsstørrelse). Slik virksomhet var ikke underlagt krav som konsesjon som fondsmeglerforetak (verdipapirforetak). I forskriften ble det stilt visse krav til virksomheten. Videre ble foretakene underlagt tilsyn fra Kredittilsynet. Forskriften ble opphevet i 1996, og disse foretakene har etter dette tidspunktet ikke vært under tilsyn. Tredje hvitvaskingsdirektiv omfatter ikke prosjektmeglere. Hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 5 er en videreføring av den tidligere bestemmelsen i finansvl. § 2–1 nr. 4 bokstav c.

Andeler i kommandittselskap og ansvarlige selskap er ikke finansielle instrumenter etter verdipapirhandelloven § 2–2, og formidling av ordre i til-

1. Jf. artikkel i Finansavisen 12. april 2007.

knytning til slike andeler krever derfor ikke konseksjon som verdipapirforetak.

Etter utvalgets oppfatning kan det være uheldig at foretak som formidler KS- eller ANS-andeler ikke omfattes av hvitvaskingsregelverket. Overdragelse av slike andeler kan gjelde betydelige beløp og medføre risiko for hvitvasking og/eller terrorfinansiering.

Etter utvalgets vurdering er det imidlertid ikke hensiktsmessig at hvitvaskingsregelverket gis anvendelse på en yrkesgruppe som ikke er klart definert i norsk rett. Det nærmere omfanget av og innholdet i denne type virksomhet bør kartlegges og klargjøres. Utvalget foreslår derfor at angivelsen av prosjektmeglere i hvitvaskingslovens anvendelsesområde ikke videreføres, men erstattes av hjemmel for departementet til å fastsette regler i forskrift om at loven skal gis anvendelse på virksomhet som formidler kjøp og salg av selskapsandeler som ikke er finansielle instrumenter, jf. lovforslaget § 4 sjette ledd.

Prosjektmeglere vil i en viss grad omfattes av utvalgets lovforslag § 2 første ledd nr. 12 bokstav b.

3.7.2 Valutameglere

Etter hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 6 får loven anvendelse for valutameglere. Bestemmelsen er en videreføring av den tidligere bestemmelsen i finansvl. § 2-1 nr. 4 bokstav d. Tidligere ble slik virksomhet regulert av forskrift 25. mars 1983 nr. 732 om valutameglervirksomhet, som ble opphevet 3. november 1998.

Finansieringsvirksomhetsloven kapittel 4a (tilføyd ved lov nr. 44/2003) gir regler om valutavirksomhet med utlandet. Utvalget antar valutavirksomhet vil omfatte den virksomhet som etter en naturlig forståelse utøves av valutameglere. Etter finansvl. § 4a-1 kan valutavirksomhet bare drives av banker, finansieringsforetak, kredittinstitusjoner og filialer som nevnt i finansvl. § 1-4 første ledd nr. 5, som vil regnes som finansinstitusjoner. Finansinstitusjoner omfattes av lovforslaget § 4 første ledd nr. 1, og utvalget antar på denne bakgrunn at det ikke er behov for en ytterligere angivelse av valutameglere i lovforslaget § 4.

Etter finansieringsvirksomhetsloven § 4a-1 kan Kongen ved forskrift eller ved enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet i første ledd om at valutavirksomhet skal drives av finansinstitusjon. I Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) punkt 6.6.4 uttaler Finansdepartementet at dispensasjonsadgangen vil kunne være aktuell å benytte i forhold til «virksomhet av ubetydelig omfang». Utvalget er kjent med at dispensasjon i enkelte tilfeller har blitt gitt til verdipapirfo-

retak. Utvalget anser det lite sannsynlig at dispensasjonsadgangen for øvrig vil bli benyttet i nevnevrig omfang. Uansett vil det være mulig for Kredittilsynet å stille som vilkår for dispensasjonen at foretaket skal overholde hvitvaskingsregelverket.

3.8 Forhandlere av gjenstander – kontantforbud

3.8.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2 nr. 1 (e) er juridiske og fysiske personer som er forhandlere av gjenstander («goods») omfattet av direktivet dersom det betales kontant for et beløp på 15 000 euro eller mer, uansett om betalingen skjer på en gang eller ved flere betalinger som synes å henge sammen. Bestemmelsen er utvidet i forhold til første og annet hvitvaskingsdirektiv, som begrenset seg til forhandlere av verdifulle gjenstander, så som edelstener, edle metaller eller kunst, og auksjonsforretninger.

3.8.2 Norsk rett

Hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 9 gir loven anvendelse på forhandlere av gjenstander, herunder auksjonsforretninger, kommisjonærer og lignende, ved transaksjoner i kontanter på 40 000 norske kroner eller mer, eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta. Regelverket omfatter også situasjoner hvor det gis selgerkreditt samt betaling med elektroniske penger, jf. omtale i Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) punkt 5.6.4. Etter § 4 annet ledd nr. 8 annet punktum kan departementet fastsette forskrift om at transaksjoner med betalingskort omfattes. Slik forskrift er så langt ikke fastsatt.

3.8.3 Utvalgets vurdering

Utvalget legger til grunn at hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 8 gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2 nr. 1 (e). Anvendelsesområdet for nr. 8 er videre enn minstekravet i direktivet, ved at beløpsgrensen er satt vesentlig lavere enn grensen i direktivet, jf. uttalelsene i Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) punkt 5.6.4 om at kontantkjøp av gjenstander representerer hvitvaskingsrisiko.

Etter utvalgets syn er det naturlig å vurdere om det bør innføres et forbud mot at forhandlere av gjenstander mottar kontantbetaling hvis transaksjonen overstiger en nærmere bestemt beløpsgrense. Et slikt kontantforbud er innført i blant annet dansk rett.

Videre har utvalget vurdert om også salg av tjenester mot kontantbetaling bør reguleres av hvitvaskingslovgivningen. Spørsmålet ble vurdert under forberedelsen av hvitvaskingsloven, jf. departementets vurderinger i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.6.4 hvor det uttales at departementet «eventuelt [vil] foreslå endringer i hvitvaskingsregelverket dersom erfaringer viser at det er nødvendig».

Endelig har utvalget vurdert om forskriftshjemmelen for transaksjoner med betalingskort bør videreføres og benyttes.

3.8.3.1 Forbud mot kontantbetaling

I den danske hvitvaskingsloven § 2 er det innført et kontantforbud. Bestemmelsen slår fast at forhandlere av gjenstander samt auksjonsforretninger ikke skal motta kontantbetalinger på 100 000 kroner eller mer, uansett om betalingen skjer på en gang eller ved flere betalinger som synes å henge sammen. I et høringsnotat fra Finanstilsynet 7. november 2005 ble forslaget omtalt slik:

«Formålet med at indføre dette kontantforbud er – ud over at leve op til kravene i 3. hvidvaskedirektiv – at det vil undtage forhandlere af genstande og auktionsholdere fra hvidvaskelovens anvendelsesområde med deraf følgende pligter. Desuden vil det betyde, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ikke skal føre tilsyn med de to persongrupper, hvis disse er undtaget fra lovens anvendelsesområde».

For øvrig opplyses det at Belgia og Frankrike har innført forbud mot kontantbetalinger på 15 000 euro eller mer.

Utvalget antar at et forbud mot kontantbetaling over en viss beløpsgrense vil være et egnet tiltak for å motvirke hvitvasking og terrorfinansiering, forutsatt at forbudet håndheves effektivt. Et slikt forbud vil antakelig oppfattes mer forpliktende og enklere å etterleve enn de nåværende regler for forhandlere av gjenstander. Ved et kontantforbud vil forhandlere av gjenstander kunne unntas fra øvrige plikter etter hvitvaskingsregelverket, blant annet plikten til rapportering ved mistenkelige transaksjoner. Et kontantforbud vil antakelig også være enklere å håndheve. Forhandlere som lojalt følger de nåværende reglene kan nok i noen grad risikere å tape i konkurransen med konkurrenter som ikke følger regelverket like lojalt. Et kontantforbud kan være egnet til å forhindre en slik konkurransevridning.

Bruk av betalingskort og elektronisk overføring mellom konti er meget utbredt i Norge og blir

stadig mer vanlig. I Norges Banks årsrapport om betalingsformidling 2006 fremgår eksempelvis at varekjøp med norske betalingskort økte fra 386,5 millioner transaksjoner i 2000 (164,3 milliarder kroner) til 858,5 millioner transaksjoner (352,0 milliarder kroner) i 2006.

De aller fleste forhandlere av gjenstander tilbyr betaling ved bruk av betalingskort eller kontooverføring. Bruken av nettbank er i sterk økning. I Norges Banks årsrapport om betalingsformidling 2006 fremgår at antallet avtaler om nettbank økte fra 933 335 i 2000 til 4 006 396 i 2006. I den samme perioden har girotjenester ved bruk av nettbank økt fra 34,6 millioner transaksjoner (93,3 milliarder kroner) til 292,4 millioner transaksjoner (5 626,7 milliarder kroner).

Innføring av et forbud mot kontantbetaling vil imidlertid kunne bli oppfattet som et vesentlig inngrep i private rettssubjekters frihet. Sedler og mynter utstedt av Norges Bank er tvungent betalingsmiddel i Norge etter lov 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) § 14. Kontanttransaksjoner har også egenskaper som ofte vil anses ønskelige, for eksempel mulighet for samtidig utveksling av ytelser og ivaretagelse av personvern. Hensynet til samtidig utveksling vil kunne ivaretas ved bruk av andre betalingsformer, for eksempel ved bruk av bankremitter, mens personvernensyn vanskelig vil kunne opprettholdes i samme grad utenfor kontanttransaksjoner.

Innføring av et kontantforbud vil også begrense antall rapporter til Økokrim om mistenkelige transaksjoner. Økokrim vil således ved et kontantforbud kunne miste verdifull informasjon for senere etterforskning av profittmotivert kriminalitet og personer tilknyttet den enkelte transaksjon.

Forhandlere av gjenstander ble underlagt hvitvaskingsregelverket ved ikrafttreddelsen av hvitvaskingsloven 1. januar 2004. Antall rapporter som mottas fra denne gruppen er etter det utvalget har fått opplyst i sterk vekst. Utvalget anser det naturlig at norske myndigheter avventer erfaringer fra det nåværende regelverket for forhandlere av gjenstander, samt erfaringer fra kontantforbud i Danmark og andre europeiske land, før et kontantforbud innføres i norsk rett. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 8 første punktum videreføres, jf. lovforslaget § 4 annet ledd nr. 7.

3.8.3.2 Selgere av tjenester

I Norge utgjør transaksjoner knyttet til salg av tjenester en stor andel av de samlede transaksjoner.

Videre vil mange tjenester ha en betydelig økonomisk verdi (for eksempel håndverkstjenester). Følgelig kan det foreligge risiko for hvitvasking av utbytte av straffbare handlinger og finansiering av terrorisme også i tilknytning til slik omsetning.

Utvalget antar at det neppe vil være særlig tynnende for selgere av tjenester om disse skal omfattes av hvitvaskingslovgivningen ved kontanttransaksjoner, da de aller fleste transaksjoner av denne størrelsesorden foretas ved bruk av andre betalingsformer.

Tredje hvitvaskingsdirektiv og FATF-anbefalingene inneholder særregler om forhandlere av gjenstander. Bakgrunnen for at disse reglene er begrenset til slike formuesgoder er trolig at verdifulle gjenstander kan benyttes som «pengeplasseringer» og dermed vil være nærmere forbundet med hvitvasking enn det som gjelder for tjenester. Utvalget anser at det bør begrunnes særskilt hvorfor en eventuell norsk særregel skal favne bredere enn det som er lagt til grunn i internasjonale standarder mv.

Omfanget av transaksjoner og forhandlere som vil omfattes av hvitvaskingsregelverket vil øke betraktelig dersom regelverket gjøres gjeldende også for selgere av tjenester. En slik utvidelse vil etter utvalgets oppfatning ikke være hensiktsmessig uten at mulige konsekvenser er kartlagt nærmere. Utvalget har hatt begrenset tid til rådighet, og har ikke hatt anledning til å forfølge problemstillingen. Det foreslås på denne bakgrunn at hvitvaskingsregelverkets anvendelsesområde ikke utvides til å omfatte selgere av tjenester.

Utvalget viser for øvrig til at reglene om kunde- og leverandørspesifikasjon i forskrift 1. desember 2004 nr. 1558 om bokføring (bokføringsforskriften) § 3–1 omfatter kontantsalg og -kjøp av tjenester. Dette innebærer at tjenesteyteren er forpliktet til å navngi kjøper av en tjeneste når kjøperen betaler tjenesten kontant og vederlaget utgjør 40 000 kroner eller mer. Utvalget antar at kravene til dokumentasjon av transaksjoner i bokføringsforskriften i en viss grad kan bidra til å motvirke hvitvasking.

3.8.3.3 Beløpsgrensen

Beløpsgrensen på 40 000 norske kroner eller tilsvarende i utenlandsk valuta er vesentlig lavere enn grensen på 15 000 euro, det vil si omtrent 120 000 kroner, som er fastsatt i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 2. I Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.6.4 begrunner departementet den norske beløpsgrensen med at den hvitvaskingsrisiko kontanttransaksjoner representerer tilsier en lavere grense enn direktivets minimumskrav.

Videre vurderte departementet at en beløpsgrense på 40 000 kroner ikke ville innebære en uforholdsmessig byrde for aktørene eller stride mot personvern hensyn.

Det forhold at det har gått fire år siden bestemmelsen ble vedtatt, kan tilsi at beløpsgrensen på 40 000 kroner oppjusteres noe for å motvirke effekten av den alminnelige prisstigningen i perioden. På den annen side er omfanget av betalinger ved bruk av elektroniske overføringer betydelig i Norge, og blir stadig mer vanlig. Utvalget antar kontantbetalinger over 40 000 kroner i de fleste situasjoner vil være uvanlig, og at den nåværende beløpsgrensen ikke oppleves som byrdefull for de fleste forhandlere av gjenstander eller deres kunder. Utvalget foreslår derfor at beløpsgrensen på 40 000 kroner videreføres.

Utvalget foreslår for øvrig den endring at plikt til kundekontroll skal inntre ved alle transaksjoner over 40 000 kroner, jf. punkt 4.3.3.

3.8.3.4 Transaksjoner med betalingskort

Hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 9 annet punktum gir departementet adgang til å fastsette bestemmelser om at også transaksjoner med betalingskort skal reguleres på samme måte som kontanttransaksjoner i første punktum. Forskriftshjemmelen er så langt ikke benyttet.

Betaling med debet- eller kredittkort gjøres i meget stor grad, og det vil foreligge en risiko for at slike transaksjoner benyttes for hvitvasking eller terrorfinansiering. Hvitvaskingsrisikoen vil trolig være størst ved bruk av utenlandske betalingskort. I slike tilfeller kan det være vanskelig å spore kortinnehavers identitet, for eksempel ved at midler er plassert i utenlandske finansinstitusjoner og kortutsteder er hjemmehørende i en stat hvor opplysninger om identiteten ikke er tilgjengelige for norske myndigheter. Derimot antar utvalget at hvitvaskingsrisikoen er mindre ved betaling med norske betalingskort, for eksempel ved betaling knyttet til direkte trekk på konto i Norge.

De særlige bestemmelsene i tredje hvitvaskingsdirektiv og FATF-anbefalingene om forhandlere av gjenstander har sin bakgrunn i at kontanttransaksjoner generelt innebærer en særlig risiko for hvitvasking. I fortalen til tredje hvitvaskingsdirektiv punkt 18 uttales det at «the use of large cash payments has repeatedly proven to be very vulnerable to money laundering and terrorist financing».

Avhengig av typer betalingskort som omfattes og fastsatte beløpsgrenser, vil regler om at hvitvaskingsregelverket får anvendelse på transaksjoner med betalingskort kunne innebære en betydelig

utvidelse av lovens anvendelsesområde. En utvidelse må etter utvalgets vurdering begrunnes i at betaling med de aktuelle typer betalingskort representerer en hvitvaskingsrisiko på linje med kontantbetaling. I forhold til norske betalingskort kan utvalget ikke se at det foreligger slik risiko. Derimot utelukker utvalget ikke at bruk av utenlandske betalingskort kan representere en risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Etter utvalgets oppfatning bør det foretas en kartlegging av bruk av utenlandske betalingskort i Norge for å vurdere risikoen nærmere. Utvalget foreslår på denne bakgrunn ikke regler om at transaksjoner med betalingskort skal omfattes av hvitvaskingsregelverket. Utvalget foreslår at forskriftshjemmelen i § 4 annet ledd nr. 9 annet punktum videreføres, men at det klargjøres at type betalingskort og fastsettelse av beløpsgrense overlates til departementet, jf. lovforslaget § 4 femte ledd annet punktum.

3.9 Postoperatører ved formidling av postsendinger

Hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 9 gjelder for «postoperatører ved formidling av postsendinger». Formålet med bestemmelsen er å gjennomføre FATFs spesialanbefaling VI om alternative overføringssystemer.

I Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 10.2.5 uttales at bestemmelsen ikke er begrenset til å omfatte Posten Norge AS og andre som driver konsesjonspliktig postformidling etter lov 29. november 1996 nr. 73 om formidling av landsdekkende postsendinger § 4. Bestemmelsen omfatter også operatører som yter posttjenester uten å være konsesjonspliktige, for eksempel spedisjonsfirmaer og internasjonale postoperatører. Ved at hvitvaskingsloven gjelder ved «formidling av postsendinger», omfattes ikke bare penger som sendes i posten (for eksempel Postens «Verdibrev»), men også ved formidling av penger eller andre verdier gjennom vanlige brev eller pakker uten verdiangivelse.

For oversiktens skyld viser utvalget til at virksomhet som består i betalingsformidling med utlandet (valutavirksomhet), bare kan drives av foretak som er finansinstitusjon, jf. finansieringsvirksomhetsloven § 4a-1.

I forskrift 10. desember 2003 nr. 1470 om ikrafttredelse av hvitvaskingsloven ble § 4 første ledd nr. 9 bare delvis satt i kraft. Etter forskriften er § 4 første ledd nr. 9 satt i kraft for postoperatører ved «utføring av legitimasjonskontroll på vegne av rapporteringspliktige». Dette innebærer at bestemmelsen ikke er satt i kraft for postoperatørene ved

formidling av postsendinger, herunder formidling av Postens «Verdibrev» eller formidling av penger eller andre verdier gjennom postsendinger.

Etter utvalgets vurdering bør bestemmelsen i § 4 første ledd nr. 9 videreføres. Det må antas at overføring av verdier gjennom postoperatører utgjør et betydelig omfang. Utvalget anser at denne virksomheten kan være utsatt for misbruk i forbindelse med hvitvasking og terrorfinansiering.

Imidlertid mener utvalget at anvendelsesområdet for § 4 første ledd nr. 9 («formidling av postsendinger») er uforholdsmessig vidt, og synes å omfatte formidling av sendinger som representerer liten hvitvaskingsrisiko. Utvalget antar at anvendelsesområdet bør begrenses til «formidling av verdisendinger», jf. utvalget lovforslag § 2 første ledd nr. 10. Utvalget legger til grunn at en slik bestemmelse blant annet vil omfatte formidling av Postens «Verdibrev».

I medhold av den generelle forskriftshjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 2, som utvalget foreslår videreført i lovforslaget § 4 femte ledd første punktum, jf. punkt 8.4, vil det kunne fastsettes nærmere regler om hvitvaskingslovgivningens anvendelse på postoperatører. I høringsuttalelse gjengitt i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 10.2.4, uttaler Samferdselsdepartementet at det ikke vil være hensiktsmessig at hvitvaskingsregelverket skal gjelde for små nasjonale postoperatører. Utvalget deler ikke denne vurderingen.

3.10 Spillvirksomhet, inkassoforetak og regulerte markeder

Etter hvitvaskingsloven § 4 femte ledd kan Kongen i forskrift fastsette regler som gir loven anvendelse for spillvirksomhet, inkassoforetak og regulerte markeder. Hjemmelen er hittil ikke benyttet.

Utvalget har ikke foretatt en nærmere vurdering av hvorvidt inkassoforetak og regulerte markeder bør omfattes av hvitvaskingsregelverket. Utvalget foreslår imidlertid at hjemmelen i hvitvaskingsloven § 4 femte ledd for Kongen til i forskrift å fastsette regler som gir loven anvendelse for inkassoforetak og regulerte markeder, videreføres, jf. lovforslaget § 4 sjette ledd.

Det eksisterer en rekke forskjellige typer organisert pengespillvirksomhet i Norge og på internett. Mest kjent er pengespill i forbindelse med hestesport og idrett samt alminnelig tipping (lotto, vikinglotto mv.). Det finnes også en rekke ulike typer spill på internett.

I tilknytning til spillvirksomhet er et særlig problem bruk av «vinnerbonger» fra uregistrerte spil-

lere til hvitvaskingsformål. Ved å handle vinnerbonger, kan den som har mottatt utbytte av en straffbar handling legge frem lovlig «bevis» for de midler vedkommende er blitt tilført. Det er en rekke eksempler på slik bruk av vinnerbonger i rettspraksis. Et eksempel er Rt. 1998 side 1022, hvor tiltalte ble dømt for uaktsomt heleri i tilknytning til hvitvasking på grunn av at han formidlet en bevitnelse for utbetalt gevinst i Norsk Rikstoto på kr. 440 000. Vedkommende som kjøpte gevinstbevitnelsen hadde tilegnet seg kr. 2 500 000 ved grovt ran av et postkontor. Et annet eksempel er LG-2005–32446, der det ble lagt til grunn at tiltalte «hvitvasket» utbytte fra narkotikaforbrytelser på drøyt kr. 800 000 ved å benytte gevinstutbetalinger fra Norsk Rikstoto AS v/ Bergen travpark. Retten la til grunn at tiltalte stilte penger til disposisjon for oppgjør av vinnebongene til dem som i realiteten hadde foretatt spillene.

Utvalget har merket seg at Enheten for finansiell etterretning (EFE) ved Økokrim har avdekket en nasjonal trend knyttet til uregistrerte spill. I enhetens årsrapport for 2006 punkt 6, side 23, uttales det:

«Vi ser blant annet at personer benytter seg av uregistrerte spill fra Norsk tipping, med beskjeden innsats og gjentatte spill på lav odds. Tilbudet av ulike pengespill på internett har økt betydelig de siste årene. Kontrollen med disse spillene er meget vanskelig, og slik forholdene er i dag, har man ingen oversikt over omfanget av eller identiteten på den som i realiteten spiller.»

Utvalget mener det bør iverksettes tiltak for å redusere hvitvaskingsrisikoen knyttet til spillvirksomhet, spesielt når det gjelder bruk av vinnerbonger til hvitvaskingsformål. Et aktuelt tiltak er å forby «uregistrert» spill. Registreringsplikt vil medføre at vinnerbongene knyttes til en bestemt person og at gevinstene kan spores tilbake til reell spiller. Vinnerbongene vil således ikke være brukbare til

hvitvaskingsformål. Registreringsplikt i spillvirksomhet kan for eksempel innføres ved at spillvirksomhet blir underlagt hvitvaskingsreglene, noe som vil medføre at det må utføres kundekontroll av spillerne. Alternativ kan tiltak innføres via gjeldende regulering av spillvirksomhet.

På bakgrunn av den tiden utvalget har hatt til rådighet, har utvalget ikke foretatt en nærmere utredning av hvilke tiltak som er best egnet for de ulike typene spill. Utvalget anbefaler imidlertid at dette utredes nærmere.

Utvalget foreslår å videreføre hjemmelen i hvitvaskingsloven § 4 femte ledd for Kongen til å bestemme at loven skal gjelde for spillvirksomhet, jf. lovforslaget § 4 sjette ledd.

3.11 Offentlige forvaltningsorganer

Enkelte offentlige forvaltningsorganer mottar store kontantbeløp, for eksempel ved innbetalinger i forbindelse med tvangsinn drivelse. Det kan være hensiktsmessig å vurdere om slike organer skal pålegges rapporteringsplikt til Økokrim tilsvarende det som gjelder rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven.

Verken direktivet eller FATFs anbefalinger omfatter offentlige organer. Etter sitt mandat kan utvalget imidlertid vurdere og foreslå endringer i gjeldende rett som ikke følger av direktivet og andre internasjonale forpliktelser.

Innføring av rapporteringsplikt for offentlige forvaltningsorganer reiser spørsmål av en noe annen art enn de utvalget primært har fått i oppdrag å vurdere, og krever nærmere utredning. Selv om utvalget anser at en slik rapporteringsplikt kan være hensiktsmessig, har utvalget på bakgrunn av den begrensede tiden det har hatt til rådighet valgt å ikke utrede dette nærmere.

Kapittel 4

Kundekontroll og løpende oppfølging

4.1 Innledning

Tredje hvitvaskingsdirektiv kapittel 2 inneholder regler om kontrolltiltak som skal utføres overfor kunder («customer due diligence»). Sammenlignet med første og annet hvitvaskingsdirektiv, er kravene til tiltak utvidet og presisert. Direktivets regler bygger på FATFs 40 anbefalinger, som ble revidert i 2003. Med noen unntak tilsvarer reglene om kontrolltiltak i direktivet de krav som stilles i FATF-anbefalingene.

Direktivets regler bygger på det såkalte «kjenn-din-kunde»-prinsippet, som internasjonalt anses for å være et av de viktigste virkemidler for å hindre at det finansielle system misbrukes til hvitvasking eller terrorfinansiering. Det er av vesentlig betydning at de aktuelle institusjoner og personer kjenner sine kunder for å kunne oppdage transaksjoner som kan innebære hvitvasking eller terrorfinansiering. Et sentralt utslag av «kjenn-din-kunde»-prinsippet er direktivets krav om at institusjoner og personer skal identifisere kunder, og bekrefte kundenes identitet.

Krav om identitetskontroll av kunder ble innført ved første hvitvaskingsdirektiv. Etter dette direktivet skulle nærmere angitte institusjoner og personer foreta identifikasjon av kunder ved etablering av kundeforhold, ved transaksjoner over et visst beløp og ved mistanke om hvitvasking av penger. Kravene ble videreført og noe utvidet ved annet hvitvaskingsdirektiv. Tredje hvitvaskingsdirektiv viderefører og presiserer kravene til kundeidentifikasjon ytterligere.

Tredje hvitvaskingsdirektiv medfører imidlertid krav om flere tiltak enn kontroll av kundens identitet. Et av disse er kravet om identitetskontroll av såkalt «beneficial owner», som i det følgende betegnes som «reelle rettighetshavere», jf. punkt 4.4.3.5. Reelle rettighetshavere vil si fysiske personer som eier eller kontrollerer kunden eller som transaksjonen gjennomføres på vegne av. Direktivet har som utgangspunkt at slike fysiske personer vil ha den bakenforliggende økonomiske interesse i kundeforholdet eller transaksjonen, og kravet om identitetskontroll av reelle rettighets-

havere er således en videreføring av «kjenn-din-kunde»-prinsippet.

En viktig nyhet i tredje hvitvaskingsdirektiv er plikten til å foreta løpende oppfølging («ongoing monitoring») av etablerte kundeforhold. Dette kontrolltiltaket er i direktivet fremstilt som en del av «customer due diligence», men skiller seg fra de øvrige tiltak i en slik grad at utvalget velger å behandle det separat. Det foretas således et skille mellom kundekontroll, jf. punkt 4.3 til 4.9, og løpende oppfølging, jf. punkt 4.10.

En annen viktig nyhet i tredje hvitvaskingsdirektiv er at det uttrykkelig fastslås at kundekontroll og løpende oppfølging kan utføres med utgangspunkt i en risikobasert vurdering. Institusjoner og personer som omfattes av direktivet skal utføre kontrolltiltak som står i forhold til risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering. Direktivet bygger på en forutsetning om at risikoen for hvitvasking er forskjellig, avhengig av blant annet kundetype og virksomhetsområde, og at risikoen vil kunne endre seg over tid. Ressurser bør følgelig benyttes der behovet for tiltak er størst. Prinsippet om risikobasert kundekontroll og løpende oppfølging viser seg også ved at direktivet sonderer mellom tre ulike nivåer; alminnelig kundekontroll og løpende oppfølging («customer due diligence»), tilfeller hvor det er krav om forsterkede kontrolltiltak («enhanced customer due diligence») og tilfeller hvor det anses tilstrekkelig med forenklede kontrolltiltak («simplified customer due diligence»). Sistnevnte nivå medfører i realiteten unntak fra plikten til å foreta kundekontroll. Direktivet angir enkelte situasjoner hvor det skal anvendes skjerpede kontrolltiltak, men fastslår for øvrig et generelt krav om skjerpede tiltak i situasjoner som kan representere høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. Derimot er de situasjoner hvor det kan anvendes forenklede kontrolltiltak uttømmende angitt i direktivet.

Tredje hvitvaskingsdirektiv åpner forøvrig for at bekreftelse av kundens og reelle rettighetshavers identitet kan utsettes til etter etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon. Videre åpnes for at institusjoner og personer som omfattes av direktivet kan legges til grunn kundekontroll

som er gjennomført av tredjeparter, og utkontraktere gjennomføring av kundekontroll.

4.2 Risikobasert kundekontroll og løpende oppfølging

4.2.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 8 nr. 2 første punktum kan institusjoner og personer som omfattes av direktivet avgjøre omfanget av tiltak som skal utføres under «customer due diligence» på grunnlag av en risikovurdering («on a risk-sensitive basis»). Vurderingen knytter seg til risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, og beror på type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon. Bestemmelsen tilsvare FATF-anbefaling 5 fjerde ledd siste punktum, og er ny i forhold til de tidligere hvitvaskingsdirektiver. Det skal etter artikkel 8 nr. 2 annet punktum kunne påvises overfor tilsynsmyndighetene at omfanget av tiltakene er passende ut fra risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering.

4.2.2 Norsk rett

Identitetskontroll etter hvitvaskingsloven § 5 forutsettes å være den samme for alle kunder, og det legges ikke til rette for relativisering ut fra de konkrete omstendigheter.

4.2.3 Utvalgets vurdering

Prinsippet om risikobasert «customer due diligence» står sentralt i regelverket etter tredje hvitvaskingsdirektiv. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det i hvitvaskingslovens kapittel om kundekontroll og løpende oppfølging inntas en innledende bestemmelse som fremhever prinsippet, jf. lovforslaget § 5 første ledd. Rapporteringspliktige skal selv avgjøre omfanget av de tiltak som skal gjennomføres ved kundekontroll og løpende oppfølging, på grunnlag av en vurdering av risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

Hovedmomenter ved risikovurderingen vil være type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon. Den rapporteringspliktige må foreta en konkret vurdering av hvorledes den enkelte kunde fremstår på bakgrunn av den rapporteringspliktiges kunnskap om kunden. Ved langvarige kundeforhold, vil den rapporteringspliktige ofte oppnå slik kjennskap til kunden at løpende oppfølging og senere kundekontroll vil kunne gjen-

nomføres mer lempelig. Dette kan likevel stille seg annerledes dersom kunden er en juridisk person som gjennomgår vesentlige endringer, for eksempel ved fusjon, utvidelse av virksomhet eller endringer i ledelse eller eierstruktur. Produkter som inngår i kundeforholdet og produkter kunden tilbyr i sin virksomhet må vurderes ut fra i hvilken grad de medfører risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller terrorfinansiering. Ved vurdering av transaksjoner vil størrelse, kompleksitet og grenseoverskridende karakter være vesentlige momenter. Det må også vurderes om kundeforholdet eller transaksjonen i seg selv fremstår med et fornuftig formål.

Ved kontroll av kundens identitet vil utvalgets forslag til regler om registrering av opplysninger og bekreftelse av identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon, jf. punkt 4.4.3.1 og 4.4.3.2, overlate lite rom for skjønn ut fra risikovurderinger. Rapporteringspliktige må imidlertid vurdere om kunden er den han gir seg ut for å være i henhold til legitimasjonsdokument. Dersom det er aktuelt å benytte unntaksadgang for plikt til å kreve fremlagt gyldig legitimasjon, i henhold til utvalgets forslag beskrevet under punkt 4.4.3.2, må den rapporteringspliktige foreta en vurdering av sin kunnskap om kundens identitet. Ved kontroll av identiteten til reelle rettighetshavere, jf. punkt 4.4.3.1 og 4.4.3.4, vil rapporteringspliktige i større grad være overlatt til en selvstendig, risikobasert vurdering av omfanget av tiltak.

Rapporteringspliktige skal kunne dokumentere at omfanget av utførte tiltak er passende ut fra risiko, jf. lovforslaget § 5 annet punktum. Dokumentasjonsplikten har sammenheng med plikten til å utarbeide kontroll- og kommunikasjonsrutiner etter lovforslaget § 22, jf. punkt 7.1. Ved kundeforhold eller transaksjoner som etter sin art innebærer større risiko enn det som er normalt for den aktuelle rapporteringspliktiges virksomhet, må det kunne dokumenteres hvilke tiltak som konkret er gjennomført.

4.3 Plikt til å foreta kundekontroll

4.3.1 EØS-rett

Direktivet artikkel 7 angir situasjoner hvor institusjoner og personer omfattet av direktivet skal foreta kundekontroll:

«The institutions and persons covered by this Directive shall apply customer due diligence measures in the following cases:

a) when establishing a business relationship;

- b) when carrying out occasional transactions amounting to EUR 15 000 or more, whether the transaction is carried out in a single operation or in several operations which appear to be linked;
- c) when there is a suspicion of money laundering or terrorist financing, regardless of any derogation, exemption or threshold;
- d) when there are doubts about the veracity or adequacy of previously obtained customer identification data.»

Bestemmelsen tilsvarende FATF-anbefaling 5 annet ledd. I forhold til plikten til å kreve legitimasjon, er artikkel 7 (a) til (c) videreføring av bestemmelser i første hvitvaskingsdirektiv artikkel 3.

I motsetning til de tidligere direktiver inneholder tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (9) en generell definisjon av begrepet «business relationship», som lyder:

«a business, professional or commercial relationship which is connected with the professional activities of the institutions and persons covered by this Directive and which is expected, at the time when the contact is established, to have an element of duration;»

Etter artikkel 10 nr. 1 skal alle kasinokunder identifiseres og deres identitet bekreftes dersom de kjøper eller bytter spilljetonger til en verdi av minst 2 000 euro. Bestemmelsen tilsvarende FATF-anbefaling 12 a (med det unntak at beløpsgrensen her er 3 000 euro), og er en videreføring av de tidligere direktiver (hvor beløpsgrensen var 1 000 euro). Etter artikkel 10 nr. 2 skal kasinoer som omfattes av statlig tilsyn anses å oppfylle kundekontrollkravene dersom de registrerer, identifiserer og bekrefter identiteten til kunder umiddelbart før eller ved inngangen, uavhengig av hvor stort beløp det kjøpes spilljetonger for. Også denne bestemmelsen er en videreføring av de tidligere direktiver.

4.3.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 5 skal rapporteringspliktige kreve gyldig legitimasjon av kunden ved etablering av kundeforhold (første ledd), ved transaksjoner som gjelder 100 000 kroner eller mer for kunder som den rapporteringspliktige ikke har et kundeforhold til (annet ledd) og i alle tilfeller dersom den rapporteringspliktige har mistanke om at transaksjonen har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b (tredje ledd).

Hvitvaskingsforskriften § 2 angir visse konkrete tilfeller hvor «kundeforhold» etter hvitvaskingsloven § 5 skal anses etablert.

For forhandlere av gjenstander er det i hvitvaskingsforskriften § 3 presisert at plikt til legitimasjonskontroll inntreffer ved «transaksjoner i kontanter på 40.000 norske kroner eller mer, eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta, dersom det er mistanke om at transaksjonen har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b», og «enhver transaksjon i kontanter på 100.000 norske kroner eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta». Salg av gjenstander anses etter dette ikke som etablering av kundeforhold.

Plikten til å kreve gyldig legitimasjon gjelder etter hvitvaskingsloven § 5 første ledd annet punktum også den rapporteringspliktiges ansatte.

Etter hvitvaskingsforskriften § 8 fjerde ledd skal opplysninger som fremkommer av legitimasjonsdokumenter «søkes kontrollert» dersom den rapporteringspliktige har grunn til å tro at opplysningene «ikke er korrekte».

4.3.3 Utvalgets vurdering

Hvitvaskingsloven § 5 omhandler situasjoner hvor det skal foretas identitetskontroll. Situasjonene samsvarer langt på vei med de tilfeller hvor de rapporteringspliktige skal gjennomføre kundekontroll i medhold av direktivet artikkel 7. Som det fremgår av punkt 4.4, omfatter imidlertid «customer due diligence» etter direktivet også andre tiltak enn kontroll av kundens identitet. Anvendelsesområdet for reglene om inntreden av plikt til identitetskontroll etter hvitvaskingsloven § 5 må derfor utvides til å omfatte andre kontrolltiltak som nevnt i direktivet artikkel 8 (om innholdet i disse tiltakene, se punkt 4.4). Utvalget foreslår at reglene om inntreden av plikt til å foreta kundekontroll skilles ut som en egen bestemmelse, atskilt fra reglene om hvilke kontrolltiltak som skal gjennomføres, jf. lovforslaget § 6.

I forhold til plikten til å foreta kundekontroll ved mistenkelige transaksjoner, antar utvalget at en slik plikt vil inntre samtidig som plikten til å foreta nærmere undersøkelser som nevnt under punkt 5.2. Utvalget legger til grunn at det i slike tilfeller kun skal foretas kundekontroll av personer som både er direkte involvert i transaksjonen, og som må regnes som kunder av den rapporteringspliktige.

Utover de forhold som etter hvitvaskingsloven § 5 utløser plikt til identitetskontroll, skal kundekontroll etter direktivet også foretas ved tvil om

hvorvidt tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige. Utvalget foreslår at bestemmelsen om inntreden av plikt til å foreta kundekontroll utvides tilsvarende, jf. lovforslaget § 6 første ledd nr. 4. Hvitvaskingsforskriften § 8 fjerde ledd fremstår etter dette som overflødig, og foreslås ikke videreført.

For forhandlere av gjenstander er reglene om plikt til å foreta identitetskontroll som nevnt presisert i hvitvaskingsforskriften § 3. Ved kontanttransaksjoner over 100 000 kroner har forhandlerne en ubetinget plikt til å foreta identitetskontroll. Ved kontanttransaksjoner mellom 40 000 og 100 000 kroner skal identitetskontroll kun foretas ved mistanke om tilknytning til utbytte av straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. Reglene er etter utvalgets syn unødvendig kompliserte. Videre kan det være uheldig at det i så stor grad overlates til forhandlerne selv å vurdere om transaksjonen fremstår som mistenkelig, og om identitetskontroll derfor bør gjennomføres. Forhandlere vil, ved gjennomføring av identitetskontroll, kommunisere til kunden at transaksjonen anses mistenkelig. Utvalget legger til grunn at kontanttransaksjoner over 40 000 kroner normalt vil fremstå som ekstraordinære. På denne bakgrunn foreslår utvalget at det innføres plikt til å foreta kundekontroll ved enhver transaksjon i kontanter på 40 000 norske kroner eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta, jf. lovforslaget § 6 annet ledd. En slik regel vil være enklere å kommunisere til forhandlerne. Videre vil regelen være enklere å etterleve ved at forhandlere i forhold til plikten til å foreta kundekontroll ikke trenger å foreta noen vurdering av om transaksjonen fremstår som mistenkelig. Beløpsgrensen faller for øvrig sammen med grensen for kunde- og leverandørspesifikasjon ved kontanttransaksjoner etter bokføringsforskriften § 3-1.

Både direktivet og hvitvaskingsloven legger til grunn at gjennomføring av transaksjoner for en kunde ikke nødvendigvis vil medføre etablering av et kundeforhold («business relationship»). I dansk hvitvaskingslov skilles det således mellom «faste kundeforhold» og «lejlighedskunder». Det kan virke noe forvirrende at en «kunde» etter norsk rett ikke nødvendigvis har etablert et «kundeforhold». I den tidligere finansvl. § 2-17 og den nå opphevede forskrift 7. februar 1994 nr. 118 om legitimasjonskontroll og tiltak mot hvitvasking av penger ble begrepet «forretningsforhold» benyttet. Ved vedtakelse av hvitvaskingsloven ble det ansett hensiktsmessig å erstatte dette med «kundeforhold», jf. Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) punkt 7.1.5. Utvalget er enig i at det ikke er heldig å benytte

«forretningsforhold». Språklig omfatter begrepet forhold til andre enn det som naturlig kan regnes som den rapporteringspliktiges kundegruppe. Videre ledes tanken hen mot en forretningsmessig forbindelse mellom profesjonelle parter. Utvalget anser begrepet «kundeforhold» for innarbeidet, og foreslår at dette videreføres.

Som for de nåværende regler om identitetskontroll vil «kundeforhold» være et sentralt koblingsord, og benyttes i stor utstrekning i regelverket om kundekontroll. Direktivets definisjon av «business relationship» legger avgjørende vekt på at forholdet forventes å ha en viss varighet. Etter utvalgets oppfatning må et kundeforhold i visse tilfeller kunne sies å ha oppstått selv om forholdet er ment å være kortvarig. Eksempelvis vil opprettelse av bankkonto i alle tilfeller anses som etablering av kundeforhold, selv om det ved opprettelsen er klart at kontoen kun vil bli benyttet i et enkeltstående tilfelle, og den vil avsluttes etter kort tid. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det ikke lovfestes en definisjon av begrepet «kundeforhold», men at tolkingen av begrepet baseres på en konkret vurdering hvor blant annet forholdets varighet, art og formål vil være momenter av betydning. Det foreslås uttrykkelig forskriftshjemmel for nærmere regler om når kundeforhold skal anses etablert, jf. lovforslaget § 6 fjerde ledd. Hvitvaskingsforskriftens definisjoner av begrepet for visse konkrete tilfeller foreslås videreført, jf. forslaget til forskrift § 2.

Bestemmelsen om at beløpsgrensen for transaksjoner skal beregnes samlet for transaksjoner som gjennomføres i flere operasjoner som ser ut til å kunne ha sammenheng med hverandre, samt en plikt til å gjennomføre tiltak så snart den rapporteringspliktige blir kjent med at beløpsgrensen er oversteget, foreslås videreført, jf. lovforslaget § 6 tredje ledd.

Hvitvaskingsloven § 5 første ledd annet punktum, om at plikten til å kreve gyldig legitimasjon også gjelder for den rapporteringspliktiges ansatte, er etter utvalgets oppfatning overflødig og foreslås ikke videreført, jf. punkt 8.2.

Det er på det nåværende tidspunkt ikke tillatt med kasinoer i Norge, og utvalget foreslår ikke bestemmelser til gjennomføring av direktivet artikkel 10.

4.4 Gjennomføring av kundekontroll

4.4.1 EØS-rett

Tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 8 nr. 1 angir hvilke tiltak kundekontrollen skal omfatte:

«Customer due diligence measures shall comprise:

- a) identifying the customer and verifying the customer's identity on the basis of documents, data or information obtained from a reliable and independent source;
- b) identifying, where applicable, the beneficial owner and taking risk-based and adequate measures to verify his identity so that the institution or person covered by this Directive is satisfied that it knows who the beneficial owner is, including, as regards legal persons, trusts and similar legal arrangements, taking risk-based and adequate measures to understand the ownership and control structure of the customer;
- c) obtaining information on the purpose and intended nature of the business relationship;
- d) conducting ongoing monitoring of the business relationship including scrutiny of transactions undertaken throughout the course of that relationship to ensure that the transactions being conducted are consistent with the institution's or person's knowledge of the customer, the business and risk profile, including, where necessary, the source of funds and ensuring that the documents, data or information held are kept up-to-date.»

Utvalget behandler plikt til å foreta løpende oppfølging som nevnt i artikkel 8 nr. 1 (d) («ongoing monitoring») separat, atskilt fra plikt til å foreta kundekontroll med tiltak som nevnt i artikkel 8 nr. 1 (a) til (c), jf. punkt 4.10.

Artikkel 8 nr. 1 tilsvarende FATF-anbefaling 5 tredje ledd a) til d). I en tolkingsuttalelse («Interpretative Note») til anbefalingen uttaler FATF at ved kundekontroll av juridiske personer etter a) og b), skal det bekreftes at den fysiske personen som handler på den juridiske personens vegne har kompetanse til dette. Videre skal identiteten til den fysiske personen bekreftes.

Artikkel 8 nr. 1 (a) viderefører i det vesentligste kravet om identitetskontroll etter de foregående hvitvaskingsdirektiver. Kravene til kontrolltiltak etter artikkel 8 nr. 1 (b) til (d) er derimot nye.

Kravet om identifikasjon av kunden («identifying») etter artikkel 8 nr. 1 (a), må i noen grad ses i sammenheng med forbudet mot at «credit and financial institutions» fører anonyme konti eller bankbøker etter artikkel 6. Medlemsstatene skal også kreve at eiere og begunstigede av eksisterende anonyme konti eller anonyme bankbøker gjennomgår kundekontroll snarest mulig, og senest innen slike konti eller bankbøker benyttes. Bestemmelsen tilsvarende FATF-anbefaling 5

syvende ledd, og er ny i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

Uttrykket «beneficial owner» (reelle rettighetshavere) i artikkel 8 nr. 1 (b), er i artikkel 3 (6) definert på følgende måte:

«the natural person(s) who ultimately owns or controls the customer and/or the natural person on whose behalf a transaction or activity is being conducted. The beneficial owner shall at least include:

- a) in the case of corporate entities:
 - i. the natural person(s) who ultimately owns or controls a legal entity through direct or indirect ownership or control over a sufficient percentage of the shares or voting rights in that legal entity, including through bearer share holdings, other than a company listed on a regulated market that is subject to disclosure requirements consistent with Community legislation or subject to equivalent international standards; a percentage of 25 % plus one share shall be deemed sufficient to meet this criterion;
 - ii. the natural person(s) who otherwise exercises control over the management of a legal entity;
- b) in the case of legal entities, such as foundations, and legal arrangements, such as trusts, which administer and distribute funds:
 - i. where the future beneficiaries have already been determined, the natural person(s) who is the beneficiary of 25 % or more of the property of a legal arrangement or entity;
 - ii. where the individuals that benefit from the legal arrangement or entity have yet to be determined, the class of persons in whose main interest the legal arrangement or entity is set up or operates;
 - iii. the natural person(s) who exercises control over 25 % or more of the property of a legal arrangement or entity;»

Definisjonen av «beneficial owner» rekker videre enn uttrykk som benyttes der en person har flertall av stemmer eller eierandeler, jf. for eksempel uttrykket «bestemmende innflytelse» i lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) § 1–3.

4.4.2 Norsk rett

Som nevnt under punkt 4.3.2, inneholder hvitvaskingsloven § 5 krav om identifikasjon av kunden ved etablering av kundeforhold, ved transaksjoner på 100 000 kroner eller mer, og ved mistanke om at en transaksjon har tilknytning til

utbytte av en straffbar handling eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. Identifikasjon skal foretas på grunnlag av «gyldig legitimasjon». Som gyldig legitimasjon regnes alltid «fysisk legitimasjon». Dette begrepet ble innført til erstatning for «skriftlig legitimasjon» ved endringslov 17. juni 2005 nr. 104, for å i større grad markere et skille mot elektronisk legitimasjon. Hvitvaskingsforskriften §§ 4 og 6 presiserer hva som regnes som skriftlig legitimasjon (fysisk legitimasjon). I Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 7.1.5 utelukkes ikke at også elektronisk legitimasjon vil kunne være gyldig legitimasjon. Hvitvaskingsforskriften § 8 første ledd gir regler om kontroll av legitimasjonsdokumenter.

Etter hvitvaskingsloven § 5 fjerde ledd skal identitetskontroll som hovedregel skje ved kundens personlige fremmøte hos den rapporteringspliktige. Unntak kan gjøres dersom personlig fremmøte er til vesentlig ulempe for kunden eller ikke er praktisk gjennomførbart, såfremt betryggende identitetskontroll likevel kan finne sted.

Etter hvitvaskingsforskriften § 5 kan det under gitte omstendigheter etableres kundeforhold eller gjennomføres transaksjon selv om kunden ikke kan fremlegge fysisk legitimasjon. Bestemmelsen knytter seg kun til identitetskontroll for fysiske personer.

Rapporteringspliktige skal etter hvitvaskingsloven § 6 første ledd registrere visse opplysninger om kunder, herunder fullt navn eller firma, personnummer, organisasjonsnummer, D-nummer eller annen entydig identitetskode og fast adresse. Dersom den rapporteringspliktige vet eller kan ha grunn til å tro at kunden handler på vegne av en annen eller at en annen eier formuesgodet det handles for, skal slike opplysninger etter hvitvaskingsloven § 6 fjerde ledd bringes på det rene og registreres også om den som det handles på vegne av. Plikten til å registrere kundens faste adresse gjelder etter hvitvaskingsloven § 6 femte ledd – inntatt ved endringslov 15. juni 2007 nr. 30 – ikke for bank dersom Folkeregisteret har vedtatt at kundens adresse skal være fortrolig eller strengt fortrolig.

Hvitvaskingsloven inneholder ikke krav om identitetskontroll av de fysiske personer som eier eller kontrollerer en kunde som er en juridisk person. Videre oppstilles ikke krav om innhenting av opplysninger om forretningsforbindelsens formål og tilsiktede art eller vedvarende kontroll med forretningsforbindelsen. Det foreligger ikke krav om at rapporteringspliktige skal bekrefte at fysiske personer som handler på juridiske personers vegne har kompetanse til å gjøre dette.

Norsk rett inneholder ikke et uttrykkelig forbud mot anonyme konti eller bankbøker. Kravene om registrering av opplysninger om kunder etter hvitvaskingsloven § 6 første ledd, sett i sammenheng med at opprettelse av konto anses som etablering av kundeforhold etter hvitvaskingsforskriften § 2 første ledd, medfører imidlertid at anonyme konti i praksis ikke kan opprettes. Dette er også lagt til grunn i FATFs evalueringsrapport avsnitt 206. Etter det utvalget har fått opplyst utstedes det ikke lenger bankbøker i Norge, og det eksisterer ikke anonyme konti eller bankbøker fra tidligere.

4.4.3 Utvalgets vurdering

4.4.3.1 Registrering av opplysninger om kunden og reelle rettighetshavere

Direktivet artikkel 8 nr. 1 (a) og (b) og FATF-anbefaling 5 tredje ledd a) og b) skiller mellom identifikasjon («identifying») og bekreftelse av identitet («verifying identity») ved identitetskontroll av kunde og reelle rettighetshavere. Skillet tillegges praktisk betydning ved at bekreftelse av identitet i enkelte tilfeller kan utsettes til etter etablering av kundeforhold eller gjennomføring av transaksjon, jf. punkt 4.5. I de fleste tilfeller vil imidlertid identifikasjon og bekreftelse av identitet foretas samtidig.

Verken direktivet eller FATFs anbefalinger klargjør hvilke konkrete tiltak som omfattes av henholdsvis identifikasjon og bekreftelse av identitet. På bakgrunn av en naturlig språklig forståelse, og direktivets strenge regler om utsatt bekreftelse av identitet, antar utvalget at identifikasjon ikke innebærer et krav om fremleggelse av legitimasjonsdokumenter eller andre bevis for identitet. Relevante opplysninger vil således kunne meddeles den rapporteringspliktige muntlig. Ved bekreftelse av kundens identitet er det derimot etter direktivet et krav om at kunden fremlegger «documents, data or information obtained from a reliable and independent source» for bekreftelse av opplysningene, og at tilhørigheten mellom kunden og de fremlagte bevis bekreftes. Tilsvarende vil identifikasjon av reelle rettighetshavere kunne baseres på opplysninger som meddeles muntlig, mens bekreftelse av identitet etter omstendighetene vil kreve ytterligere «risk-based and adequate measures».

I forhold til hvilke opplysninger som må meddeles ved identifikasjon av kunde og reelle rettighetshavere, må det avgjørende være hvorvidt opplysningene er egnet til å fremme en entydig identitet.

Utvalget antar registrering av opplysninger som nevnt i hvitvaskingsloven § 6 første ledd nr. 1 til 3 vil være tilstrekkelig for å tilfredsstille kravet om identifikasjon av kunden, og foreslår at regelen videreføres, jf. lovforslaget § 8 første ledd.

Unntaksregelen etter hvitvaskingsloven § 6 femte ledd, hvorefter plikten til å registrere kundens faste adresse ikke gjelder der Folkeregisteret har vedtatt at kundens adresse skal være fortrolig, foreslås utvidet til å gjelde for samtlige rapporteringspliktige, jf. lovforslaget § 8 annet ledd. Regelen har sin bakgrunn i praktiske problemer oppstått i forhold til bank og nettbank, jf. Ot.prp. nr. 42 (2006–2007) punkt 4.5. Utvalget slutter seg til begrunnelsen som er gitt i proposisjonen, men kan ikke se hensyn som tilsier at unntaket ikke skal gjelde for samtlige rapporteringspliktige.

I forhold til fysiske personer som ikke har fått tildelt norsk fødselsnummer eller D-nummer, foreslår utvalget at det i stedet for slikt nummer skal registreres fødselsdato, fødested, kjønn og statsborgerskap, jf. lovforslaget § 8 tredje ledd. Dersom den rapporteringspliktige er kjent med at kunden har to statsborgerskap, skal dette registreres. Regelen bygger på kravene til legitimasjonsdokument for slike personer etter hvitvaskingsforskriften § 4 annet ledd.

I forhold til juridiske personer som ikke er registrert i offentlig register, foreslår utvalget at det skal registreres enkelte tilleggsopplysninger, jf. nærmere under punkt 4.4.3.3.

For identifikasjon av reelle rettighetshavere, foreslår utvalget at det stilles krav om registrering av opplysninger som «entydig identifiserer» disse, jf. lovforslaget § 8 femte ledd. Reelle rettighetshavere vil være en så uensartet gruppe, at det ikke anses hensiktsmessig å konkretisere hvilke opplysninger som skal registreres. Det overlates dermed til de rapporteringspliktige å vurdere hvilke opplysninger som er nødvendige i det konkrete tilfelle. Rapporteringspliktige vil her måtte foreta en risikovurdering, jf. punkt 4.2. Den foreslåtte bestemmelsen erstatter blant annet hvitvaskingsloven § 6 fjerde ledd.

En videreføring av registreringsplikten etter hvitvaskingsloven § 6 første ledd nr. 1 til 3 vil tilfredsstille krav om forbud mot anonyme konti og bankbøker etter direktivet og FATFs anbefalinger. Utvalget anser det derfor ikke nødvendig å foreslå egne bestemmelser om forbud mot anonyme konti eller bankbøker.

4.4.3.2 Bekreftelse av kundens identitet

Utvalget foreslår at bekreftelse av kundens identitet knyttes til et krav om «gyldig legitimasjon» og at dette begrepet presiseres i forskrift. Verken direktivet eller FATFs anbefalinger oppstiller vilkår for hvilke typer dokumenter, data og informasjon som godtas som legitimasjon, utover at disse skal være fra en pålitelig og uavhengig kilde. Utvalget foreslår en prinsipiell likestilling mellom elektronisk legitimasjon og fysisk legitimasjon.

Utvalget foreslår i hovedsak videreført reglene i hvitvaskingsforskriften § 4 om hva som anses som fysisk legitimasjon for fysiske personer, med visse presiseringer, jf. forslag til forskrift § 3. Det foreslås at det for pass gjøres unntak fra kravet om navnetrekk. Enkelte nyere pass, blant annet pakistanske, har ikke underskriftsfelt, men plass for fingeravtrykk. Etter utvalgets oppfatning bør det avgjørende for hva som godtas som fysisk legitimasjon i utgangspunktet være om legitimasjonsdokumentet er utstedt av et organ med betryggende kontrollrutiner for utstedelse. Vurderingen av om kunden er den han eller hun gir seg ut for å være, i henhold til fremlagte legitimasjonsdokumenter, vil rapporteringspliktige måtte foreta på selvstendig grunnlag, med utgangspunkt i en risikobasert tilnærming, jf. punkt 4.2. Bekreftelse av navnetrekk på legitimasjonsdokumentet er imidlertid et vesentlig middel for bekreftelse av slik tilhørighet. Det er også meget vanlig at legitimasjonsdokumenter har navnetrekk. På denne bakgrunn ser utvalget ikke grunn til å gjøre unntak for krav om navnetrekk for andre legitimasjonsdokumenter enn pass.

Utvalget vil påpeke at det foreligger særlige problemstillinger i forhold til gyldig legitimasjon for asylsøkere. De fleste asylsøkere ankommer landet uten legitimasjonsdokumenter. Det nåværende asylsøkerbevis er, i motsetning til tidligere legitimasjonskort for asylsøkere, uten navnetrekk. Asylsøkerbeviset inneholder heller ikke fødested. Legitimasjonskortet tilfredsstiller således ikke kravene til gyldig legitimasjon. Utlendingsdirektoratet er gjort oppmerksom på denne mangelen, uten at den er rettet.

Etter hvitvaskingsforskriften § 8 første ledd skal rapporteringspliktige kontrollere kundens legitimasjonsdokumenter, herunder «kontrollere på en betryggende måte at fotografi og navnetrekk som fremgår av legitimasjonsdokumentet stemmer overens med utseendet og navnetrekket til kunden». Utvalget anser det ikke hensiktsmessig å videreføre bestemmelsen. At det skal foretas en kontroll av legitimasjonsdokument, følger naturlig

av kravet om bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon. Som nevnt skal kundekontroll foretas på grunnlag av en risikobasert vurdering. Det bør etter utvalgets syn ikke oppstilles et generelt krav om kontroll av både fotografi og navnetrekk.

Under visse omstendigheter vil det fremstå som unødvendig å kreve gyldig legitimasjon ved opprettelse av kundeforhold eller utføring av en transaksjon. Dette gjelder blant annet i mindre lokalsamfunn, hvor den rapporteringspliktige ofte vil ha sikker kjennskap til kundens identitet. Utvalget foreslår et generelt unntak fra plikten til å kreve gyldig legitimasjon der den rapporteringspliktige er sikker på en fysisk persons identitet, jf. lovforslaget § 7 femte ledd. Det påpekes imidlertid at den rapporteringspliktige også ved anvendelse av unntaket vil være underlagt plikt til å foreta en risikovurdering ved gjennomføring av kundekontrollen, jf. punkt 4.2. På bakgrunn av utvalgets forslag, foreslås hvitvaskingsforskriften § 5, om tilfeller hvor kunden ikke kan fremlegge legitimasjonsdokument, ikke videreført.

Reglene i hvitvaskingsforskriften § 6 om hva som anses som fysisk legitimasjon for juridiske personer foreslår utvalget i hovedsak videreført, med visse presiseringer, jf. forslag til forskrift § 5. For juridiske personer som ikke er registrert i et offentlig register, foreslås likevel skjerpede krav til dokumentasjon, jf. punkt 4.4.3.3. Utvalget foreslår videre at det stilles krav om bekreftelse av identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon for den som handler på vegne av den juridiske personen, samt at det dokumenteres at vedkommende er berettiget til å representere personen utad, jf. lovforslaget § 7 annet ledd. Dokumentasjon kan for eksempel være firmaattest eller stiftelsesdokument hvor det fremgår at vedkommende er signaturberettiget, eller skriftlig fullmakt fra signaturberettiget.

For tilfeller hvor andre enn kunden er gitt disposisjonsrett over en konto eller et depot, eller er gitt rett til å gjennomføre transaksjonen, foreslår utvalget at vedkommendes identitet skal bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon, jf. § 7 tredje ledd. Bestemmelsen viderefører hvitvaskingsforskriften §§ 4 tredje ledd og 6 femte ledd.

Etter hvitvaskingsloven § 5 fjerde ledd skal identitetskontroll som hovedregel skje ved kundens personlige fremmøte hos den rapporteringspliktige. Under visse forutsetninger kan det gjøres unntak fra dette kravet, såfremt «betryggende identitetskontroll» likevel kan finne sted. En hovedregel om personlig fremmøte følger ikke uttrykkelig av direktivet eller FATFs anbefalinger.

Et flertall i utvalget, bestående av alle medlemmer unntatt Tannum, påpeker at det i mange tilfeller vil være hensiktsmessig og fremstå som ordinært at opprettelse av kundeforhold eller gjennomføring av transaksjon skjer uten personlig fremmøte. Dette vil i særlig grad gjelde ved bruk av elektronisk legitimasjon, men også i en rekke tilfeller ved bruk av fysisk legitimasjon. Et krav om personlig fremmøte står i dårlig harmoni med prinsippet om risikobasert kundekontroll, jf. punkt 4.2. Det sentrale er at det foretas en «betryggende identitetskontroll», og etter flertallets syn bør det være opp til den rapporteringspliktige selv å vurdere hvorvidt personlig fremmøte er nødvendig for å oppnå dette. Flertallet foreslår at hovedregelen om personlig fremmøte erstattes av et krav om ytterligere dokumentasjon i de tilfeller hvor kunden benytter fysisk legitimasjon og ikke har vært fysisk til stede hos den rapporteringspliktige, jf. lovforslaget § 7 fjerde ledd. Regelen er i tråd med direktivets regler om forsterkede kontrolltiltak, jf. punkt 4.11.3.2.

Et mindretall i utvalget, bestående av medlemmet Tannum, legger til grunn at identitetskontrollen er en svært viktig del av forebyggelsen av hvitvasking, og at denne gjennomføres best ved kundens personlige fremmøte. På samme grunnlag som ved utstedelse av elektronisk legitimasjon bør også bekreftelse av kundens identitet ved fysisk legitimasjon baseres på personlig fremmøte. Mindretallet kan ikke se at det foreligger tilstrekkelige grunner til å fravike gjeldende lovgivnings hovedprinsipp, og foreslår en videreføring av kravet til personlig fremmøte for de tilfeller der kunden benytter fysisk legitimasjon.

Utvalgets forslag til vilkår for bruk av elektronisk legitimasjon omtales under punkt 4.4.3.4.

4.4.3.3 Krav om registrering for etablering av kundeforhold

Etter utvalgets mandat skal det særskilt vurderes «om det bør være et krav at juridiske personer som vil etablere kundeforhold med en finansinstitusjon, skal være registrert i foretaksregisteret, enhetsregisteret eller tilsvarende».

De nåværende krav til legitimasjonsdokumenter for juridiske personer som ikke er registrert i offentlig register fremgår av hvitvaskingsforskriften § 6 fjerde ledd, som lyder:

«Dersom det er på det rene eller sannsynlig at den juridiske personen ikke er registrert i et offentlig register, skal det kreves legitimasjon etter hvitvaskingsloven § 5 og registreres opp-

lysninger etter hvitvaskingsloven § 6, for en fysisk person på vegne av den juridiske personen.»

Det kreves ikke at det innhentes eller dokumenteres opplysninger om den juridiske personen som sådan.

Etter lov 3. juni 1994 nr. 15 om Enhetsregisteret (enhetsregisterloven) § 12 skal registreringsenheter meldes og registreres i Enhetsregisteret senest samtidig med at enheten registreres i tilknyttet register. Tilknyttede registre er etter enhetsregisterloven § 2 bokstav b følgende:

- Arbeidsgiverdelen av Arbeidsgiver/ arbeidstakerregisteret (folketrygdloven § 25–1)
- Foretaksregisteret (lov av 21. juni 1985 nr. 78 om registrering av foretak)
- Stiftelsesregisteret (stiftelsesloven § 8)
- Merverdiavgiftsmanntallet (lov av 19. juni 1969 nr. 66 om merverdiavgift kapittel VII)
- Statistisk sentralbyrås Bedrifts- og foretaksregister (lov av 16. juni 1989 nr. 54 om offisiell statistikk og Statistisk sentralbyrå (statistikkloven) § 2–2)
- Skattedirektoratets register over etterskuddspliktige skattytere (lov av 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt § 2)

Etter utvalgets oppfatning er det på bakgrunn av Enhetsregisterets generelle art og anvendelse hensiktsmessig at et eventuelt krav om registrering baseres på registrering i dette registeret. Etter forskrift 9. februar 1995 nr. 114 § 8 har «enhetstyper som nevnt i enhetsregisterloven § 4 første ledd» rett til registrering i Enhetsregisteret. Dette omfatter blant annet «juridiske personer», som må antas å omfatte også utenlandske juridiske personer.

Av norske juridiske personer er det etter utvalgets oppfatning kun aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper og kommandittselskaper under stiftelse som synes å ha et særlig behov for etablering av kundeforhold med finansinstitusjoner uten å være registrert i Enhetsregisteret. For slike selskaper er det et krav at innskudd er innbetalt til selskapet før selskapet meldes til Foretaksregisteret, jf. lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper § 2–18 annet ledd, lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper § 2–18 annet ledd og lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper § 3–5 fjerde ledd. I praksis foretas normalt registrering av slike selskaper i Enhetsregisteret samtidig med registreringen i Foretaksregisteret. Et krav om registrering i Enhetsregisteret for opprettelse av konto for innskudd vil medføre at nyregistrering av slike selskaper må foretas i to ope-

rasjoner, først registrering i Enhetsregisteret etter stiftelsen og deretter registrering i Foretaksregisteret etter innbetaling av innskudd.

Av øvrige norske juridiske personer er det særlig foreninger som i praksis ønsker å etablere kundeforhold med finansinstitusjoner uten å være registrert i Enhetsregisteret.

Utvalget har fått opplyst at det forekommer relativt sjelden at utenlandske juridiske personer som ikke er registrert i et offentlig register ønsker å etablere kundeforhold med finansinstitusjoner.

Så langt utvalget kjenner til, praktiserer norske kredittinstitusjoner i stor grad rutiner som går videre enn det som kreves etter hvitvaskingsforskriften § 6 fjerde ledd ved etablering av kundeforhold til uregistrerte enheter. For selskaper under stiftelse opprettes normalt en særskilt konto under konstruert kundenummer, med merknad «under registrering» eller lignende. Ofte kreves at det fremlegges stiftelsesdokument, i bekreftet kopi eller original. For foreninger kreves normalt at foreningen registreres i Enhetsregisteret før kundeforhold etableres eller at kontoen registreres med en fysisk person som direkte kunde.

Utskrift fra Enhetsregisteret er etter hvitvaskingsforskriften § 6 annet ledd akseptert som legitimasjonsdokument, forutsatt at utskriften ikke er eldre enn tre måneder. Utvalget foreslår å videreføre denne regelen. Et alternativ til krav om registrering kan på denne bakgrunn være at legitimasjonskontrollen som gjennomføres av finansinstitusjoner for uregistrerte juridiske personer samsvarer med kontrollnivået ved førstegangsregistrering i Enhetsregisteret. Etter enhetsregisterloven § 5 annet ledd må følgende opplysninger meldes ved registrering i Enhetsregisteret:

- Enhetens foretaksnavn eller navn
- Enhetens adresse
- Organisasjonsform
- Formål (art/bransje)
- Stiftelsestidspunktet
- Daglig leder, forretningsfører, innehaver eller tilsvarende kontaktperson; dersom dette er en juridisk person, må det i tillegg oppgis en fysisk person som kontaktperson

I enhetsregisterloven § 6 angis ytterligere opplysninger som skal meldes om de finnes, blant annet deltakere med ubegrenset ansvar, sameiere, styremedlemmer, signatur og prokura. Etter enhetsregisterloven § 8 kreves dessuten skriftlig erklæring fra daglig leder, forretningsfører, innehaver eller tilsvarende kontaktperson om at de opplysninger som meldes er riktige. Videre skal det fremlegges stiftelsesdokument dersom det finnes, og

ellers annen dokumentasjon for at enheten eksisterer. Etter det utvalget har fått opplyst stiller Enhetsregisteret krav om at foreninger fremlegger stiftelsesdokument og vedtekter som dokumentasjon på at foreningen er en juridisk person.

Utvalget kan ikke se særskilte hensyn som favoriserer en registreringsplikt fremfor utvidede plikter til identitetskontroll for kunder som ikke er registrert i offentlig register. På bakgrunn av de rutiner som allerede synes å være etablert blant kredittinstitusjoner, antar utvalget at utvidede plikter ikke vil fremstå som særlig byrdefulle. En utvidelse av finansinstitusjoners plikter vil lettere la seg gjennomføre dersom den ikke medfører behov for endringer i regelverk om registrering.

Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det ikke innføres registreringsplikt, men at kravene til registrering av opplysninger og bekreftelse av identitet skjerpes for kunder som ikke er registrert i offentlig register. Utvalget foreslår at det skal registreres opplysninger om kunden som nevnt i enhetsregisterloven § 5 annet ledd, med unntak av opplysninger om enhetens formål, jf. lovforslaget § 8 fjerde ledd. Utover de opplysninger som i alminnelighet skal registreres, jf. punkt 4.4.3.1, omfatter dette organisasjonsform, stiftelsestidspunkt og kontaktperson. Opplysninger som nevnt i enhetsregisterloven § 6 er etter utvalgets oppfatning i liten grad egnet til å bidra til ytterligere identifikasjon av den juridiske person, og har større betydning for identitetskontroll av signaturberettigede og reelle rettighetshavere, jf. punkt 4.4.3.2 og 4.4.3.5. Ved bekreftelse av kundens identitet foreslås at det skal kreves dokumentasjon for at den juridiske personen eksisterer, jf. forslag til forskrift § 5 fjerde ledd nr. 1. For foreninger vil dette, i samsvar med Enhetsregisterets praksis, normalt innebære at stiftelsesdokument og vedtekter må fremlegges. Videre foreslås at det skal kreves skriftlig erklæring fra kontaktperson om at de registrerte opplysningene er riktige, og gyldig legitimasjon for vedkommende, jf. forslag til forskrift § 5 fjerde ledd nr. 2.

For en rekke nyetablerte juridiske personer vil det foreligge frist for registrering i Foretaksregisteret, jf. foretaksregisterloven § 4–1 første ledd. Utvalget foreslår at det skal kreves fremlagt firmaattest eller utskrift fra enhetsregisteret innen to uker etter utløpet av registreringsplikten for de juridiske personer som omfattes av bestemmelsen, jf. forslag til forskrift § 6. For øvrige juridiske personer foreslår utvalget at det skal kreves fremlagt firmaattest, utskrift fra enhetsregisteret eller dokumentasjon på registrering i annet offentlig register, innen seks måneder fra etablering av kundeforhold.

det. Dersom kravet ikke etterkommes, skal den rapporteringspliktige avvike kundeforholdet. Plikt til avvikling av kundeforhold foreslås imidlertid bare å gjelde kundeforhold som er etablert etter forskriftens ikrafttredelse, jf. forslag til forskrift § 17 tredje ledd.

4.4.3.4 Elektronisk legitimasjon

Etter utvalgets mandat skal det særskilt vurderes og foreslås regler «som legger til rette for elektronisk kundeidentifikasjon innenfor rammene av internasjonale forpliktelser og anbefalinger».

Verken tredje hvitvaskingsdirektiv eller FATFs anbefalinger inneholder særlige regler eller retningslinjer for elektronisk bekreftelse av kundens identitet. Utgangspunktet vil være en vurdering ut fra de alminnelige krav i direktivets artikkel 8 nr. 1 (a) om at bekreftelse av identitet baseres på dokumenter, data eller informasjon fra en pålitelig og uavhengig kilde. Som for fysisk legitimasjon er det viktig at det stilles strenge krav til sikker autentisering ved elektronisk kommunikasjon, hvilket i sin tur forutsetter at utstedere av elektronisk legitimasjon selv har foretatt en betryggende identitetskontroll ved selve utstedelsen.

Elektronisk signatur er den generelle betegnelse på metoder som kan benyttes til å signere digital informasjon. Rammebetingelser for elektronisk signatur er regulert i lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur (esignaturloven), som gjennomfører direktiv 1999/93/EF. Esignaturloven regulerer i særlig grad utstedelse av kvalifiserte sertifikater, for bruk ved såkalt digital signatur. Ved digital signatur benyttes et elektronisk nøkkelpar, med en offentlig og en privat nøkkel, og et sertifikat hvor undertegners identitet blir knyttet til nøkkelparet. Når avsenderen av en melding signerer meldingen med sin private nøkkel, vil mottakeren bare kunne få bekreftet identiteten til avsenderen ved hjelp av den offentlige nøkkelen. Den private nøkkelen kan lagres på for eksempel et plastkort med en datachip (smartkort). Den vanlige tekniske løsningen for bruk av smartkort er at kortet settes inn i en kortleser og at det tastes en personlig kode. I stedet for personlig kode kan man antakelig i fremtiden benytte seg av fingeravtrykk eller andre biometriske kjennetegn.

Et sertifikat knytter som nevnt undertegnerens identitet til nøkkelparet. Sertifikatutstederen er formelt en tredjepart i forholdet mellom undertegner og mottaker. Graden av tillit mottakeren kan ha til sertifikatet, og dermed den digitale signaturen, vil blant annet avhenge av kvaliteten på de rutiner som sertifikatutstederen benytter ved utstedelse

og senere håndtering av sertifikatene (sertifikatets sikkerhetsnivå). For utstedelse av såkalte kvalifiserte sertifikater stilles det etter forskrift 15. juni 2001 nr. 611 om krav til utsteder av kvalifiserte sertifikater mv. § 7 krav om identifikasjon av undertegner ved personlig fremmøte. I forbindelse med elektronisk kommunikasjon med og i det offentlige er det utarbeidet «Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor» (Kravspesifikasjonen), hvor det defineres tre sertifikatklasser – «Person-Høyt» og «Person-Standard» for fysiske personer samt «Virksomhet» for juridiske personer.

For en nærmere redegjørelse for digital signatur og sertifikater, vises til Ot.prp. nr. 82 (1999–2000) punkt 3.1 til 3.3.

Ved vedtak 16. juni 2003 anmodet Stortinget om at Regjeringen fremmer forslag for å sidestille skriftlig og elektronisk legitimasjon ved identitetskontroll etter hvitvaskingsloven. Vedtaket ble fulgt opp ved Nærings- og handelsdepartementets høringsbrev 9. mars 2004, hvor det uttales:

«Departementet tar sikte på å få gjennomført sidestillingen på følgende måte:

- Det tilføyes en forskriftshjemmel i lov om elektronisk signatur som åpner for at det kan etableres frivillige sertifiserings- og godkjenningsordninger.
- Med hjemmel i denne bestemmelsen etablerer departementet en frivillig sertifiseringsordning, der utstedere av kvalifiserte sertifikater kan bli sertifisert i henhold til detaljerte tilleggskrav ved utstedelse av sine sertifikater. Disse kravene skal tilsvare de legitimasjonskrav som stilles i hvitvaskingsregelverket.
- Hvitvaskingsforskriften endres slik at «sertifiserte kvalifiserte sertifikater» kan aksepteres som gyldig legitimasjon etter hvitvaskingsloven.

I høringsnotatet foreslås endringer for å følge opp gjennomføringen av første kulepunkt ovenfor.»

På bakgrunn av høringsbrevet ble det ved endringslov 17. juni 2005 nr. 104 vedtatt ny § 16 a i esignaturloven, som gir forskriftshjemmel for innføring av frivillige sertifiserings-, godkjennings- eller selvdeklarasjonsordninger. Med hjemmel i bestemmelsen er det vedtatt forskrift 21. november 2005 nr. 1296 om frivillige selvdeklarasjonsordninger for sertifikatutstedere. Etter det utvalget har fått opplyst, ble en selvdeklarasjonsordning valgt blant annet fordi en sertifiseringsordning ble ansett som for omfattende og byrdefull.

Etter utvalgets oppfatning er det ikke hensiktsmessig at det opprettes ordninger for elektronisk

identifikasjon av juridiske personer. Etter lovforslaget § 7 annet ledd skal det dokumenteres at en fysisk person som handler på vegne av en juridisk person er berettiget til å representere denne utad, jf. punkt 4.4.3.2. Dokumentasjon som fremlegges for dette formålet, for eksempel firmaattest eller stiftelsesdokument, vil normalt i seg selv identifisere den juridiske personen og gjøre elektronisk identifikasjon overflødig. Videre vil det i praksis kunne oppstå atskillig usikkerhet i forhold til hvilke personer som har tilgang til nøkler for elektronisk identifikasjon av juridiske personer og overgang av slike nøkler.

Sertifikater som benyttes ved bekreftelse av identitet for fysiske personer bør etter utvalgets oppfatning ha sikkerhetsnivå tilsvarende nivået «Person-Høyt» i Kravspesifikasjonen. Følgende krav bør være oppfylt:

- Sertifikatet er et kvalifisert sertifikat, utstedt ved undertegnerens personlige fremmøte hos sertifikatutsteder eller representant for denne, med mindre undertegner allerede er identifisert ved personlig fremmøte gjennom eksisterende kundeforhold
- Undertegneren av sertifikatet fremviser fysisk legitimasjon som oppfyller kravene til gyldig legitimasjon etter hvitvaskingsforskriften ved utstedelse av sertifikatet
- Tilgang til privat nøkkel er basert på to-faktor autentisering hvor den ene faktoren er noe brukeren er i fysisk besittelse av (for eksempel et plastkort med datachip)
- Sertifikatet utstyres med undertegnerens fødselsnummer, D-nummer eller annen entydig identitetskode

Etter utvalgets syn vil det være uheldig dersom det ved forskrift henvises videre til Kravspesifikasjonen. Kravspesifikasjonen har i seg selv ikke status som forskrift, og er primært utarbeidet med det formål å skulle benyttes i offentlig sektor. På denne bakgrunn foreslår utvalget at krav til sertifikater som kan benyttes ved bekreftelse av identitet fremgår uttrykkelig av hvitvaskingsforskriften, og ikke ved henvisning til Kravspesifikasjonen, jf. forslag til forskrift § 4.

Utstedere av sertifikater som benyttes ved bekreftelse av identitet etter hvitvaskingsloven bør etter utvalgets syn være sertifiserte. Utvalget anser ikke en selvdeklareringsordning som tilstrekkelig for å ivareta det sikkerhetsnivå som må kreves. Det bør på denne bakgrunn vedtas forskrift om frivillig sertifiseringsordning i medhold av esignaturloven § 16 a, hvorefter sertifikatutstedere kan bli sertifisert for utstedelse av sertifikater som

tilfredsstiller de nevnte kravene. Videre bør det stilles som krav for sertifisering at sertifikatutsteder ved utstedelse av sertifikat gjennomfører tiltak som nevnt i lovforslaget § 7 første ledd nr. 1 og 2, og oppbevarer dokumenter og opplysninger i samsvar med lovforslaget § 21.

Etter utvalgets syn bør det fremgå av sertifikatet at de aktuelle kravene er oppfylt, for eksempel ved at det i forskriften for frivillig sertifiseringsordning fastsettes kjennetegn for sertifikater med tilstrekkelig sikkerhetsnivå.

4.4.3.5 *Bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere*

Utvalget foreslår at det inntas plikt til å bekrefte identiteten til «beneficial owner», i samsvar med direktivet, jf. lovforslaget § 7 første ledd nr. 3. Utvalget har vært noe i tvil om hva som vil være en treffende betegnelse på slike personer etter norsk rett. I dansk hvitvaskingslov benyttes uttrykket «reelle ejere», mens det svenske lovforslaget benytter «den verkliga huvudmannen». Utvalget har kommet til at uttrykket «reelle rettighetshavere» vil være tilstrekkelig presist, samtidig som det neppe vil medføre sammenblanding med «bestemmende innflytelse» og andre uttrykk som benyttes der en person har flertall av stemmer eller eierandeler, jf. for eksempel konserndefinisjonen i aksjeloven § 1–3. Utvalget foreslår at det i hvitvaskingsloven inntas definisjon av «reelle rettighetshavere» i samsvar med direktivets definisjon av «beneficial owner», jf. lovforslaget § 2 nr. 3. Definisjonen omfatter «fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer en kunde, og/eller fysiske personer som en transaksjon gjennomføres på vegne av», og angir en rekke konkrete posisjoner som skal anses omfattet. Utvalget har vanskelig for å se at andre posisjoner enn de som konkret angis skal kunne medføre at en person anses som reell rettighetshaver. Uttrykket «i siste instans» er en oversettelse av direktivets uttrykk «ultimately», og refererer til den siste fysiske person i en eventuell kjede av personer som utøver kontroll eller eierskap over kunden.

I forhold til plikten til å foreta identitetskontroll av reelle rettighetshavere, fremgår det av fortalen til tredje hvitvaskingsdirektiv punkt 10 at vedkommende institusjon eller person står fritt til å velge om den vil benytte offentlige registre over reelle rettighetshavere, etterspørre relevante data fra kunden eller skaffe relevant informasjon på annen måte. Omfanget av tiltak som institusjonen eller personen bør iverksette for å oppfylle plikten til identitetskontroll av reelle rettighetshavere, må

avgjøres på bakgrunn av en risikovurdering, jf. punkt 4.2. Utvalget foreslår ikke nærmere regler om tiltak som skal gjennomføres for identifikasjon av reelle rettighetshavere og klargjøring av eier- og kontrollstruktur, men foreslår hjemmel for departementet til senere å fastsette slike regler.

Hvilken dokumentasjon som er tilgjengelig for bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere vil variere, avhengig av typen juridiske person. For aksjeselskaper, ansvarlige selskaper, kommandittselskaper og foreninger foreligger normalt bare aksjeeierbok, selskapsavtale eller foreningsavtale, som i liten grad er egnet til å gi notoritet om de reelle eierforhold. Større grad av notoritet vil normalt kunne oppnås for allmennaksjeselskap eller aksjeselskap med aksjeeierregister i verdipapirregister, i det minste for innehavere av aksjer som ikke er forvalterregistrerte. For stiftelser vil graden av notoritet i forhold til fysiske personer som har fordel av stiftelsen bero på formuleringen av stiftelsens formål i vedtektene. For utenlandske juridiske personer vil tilgangen til informasjon om reelle rettighetshavere i mange tilfeller være meget begrenset. Eksempelvis er forvalterregistrering av aksjer langt mer utbredt i utenlandske selskaper enn i norske.

4.4.3.6 *Opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art*

Utvalget foreslår at det lovfestes et krav om at rapporteringspliktige skal innhente opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art, jf. lovforslaget § 7 første ledd nr. 4. Slike opplysninger vil blant annet ha betydning for den risikovurdering rapporteringspliktige foretar ved utføring av øvrige kontrolltiltak.

Kundeforholdets formål og tilsiktede art vil normalt fremkomme ved avtaleinngåelsen mellom den rapporteringspliktige og kunden. I forhold til rapporteringspliktige som tilbyr flere ulike produkter, vil det imidlertid kunne være behov for ytterligere avklaring.

4.5 Tidspunkt for kundekontroll

4.5.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 9 nr. 1 skal bekreftelse av identitet («verification of the identity») til kunden og reelle rettighetshavere finne sted før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon. Bestemmelsen tilsvarer FATF-anbefaling 5 femte ledd, med det unntak at det her åpnes for bekreftelse av identitet under

(«during the course of») etablering av et kundeforhold eller utføring av en transaksjon.

I artikkel 9 nr. 2 til 4 er det oppstilt unntak fra hovedregelen i artikkel 9 nr. 1.

Etter artikkel 9 nr. 2 kan medlemsstatene tillate at bekreftelse av identiteten til kunden og den reelle rettighetshavere fullføres under etablering av kundeforholdet, dersom etablering av kundeforhold er nødvendig for ikke å hindre den alminnelig forretningsdrift, og det er liten risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. Tiltakene skal i så fall gjennomføres snarest mulig etter første kontakt. Bestemmelsen tilsvarer, med visse språklige variasjoner, FATF-anbefaling 5 femte ledd. I tolkingsuttalelse («Interpretative Note») til anbefaling 5 har FATF uttalt at eksempler på tilfeller hvor det er nødvendig å ikke hindre alminnelig forretningsdrift er «non-face to face business», «securities transactions» og i forhold til «life insurance business» på visse vilkår.

Etter artikkel 9 nr. 3 kan medlemsstatene tillate at bekreftelse av identiteten til den begunstigede i henhold til en livsforsikringspolise finner sted etter at forretningsforbindelsen er etablert. I så fall skal kontrollen finne sted ved eller før utbetalingstidspunktet, eller ved eller før det tidspunkt da rettighetshaveren akter å utøve sine rettigheter i henhold til polisen. FATFs anbefalinger inneholder ikke et tilsvarende unntak.

Etter artikkel 9 nr. 4 kan medlemsstatene tillate at det åpnes en bankkonto, forutsatt at det finnes tilstrekkelige garantier for at transaksjonen ikke kan utføres av kunden eller på dennes vegne før kravene til kundekontroll er oppfylt. FATFs anbefalinger inneholder ikke et tilsvarende unntak.

Bestemmelsene i direktivet artikkel 9 om tidspunkt for bekreftelse av identitet er nye i forhold til første og annet hvitvaskingsdirektiv.

4.5.2 Norsk rett

Hvitvaskingsloven skiller ikke mellom identifikasjon av kunden og bekreftelse av kundens identitet. Det oppstilles heller ikke noe eksplisitt krav om at identitetskontroll skal foretas før kundeforhold etableres eller transaksjon utføres, men dette må innfortolkes, jf. blant annet plikten til avvisning av kunden etter hvitvaskingsforskriften § 9. Verken hvitvaskingsloven eller hvitvaskingsforskriften inneholder regler som gir de rapporteringspliktige adgang til å utsette identitetskontroll.

4.5.3 Utvalgets vurdering

Direktivet artikkel 9 nr. 1 legger til grunn at bekreftelse av identitet skal foretas før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon. Direktivet har ikke uttrykkelige bestemmelser om når øvrige tiltak under kundekontroll – identifikasjon av kunde og reelle rettighetshavere, og innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art – skal foretas. Identifikasjon må nødvendigvis skje forut for bekreftelse av identitet. På bakgrunn av at reglene om utsatt bekreftelse av identitet ikke er gitt anvendelse for identifikasjon, antar utvalget at identifikasjon alltid skal foretas før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon. Innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art vil ha betydning for den risikovurdering rapporteringspliktige skal foreta ved utføring av øvrige kontrolltiltak, jf. punkt 4.2. Utvalget antar på denne bakgrunn at også slik innhenting av opplysninger skal foretas før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon.

Utvalget foreslår at det lovfestes en hovedregel om at kundekontroll skal gjennomføres før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon, jf. lovforslaget § 7 sjette ledd. Videre foreslås hjemmel for departementet til i forskrift å fastsette unntak fra dette kravet, jf. lovforslaget § 7 syvende ledd. Unntaksreglene etter direktivet artikkel 9 nr. 2 til 4 foreslås gjennomført i forslag til forskrift § 7.

I samsvar med direktivet artikkel 9 nr. 2, foreslår utvalget at det åpnes for utsatt bekreftelse av identitet ved etablering av kundeforhold i tilfeller hvor dette er nødvendig for ikke å hindre alminnelig forretningsdrift, jf. forslag til forskrift § 7 nr. 1. Unntaket er begrenset til tilfeller hvor det er liten risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, og den rapporteringspliktige har plikt til å foreta bekreftelse av identitet så snart som mulig etter første kontakt.

Videre foreslår utvalget, i samsvar med direktivet artikkel 9 nr. 3, at identifikasjon av den begunstigede etter en livsforsikringspolise kan foretas etter tegning av polisen, jf. forslag til forskrift § 7 nr. 2. Forutsetningen er at bekreftelse av identitet foretas før utbetalingstidspunktet eller det tidspunkt den begunstigede utøver sine rettigheter i henhold til polisen.

Endelig foreslår utvalget, i samsvar med direktivet artikkel 9 nr. 4, at det gis adgang til å åpne bankkonto selv om bekreftelse av identitet ikke er gjennomført, jf. forslag til forskrift § 7 nr. 3. Forutsetningen er at det finnes tilstrekkelige foranstaltninger som sikrer at transaksjoner knyttet til kon-

toen ikke kan utføres før bekreftelse av identitet er gjennomført. Eksempler på tilfeller hvor unntaksregelen kan ha betydning, er for selskaper under stiftelse, og ved opprettelse av konto i nettbank.

4.6 Følger av at kundekontroll ikke kan gjennomføres

4.6.1 EØS-rett

Etter artikkel 9 nr. 5 første ledd skal en institusjon eller person som ikke er i stand til å foreta kundekontroll «not carry out a transaction through a bank account, establish a business relationship or carry out the transaction, or shall terminate the business relationship». Videre skal vedkommende overveie å underrette om kunden til den finansielle etterretningsenheten. Bestemmelsen tilsvare FATF-anbefaling 5 sjette ledd, og er ny i forhold til de tidligere direktiver.

Etter artikkel 9 nr. 5 annet ledd kan medlemsstatene gjøre unntak for situasjoner der notarar, andre uavhengige jurister, revisorer, eksterne regnskapsførere og skatterådgivere er i ferd med å bringe på det rene klientens rettslige stilling, eller med å forsvare eller representere klienten under eller i forbindelse med en rettergang, herunder rådgivning om å innlede eller unngå slik rettergang. FATF-anbefaling 5 inneholder ikke et tilsvarende unntak.

4.6.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsforskriften § 9 første punktum skal rapporteringspliktige nekte å etablere kundeforhold eller gjennomføre transaksjon ved manglende eller mangelfull legitimasjon. Bestemmelsen retter seg etter sin ordlyd kun mot identitetskontroll av fysiske personer, men dette er neppe tilsiktet. Det foreligger ikke plikt til å avvike eksisterende kundeforhold.

4.6.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at det lovfestes en plikt til å ikke etablere kundeforhold eller utføre transaksjoner dersom kundekontroll ikke kan gjennomføres, jf. lovforslaget § 9 første ledd.

Ordlyden i direktivet artikkel 9 nr. 5 første ledd, som er gjengitt under punkt 4.6.1, kan tyde på at avvikling av kundeforhold er en alternativ reaksjon i forhold til å nekte å etablere kundeforhold eller utføre transaksjon. En slik tolkning gir etter utvalgets oppfatning lite mening, ettersom avvikling

kun vil være anvendelig som reaksjon ved allerede etablerte kundeforhold.

I dansk rett og det svenske lovforslaget synes artikkel 9 nr. 5 likevel å være tolket slik at det ikke stilles et generelt krav om avvikling av kundeforhold der kundekontroll ikke kan gjennomføres. Etter dansk hvitvaskingslov § 13 stk. 2 må det «ikke etableres et fast kundeforhold, optages forretningsmessig forbindelse eller utføres transaksjoner for kunden». Det stilles ikke krav om avvikling av etablerte kundeforhold. Etter det svenske lovforslaget (SOU 2007:23) 7 a § første ledd «skall affärsförbindelsen inte inledas eller den enstaka transaksjonen inte utföras» og dersom «affärsförbindelsen redan har inletts med stöd av 4 b § andra stycket, skall den avbrytas». Plikt til avvikling er her begrenset til de unntakstilfeller hvor identitetskontroll er utsatt til etter etablering av kundeforhold, på grunnlag av liten risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering, og for ikke å hindre alminnelig forretningsdrift, jf. nærmere om unntaket under punkt 4.5.3.

Utvalget antar at et generelt forbud mot utføring av transaksjoner langt på vei vil være like effektivt som en plikt til avvikling av kundeforhold. En videreføring av et kundeforhold vil likevel i visse tilfeller medføre risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og/eller terrorfinansiering, selv om det ikke gjennomføres transaksjoner. Dette gjelder for eksempel der en kredittinstitusjon yter lån.

En plikt for rapporteringspliktige til å avvike allerede etablerte kundeforhold vil gripe inn i kontraktsforholdene mellom rapporteringspliktige og deres kunder, og medføre såkalt uegentlig tilbakevirkning. Dette er etter utvalgets oppfatning uheldig. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at plikt til avvikling kun skal gjelde for kundeforhold som er etablert etter den nye lovens ikrafttredelse, jf. lovforslaget § 33 annet ledd. Rapporteringspliktige vil således ha anledning til å sørge for kontraktsmessig adgang til oppsigelse av nye avtaler om løpende forpliktelser, for det tilfelle at det inntreffer plikt til avvikling av kundeforhold.

Ettersom spørsmålet om det er foretatt forsvarlig kundekontroll er basert på en risikovurdering, vil det i stor grad bero på de rapporteringspliktiges egen vurdering hvorvidt det inntreffer plikt til avvikling. Kontraktsmessig adgang til oppsigelse på bakgrunn av et slikt innslag av skjønn, vil kunne medføre unødvendige tvister og fare for misbruk. Dette taler for at plikt til avvikling begrenses til de tilfeller hvor en fortsettelse av kundeforhold medfører risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som

rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. En slik begrensning kan etter utvalgets syn ikke anses å være i strid med direktivet, når direktivet tolkes i lys av sitt formål. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det lovfestes en begrenset plikt til avviking, jf. lovforslaget § 9 første ledd.

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 9 nr. 5 annet ledd kan visse typer rådgivere («notaries, independent legal professionals, auditors, external accountants and tax advisors») unntas fraplikten til å avvise kunder, nekte gjennomføring av transaksjon eller avvike kundeforhold, i tilfeller hvor disse er i ferd med å fastslå en klients rettsstilling, eller hvor de bistår klienten i forbindelse med rettergang. Bestemmelsen har ikke noe motstykke i FATFs anbefalinger. Etter utvalgets oppfatning er det ikke hensiktsmessig at fysiske og juridiske personer skal avskjæres fra juridisk bistand på grunn av at kundekontroll ikke kan gjennomføres. Utvalget foreslår at direktivets unntaksbestemmelse inntas i hvitvaskingsloven for så vidt gjelder advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand, der disse er i ferd med å fastslå en klients rettsstilling eller representerer klienten i forbindelse med rettergang, jf. lovforslaget § 9 annet ledd.

For tilfeller der kundekontroll ikke kan gjennomføres, fastslår direktivet artikkel 9 nr. 5 første ledd og FATF-anbefaling 5 sjette ledd et krav om at den rapporteringspliktige skal overveie å underrette om kunden til den finansielle etterretningsenheten. I FATFs evalueringsrapport avsnitt 220 synes det å gis uttrykk for at norsk rett ikke tilfredsstiller anbefaling 5 med rapportering på dette punkt. Etter utvalgets syn innebærer ikke denneplikten til å overveie rapportering reelt sett noe mer enn det som følger av den alminnelige rapporteringsplikt ved mistenkelige transaksjoner, jf. punkt 5.2, og bestemmelsen fremstår som overflødig. Utvalget foreslår derfor ikke at det inntas en slik særskilt plikt.

4.7 Kundekontroll utført av tredjepart

4.7.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 14, kan medlemsstatene tillate de institusjoner og personer som omfattes av direktivet å legge til grunn kundekontroll utført av tredjeparter. Ansvar for tilstrekkelig gjennomføring skal imidlertid påhvile institusjonen eller personen selv.

Artikkel 16 nr. 1 definerer begrepet «tredjeparter» på følgende måte:

«For the purposes of this Section, ‘third parties’ shall mean institutions and persons who are listed in Article 2, or equivalent institutions and persons situated in a third country, who meet the following requirements:

- a) they are subject to mandatory professional registration, recognised by law;
- b) they apply customer due diligence requirements and record keeping requirements as laid down or equivalent to those laid down in this Directive and their compliance with the requirements of this Directive is supervised in accordance with Section 2 of Chapter V, or they are situated in a third country which imposes equivalent requirements to those laid down in this Directive.»

Artikkel 2 angir de typer institusjoner og personer som omfattes av direktivet. Ut fra en naturlig språklig forståelse antar utvalget at vilkårene i artikkel 16 nr. 1 (a) og (b) – herunder vilkåret om lovmes-sig registreringsplikt – får anvendelse både i forhold til denne gruppen og tilsvarende institusjoner og personer fra tredjestater.

Gjennomføring av direktivets regler om kundekontroll utført av tredjepart er valgfri for medlemsstatene, og medlemsstatene kan velge å benytte et snevrere tredjepartsbegrep i intern rett enn det som følger av artikkel 16 nr. 1. For det tilfelle at regelverket gjennomføres med et snevrere tredjepartsbegrep, gir artikkel 15 regler om ikke-diskriminering i forhold til utenlandske institusjoner og personer. Etter artikkel 15 nr. 1 skal en medlemsstat som tillater innenlandske «credit or financial institutions» som tredjeparter, også tillate at slike institusjoner i andre medlemsstater opptre som tredjeparter, med unntak av valutavekslingskontorer og betalingsformidlingskontorer. Herunder skal det aksepteres at kundekontroll utført av utenlandske tredjeparter gjennomføres på grunnlag av andre dokumenter eller opplysninger enn det som kreves etter intern rett. Artikkel 15 nr. 2 og 3 gir tilsvarende regler for de tilfeller at en medlemsstat tillater innenlandske valutavekslingskontorer og betalingsformidlingskontorer og/eller innenlandske institusjoner og personer som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 1 (3) (a) til (c), å opptre som tredjeparter. Den sistnevnte gruppen omfatter revisorer, eksterne regnskapsførere, skatterådgivere, notarar og andre uavhengige jurister og andre ervervsmessige tilbydere av tjenester som omtalt under punkt 3.6.

Dersom Kommisjonen treffer vedtak i henhold til artikkel 40 nr. 4 om at en tredjestat ikke oppfyller vilkår i direktivet, skal medlemsstatene etter artikkel 17 forby institusjoner og personer som

omfattes av direktivet å legge til grunn kundekontroll utført av tredjepart fra den aktuelle tredjestat.

Artikkel 18 regulerer tredjepartens opplysningsplikt overfor den institusjon eller person som kunden henvises til. Etter artikkel 18 nr. 1 skal tredjeparten umiddelbart stille til rådighet opplysninger som det bes om for gjennomføring av kundekontrollen. Etter artikkel 18 nr. 2 skal tredjeparten på anmodning umiddelbart oversende relevante kopier av identifikasjonsopplysninger og annen relevant dokumentasjon angående identiteten til kunden eller reelle rettighetshavere.

Direktivets regler om kundekontroll utført av tredjepart dekker FATF-anbefaling 9, og er nye i forhold til første og annet hvitvaskingsdirektiv.

4.7.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsforskriften § 8 tredje ledd kan en rapporteringspliktig som er filial av utenlandsk institusjon, ved etablering av kundeforhold, legge til grunn en bekreftelse fra institusjonens hovedkontor om at det er gjennomført identitetskontroll av kundens rette identitet.

Rapporteringspliktige kan etter hvitvaskingsforskriften § 8 annet ledd inngå avtale med annen rapporteringspliktig etter hvitvaskingsloven § 4 første og annet ledd om å utføre legitimasjonskontroll for den rapporteringspliktige. Bestemmelsen retter seg mot utkontraktering, som behandles nærmere under punkt 4.8.

4.7.3 Utvalgets vurdering

Utvalget antar at det i en rekke tilfeller vil være vesentlig ressursbesparende om rapporteringspliktige kan legge til grunn kundekontroll utført av andre rapporteringspliktige. Et eksempel er situasjoner hvor en kunde har kundeforhold med et selskap i et finanskonsern, og senere ønsker å opprette kundeforhold med et annet selskap i konsernet. Et annet eksempel er situasjoner hvor et utenlandsk selskap ønsker å foreta et oppkjøp i Norge, og engasjerer et norsk revisjonsselskap tilknyttet et internasjonalt revisjonsnettverk for gjennomføring av finansiell due diligence. Det norske revisjonsselskapet vil da naturlig kontakte revisjonsnettverkets kontor i selskapets hjemstat for bistand med gjennomføring av kundekontroll.

Et flertall i utvalget bestående av medlemmene Ask, Dahl, Damslora, Hasaas, Grude Hisdal, LAbée-Lund, Mellemvik, Riise, Roaldsøy og Tannum foreslår at det gis adgang for rapporteringspliktige til å legge til grunn kundekontroll foretatt av nærmere angitte rapporteringspliktige, jf. lovforslaget § 10

første ledd. Slik kundekontroll ved tredjepart gjør ikke unntak fra den rapporteringspliktiges registreringsplikt og oppbevaringsplikt som nevnt i lovforslaget §§ 8 og 21. Videre påhviler ansvaret for gjennomføring av kundekontroll i samsvar med gjeldende lovgivning den rapporteringspliktige selv. Dette innebærer at rapporteringspliktige etter omstendighetene vil kunne sanksjoneres for overtredelser som er begått av tredjeparter.

Ettersom ansvaret for lovmessig gjennomføring av kundekontroll påhviler de rapporteringspliktige, må det antas at disse vil utvise forsiktighet med hensyn til hvem som benyttes.

Som nevnt tolker utvalget definisjonen av tredjeparter i artikkel 16 nr. 1 slik at vilkåret om lovmessig registreringsplikt får anvendelse både i forhold til institusjoner og personer som angitt i artikkel 2, og tilsvarende institusjoner og personer fra tredjestater. Registreringsordninger benyttes i liten grad i norsk rett, men utvalget legger til grunn at lovmessig konsesjonsplikt vil oppfylle direktivets vilkår.

Av juridiske personer som vil omfattes av hvitvaskingsregelverket etter lovforslaget § 4 første ledd, dekkes følgende av direktivet artikkel 2: finansinstitusjoner, verdipapirforetak forvaltningselskaper for verdipapirfond, livsforsikringselskaper, verdipapirregistre og forsikringsmeglingsforetak som formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester. Direktivet gir ikke direkte hjemmel for utvidelse av kretsen av tredjeparter i forhold til artikkel 2. Utvalget ser imidlertid ikke grunn til å reservere adgangen til livsforsikringselskaper og forsikringsmeglingsforetak som formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester. Norsk rett skiller i liten grad mellom ulike typer forsikringselskaper og forsikringsmeglingsforetak, og samtlige typer forsikringselskaper og forsikringsmeglingsforetak vil være rapporteringspliktige etter lovforslaget § 4 første ledd nr. 7 og 9. Av personer som omfattes av hvitvaskingsloven etter lovforslaget § 4 annet ledd, og som dessuten er underlagt krav om konsesjon, dekkes statsautoriserte og registrerte revisorer, autoriserte regnskapsførere og eiendomsmeglere av direktivet artikkel 2. Utvalget legger til grunn at også kravet om skriftlig melding til Tilsynsrådet for iverksettelse av advokat- eller retts-hjelpvirksomhet etter forskrift 20. desember 1996 nr. 1161 til domstoloven kapittel 11 § 1–1 tilfredsstiller direktivets vilkår om lovmessig registreringsplikt for personer hvis kontroll rapporteringspliktige kan legge til grunn.

På bakgrunn av reglene om ikke-diskriminering i artikkel 15, foreslår utvalget at det i samsvar

med definisjonen i artikkel 16 nr. 1 åpnes for at det kan legges til grunn kundekontroll foretatt av tilsvarende utenlandske institusjoner og personer som de norske. I samsvar med direktivet foreslås det krav om at slike utenlandske «rapporteringspliktige» skal være etablert i EØS-stat eller annen stat som har tilsvarende regler om kundekontroll som EØS-stat.

Finansinstitusjoner, verdipapirforetak mv. er omfattet av felles EØS-regler om krav til konsesjon mv. Utvalget legger til grunn at tilsvarende krav også vil gjelde tilsvarende virksomheter etablert utenfor EØS-området. I den grad det ikke skulle gjelde slike regler, legger utvalgets flertall til grunn at det vil være i strid med den rapporteringspliktiges aktsomhet å legge til grunn kundekontroll utført av en slik institusjon. For utenlandske rapporteringspliktige som ikke nødvendigvis er underlagt tilsvarende registrerings- eller konsesjonsordninger som følger av norsk rett, foreslås det i samsvar med direktivet et krav om at de er omfattet av lovfastsatte krav til registrering eller konsesjon i hjemlandet. Dette tilleggskravet vil gjelde verdipapirregistre, revisorer, regnskapsførere, eiendomsmeglere og advokater. I samsvar med direktivets artikkel 16, jf. artikkel 3, er det tatt inn et unntak for utenlandske forsikringsagenter. Oppregningen vil ikke være uttømmende i forhold til det direktivet åpner adgang for. Ettersom listen over hvilke andre norske og utenlandske rapporteringspliktiges kontroller den rapporteringspliktige kan legge til grunn er den samme, anser utvalget det ikke som diskriminerende i direktivets forstand at aktuelle «perifere» utenlandske rapporteringspliktige ikke omfattes av bestemmelsen.»

For tredjeparter som ikke er etablert i Norge, skal det etter direktivet aksepteres at kundekontroll er utført på grunnlag av andre dokumenter eller opplysninger enn det som kreves etter norsk rett. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at det i slike tilfeller gjøres unntak fra kravet om at bekreftelse av identiteten til kunden skal være foretatt på grunnlag av gyldig legitimasjon, jf. lovforslaget § 10 fjerde ledd. Dette innebærer ikke et unntak fra plikten til forsvarlig kundekontroll på grunnlag av en risikobasert tilnærming, og den rapporteringspliktige vil måtte foreta en vurdering av om bekreftelsen av identitet er tilstrekkelig for å oppfylle denne plikten.

Etter artikkel 18 skal den som har utført kontrollen umiddelbart stille opplysninger som fremkommer ved kundekontrollen til rådighet for den rapporteringspliktige. Videre skal vedkommende på anmodning umiddelbart oversende relevante kopier av dokumentasjon om identitet til kunde og

reelle rettighetshavere til den rapporteringspliktige. Som nevnt medfører det at det legges en annens kontroll til grunn ikke unntak fra rapporteringspliktiges registreringsplikt og oppbevaringsplikt. Videre skal rapporteringspliktige kunne dokumentere at det er gjennomført forsvarlige kontrolltiltak ut fra en risikovurdering, jf. punkt 4.2. Rapporteringspliktige vil på denne bakgrunn i alle tilfeller måtte innhente opplysninger og dokumentasjon. Utvalget anser det ikke hensiktsmessig at det fastsettes selvstendige opplysningsplikter for rapporteringspliktige der de opptrer som tredjeparter.

Regelverket om kundekontroll foretatt av andre rapporteringspliktige vil kunne medføre problemstillinger i forhold til reglene om behandling av personopplysninger i lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 8 og 9 samt særlovgivningens regler om taushetsplikt for foretak og profesjoner. For at rapporteringspliktige skal kunne oppfylle de nevnte plikter til registrering, oppbevaring og dokumentasjon, er det en forutsetning at den som har utført kontrollen har rettslig adgang til utlevering av relevante opplysninger og dokumenter. De alminnelige regler om taushetsplikt og behandling av personopplysninger vil i stor grad forhindre slik utlevering, og således vanskeliggjøre kundekontroll foretatt av andre. Etter utvalgets oppfatning bør det åpnes for at andre rapporteringspliktige kan utlevere de opplysninger og dokumenter som er nødvendige for at den rapporteringspliktige skal kunne oppfylle sine plikter til registrering, oppbevaring og dokumentasjon. Utvalget foreslår på denne bakgrunn et uttrykkelig unntak fra lovmessig taushetsplikt og personopplysningsloven ved slik utlevering, jf. lovforslaget § 10 tredje ledd. Unntaksregelen får kun anvendelse i tilknytning til kundekontroll utført av andre, og utlevering vil således skje etter initiativ fra den rapporteringspliktige for konkret bruk ved kundekontroll. Fordelene ved å kunne legge til grunn kundekontroll utført av andre rapporteringspliktige vil etter utvalgets syn veie tyngre enn ulempene ved et noe svekket personvern. I utgangspunktet omfatter unntaksregelen alle opplysninger og dokumenter som er nødvendige for en forsvarlig risikovurdering av den konkrete kunde eller transaksjon. Opplysninger om undersøkelser og rapportering ved mistenkelige transaksjoner eller iverksatt etterforskning omfattes likevel ikke, jf. punkt 5.5 om forbudet mot avsløring av slike forhold. Utenlandske rapporteringspliktige må forholde seg til utenlandske regler om taushetsplikt.

I sammenheng med den ovennevnte unntaksregel vil utvalget fremheve at det ikke foreslås noen tilsvarende regel i forbindelse med plikten til løpende oppfølging etter lovforslaget § 13, jf. punkt 4.10. Blant annet i større finanskonserner vil det kunne anses ønskelig med økt informasjonsutveksling mellom konsernselskaper, eksempelvis i form av en felles database for kundeopplysninger. Adgang til slik informasjonsutveksling, som ikke er knyttet til konkret forespørsel om opplysninger til bruk i en konkret kundekontroll, har en mer direkte side mot personvernlovgivningen enn den foreslåtte unntaksregelen. Utvalget anser seg ikke egnet til å vurdere en utvidet adgang til informasjonsutveksling.

Utvalget anser det overflødig med en særskilt regel om at filialer av utenlandske foretak kan legges til grunn bekreftelse fra hovedkontoret om at det er gjennomført kundekontroll. Hvitvaskingsforskriften § 8 tredje ledd foreslås ikke videreført.

For gjennomføring av eventuelle vedtak Komisjonen treffer i henhold til direktivet artikkel 17, antar utvalget at det kan være hensiktsmessig med en hjemmel til i forskrift å fastsette unntak fra adgangen til å legge til grunn kundekontroll utført av tredjeparter, jf. lovforslaget § 10 femte ledd. Ettersom det er et vilkår for å legge til grunn kundekontroll foretatt av utenlandske rapporteringspliktige at disse er underlagt tilsvarende krav til kundekontroll som i EØS-land, er imidlertid utvalget noe i tvil om behovet for en slik forskriftshjemmel.

Et mindretall i utvalget bestående av medlemmene Kolrud, Kinn Nilsen og Normann er enig med flertallet om at det bør åpnes for at rapporteringspliktige legger til grunn kundekontroll utført av tredjeparter, men foreslår at lovens bestemmelse formuleres noe annerledes.

Etter mindretallets syn er det hensiktsmessig at det foretas et terminologisk skille mellom begrepene «rapporteringspliktige» og «tredjeparter». Begrepet «rapporteringspliktige» er definert i lovforslaget § 2 nr. 1, og bør ikke benyttes med et avvikende meningsinnhold i reglene om kundekontroll ved tredjeparter. Et begrepsskille vil også være egnet til å klargjøre at ansvaret for lovmessig gjennomføring av kundekontroll ikke overføres til tredjeparten, noe som ikke fremgår klart av flertallets forslag til § 10 annet ledd.

Direktivet artikkel 15 inneholder strenge regler om ikke-diskriminering i forhold til tredjeparter etablert i utlandet. Utvalgets forslag til regler om kundekontroll ved tredjeparter gir meget vid adgang til å benytte ulike typer (norske) rapporteringspliktige som tredjeparter. Etter artikkel

15 er det på denne bakgrunn nødvendig at tredjepartsbegrepet omfatter samtlige juridiske og fysiske personer omtalt artikkel 2 nr. 1 (1), (2) og (3) (a) til (c), og tilsvarende personer fra stater utenfor EØS, såfremt disse er underlagt lovmessig registreringsplikt, og regler om kundekontroll, oppbevaring og tilsyn som tilsvarende reglene i direktivet. Etter mindretallets oppfatning er flertallets forslag til § 10 første ledd nr. 2 ikke dekkende i dette henseende. Eksempelvis vil «trust and company service providers», «notaries and other independent legal professionals» og «tax advisors» falle utenfor, selv om de tilfredsstiller de nevnte vilkår. Etter mindretallets syn er det også vanskelig å overskue hvilke typer utenlandske foretak som omfattes av direktivets definisjon av «financial institution», jf. artikkel 3 (2), på bakgrunn av den generelle henvisningen til virksomheter angitt i vedlegg I til direktiv 2000/12/EF (det konsoliderte bankdirektiv). Mindretallet anser det på denne bakgrunn nødvendig å innta en henvisning til direktivet ved definisjonen av begrepet «tredjeparter».

Mindretallet merker seg også at flertallets forslag til § 10 første ledd åpner for at norske forsikringsagenter kan benyttes som tredjeparter. Dette er i strid med direktivet artikkel 16, jf. artikkel 3 (2) (e), som unntar såkalte «tied insurance intermediaries», jf. punkt 3.2.

Mindretallet kan ikke slutte seg til flertallets uttalelse om at finansinstitusjoner, verdipapirforetak mv. som er etablert utenfor EØS-området vil være underlagt tilsvarende krav til konsesjon eller registrering som etter EØS-regelverket. Et krav om registreringsplikt bør uttrykkelig fremgå i loven, også for slike institusjoner.

Den rapporteringspliktige har etter lovforslaget § 5 annet ledd, jf. direktivet artikkel 8 nr. 2, plikt til å dokumentere at utførte tiltak ved kundekontroll er tilpasset aktuell risiko. Dokumentasjonsplikten vil pålegge den rapporteringspliktige, også i tilfeller hvor kundekontroll foretas ved tredjepart. Utvalget foreslår som nevnt en særskilt unntaksregel fra lovmessig taushetsplikt og personopplysningsloven i tilknytning til kundekontroll ved tredjepart, og har under drøftelsen vært samstemt om at unntaksregelen skal gjelde i forhold til utlevering som er nødvendig for å oppfylle en slik dokumentasjonsplikt. I flertallets forslag til § 10 tredje ledd, er det imidlertid ikke tatt høyde for slik utlevering.

Etter mindretallets syn bør det i loven uttrykkelig fremheves, i samsvar med utvalgets drøftelse, at unntaksregelen om tredjeparters utlevering av opplysninger ikke medfører unntak fra forbudet

mot å avsløre undersøkelser, rapportering eller etterforskning etter lovforslaget § 20.

4.8 Utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll

4.8.1 EØS-rett

Som beskrevet under punkt 4.7.1 har tredje hvitvaskingsdirektiv omfattende regler om kundekontroll foretatt av såkalte tredjeparter. Etter artikkel 19 skal dette regelverket ikke gjelde for «outsourcing or agency relationships where, on the basis of a contractual agreement, the outsourcing service provider or agent is to be regarded as part of the institution or person covered by this Directive». Medlemsstatene står således i utgangspunktet fritt til å åpne for utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll. En tilsvarende betraktning følger av FATFs tolkingsuttalelse («Interpretative Note») til anbefaling 9.

4.8.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsforskriften § 8 annet ledd kan rapporteringspliktige inngå avtale med annen rapporteringspliktig etter hvitvaskingsloven § 4 første og annet ledd om å utføre legitimasjonskontroll for den rapporteringspliktige. Den «primære rapporteringspliktige» har ansvaret for at legitimasjonskontrollen utføres på forsvarlig måte i samsvar med lov og forskrift.

4.8.3 Utvalgets vurdering

Utvalget antar at utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll vil kunne være hensiktsmessig for enkelte rapporteringspliktige, for eksempel for nettbaserte virksomheter, og i situasjoner der geografiske begrensninger vanskeliggjør gjennomføring av kundekontroll. På denne bakgrunn foreslår utvalget at det i norsk rett åpnes for slik utkontraktering, jf. lovforslaget § 11. Ansvaret for gjennomføring av kundekontroll i samsvar med lov og forskrift, og at det etableres forsvarlige rutiner og treffes nødvendige tiltak som beskrevet under punkt 7.1, vil påhvile den rapporteringspliktige selv.

Direktivet stiller krav om at oppdragstaker skal kunne regnes som en del av («as part of») den rapporteringspliktige. Utvalget forstår dette som et krav om at utkontrakteringen har et visst omfang og en viss varighet, slik at oppdragstakers virksomhet fremstår som en integrert del av den rapporteringspliktiges virksomhet. Utvalget legger til

grunn at utkontraktering regulært vil tilfredsstille et slikt kriterium, og anser det ikke nødvendig å fremheve dette i hvitvaskingsloven.

Direktivet inneholder ingen begrensning i hvem som kan benyttes som oppdragstakere ved utkontraktering, og utvalget anser det hensiktsmessig at det åpnes for at også andre enn rapporteringspliktige kan benyttes som oppdragstakere. På bakgrunn av de utvidede plikter som følger av reglene om kundekontroll, ønsker utvalget ikke å hindre at andre personer enn rapporteringspliktige spesialisere seg på å tilby gjennomføring av kundekontroll. Hvilke personer som kan benyttes som oppdragstakere vil imidlertid reelt sett være begrenset. Som nevnt påhviler ansvaret for lovmessig gjennomføring av kundekontroll, herunder at det foretas en forsvarlig risikovurdering, den rapporteringspliktige selv. Videre har den rapporteringspliktige ansvar for at det etableres forsvarlige rutiner for å sikre overholdelse av plikter etter hvitvaskingsregelverket. Endelig har den rapporteringspliktige ansvar for at det treffes nødvendige tiltak for å sikre at personer som utfører oppgaver på dennes vegne er kjent med de plikter som påligger denne. Utkontraktering vil forutsette at oppdragstaker har tilstrekkelig kompetanse, ressurser og systemer som oppdraget krever, og at oppdragstakers ansatte (herunder deltidsansatte, vikarer mv.) gjøres kjent med regler og rutiner som gjelder i forhold til oppdraget. På bakgrunn av de ovennevnte forhold må det antas at rapporteringspliktige vil utvise atskillig forsiktighet med hensyn til hvem som benyttes som oppdragstakere ved utkontraktering. Overtredelser vil kunne medføre straffansvar for den rapporteringspliktige selv.

Med hensyn til registrering av opplysninger og oppbevaring av dokumenter som nevnt i lovforslaget §§ 8 og 21, legger utvalget til grunn at dette også kan foretas av oppdragstaker på vegne av den rapporteringspliktige. Den rapporteringspliktige må imidlertid sørge for at relevante opplysninger og dokumenter mottas fra oppdragstaker senest ved utkontrakteringsforholdets slutt.

Ved utkontraktering bør den rapporteringspliktige sørge for adgang til å føre løpende kontroll med at oppdraget blir tilfredsstillende utført. Utkontraktering må ikke medføre hindringer mot effektivt tilsyn, og må heller ikke påvirke oppfyllelse av plikter den rapporteringspliktige har overfor kunder, tilsynsorgan eller andre offentlige myndigheter. Avtaler om utkontraktering skal være skriftlige, og det må forventes at de inneholder en klar beskrivelse av hvilke oppgaver som utkontrakteres, regler om taushetsplikt, og hvordan oppdragstaker skal forholde seg med hensyn til over-

levering av opplysninger til den rapporteringspliktige.

Utvalgets representant fra Kredittilsynet er enig i behovet for en forholdsvis vid adgang til utkontraktering av initiell kundekontroll, særlig for nettbasert virksomhet. Kredittilsynet stiller imidlertid spørsmål om en slik adgang i praksis vil være mulig å følge opp tilsynsmessig. Dette er noe Kredittilsynet vil komme tilbake til i høringsrunden.

4.9 Forenklet kundekontroll

4.9.1 EØS-rett

Etter tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 11 nr. 1, er institusjoner og personer omfattet av direktivet unntatt fra vesentlige deler av plikten til å foreta kundekontrollen, dersom kunden er en «credit or financial institution» som definert i direktivet artikkel 3 (1) og (2), eller tilsvarende institusjon fra tredjeland som pålegger «requirements equivalent to those laid down in this Directive and supervised for compliance with those requirements». Unntaket gjelder ikke plikten til å foreta kundekontroll der det er mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering. Bestemmelsen er en videreføring av første og annet hvitvaskingsdirektiv.

Etter artikkel 11 nr. 2 kan medlemsstatene tilate tilsvarende unntak fra plikten til å foreta kundekontroll som etter artikkel 11 nr. 1 for visse typer kunder:

«By way of derogation from Articles 7(a), (b) and (d), 8 and 9(1) Member States may allow the institutions and persons covered by this Directive not to apply customer due diligence in respect of:

- a) listed companies whose securities are admitted to trading on a regulated market within the meaning of Directive 2004/39/EC in one or more Member States and listed companies from third countries which are subject to disclosure requirements consistent with Community legislation;
- b) beneficial owners of pooled accounts held by notaries and other independent legal professionals from the Member States, or from third countries provided that they are subject to requirements to combat money laundering or terrorist financing consistent with international standards and are supervised for compliance with those requirements and provided that the information on the identity of the beneficial owner is available, on request, to the institutions that act as depository institutions for the pooled accounts;

- c) domestic public authorities, or in respect of any other customer representing a low risk of money laundering or terrorist financing which meets the technical criteria established in accordance with Article 40(1) (b).»

Bestemmelsen er ny i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

I situasjoner som nevnt i artikkel 11 nr. 1 og 2, skal institusjoner og personer omfattet av direktivet i det minste innhente tilstrekkelige opplysninger til å fastslå om kunden kvalifiserer til unntak, jf. artikkel 11 nr. 3.

Etter artikkel 11 nr. 5 kan medlemsstatene tilate tilsvarende unntak fra plikten til å foreta kundekontroll som etter artikkel 11 nr. 1 og 2 for visse typer produkter og transaksjoner:

«By way of derogation from Articles 7(a), (b) and (d), 8 and 9(1), Member States may allow the institutions and persons covered by this Directive not to apply customer due diligence in respect of:

- a) life insurance policies where the annual premium is no more than EUR 1 000 or the single premium is no more than EUR 2 500;
- b) insurance policies for pension schemes if there is no surrender clause and the policy cannot be used as collateral;
- c) a pension, superannuation or similar scheme that provides retirement benefits to employees, where contributions are made by way of deduction from wages and the scheme rules do not permit the assignment of a member's interest under the scheme;
- d) electronic money, as defined in Article 1(3) (b) of Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions (1), where, if the device cannot be recharged, the maximum amount stored in the device is no more than EUR 150, or where, if the device can be recharged, a limit of EUR 2 500 is imposed on the total amount transacted in a calendar year, except when an amount of EUR 1 000 or more is redeemed in that same calendar year by the bearer as referred to in Article 3 of Directive 2000/46/EC, or in respect of any other product or transaction representing a low risk of money laundering or terrorist financing which meets the technical criteria established in accordance with Article 40(1) (b).»

Unntaksadgangen etter artikkel 11 nr. 5 (a) og (b) er i vesentlig grad en videreføring av de foregå-

ende hvitvaskingsdirektiver, mens unntaksadgangen etter (c) og (d) er ny.

Direktivets unntaksbestemmelser har et visst motstykke i FATF-anbefaling 5 fjerde ledd siste punktum, hvorefter det kan tillates at «financial institutions» anvender «reduced or simplified measures» dersom det foreligger «low risks».

4.9.2 Norsk rett

Regler om unntak fra plikt til identitetskontroll er gitt i hvitvaskingsforskriften § 7, som lyder:

«Plikten til å kreve legitimasjon etter hvitvaskingsloven § 5 og plikten til å registrere opplysninger etter hvitvaskingsloven § 6 gjelder ikke:

- a) hvis kunden er finansinstitusjon, jf. finansieringsvirksomhetslovens § 1–4, verdipapirforetak, eller forvaltningsselskap for verdipapirfond eller slikt utenlandsk foretak underlagt tilsvarende regelverk som oppfyller de legitimasjonskrav som stilles i rådsdirektiv av 4. desember 2001 om tiltak for å hindre at det finansielle system brukes til hvitvasking av penger (direktiv 2001/97/EF), og i tillegg er underlagt tilsynsordning av EØS-standard.
- b) tegning av forsikringspolise dersom premieinnbetaling skjer ved debitering (belastning) av en konto opprettet i kundens navn i en kredittinstitusjon som nevnt i finansieringsvirksomhetsloven § 1–5 nr. 3, såfremt kredittinstitusjonen:
 1. er underlagt denne forskriften eller tilsvarende lovregulering i samsvar med rådsdirektiv av 4. desember 2001 om tiltak for å hindre at det finansielle system brukes til hvitvasking av penger (direktiv 2001/97/EF), eller
 2. på annet grunnlag har forvissnet seg om, og registrert opplysningene om, kundens identitet.
- c) tegning av livsforsikringspolise i institusjon som har tillatelse til å overta livsforsikring, og andre forsikringsforetak i henhold til direktiv 2002/83/EF, hvis den årlige premien ikke overstiger 8.000 kroner, eller hvis det skal belastes en engangspremie som ikke overstiger 20.000 kroner.
- d) tegning av livsforsikringspolise i institusjon som har tillatelse til å overta livsforsikring, og andre forsikringsforetak i henhold til rådsdirektiv av 5. november 2002 vedrørende livsforsikringsvirksomhet (det konsoliderte livdirektiv) direktiv 2002/83/EF, hvis den årlige premien ikke overstiger 8.000 kroner, eller hvis det skal belastes en engangspremie som ikke overstiger 20.000 kroner. Dersom premieinnbetaling for en

løpende polise i et gitt år forhøyes slik at den overstiger grensen på 8.000 kroner, skal det likevel kreves legitimasjon som nevnt i § 2–1.

- e) tegning av skadeforsikringspoliser, herunder reiseforsikringspoliser, samt kredittforsikringspoliser, i foretak som har tillatelse til å utøve slik forsikringsvirksomhet.

Departementet kan ved enkeltvedtak gjøre unntak fra hvitvaskingsloven § 5 for rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 3 (e-pengeforetak).»

Reglene i hvitvaskingsforskriften § 7 innebærer at de rapporteringspliktige også er unntatt fra plikten til å kreve legitimasjon ved mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, og ikke bare ved etablering av kundeforhold eller transaksjoner over 100 000 kroner.

4.9.3 Utvalgets vurdering

En rekke av direktivets unntaksregler vil kunne ha vesentlig praktisk anvendelse i norsk rett, noe som kan tilsi at reglene lovfestes. På bakgrunn av reglens tekniske karakter foreslår utvalget likevel at de gjennomføres samlet i forskrift.

Direktivets unntaksregler gjelder som nevnt ikke for plikten til å foreta kundekontroll ved mistanke om at en transaksjon har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering. Det er for utvalget noe uklart hvorvidt unntaksreglene er ment å gjelde i forhold til plikten til løpende oppfølging, jf. punkt 4.10, ettersom det etter direktivets ordlyd gjøres unntak fra artikkel 8 nr. 2, men ikke fra artikkel 9 nr. 6. Plikten til løpende oppfølging er et vesentlig virkemiddel for avdekking av mistenkelige transaksjoner. Videre vil den rapporteringspliktige måtte foreta en vurdering av om kunden fortsetter å kvalifisere for unntak. På denne bakgrunn foreslår utvalget at unntaksreglene etter norsk rett begrenses til å gjelde for kundekontroll, og således ikke får anvendelse i forhold til plikten til løpende oppfølging. At en kunde eller transaksjon omfattes av unntaksreglene, vil imidlertid tilsi lav risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, og vil være et moment i den risikovurdering som ligger til grunn for løpende oppfølging.

Utvalget foreslår at det lovfestes forskriftshjemmel for departementet til å fastsette unntak fra plikten til å foreta kundekontroll etter § 5 første ledd nr. 1, 2 og 4, jf. lovforslaget § 12.

I motsetning til artikkel 11 nr. 2 og 5, er gjennomføring av unntaksregelen etter artikkel 11 nr. 1

– der kunden er «credit or financial institution» – ikke valgfri for medlemsstatene. Unntaksregelen omfatter både juridiske personer med og uten konsesjon etter norsk rett. Av juridiske personer med konsesjon etter norsk rett, omfattes finansinstitusjoner, verdipapirforetak, forvaltingselskaper for verdipapirfond, livsforsikringselskaper, forsikringsmeglingsforetak som formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester samt verdipapirregistre. E-pengeforetak, skadeforsikringsselskaper, kredittforsikringselskaper, pensjonskasser og øvrige forsikringsmeglingsforetak, som alle er rapporteringspliktige etter lovforslaget § 4 første ledd, omfattes ikke. Etter artikkel 11 nr. 2 er det imidlertid gitt adgang til å unnta andre kunder fra kundekontroll enn de som er nevnt i direktivet, forutsatt at de representerer en lav risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, og tilfredsstiller tekniske kriterier fastsatt i henhold til artikkel 40 nr. 1 (b). Slike kriterier er gitt ved kommisjonsdirektivet artikkel 3 nr. 2, hvor det stilles som vilkår at kunden er en juridisk person underlagt plikter etter tredje hvitvaskingsdirektiv, tilsyn med overholdelse av disse pliktene, trussel om sanksjoner ved brudd og krav om konsesjon, samt at personens identitet er «publicly available, transparent and certain». Utvalget legger til grunn at e-pengeforetak, skadeforsikringsselskaper, pensjonskasser og forsikringsmeglingsforetak tilfredsstiller kriteriene, og at det således vil kunne unntas fra plikt til kundekontroll i forhold til slike kunder. Norsk rett skiller forøvrig i liten grad mellom ulike typer forsikringsselskaper og forsikringsmeglingsforetak, og utvalget ser ikke grunn til å reservere unntaksadgang i forhold til livsforsikringsselskaper og forsikringsmeglingsforetak som formidler livsforsikring og andre investeringsrelaterte tjenester. Utvalget anser det hensiktsmessig at gjennomføring av artikkel 11 nr. 1 baseres på en opplisting av juridiske personer *med* konsesjon etter norsk rett som omfattes av unntaket, med utvidelse for personer som nevnt ovenfor, i tillegg til foretak som nevnt i lovforslaget § 4 første ledd nr. 12, jf. forslag til forskrift § 8 første ledd nr. 1. Videre, for å dekke juridiske personer *uten* konsesjon etter norsk rett, foreslås en generell henvisning til direktivets definisjon av «credit or financial institution» og juridiske personer underlagt tilsvarende plikter og tilsyn, jf. forslag til forskrift § 8 første ledd nr. 2.

Etter utvalgets oppfatning bør adgangen til unntak etter artikkel 11 nr. 2 (a), (b) og (c) benyttes i norsk rett.

Unntaksregelen etter artikkel 11 nr. 2 (a) omfatter kunder som er selskaper hvis finansielle

instrumenter er opptatt til notering på et regulert marked i henhold til direktiv 2004/39/EF (verdipapirmarkedsdirektivet) eller «listed companies from third countries which are subject to disclosure requirements consistent with Community legislation». Den siterte delen av unntaksregelen retter seg etter sin ordlyd bare mot selskaper fra stater utenfor EØS-området. Dette kan etter utvalgets oppfatning ikke være tilsiktet. Det avgjørende må være hvorvidt selskapet er underlagt informasjonsplikt tilsvarende det som følger av fellesskapsretten, det vil si direktiv 2003/6/EF (markedsmisbruksdirektivet) og direktiv 2004/109/EF (rapporteringsdirektivet), og ikke hvorvidt selskapet er etablert eller hjemmehørende i en stat utenfor EØS-området. Et norsk selskap notert på børs i en tredjestat som har tilfredsstillende krav om informasjonsplikt, må være unntatt i samme grad som et selskap fra tredjestat notert på samme børs. Utvalget foreslår at det gis unntak for plikt til å foreta kundekontroll dersom kunden er et selskap som har finansielle instrumenter opptatt til notering på et regulert marked i EØS-stat, eller er underlagt informasjonsplikt tilsvarende det som gjelder ved notering på et regulert marked i EØS-stat (dvs. tilsvarende det som følger av direktiv 2003/6/EF og direktiv 2004/109/EF), jf. forslag til forskrift § 8 første ledd nr. 3.

Artikkel 11 nr. 2 (b) åpner for unntak fra plikten til å foreta kundekontroll i forhold til reelle rettighetshavere for «pooled accounts» som føres av «notaries and other independent legal professionals». Utvalget legger til grunn at dette etter norsk rett vil omfatte klientkonti som føres av advokater. Unntaksregelen gjelder i forhold til uavhengige jurister fra både medlemsstater og tredjestater. For uavhengige jurister fra tredjestater stilles krav om at de er underlagt krav om å bekjempe hvitvasking eller terrorfinansiering i samsvar med internasjonale standarder, at det føres tilsyn med overholdelsen av disse kravene, og at opplysninger om identiteten til reelle rettighetshavere på anmodning er tilgjengelige for kredittinstitusjonene for de gruperte kontiene. Utvalget foreslår at unntaksregelen gjennomføres ved to separate bestemmelser, hvor den ene retter seg mot uavhengige jurister fra EØS-stater, og den andre mot uavhengige jurister fra tredjestater, jf. forslag til forskrift § 8 første ledd nr. 5 og nr. 6.

Unntaksregelen etter artikkel 11 nr. 2 (c) omfatter kunder som er «domestic public authorities». Det er etter utvalgets syn uklart om det her kun siktes til statlige og kommunale organer, eller om også private rettssubjekter som utøver offentlig myndighet omfattes. Dersom private retts-

subjekter omfattes, vil dette etter utvalgets oppfatning kunne medføre avgrensningsproblemer. At et privat rettssubjekt er tilstått offentlig myndighet innebærer videre ikke i seg selv at rettssubjektet som kunde representerer liten risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og terrorfinansiering. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at unntaksregelen i norsk rett begrenses til kunder som er norske statlige eller kommunale forvaltningsorganer, jf. forslag til forskrift § 8 første ledd nr. 4. «Kommunale forvaltningsorganer» omfatter fylkeskommunale forvaltningsorganer, jf. tilsvarende forståelse i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningsaker § 1.

Etter artikkel 11 nr. 2 kan medlemsstatene gjøre unntak fra plikten til å foreta kundekontroll i forhold til andre kunder som representerer lav risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering, og som oppfyller kriterier fastsatt i henhold til artikkel 40 nr. 1 (b). Slike kriterier er gitt ved kommisjonsdirektivet artikkel 3 nr. 1 og 2. Unntak i samsvar med artikkel 3 nr. 2 er omtalt og foreslått benyttet ovenfor. Artikkel 3 nr. 1 åpner for unntak der kunden er «entrusted with public functions» i henhold til EU-traktaten, fellesskapstraktatene eller sekundær EU-lovgivning. Utvalget kan ikke se at det er behov for unntak i samsvar med denne bestemmelsen.

Etter utvalgets oppfatning bør adgangen til unntak etter artikkel 11 nr. 5 for nærmere bestemte produkter og transaksjoner benyttes i norsk rett.

Artikkel 11 nr. 5 (a), (b) og (d) retter seg mot livsforsikring, pensjonsforsikring og visse typer ordninger som gir pensjonsytelser til ansatte. Etter lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning § 6–6 første ledd bokstav a og f skal livsforsikringselskaper gi Skattedirektoratet oppgave over blant annet forsikringstakernes og de forsikredes navn, fødselsnummer og adresse. Oppgave skal sendes innen 20. januar året etter inntektsåret. Tilsvarende gjelder i forhold til begunstigede etter individuelle pensjonsavtaler og innskuddspensjon. Etter utvalgets oppfatning vil unntak i tråd med direktivets bestemmelser ha praktisk betydning, til tross for reglene om oppgaveplikt. Plikt til kundekontroll innebærer at det må foretas bekreftelse av identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon, noe som normalt skal skje før kundeforhold etableres. Krav om tilsvarende kontrolltiltak kan neppe innfortolkes i reglene om oppgaveplikt.

Artikkel 11 nr. 5 (a) åpner for unntak ved tegning av livsforsikringspoliser, hvis den årlige premien ikke overstiger 1000 euro eller det skal belas-

tes en engangspremie som ikke overstiger 2500 euro. Bestemmelsen innebærer en språklig forenkling i forhold til første hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 nr. 3, som er gjennomført ved hvitvaskingsforskriften § 7 første ledd bokstav c. Utvalget foreslår en tilsvarende forenkling i norsk rett. Videre foreslår utvalget at beløpsgrensene i norsk rett knyttes til euro, for å sikre overensstemmelse med direktivet ved endringer i kronekursen, jf. forslag til forskrift § 8 annet ledd nr. 1.

Etter artikkel 11 nr. 5 (b) kan det unntas fra plikten til å utføre kundekontroll ved tegning av pensjonsforsikringspolise, hvis politen ikke inneholder en gjenkjøpsklausul, og ikke kan tjene som sikkerhet for lån. Bestemmelsen innebærer en språklig forenkling i forhold til første hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 nr. 4, som er gjennomført ved hvitvaskingsforskriften § 7 første ledd bokstav c. Forenklingen består i at det ikke lenger er krav om at politen blir tegnet i henhold til en arbeidsavtale eller forsikredes yrke. Utvalget foreslår en tilsvarende forenkling i norsk rett, jf. forslag til forskrift § 8 annet ledd nr. 2.

Unntaksregelen etter artikkel 11 nr. 5 (c) omfatter ordninger som gir pensjonsytelser til ansatte, hvis bidragene innbetales som fratrekk i lønn, og reglene for ordningen ikke tillater overdragelse av et medlems rettigheter i henhold til ordningen. Utvalget anser slike ordninger for å representere lav risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og terrorfinansiering, og foreslår regelen gjennomført i forslag til forskrift § 8 annet ledd nr. 4.

Etter artikkel 11 nr. 5 (d) kan det unntas fra plikten til å utføre kundekontroll ved utstedelse av elektroniske penger, forutsatt at det høyeste beløpet som lagres på det elektroniske mediet er 150 euro og mediet ikke kan lades opp igjen, eller det fastsettes en grense på 2500 euro for det samlede overførte beløp i et kalenderår, med mindre ihendehaveren har innløst et beløp på minst 1000 euro i samme kalenderår. Utvalget anser at utstedelse av elektroniske penger med slike beløpsgrenser vil representere lav risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og terrorfinansiering, og foreslår regelen gjennomført i forslag til forskrift § 8 annet ledd nr. 5. Utstedelse av elektroniske penger er på det nåværende tidspunkt ikke særlig vanlig i Norge.

I gjeldende hvitvaskingsforskrift § 7 første ledd bokstav e er det gjort unntak fra plikt til legitimasjonskontroll og registrering ved tegning av skadeforsikringspoliser, herunder reiseforsikringspoliser, og kredittforsikringspoliser, i foretak som har tillatelse til å drive slik virksomhet. Et tilsva-

rende unntak er ikke regulert i tredje hvitvaskingsdirektiv. Unntaksregelen vil kun være aktuelt for skadeforsikringsselskaper og kredittforsikrings-selskaper. Ettersom direktivet kun er gitt anvendelse på forsikringsselskaper som tilbyr livsforsikringer, jf. artikkel 3 (2) (b), anser utvalget ikke unntaksregelen å være i strid med direktivet. Utvalget foreslår at regelen videreføres for plikten til å foreta kundekontroll etter lovforslaget § 6 første ledd nr. 1, 2 og 4, jf. forslag til forskrift § 8 annet ledd nr. 3.

Hvitvaskingsforskriften § 7 første ledd bokstav b gjør unntak fra plikt til legitimasjonskontroll og registrering ved tegning av forsikringspolise, forutsatt at premieinnbetaling skjer ved debitering av en konto opprettet i kundens navn i en kreditt-institusjon som er underlagt annet hvitvaskingsdirektiv, eller på annet grunnlag har forvisset seg om, og registrert opplysningene om, kundens identitet. Unntaksregelen har ikke direkte motstykke i tredje hvitvaskingsdirektiv. Etter artikkel 11 nr. 5 kan medlemsstatene gjøre unntak fra plikten til å foreta kundekontroll i forhold til produkter og transaksjoner som representerer lav risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering, og som oppfyller kriterier fastsatt i henhold til artikkel 40 nr. 1 (b). Slike kriterier er gitt ved kommisjonsdirektivet artikkel 3 nr. 3, som langt på vei åpner for unntak i samsvar med hvitvaskingsforskriften § 7 første ledd bokstav b. Ved unntak for forsikringspoliser og «savings products of similar nature» etter kommisjonsdirektivet, skal imidlertid beløpsgrensene i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 11 nr. 5 (a) gis anvendelse. På denne bakgrunn kan unntaksregelen i hvitvaskingsforskriften § 7 første ledd bokstav b ikke videreføres. Som nevnt foreslår utvalget at artikkel 11 nr. 5 (a) om unntak for livsforsikringspoliser gjennomføres i norsk rett, og at hvitvaskingsforskrift § 7 første ledd bokstav e om unntak for skadeforsikringspoliser og kredittforsikringspoliser videreføres. Ytterligere unntak for forsikringsprodukter i medhold av kommisjonsdirektivet artikkel 3 nr. 3 vil etter utvalgets oppfatning være overflødige ved siden av de foreslåtte unntaksreglene. Utvalget ser ikke behov for å gjøre unntak for andre produkter eller transaksjoner i medhold av kommisjonsforordningen.

Utvalget foreslår at det lovfestes plikt for de rapporteringspliktige til å innhente tilstrekkelige opplysninger til å fastslå om forholdet kvalifiserer til unntak, før unntaksadgang eventuelt anvendes, jf. lovforslaget § 12 første ledd annet punktum.

Forbudet mot opprettelse av anonyme konti, jf. punkt 4.4, gjelder også ved forenklet kunde-kontroll. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at

det ikke gjøres unntak fra plikt til registrering av opplysninger om kunden ved opprettelse av konti, jf. lovforslaget § 12 annet ledd.

4.10 Løpende oppfølging

4.10.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 8 nr. 1 (d) skal «customer due diligence» omfatte «ongoing monitoring» av kundeforholdet. Dette omfatter blant annet undersøkelse («scrutiny») av transaksjoner foretatt i løpet av kundeforholdet for å sikre at transaksjoner som utføres er i samsvar med institusjonens eller personens kjennskap til kunden og kundens virksomhets- og risikoprofil. Videre skal dokumenter, data og informasjon holdes oppdatert.

Etter artikkel 9 nr. 6 skal kundekontroll ikke bare anvendes for nye kunder, men også, på passende tidspunkter, for eksisterende kunder, på grunnlag av en risikovurdering.

Bestemmelsene tilsvarende FATF-anbefaling 5 tredje ledd d) og siste ledd, og er nye i forhold til første og annet hvitvaskingsdirektiv.

4.10.2 Norsk rett

Norsk rett inneholder ikke bestemmelser om løpende oppfølging av etablerte kundeforhold, eller gjennomføring av kundekontroll på passende tidspunkter på grunnlag av en risikovurdering.

4.10.3 Utvalgets vurdering

Slik utvalget forstår kravet om «ongoing monitoring», innebærer dette en plikt til *kontinuerlig* oppfølging. Bestemmelsen synes redaksjonelt sett å harmonere dårlig med de øvrige regler om «customer due diligence». Reglene om inntreden av plikt etter direktivet artikkel 7 knyttes til konkrete skjæringspunkter, og de øvrige kontrolltiltak etter artikkel 8 fremstår som plikter av relativt kortvarig karakter for oppnåelse av konkrete informasjon, jf. punkt 4.3 og 4.4. Det siste viser seg også i direktivet artikkel 9 nr. 5, som kun knytter konsekvenser til at kontrolltiltak som nevnt i artikkel 8 nr. 1 (a) til (c) ikke kan gjennomføres.

Etter utvalgets oppfatning fremstår det naturlig å skille ut plikten til løpende oppfølging i en selvstendig bestemmelse, atskilt fra reglene om plikt til å foreta og gjennomføring av kundekontroll, jf. lovforslaget § 13. Avviket fra direktivets og FATF-anbefalingenes systematikk er ikke ment å medføre noen realitetsforskjell.

Etter direktivet vil kravet om løpende oppfølging blant annet innebære at rapporteringspliktige skal påse at transaksjoner som utføres er i samsvar med deres kjennskap til kunden og dens virksomhet. I forhold til transaksjoner som utføres av kunden selv, ved hjelp av nettbank eller lignende, legger utvalget til grunn at en slik plikt kun vil gjelde for transaksjoner som den rapporteringspliktige blir kjent med, og det foreslås at dette fremgår av lovteksten. Ved kundeforhold hvor en forutgående kontroll av transaksjoner av praktiske grunner vanskelig lar seg gjennomføre, legger utvalget til grunn at en etterfølgende kontroll vil være tilstrekkelig. Videre skal rapporteringspliktige oppdatere dokumentasjon og opplysninger om kunden. Løpende oppfølging skal foretas på grunnlag en risikobasert tilnærming, jf. punkt 4.2.

På bakgrunn av lovforslaget § 13 om løpende oppfølging og lovforslaget § 6 første ledd nr. 4 om plikt til å foreta kundekontroll ved tvil om innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige, fremstår det etter utvalgets oppfatning som overflødig å fastsette plikt til å foreta kundekontroll på passende tidspunkter på grunnlag av en risikovurdering. Direktivet artikkel 9 nr. 6 anses gjennomført ved de nevnte bestemmelsene i lovforslaget.

Etter den tidligere finansieringsvirksomhetsloven § 2–17 gjaldt kravet om identitetskontroll bare for kundeforhold etablert etter bestemmelsens ikrafttredelse 1. januar 1994, og dette prinsippet ble videreført ved vedtakelsen av hvitvaskingsloven, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 7.4. Lovforslaget §§ 13 og 6 første ledd nr. 4, om løpende oppfølging og kundekontroll ved tvil knyttet til innhentede opplysninger, gjelder imidlertid generelt for alle etablerte kundeforhold. Basert på konkrete risikovurderinger vil det således kunne anses påkrevd for rapporteringspliktige å gjennomføre kundekontroll i forhold til kundeforhold etablert før 1. januar 1994.

4.11 Forsterkede kontrolltiltak

4.11.1 EØS-rett

Direktivet artikkel 13 inneholder regler om forsterkede kontrolltiltak («enhanced customer due diligence»).

Etter artikkel 13 nr. 1 skal institusjoner og personer som omfattes av direktivet anvende ytterligere kontrolltiltak, i tillegg til de tiltak som følger av reglene om kundekontroll og løpende oppfølging, i situasjoner som ut fra sin art innebærer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering.

Kontrolltiltakene skal anvendes på grunnlag av en risikobasert tilnærming. Bestemmelsen har et visst motstykke i FATF-anbefaling 5 fjerde ledd tredje punktum, hvorefter institusjoner skal iverksette forsterkede kontrolltiltak i forhold til «higher risk categories», og er ny i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

I artikkel 13 nr. 2 til 4 angis enkelte konkrete situasjoner hvor forsterkede kontrolltiltak skal anvendes. I tillegg henviser artikkel 13 nr. 1 til andre situasjoner som representerer høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering ut fra kriterier fastsatt av Kommisjonen i henhold til artikkel 40 nr. 1 (c). Slike bestemmelser er ikke gitt.

Etter direktivet artikkel 13 nr. 2 skal det treffes konkrete og egnede tiltak («specific and adequate measures») der kunden ikke har vært fysisk til stede for identifikasjonsformål for å kompensere for den høyere risikoen, for eksempel ved at kundens identitet fastslås ved supplerende dokumenter, data eller opplysninger (punkt a), ved at det settes i verk supplerende tiltak for å kontrollere eller sertifisere de leverte dokumenter, eller kreves bekreftende attesting ved en kreditt- eller finansinstitusjon som omfattes av direktivet (punkt b), eller ved at det sikres at første betaling i forbindelse med transaksjoner utføres via en konto som er åpnet i kundens navn hos en kredittinstitusjon (punkt c). Artikkel 13 nr. 2 har et visst motstykke i FATF-anbefaling 8 annet punktum, hvorefter «financial institutions» skal ha prosedyrer for å imøtekomme «any specific risks associated with non-face to face business relationships or transactions». Første hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 er utformet på samme måte som FATF-anbefaling 8 annet punktum.

Ved korrespondentbankforbindelser («correspondent banking relationships») med institusjoner fra tredjestater, skal kredittinstitusjoner etter artikkel 13 nr. 3 innhente tilstrekkelige opplysninger om korrespondentinstitusjonen til fullt ut å forstå arten av dens virksomhet, og på grunnlag av offentlig tilgjengelige opplysninger fastslå institusjonens omdømme og tilsynets kvalitet (punkt a), vurdere korrespondentinstitusjonens kontrolltiltak for forebyggelse og bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering (punkt b), påse at beslutningstaker innhenter samtykke fra «senior management» før etablering av nye korrespondentbankforbindelser (punkt c), dokumentere den enkelte institusjons ansvar (punkt d), samt i forbindelse med «payable-through accounts», forsikre seg om at korrespondentinstitusjonen har verifisert identiteten til og utfører løpende oppfølging av kunder som har direkte adgang til konti hos

kredittinstitusjonen, og at korrespondentinstitusjonen på anmodning kan framlegge relevante opplysninger fra kundekontrollen til kredittinstitusjonen (punkt e). I direktivets fortale punkt 26 fremgår det at kravet om samtykke fra «senior management» etter artikkel 13 nr. 3 (c) innebærer at beslutningstaker må innhente samtykke fra sin direkte overordnede («immediate higher level of the hierarchy»). Artikkel 13 nr. 3 tilsvarer FATF-anbefaling 7, og er ny i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

Artikkel 13 nr. 4 inneholder krav om forsterkede kontrolltiltak overfor politisk eksponerte personer som er bosatt («residing») i en annen medlemsstat eller en tredjestat. Med «politisk eksponerte personer» menes etter artikkel 3 (8) fysiske personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlige verv eller stillinger, samt nære familiemedlemmer eller personer som er kjente medarbeidere til slike personer. Med hjemmel i direktivet artikkel 40 nr. 1 (b) er det i kommisjonsdirektivet artikkel 2 fastsatt nærmere regler om hvilke personer som skal anses som politisk eksponerte personer. Etter kommisjonsdirektivet artikkel 2 nr. 4 er institusjoner og personer som omfattes av direktivet ikke forpliktet til å anse en person som politisk eksponert dersom det har gått minst ett år siden vedkommende fratrådte stillingen eller vervet. Institusjoner og personer som omfattes av direktivet skal ha til rådighet egnede risikobaserte framgangsmåter for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person (punkt a), påse at beslutningstaker innhenter samtykke fra overordnet før etablering av kundeforhold med slike kunder (punkt b), treffe egnede tiltak for å fastslå opprinnelsen til kundens formue og den kapital som inngår i kundeforholdet eller transaksjonen (punkt c) og føre forsterket løpende oppfølging («enhanced ongoing monitoring») av kundeforholdet (punkt d).

Artikkel 13 nr. 4 tilsvarer FATF-anbefaling 6. På ett punkt er det imidlertid ulikhet mellom direktivet og FATF-anbefalingen. Etter det såkalte Glossary til FATFs 40 anbefalinger benyttes uttrykket «politisk eksponerte personer» om personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlige verv eller stillinger i en annen stat, mens direktivet knytter uttrykket til personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlige verv eller stillinger og er bosatt («residing») i en annen stat. Direktivet dekker således etter sin ordlyd personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlige verv eller stillinger i Norge, men som er bosatt i utlandet. I FATFs tolkingsuttalelse («Inter-

pretative Note») til anbefaling 6 oppfordres statene til å utvide anbefalingens anvendelsesområde til personer som innehar høytstående offentlige verv eller stillinger innenlands. Første og annet hvitvaskingsdirektiv inneholder ikke regler om forsterkede kontrolltiltak overfor politisk eksponerte personer.

Etter artikkel 13 nr. 5 skal kredittinstitusjoner ikke delta i eller opprettholde korrespondentbankforbindelser med tomme bankselskaper («shell banks»). Videre skal kredittinstitusjoner treffe egnede tiltak for å sikre at de ikke inngår eller opprettholder korrespondentbankforbindelser med banker som er kjent for å tillate at deres konti brukes av tomme bankselskaper. Begrepet «shell bank» er definert i artikkel 3 (10), og omfatter kredittinstitusjoner, eller institusjoner som utøver tilsvarende virksomhet, som er «incorporated in a jurisdiction in which it has no physical presence, involving meaningful mind and management, and which is unaffiliated with a regulated financial group». Artikkel 13 nr. 5 tilsvarer FATF-anbefaling 18 annet og tredje punktum. Første og annet hvitvaskingsdirektiv inneholder ikke regler om forholdet til tomme bankselskaper.

Etter artikkel 13 nr. 6 skal det vies særlig oppmerksomhet til enhver risiko for hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme som kan forekomme i forbindelse med produkter eller transaksjoner som fremmer anonymitet, og om nødvendig treffes tiltak for å hindre at disse benyttes til hvitvasking eller terrorfinansiering. FATF-anbefaling 8 første punktum pålegger institusjonene en tilsvarende forpliktelse overfor risiko for hvitvasking som kan oppstå «from new or developing technologies» som fremmer anonymitet. Bestemmelsen er ny i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

4.11.2 Norsk rett

Første hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 er gjennomført i norsk rett ved hvitvaskingsloven § 5 fjerde ledd, hvoretter identitetskontroll som hovedregel skal skje ved kundens personlige fremmøte hos den rapporteringspliktige. Unntak kan gjøres dersom personlig fremmøte er til vesentlig ulempe for kunden eller ikke er praktisk gjennomførbart, såfremt betryggende identitetskontroll likevel kan finne sted.

For øvrig inneholder norsk rett ikke regler om forsterkede kontrolltiltak ved situasjoner som etter sin art representerer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering.

4.11.3 Utvalgets vurdering

4.11.3.1 Generell plikt til forsterkede kontrolltiltak

I samsvar med direktivet artikkel 13 nr. 1, foreslår utvalget at det lovfestes en generell plikt for rapporteringspliktige til å anvende ytterligere kontrolltiltak i situasjoner som ut fra sin art innebærer høy risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, i tillegg til de tiltak som følger av kundekontroll og løpende oppfølging, jf. lovforslaget § 14 første ledd. De forsterkede kontrolltiltak skal anvendes på grunnlag av en risikovurdering. De samme momenter som inngår i den alminnelige risikovurderingen for kundekontroll og løpende oppfølging, jf. punkt 4.2, vil være aktuelle ved vurderingen.

Utvalget foreslår at departementet gis hjemmel til å fastsette nærmere regler i forskrift om hvilke situasjoner som utløser plikt til forsterkede kontrolltiltak og hvilke tiltak som i slike tilfeller skal anvendes, jf. lovforslaget § 14 femte ledd.

4.11.3.2 Personlig fremmøte

Som nevnt under punkt 4.4.3.2, foreslår utvalget at hovedregelen om kundens personlige fremmøte hos den rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 5 fjerde ledd oppheves. Regelen foreslås erstattet av et krav om ytterligere dokumentasjon som bekrefter vedkommendes identitet i tilfeller hvor kunden benytter fysisk legitimasjon, og ikke har vært fysisk til stede hos den rapporteringspliktige, jf. lovforslaget § 7 fjerde ledd. Den supplerende dokumentasjon vil typisk bekrefte den fysiske legitimasjonens tilhørighet til kunden, for eksempel i form av navnetrekk.

Den foreslåtte bestemmelsen er i samsvar med tiltak som nevnt i direktivet artikkel 13 nr. 2 (a), og tilfredsstiller etter utvalgets syn kravet om forsterkede kontrolltiltak overfor kunder som ikke har vært fysisk tilstede for identifikasjonsformål.

Utvalget fremhever at den rapporteringspliktige på bakgrunn av en risikovurdering vil måtte ta stilling til om den dokumentasjonen som fremlegges er tilstrekkelig for å bekrefte kundens identitet, jf. punkt 4.2.

4.11.3.3 Korrespondentbankforbindelser

Begrepet «correspondent banking relationship» er ikke definert i direktivet, og begrepet «korrespondentbankforbindelse» er ikke definert i norsk lovgivning. Etter det utvalget har fått opplyst, benyttes

begrepet «korrespondentbank» i alminnelighet om en utenlandsk bank som en norsk kredittinstitusjon (respondentbanken) har inngått en samarbeidsavtale med i den hensikt å utføre betalingsoppdrag for sine kunder. Et korrespondentbankforhold kan innebære risiko for hvitvasking og terrorfinansiering ved at banken som utfører betalingen ikke har direkte kontakt med de involverte parter, og dermed har liten eller ingen innsikt i hva den aktuelle transaksjonen gjelder.

Lovforslaget § 15 første ledd gjennomfører artikkel 13 nr. 3, og pålegger kredittinstitusjoner plikter ved korrespondentbankforbindelser med institusjoner fra tredjestater.

For det første skal kredittinstitusjoner innhente tilstrekkelige opplysninger om korrespondentinstitusjonen til fullt ut å forstå arten av dens virksomhet, og på grunnlag av offentlig tilgjengelige opplysninger fastslå institusjonens omdømme og tilsynets kvalitet. Offentlig tilgjengelige opplysninger omfatter eksempelvis informasjon fra tilsynsorganer.

For det andre skal kredittinstitusjoner vurdere korrespondentinstitusjonens kontrolltiltak for forebyggelse og bekjempelse av handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b. Utvalget anser det hensiktsmessig å henvise til straffelovens gjerningsbeskrivelser fremfor å benytte de mer upresise begrepene «hvitvasking» og «terrorfinansiering».

For det tredje skal kredittinstitusjoner påse at beslutningstaker innhenter samtykke fra overordnet før etablering av nye korrespondentbankforbindelser. Med beslutningstaker menes den ansatte som avgjør om det skal etableres korrespondentbankforbindelse.

For det fjerde skal kredittinstitusjoner dokumentere den enkelte institusjons ansvar. Utvalget antar ansvarsfordeling normalt vil fremgå av avtalen om etablering av korrespondentbankforbindelsen.

For det femte skal kredittinstitusjoner, i forbindelse med gjennomstrømningskonti, forsikre seg om at korrespondentinstitusjonen har verifisert identiteten til, og gjennomfører løpende oppfølging av, kunder som har direkte adgang til konti hos kredittinstitusjonen, og at korrespondentinstitusjonen på anmodning kan fremlegge relevante opplysninger fra kundekontrollen til kredittinstitusjonen. Gjennomstrømningskonti omfatter konti i en kredittinstitusjon som en korrespondentinstitusjons kunder har direkte adgang til.

Lovforslaget § 15 annet ledd gjennomfører artikkel 13 nr. 5 og FATF-anbefaling 18. Bestemmelsen forbyr kredittinstitusjoner å inngå eller

opprettholde korrespondentbankforbindelser til tomme bankselskaper. Videre skal kredittinstitusjoner treffe egnede tiltak for å sikre at de ikke inngår eller opprettholder korrespondentbankforbindelser med kredittinstitusjoner som er kjent for å tillate at deres konti brukes av tomme bankselskaper.

Begrepet «tomt bankselskap» foreslås definert i samsvar med definisjonen i artikkel 3 (10), jf. lovforslaget § 15 tredje ledd.

4.11.3.4 Politisk eksponerte personer

Direktivets bestemmelser om forsterkede kontrolltiltak overfor politisk eksponerte personer foreslås gjennomført i lovforslaget § 14 annet ledd.

Rapporteringspliktige skal ha til rådighet egnede risikobaserte fremgangsmåter for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person. Det forventes ikke at rapporteringspliktige avdekker samtlige politisk eksponerte personer det etableres kundeforhold til eller utføres transaksjoner for. Det skal imidlertid etableres risikobaserte rutiner som er egnet til å fastslå om kunden er en politisk eksponert person. Flere av de momenter som ligger til grunn for risikovurdering ved alminnelig kundekontroll, jf. punkt 4.2.3, vil her være aktuelle. I kommisjonsdirektivets fortale punkt 1 fremheves det at bruk av ressurser særlig skal fokusere på produkter og transaksjoner som karakteriseres av høy risiko for hvitvasking.

Det kan reises spørsmål om reglene om politisk eksponerte personer innebærer et krav om kontroll av utenlandske kunder opp mot lister over kjente politisk eksponerte personer. Det finnes flere tilbydere av slike lister, herunder nettbaserte lister.¹ Også FNs sanksjonskomités liste over personer, foretak og organisasjoner som antas å ha tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida og Taliban² og EUs liste over terrorgrupper og terrororganisasjoner vil kunne være relevante. På bakgrunn av den risikobaserte tilnærmingen som direktivet bygger på, antar utvalget at det ikke på generell basis kan oppstilles et krav om kontroll av kunder opp mot slike lister. For enkelte grupper rapporteringspliktige, særlig forhandlere av gjenstander, ville en slik generell plikt også fremstå som unødvendig byrdefull. Et mulig kontrolltiltak

er at den rapporteringspliktige, i forbindelse med alminnelig kundekontroll av utenlandske kunder, spør kunden om dennes yrke. Dersom kunden kommer fra en stat som er kjent for å ha utstrakt korrupsjon, eller det foreligger andre omstendigheter som øker sannsynligheten for at vedkommende er en politisk eksponert person, vil det kunne være nødvendig med ytterligere undersøkelser.

Prinsippet om risikobasert tilnærming innebærer at det vil kunne stilles ulike krav til de fremgangsmåter rapporteringspliktige skal ha til rådighet, avhengig av type rapporteringspliktig og virksomhetens art. Eksempelvis må finansinstitusjoner normalt forventes å gå grundigere til verks enn forhandlere av gjenstander. For forhandlere av møbler eller elektriske artikler vil det i alminnelighet neppe anses påkrevd at det iverksettes særlige undersøkelser av om kunden er en politisk eksponert person, mens dette etter omstendighetene vil kunne være et krav for kunstforhandlere. Prinsippet om risikobasert tilnærming gjelder bare i forhold til fremgangsmåter for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person – dersom den rapporteringspliktige er kjent med at vedkommende kunde er en politisk eksponert person, må det iverksettes kontrolltiltak som beskrevet i direktivet artikkel 13, jf. nedenfor.

I forbindelse med kundeforhold med, eller transaksjoner for, politisk eksponerte personer, skal rapporteringspliktige gjennomføre visse kontrolltiltak. Det skal påses at beslutningstaker innhenter samtykke fra overordnet før etablering av kundeforhold. Med beslutningstaker menes den ansatte som avgjør om det skal etableres kundeforhold med personen. Videre skal det treffes egnede tiltak for å fastslå opprinnelsen til kundens formue, og den kapital som inngår i kundeforholdet eller transaksjonen. Hvilke tiltak som er egnede vil bero på en konkret risikovurdering. Det naturlige utgangspunktet vil være at informasjon etterspørres fra kunden. Endelig skal det føres forsterket løpende oppfølging med kundeforholdet. Det vises til omtalen av løpende oppfølging under punkt 4.10.

Som nevnt er det ikke samsvar mellom definisjonene av «politisk eksponerte personer» i direktivet og FATF-anbefaling 6. Etter sin ordlyd dekker direktivets definisjon personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlige verv eller stillinger i Norge, men som er bosatt i utlandet. FATF-anbefaling 6 retter seg kun mot nåværende og tidligere innehavere av høytstående offentlige verv eller stillinger i en annen stat. I FATFs tolkningsuttalelse til anbefaling 6 blir statene imidlertid opp-

1. For eksempel www.complinet.com, www.factiva.com og www.world-check.com.

2. Jf. www.un.org/sc/committees/1267/consolist.shtml. Se også forskrift 22. desember 1999 nr. 1374, som blant annet fastslår at midler, finansielle aktiva og økonomiske ressurser i Norge som tilhører slike personer og enheter skal fryses.

fordret til å utvide anvendelsesområdet til personer som innehar eller som har innehatt slike stillinger og verv innenlands. Direktivets regler om politisk eksponerte personer har sitt forbilde i FATFs anbefalinger, og det foreligger ikke særlige holdepunkter for at direktivet er ment å favne annerledes enn FATFs anbefalinger. Videre vil en definisjon i samsvar med direktivets ordlyd ikke omfatte personer som har innehatt høytstående verv eller stillinger i stater med utbredt korrupsjon, dersom disse nå er bosatt i Norge. Dette kan etter utvalgets oppfatning ikke være tilsiktet. Utvalget anser at det er i overensstemmelse med direktivet om politisk eksponerte personer begrenses til personer som innehar eller har innehatt høytstående verv eller stilling i en annen stat enn Norge. Dersom personer som innehar eller har innehatt verv eller stillinger i Norge skal omfattes, vil dette medføre at de rapporteringspliktige må bruke ressurser som etter utvalgets syn ikke står i forhold til risikoen for hvitvasking. På denne bakgrunn foreslår utvalget at norsk rett legger til grunn en definisjon rettet mot personer som innehar eller har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge.

Etter FNs konvensjon mot korrupsjon artikkel 52 nr. 1 skal statene pålegge finansinstitusjoner å føre økt kontroll med konti tilhørende enkeltpersoner som innehar eller har innehatt fremtredende offentlige verv samt deres nærstående. Konvensjonen er ratifisert av Norge 29. juni 2006. Etter ordlyden er bestemmelsen ikke begrenset til personer med offentlige verv i utlandet. Utvalget antar imidlertid at forpliktelsene etter konvensjonen vil være oppfylt ved at personer med offentlige verv i Norge vil være underlagt reglene om kunde-kontroll.

Utvalget foreslår at det lovfestes en definisjon av «politisk eksponerte personer» som omfatter fysiske personer som innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge, samt nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere til slike personer, jf. lovforslaget § 14 tredje ledd. Videre foreslås at departementet gis hjemmel til å fastsette nærmere regler i forskrift om hvem som skal omfattes av definisjonen, jf. lovforslaget § 14 femte ledd. For personer som har fratrådt høytstående offentlig verv eller stillinger for mer enn ett år siden, vil rapporteringspliktige kunne være forpliktet til å iverksette forsterkede kontrolltiltak etter den alminnelige regel i lovforslaget § 14 første ledd.

Reglene i kommisjonsdirektiv 2006/70/EF artikkel 2 over hvilke personer som skal anses som

politisk eksponerte personer foreslås inntatt i forskrift, jf. forslag til forskrift § 9.

Innehaver av høytstående offentlig verv eller stilling omfatter:

- statsoverhode, regjeringssjef, minister eller assisterende minister,
- medlem av nasjonalforsamling,
- medlem av høyere rettsinstans som treffer beslutninger som bare unntaksvis kan ankes,
- medlem av styre i riksrevisjon, revisjonsdomstol eller sentralbank,
- ambassadør, chargé d'affaires eller militær offiser av høyere rang,
- medlem av administrativt, ledende eller kontrollerende organ i et statseid foretak,
- innehaver av tilsvarende verv eller stilling i en internasjonal organisasjon.

Utvalget legger til grunn at «assisterende ministre» vil omfatte personer som kan møte på vegne av regjeringsmedlemmer i nasjonalforsamlinger, slik ordningen for eksempel er i Storbritannia. Videre legges til grunn at «statseid foretak» kun vil omfatte foretak hvor en stat gjennom eierskap eller på annet grunnlag utøver kontroll, og ikke ethvert foretak hvor staten har eierandeler.

Nært familiemedlem omfatter ektefelle eller partner som etter nasjonal lovgivning sidestilles med ektefelle, barn, ektefelle eller partner til barn samt forelder.

En kjent medarbeider er en fysisk person som er kjent for å (i) være reell rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse i felleskap med en person som innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge, (ii) ha nær forretningsforbindelse til en slik person, eller (iii) være eneste reelle rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse som i realiteten er etablert for å begunstige en slik person. I kommisjonsdirektivets fortale punkt 4 er det uttalt at plikten til å identifisere kjente medarbeidere kun gjelder i den grad relasjonen er offentlig kjent eller det er grunnlag for å tro at det foreligger en slik relasjon. Det er ingen forutsetning at institusjoner og personer som omfattes av direktivet gjør aktive granskinger («it does not presuppose active research»).

4.11.3.5 Anonymitet

På bakgrunn av direktivet artikkel 13 nr. 6 foreslår utvalget at det lovfestes plikt for rapporteringspliktige til å vie særlig oppmerksomhet til produkter og transaksjoner som fremmer anonymitet, og om nødvendig iverksette tiltak for å forebygge

transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, jf. lovforslaget § 14 fjerde ledd.

Bestemmelsen er langt på vei en presisering av den alminnelige regelen om plikt til forsterkede

kontrolltiltak, lovforslaget § 14 første ledd, ettersom produkter og transaksjoner som fremmer anonymitet i alminnelighet må antas å representere en høy risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Kapittel 5

Undersøkelse og rapportering

5.1 Innledning

Tredje hvitvaskingsdirektiv kapittel 3 inneholder regler om rapporterings- og opplysningsplikt ved mistenkelige transaksjoner. Reglene er i stor grad en videreføring av første og annet hvitvaskingsdirektiv. I motsetning til de foregående direktiver, åpner tredje hvitvaskingsdirektiv for visse unntak fra forbudet mot å opplyse overfor tredjepersoner at det er rapportert eller gitt opplysninger.

I tillegg til regler om rapporteringsplikt, inneholder norsk hvitvaskingslovgivning regler om undersøkelsesplikt ved mistenkelige transaksjoner. En slik plikt kan neppe utledes av direktivets bestemmelser, men har et visst motstykke i FATFs anbefalinger. Plikten ble innført på bakgrunn av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 5.

Utover de endringer som følger av gjennomføringen av direktivet, er utvalgets forslag til endringer hovedsakelig av redaksjonell art.

5.2 Undersøkelses- og rapporteringsplikt

5.2.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 20 skal institusjoner og personer som omfattes av direktivet vie spesiell oppmerksomhet til typer virksomhet som det anses særlig sannsynlig at har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering, og især «complex or unusually large transactions and all unusual patterns of transactions which have no apparent economic or visible lawful purpose». Den siterte delen av bestemmelsen tilsvarer FATF-anbefaling 11 første punktum. Etter anbefalingens annet punktum skal bakgrunnen for slike transaksjoner så vidt mulig undersøkes, og resultatet av undersøkelser skal nedtegnes skriftlig og være tilgjengelig for kompetente myndigheter. Artikkel 20 er i vesentlig grad en videreføring og utvidelse av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 5.

FATF-anbefaling 21 oppstiller krav om at det vies særlig oppmerksomhet til kundeforhold og transaksjoner med personer, herunder selskaper og finansielle institusjoner, fra land som ikke i til-

strekkelig grad anvender FATFs anbefalinger. Dersom slike transaksjonene ikke har noe opplagt økonomisk eller synlig legitimt formål, skal deres bakgrunn og formål så vidt mulig undersøkes. Resultater av undersøkelsene bør nedtegnes skriftlig og være tilgjengelige for kompetente myndigheter.

Etter direktivet artikkel 22 nr. 1 skal institusjoner og personer som omfattes av direktivet, omgående og på eget initiativ, underrette den finansielle etterretningsenheten når institusjonen eller personen vet eller har mistanke om at hvitvasking eller terrorfinansiering finner sted, har funnet sted eller har vært forsøkt (punkt a) og på anmodning fra den finansielle etterretningsenheten omgående gi denne alle nødvendige opplysninger (punkt b). Bestemmelsens første del tilsvarer FATF-anbefaling 13 og spesialanbefaling IV. Artikkel 22 nr. 1 er en videreføring og utvidelse av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 6 første ledd.

Artikkel 23 nr. 2 åpner for at medlemsstatene kan gjøre unntak fra opplysningspliktene etter artikkel 22 nr. 1. Unntaksadgangen gjelder for notarar, uavhengige jurister, revisorer, eksterne regnskapsførere og skatterådgivere med hensyn til opplysninger som de mottar fra eller om en klient i forbindelse med at de vurderer klientens rettsstilling eller forsvarer eller representerer klienten under eller i forbindelse med rettergang. Det siste omfatter rådgivning om å innlede eller unngå rettergang, enten opplysningene mottas eller innhentes før, under eller etter rettergang. Bestemmelsen har et visst motstykke i FATF-anbefaling 16 annet ledd, som gjør unntak for uavhengige jurister i forhold til opplysninger som er omfattet av yrkesmessig taushetsplikt. Artikkel 23 nr. 2 er en videreføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 6 annet ledd, som ble innført ved annet hvitvaskingsdirektiv.

5.2.2 Norsk rett

Ved mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller til forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, skal rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven

§ 7 første ledd foreta nærmere undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanken. Plikten gjelder også for den rapporteringspliktiges ansatte.

Hvitvaskingsforskriften § 10 gir nærmere regler om gjennomføring av undersøkelsesplikten. Første ledd beskriver visse »[f]orhold som kan utløse undersøkelsesplikt», blant annet at transaksjonen synes å mangle et legitimt formål eller er usedvanlig stor eller kompleks. Etter annet ledd skal kunden eller tredjemann ikke gjøres kjent med at det foretas undersøkelser, jf. nærmere under punkt 5.5. Etter tredje ledd skal rapporteringspliktige skriftlig eller elektronisk registrere resultatene av undersøkelsene. Fjerde ledd gir regler om interne rutiner for håndtering av mistenkelige transaksjoner, herunder krav om oppnevning av en ansvarlig person eller avdeling. Etter femte ledd skal rapportering internt i et foretak som ikke resulterer i videre rapportering til Økokrim, i dokument form være tilgjengelig i foretaket i minst fem år etter at rapporten ble mottatt av hvitvaskingsansvarlig.

Dersom undersøkelser ikke avkrefter mistanken, skal den rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 7 annet ledd av eget tiltak oversende opplysninger til Økokrim om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke. Videre skal den rapporteringspliktige og ansatte på forespørsel gi Økokrim alle nødvendige opplysninger om transaksjonen og mistanken.

Hvitvaskingsforskriften § 11 gir nærmere regler om oversendelse av opplysninger til Økokrim, herunder hvem som er ansvarlig for oversendelse og rapportens innhold og form.

Etter hvitvaskingsloven § 12 gjelder det unntak fra rapporteringsplikten for advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpvirksomhet. Unntaket gjelder forhold vedkommende har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling eller før, under og etter en retts sak, når forholdet har direkte tilknytning til retts tvisten. Unntaket gjelder tilsvarende for revisorer og andre rapporteringspliktige rådgivere når de bistår en advokat eller andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpvirksomhet.

Etter hvitvaskingsforskriften § 13 kan Finansdepartementet, etter vedtak fra FATF, fastsette særskilt og systematisk rapporteringsplikt til Økokrim for transaksjoner med eller for personer eller foretak som har tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak mot hvitvasking eller terrorfinansiering. Etter hvitvaskingsforskriften § 14 kan det videre, etter vedtak fra FATF, fastsettes særskilte forbud eller restriksjoner når det gjelder adgangen for rappor-

teringspliktige til å etablere kundeforhold med eller foreta transaksjoner for slike personer eller foretak.

5.2.3 Utvalgets vurdering

5.2.3.1 Gjennomføring av direktivet og FATFs anbefalinger

Undersøkelsesplikten ble i norsk rett innført i 1992 ved den nå opphevede finansvl. § 2–17 tredje ledd. Begrunnelsen for innføring var gjennomføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 5, jf. Ot.prp. nr. 85 (1991–92) s. 27. Etter artikkel 5 skulle institusjoner og personer omfattet av direktivet foreta særlige undersøkelser av («examine with special attention») de typer transaksjoner som det anses særlig sannsynlig at har tilknytning til hvitvasking. Ved tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 20 er regelen endret til en plikt til å vie særlig oppmerksomhet til («pay special attention to») enhver virksomhet som innebærer særlig hvitvaskingsrisiko. Etter utvalgets syn gjennomføres denne bestemmelsen av reglene om risikobasert kundekontroll, løpende oppfølging og forsterkede kontrolltiltak. FATF-anbefaling 11 annet punktum og 21 annet punktum oppstiller imidlertid fremdeles en undersøkelsesplikt ved transaksjoner som er komplekse, usedvanlig store eller ikke har noe opplagt økonomisk eller synlig legitimt formål.

Hvitvaskingsloven § 7 første ledd første punktum oppstiller undersøkelsesplikt ved mistenkelige transaksjoner. Hvitvaskingsforskriften § 10 første ledd angir forhold som «kan utløse undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven § 7». De angitte forholdene tilsvarer i vesentlig grad de som nevnes i FATF-anbefaling 11 og 21. I FATFs evalueringsrapport punkt 3.6.1 er det lagt til grunn at norsk rett er i overensstemmelse med anbefaling 11 og 21. På denne bakgrunn foreslår utvalget at hvitvaskingsloven § 7 første ledd første punktum og hvitvaskingsforskriften § 10 første ledd videreføres, jf. lovforslaget § 16 første ledd og forslag til forskrift § 10. Det foreslås at lovens regel om undersøkelsesplikt skilles ut i en selvstendig bestemmelse og at departementet gis særskilt hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere regler.

Regelen i hvitvaskingsforskriften § 10 tredje ledd om skriftlig eller elektronisk registrering av resultatene av undersøkelser foreslås inntatt i lovforslaget § 16 annet ledd.

Etter hvitvaskingsforskriften § 10 fjerde ledd skal rapporteringspliktige etablere kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av undersøkelsesplikten samt interne rapporterings-systemer ved mistanke. Bestemmelsen fremstår

etter utvalgets syn som overflødig ved siden av lovforslaget § 22 første ledd, som oppstiller en alminnelig plikt til å ha forsvarlige kontroll- og kommunikasjonsrutiner, og lovforslaget § 22 fjerde ledd bokstav b, som oppstiller plikt til å treffe tiltak som sikrer at ansatte lærer å kjenne igjen mistenkelige transaksjoner og er kjent med interne rutiner for håndtering av slike, jf. punkt 7.1.3.

Regelen om oppbevaring i hvitvaskingsforskriften § 10 femte ledd er etter utvalgets syn overflødig ved siden av oppbevaringsplikten etter lovforslaget § 21 annet ledd, jf. punkt 6.1.3.

Hvitvaskingsforskriften § 10 annet ledd, om at kunden eller tredjemann ikke skal gjøres kjent med at det foretas undersøkelser, foreslås inntatt i lovforslaget § 20, jf. punkt 5.5.

Hvitvaskingsloven § 7 første ledd annet punktum, om at undersøkelsesplikten også gjelder for den rapporteringspliktiges ansatte, er etter utvalgets oppfatning overflødig og foreslås ikke videreført, jf. punkt 8.2.

Direktivet artikkel 22 nr. 1 om rapporteringsplikt er i det vesentlige en videreføring av de foregående hvitvaskingsdirektiver. Utvalget foreslår at hvitvaskingsloven § 7 annet ledd videreføres og skilles ut i en selvstendig bestemmelse, jf. lovforslaget § 17 første ledd.

Også direktivet artikkel 23 nr. 2, om unntak fra rapporteringsplikt for blant annet advokater, er en videreføring av foregående hvitvaskingsdirektiver. Utvalget foreslår å videreføre den tilsvarende bestemmelsen i hvitvaskingsloven § 12 første ledd, jf. lovforslaget § 17 annet ledd første punktum.

Hvitvaskingsloven § 12 annet ledd, om tilsvarende unntaksadgang for rådgivere til advokater og andre som yter rettshjelpsvirksomhet, har ikke noe direkte motstykke i tredje hvitvaskingsdirektiv. Direktivet artikkel 23 omfatter kun revisorer, eksterne regnskapsførere og skatterådgivere når de utøver juridisk bistand for egne klienter. Regelen i hvitvaskingsloven § 12 annet ledd hviler imidlertid på de samme hensyn, og utvalget foreslår at den videreføres, jf. lovforslaget § 17 annet ledd annet punktum. I en rekke saker vil advokater ha behov for eksternt faglig bistand, og en unntaksregel for advokater vil undergraves dersom eksterne rådgivere ikke omfattes. Bestemmelsens anvendelsesområde foreslås presisert til bistand i situasjoner hvor advokaten eller rettshjelperen selv er unntatt fra opplysningsplikt. En tilsvarende regel følger av dansk hvitvaskingslov § 8 annet ledd.

Utvalget foreslår at departementet gis hjemmel til i forskrift å pålegge rapporteringspliktige å overføre opplysninger til Økokrim elektronisk, jf. lovforslaget § 17 tredje ledd første punktum. For de

fleste grupper rapporteringspliktige vil et slikt pålegg fremstå som lite byrdefullt, og elektronisk overføring vil kunne virke vesentlig ressursbesparende for Økokrim. Det forutsettes at elektronisk overføring skjer i et format som legger til rette for en effektiv behandling i Økokrim. Videre foreslår utvalget at departementet gis særskilt hjemmel til å fastsette nærmere regler om rapporteringsplikt, og at hvitvaskingsforskriften § 11 videreføres, jf. lovforslaget § 17 tredje ledd annet punktum og forslag til forskrift § 11. Sistnevnte forskriftshjemmel fulgte tidligere av hvitvaskingsloven § 18 nr. 1, som utvalget foreslår opphevet, jf. punkt 8.4.

Hvitvaskingsforskriften §§ 13 og 14 foreslås ikke videreført. Utvalget kan ikke se hensikten med at departementet i forskrift presiserer de forskriftshjemler som er fastsatt i hvitvaskingsloven § 18 nr. 4 og 5. Departementet kan ikke selv endre eller påvirke sine egne rettsgrunnlag for utøvelse av lovgivende myndighet.

5.2.3.2 Nærmere om forståelsen av lovforslaget §§ 16 og 17

Lovforslaget §§ 16 og 17 er en videreføring av gjeldende hvitvaskingslov § 7 om undersøkelses- og rapporteringsplikt.

Utvalget er kjent med at det blant rapporteringspliktige har vist seg å være noe usikkerhet med hensyn til når undersøkelsesplikt og rapporteringsplikt oppstår. Utvalget vil derfor knytte enkelte kommentarer til vilkårene for undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven § 16.

Undersøkelsesplikt inntreder der den rapporteringspliktige «har mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b».

I forhold til begrepet «mistanke» skal det legges til grunn en lav terskel. Enhver mistanke vil i utgangspunktet kunne oppfylle kriteriet, også «difus» mistanke.

Etter lovforslaget § 2 nr. 2 er begrepet «transaksjon» definert som «enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder». Forslaget er en videreføring av definisjonen hvitvaskingsloven § 2 nr. 2. I forarbeidene til loven, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 4.3, uttales at begrepet skal tolkes vidt. Det er ikke et vilkår for undersøkelsesplikt at den rapporteringspliktige forestår transaksjonen. Undersøkelsesplikten kan etter omstendighetene omfatte fremtidige transaksjoner i tillegg til transaksjoner som allerede er foretatt. Dersom en revisor eller advokat for eksempel får mistanke om at klienten vil overføre

midler unndratt fra beskatning til utlandet, vil det normalt oppstå undersøkelsesplikt.

Det er et vilkår for undersøkelsesplikt at den aktuelle transaksjonen «har tilknytning til» utbytte av en straffbar handling. Dette innebærer at det ikke er tilstrekkelig til å utløse undersøkelsesplikt at det foreligger mistanke om en straffbar handling eller mistanke om at det foreligger utbytte fra en straffbar handling.

Ved tolkningen av begrepet «utbytte» skal det legges til grunn samme forståelse som etter straffeloven § 317. I forarbeidene til denne bestemmelsen, jf. Ot.prp. nr. 53 (1992–93) side 24, uttaler Justisdepartementet:

«Med utbytte menes noe som har vært fremskaffet ved en straffbar handling eller som på annen måte står i nær sammenheng med en straffbar handling».

Uttrykket «straffbar handling» omfatter enhver straffbar handling, uten avgrensning, og inkluderer både forbrytelser og forseelser. Også avgifts- og skatteunndragelse omfattes.

Det er ikke et formål med undersøkelser å klargjøre omstendigheter rundt den (primær)forbrytelse et eventuelt utbytte stammer fra, og mistanken behøver ikke å være knyttet til en bestemt straffbar handling.

Undersøkelsesplikt vil utløses også i tilfeller hvor det aktuelle utbyttet stammer fra en straffbar handling som er foretatt av den som utfører transaksjonen. Straffbare handlinger som angitt i straffeloven § 317 annet ledd, såkalt «self-laundering», omfattes.

Undersøkelser vil normalt ta utgangspunkt i de opplysninger den rapporteringspliktige har om kunden, samt tilgjengelige offentlige opplysninger som fremstår som relevante. I visse tilfeller kan det være naturlig å stille spørsmål til kunden. På bakgrunn av plikten til ikke å avsløre undersøkelser etter lovforslaget § 20, må det imidlertid vises varsomhet ved slike spørsmål.

Hvorvidt undersøkelsesplikt utløses, vil bero på en konkret vurdering av transaksjonen, kunden og forholdene for øvrig. Enkelte forhold som kan utløse undersøkelsesplikt er angitt i hvitvaskingsforskriften § 10 første ledd, som videreføres i forslag til forskrift § 10. At transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, vil for eksempel kunne være tilfeller der en pengebeløp tilsynelatende går frem og tilbake mellom to konti eller mellom to institusjoner, og tilfeller der en større sum splittes i mindre summer og samles igjen på en ny konto. Andre forhold som etter omstendighetene vil kunne medføre undersøkelsesplikt er store kontanttransak-

sjoner, ekstraordinær nedbetaling av lån og ugrunnet valutaveksling.

5.3 Gjennomføring av mistenkelige transaksjoner

5.3.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 24 skal de institusjoner og personer som omfattes av direktivet avstå fra å utføre transaksjoner som de mistenker at har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering, til etter de har underrettet den finansielle etterrettingsenheten. I samsvar med medlemsstatenes lovgivning kan det gis instruksjoner om at slike transaksjoner ikke utføres. Dersom det mistenkes at en transaksjon innebærer hvitvasking eller terrorfinansiering, og avståelse fra å utføre den er umulig eller vil kunne hindre forsøk på å forfølge dem som tilgodeses av hvitvaskings- eller terrorfinansieringsoperasjonen, skal den finansielle etterrettingsenheten underrettes umiddelbart etter utførelsen av transaksjonen. Bestemmelsen har ikke noe motstykke i FATFs anbefalinger, og er en videreføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 7.

5.3.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 9 skal rapporteringspliktige ikke gjennomføre transaksjoner som medfører undersøkelsesplikt, før Økokrim er underrettet. Økokrim kan i særlige tilfeller gi pålegg om ikke å gjennomføre en slik transaksjon. Transaksjonen kan likevel gjennomføres før Økokrim er underrettet, dersom det ikke er mulig å la være å gjennomføre den, eller dersom unnlattelse av å gjennomføre transaksjonen ville vanskeliggjøre etterforskningen. I så fall skal Økokrim underrettes umiddelbart etter at transaksjonen er gjennomført.

5.3.3 Utvalgets vurdering

Hvitvaskingsloven § 9 er etter utvalgets oppfatning dekkende i forhold til direktivet artikkel 24, og bestemmelsen foreslås videreført, jf. lovforslaget § 18. Det foreslås en redaksjonell endring ved at bestemmelsen inndeles i to separate ledd. Videre foreslår utvalget at unntaksregelen om gjennomføring før Økokrim er underrettet, presiseres til å omfatte tilfeller hvor unnlatt gjennomføring vil vanskeliggjøre «Økokrims undersøkelser eller eventuell etterforskning». Dette dekker også situasjoner hvor det ikke nødvendigvis vil bli åpnet etterforskning i medhold av lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

5.4 Forholdet til taushetsplikt

5.4.1 EØS-rett

Artikkel 26 slår fast at underretning i god tro til den finansielle etterretningsenheten i samsvar med direktivets regler om rapporteringsplikt, ikke skal anses som brudd på eventuell taushetsplikt pålagt i henhold til kontrakt eller offentlig myndighet. Underretning i god tro skal ikke medføre noen form for ansvar for vedkommende institusjon eller person eller dennes ledelse eller ansatte. Bestemmelsen tilsvarende i det vesentlige FATF-anbefaling 14 a) og er en videreføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 9.

5.4.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 11 første ledd vil opplysninger som i god tro meddeles Økokrim i henhold til reglene om rapporteringsplikt, ikke medføre brudd på taushetsplikt og ikke gi grunnlag for erstatning eller straff.

Videre kan finansinstitusjoner etter annet ledd, uten hinder av taushetsplikt, utveksle nødvendige kundeopplysninger seg imellom når det anses nødvendig som ledd i undersøkelser av mistenkelige transaksjoner.

Økokrim kan etter tredje ledd gi opplysninger som Økokrim mottar, videre til andre offentlige myndigheter enn politiet som har oppgaver knyttet til forebygging av forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

5.4.3 Utvalgets vurdering

Hvitvaskingsloven § 11 første ledd er etter utvalgets oppfatning dekkende i forhold til direktivet artikkel 26, og bestemmelsen foreslås videreført, jf. lovforslaget § 19 første ledd.

Regelen i hvitvaskingsloven § 11 annet ledd om utveksling av nødvendige kundeopplysninger mellom finansinstitusjoner har ikke noe motsvar i direktivet. Regelen er omtalt i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 11.2 og innebærer at finansinstitusjoner kan foreta grundigere undersøkelser av mistenkelige transaksjoner. Kredittilsynet legger i rundskriv 9/2004 punkt 2.10 til grunn at regelen også er ment å omfatte utveksling mellom forsikringsselskaper. Utvalget foreslår at bestemmelsen videreføres, og utvides til uttrykkelig å omfatte forsikringsselskaper, jf. lovforslaget § 19 annet ledd. Utvalget kan ikke se at bestemmelsen bør utvides til å gjelde for andre rapporteringspliktige.

Den ovennevnte regelen om utveksling av opplysninger har et visst motstykke til lovforslaget § 10 fjerde ledd om tredjepartens adgang til utlevering av opplysninger der rapporteringspliktige legger til grunn kundekontroll foretatt av tredjepart, jf. punkt 4.7.3. Som nevnt under punkt 4.3, antar utvalget at plikt til å foreta kundekontroll ved mistenkelige transaksjoner inntreffer samtidig som plikten til å foreta nærmere undersøkelser. Regelen om utveksling er imidlertid etter utvalgets syn videre, blant annet ved at det kan utveksles relevante opplysninger om samtlige personer som er involvert i transaksjonen, uavhengig av om disse er kunder av den rapporteringspliktige.

Hvitvaskingsloven § 11 tredje ledd innebærer en særregel om Økokrims adgang til å gi opplysninger av relevans for forebygging av terrorhandlinger og terrorfinansiering videre til andre offentlige myndigheter, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 11.3.4. Utvalget foreslår at regelen videreføres som en særskilt bestemmelse i lovens avslutningskapittel, jf. lovforslaget § 29.

5.5 Forbud mot å avsløre undersøkelser, rapportering eller etterforskning

5.5.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 28 nr. 1 skal de institusjoner og personer som omfattes av direktivet, samt deres ledelse og ansatte, ikke avsløre overfor kunden eller tredjepersoner at det er gitt opplysninger til den finansielle etterretningsenheten eller at etterforskning er eller kan bli iverksatt. Et tilsvarende forbud følger av FATF-anbefaling 14 b), og bestemmelsen er en videreføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 8.

Artikkel 28 nr. 2 slår fast at forbudet etter artikkel 28 nr. 1 ikke får anvendelse for meddelelse av opplysninger til de myndigheter som fører tilsyn med etterlevelse av hvitvaskingsregelverket eller meddelelse med sikte på strafferettslig forfølgelse av forholdet.

Etter artikkel 28 nr. 3 gjøres det unntak fra forbudet for utveksling av opplysninger mellom institusjoner som tilhører samme konsern slik dette er definert i direktiv 2002/87/EF (konglomeratdirektiv) artikkel 2 nr. 12. Unntaket gjelder for institusjoner fra medlemsstater eller fra tredjestater forutsatt at de oppfyller vilkårene i tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 11 nr. 1.

Et lignende unntak gjelder etter artikkel 28 nr. 4 for utveksling av opplysninger mellom personer som utøver sin yrkesvirksomhet innenfor samme

juridiske person eller «nettverk». Med «nettverk» menes den større struktur som personen tilhører, som har felles eierskap, ledelse eller kontroll med overholdelsen av relevante regelverk. Dette unntaket gjelder kun for personer som omhandlet i direktivet artikkel 2 nr. 1 (3) (a) og (b) fra medlemsstater eller fra tredjestater som pålegger tilsvarende krav som fastsatt i direktivet, herunder revisorer, regnskapsførere og advokater.

Unntak gjelder etter artikkel 28 nr. 5 også ved utveksling av opplysninger mellom institusjoner eller personer der opplysningene vedrører en felles kunde i en transaksjon hvor de aktuelle institusjoner og personer er involvert. Unntaksregelen gjelder kun for personer som omhandlet i direktivet artikkel 2 nr. 1 (1), (2) og (3) (a) og (b) lokalisert i medlemsstatene eller tredjestater som pålegger tilsvarende krav som fastsatt i direktivet, herunder kredittinstitusjoner, «financial institutions» og revisorer, regnskapsførere og advokater. Videre stilles det krav om at institusjonene eller personene tilhører samme yrkeskategori og er pålagt tilsvarende forpliktelser med hensyn til taushetsplikt og vern av personopplysninger. Endelig kreves at de utvekslede opplysningene kun benyttes med sikte på bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering.

Etter artikkel 28 nr. 6 anses det ikke som avsløring av opplysninger dersom personer som omhandlet i artikkel 2 nr. 1 (3) (a) og (b), herunder revisorer, regnskapsførere og advokater, forsøker å få en klient til å avstå fra å begå en ulovlig handling.

Verken FATFs anbefalinger eller de tidligere hvitvaskingsdirektiver gir unntak fra forbudet mot avsløring av rapportering eller etterforskning.

5.5.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsforskriften § 10 annet ledd skal kunder eller tredjepersoner ikke gjøres kjent med at det foretas undersøkelser i tilknytning til mistenkelige transaksjoner.

Hvitvaskingsloven § 7 tredje ledd oppstiller et tilsvarende forbud mot at kunder eller tredjepersoner gjøres kjent med at det er blitt oversendt opplysninger til Økokrim.

5.5.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at det lovfestes et forbud mot at kunder eller tredjepersoner gjøres kjent med at det foretas undersøkelser, er gitt opplysninger til Økokrim eller er iverksatt etterforskning jf. lovforslaget § 20 første ledd. Formålet med forbudet er

blant annet å forhindre at uvedkommende får informasjon som kan vanskeliggjøre eventuell straffeforfølgelse. Videre foreslås at departementet gis adgang til i forskrift å fastsette unntak fra dette forbudet, og at unntaksreglene i direktivet artikkel 28 nr. 2 til 5 inntas i forskrift, jf. lovforslaget § 20 tredje ledd og forslag til forskrift § 12.

Forslag til forskrift § 12 første ledd nr. 1 gjennomfører artikkel 28 nr. 2, og åpner for meddelelse av opplysninger til påtalemyndighet og tilsynsmyndighet. Med tilsynsmyndighet menes her den myndighet som fører tilsyn med den rapporteringspliktiges etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

I forhold til artikkel 28 nr. 3 om utveksling av opplysninger mellom konsernselskaper, er det noe uklart om henvisningen til vilkårene i artikkel 11 nr. 1 gjelder både for institusjoner fra medlemsstater og tredjestater og hvilke konkrete vilkår det siktes til. Det er i denne forbindelse visse forskjeller mellom de ulike språkversjoner av direktivet. Spørsmålet har betydning for om det kun er kredittinstitusjoner og «financial institutions» som er ment å omfattes av unntaksregelen. Etter utvalgets oppfatning taler artikkelens ordlyd, herunder bruken av uttrykket «institutions» og henvisningen til konglomeratdirektivet, for at det bare er kredittinstitusjoner og «financial institutions» som omfattes, og at grensen helt ut skal være den samme som for artikkel 11 nr. 1, jf. punkt 4.9.3 om gjennomføringen av denne bestemmelsen. I forhold til konserndefinisjonen viser konglomeratdirektivet artikkel 2 nr. 12 videre til definisjonen i rådsdirektiv 83/349/EØF, som er gjennomført i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) § 1–3. Forslag til forskrift § 12 første ledd nr. 2 gjennomfører artikkel 28 nr. 3. Forslaget henviser til konserndefinisjonen i regnskapsloven § 1–3. I motsetning til det definisjonen isolert sett kan tilsi, er unntaksregelen også ment å få anvendelse der morselskapet er et utenlandsk foretak som nevnt i regnskapsloven § 1–2 første ledd nr. 13.

Artikkel 28 nr. 4 åpner for at blant annet revisorer, regnskapsførere og advokater kan utveksle opplysninger når de tilhører samme juridiske person eller nettverk. Bestemmelsen gjennomføres ved forslag til forskrift § 12 første ledd nr. 3. I tråd med direktivet defineres nettverk som en struktur som har felles eierskap, ledelse eller intern kontroll med overholdelsen av relevante regelverk, jf. forslag til forskrift § 12 annet ledd.

Forslag til forskrift § 12 første ledd nr. 4 gjennomfører artikkel 28 nr. 5, hvorefter personer med felles klient og som er involvert i samme transaksjon kan utveksle opplysninger. Unntaksregelen

gjelder for personer omfattet av de to foregående unntaksreglene, forutsatt at de aktuelle personene er pålagt tilsvarende forpliktelser med hensyn til taushetsplikt og vern av personopplysninger. Utvalget anser det ikke hensiktsmessig å begrense unntaksregelen til personer som tilhører samme yrkeskategori.

Utvalget anser det ikke nødvendig med særskilt gjennomføring av artikkel 28 nr. 6 om at blant annet revisorer, regnskapsførere og advokater kan forsøke å få en klient til å avstå fra å begå en ulovlig handling, uten at dette regnes som brudd på forbudet.

det mot avsløring. Regelen fremstår både etter sin art og etter direktivets ordlyd som en presisering av forbudets rekkevidde, og ikke som et unntak fra forbudet.

Etter artikkel 28 nr. 5 skal opplysninger som utveksles etter denne unntaksregelen kun benyttes med sikte på forebyggelse av hvitvasking og terrorfinansiering. Utvalget foreslår at en tilsvarende regel, som til dels overlapper personopplysningsloven § 11, også bør fastsettes for de øvrige unntaksreglene for utveksling av opplysninger, jf. forslag til forskrift § 12 tredje ledd.

Kapittel 6

Oppbevaring

6.1 Oppbevaringsplikt

6.1.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 30 skal institusjoner og personer som omfattes av direktivet oppbevare dokumenter og opplysninger til bruk ved eventuell etterforskning eller analyse av mulige tilfeller av hvitvasking eller terrorfinansiering av den finansielle etterretningsenheten eller andre kompetente myndigheter. I tilknytning til kundekontroll, skal det oppbevares kopi av eller henvisninger til de nødvendige bevis («evidence») i et tidsrom på minst fem år etter avslutningen av kundeforholdet. I tilknytning til kundeforhold og transaksjoner, skal det oppbevares «supporting evidence and records, consisting of the original documents or copies admissible in court proceedings under the applicable legislation» i et tidsrom på minst fem år etter at transaksjonene er utført eller kundeforholdet avsluttet. FATF-anbefaling 10 inneholder i det vesentlige tilsvarende regler om oppbevaring, og bestemmelsen er en videreføring av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 4.

6.1.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 8 første ledd skal rapporteringspliktige oppbevare kopi av nødvendige dokumenter som er brukt ved identitetskontroll, samt registrerte opplysninger om kunden, i fem år etter at kundeforholdet er opphørt eller transaksjonen er gjennomført. Bestemmelsen suppleres av hvitvaskingsloven § 6 annet og tredje ledd, hvor det kreves at registrerte opplysninger lagres forsvarlig og at det registreres en entydig forbindelse mellom kundeforholdet og opplysningene.

Dokumenter tilknyttet transaksjoner som har utløst undersøkelsesplikt, skal etter hvitvaskingsloven § 8 annet ledd oppbevares i fem år etter at transaksjonen er gjennomført.

Etter hvitvaskingsloven § 8 tredje ledd skal de ovennevnte dokumentene og opplysningene slettes innen ett år etter at oppbevaringsplikten opphører.

I hvitvaskingsforskriften § 15 er det gitt utfyllende bestemmelser om oppbevaring av opplysninger. Første og tredje ledd gjentar i det vesentlige de ovennevnte reglene i hvitvaskingsloven om oppbevaring og sletting. Annet ledd fastslår at andre lov- eller forskriftsbestemmelser kan fastsette lengre frister for oppbevaring. Etter fjerde ledd skal kundeopplysninger oppbevares i form av kopi av fremlagte legitimasjonsdokumenter, og kopien skal påføres «rett kopi bekreftes» med signaturen til den personen som har foretatt legitimasjonskontrollen. Femte ledd oppstiller plikt til å oppbevare opplysningene på en slik måte at dokumentene ikke taper bevisverdi. Dersom oppbevaringen ikke er papirbasert, skal det påses at oppbevaringen skjer i samsvar med forskrift 16. desember 1992 nr. 1156 §§ 5–3 og 5–4. Etter sjette ledd skal dokumentene sikres for å beskytte dem mot uautorisert tilgang fra uvedkommende, og det fastslås at personopplysningsloven med tilhørende forskrift gjelder for oppbevaring av personopplysninger.

6.1.3 Utvalgets vurdering

Etter utvalgets oppfatning oppfyller de gjeldende oppbevaringsreglene i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften i betydelig grad de krav som stilles i direktivet. I FATFs evalueringsrapport punkt 3.5.3 legges det likeledes til grunn at norsk rett er i samsvar med FATF-anbefaling 10. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at de nåværende bestemmelsene videreføres, med enkelte endringer som beskrives nedenfor. Det anses ikke nødvendig å innføre et skille mellom dokumentasjon knyttet til kundekontroll og dokumentasjon knyttet til kundeforhold og transaksjoner, slik direktivet legger til grunn.

Utvalget foreslår at rapporteringspliktige skal oppbevare kopier av dokumenter benyttet ved kundekontroll, samt registrerte opplysninger, i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet eller transaksjonen er gjennomført, med mindre lengre frister følger av annen lov eller forskrift, jf. lovforslaget § 21 første ledd første punktum. Forslaget viderefører hvitvaskingsloven § 8 første ledd og hvitvaskingsforskriften § 15 første og annet ledd.

Dersom det er benyttet kvalifisert sertifikat, foreslår utvalget at sertifikats identifikasjonskode og opplysninger om sertifikatutstederens identitet skal oppbevares, jf. lovforslaget § 21 første ledd annet punktum. Etter det utvalget har fått opplyst, vil dette være tilstrekkelig for en entydig identifisering av sertifikatet.

Hvitvaskingsloven § 6 tredje ledd, om entydig forbindelse mellom kundeforhold og registrerte opplysninger, foreslås videreført og flyttet til lovens øvrige bestemmelser om oppbevaring, jf. lovforslaget § 21 første ledd tredje punktum.

Lovforslaget § 21 annet ledd viderefører hvitvaskingsloven § 8 annet ledd, hvorefter dokumenter tilknyttet transaksjoner som har utløst undersøkelsesplikt skal oppbevares i minst fem år etter at transaksjonen er gjennomført.

Hvitvaskingsloven §§ 6 annet ledd og 8 tredje ledd og hvitvaskingsforskriften § 15 tredje og sjette ledd foreslås sammenfattet i lovforslaget § 21 tredje ledd. Etter forslaget skal dokumenter og opplysninger oppbevares på en betryggende måte, beskyttes mot uautorisert tilgang fra uvedkommende og slettes innen ett år etter at oppbevaringsplikten opphører. Videre fastslås at personopplysningsloven får anvendelse for oppbevaringen av personopplysninger.

Utvalget foreslår at departementet gis hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere regler om oppbevaringsmåte og sletting av opplysninger, jf. lovforslaget § 21 fjerde ledd. Den nåværende hjemmel etter hvitvaskingsloven § 8 fjerde ledd til å fastsette regler om hvilke dokumenter som skal oppbevares, foreslås ikke videreført. Det er etter utvalgets syn mer naturlig at regler om hvilke dokumenter som skal innhentes/utarbeides ved kundekontroll

og i tilknytning til mistenkelige transaksjoner, fastsettes i medhold av forskriftshjemlene i lovforslaget §§ 7 fjerde ledd, 16 tredje ledd og 17 tredje ledd.

Hvitvaskingsforskriften § 15 fjerde ledd om bekreftelse av kopier av fremlagte legitimasjonsdokumenter, foreslås videreført, jf. forslag til forskrift § 13 første ledd.

Etter hvitvaskingsforskriften § 15 femte ledd skal opplysninger oppbevares «på en slik måte at dokumentene ikke taper bevisverdi». Utvalget anser det ikke hensiktsmessig å knytte en regel om oppbevaringsmåte til bevisverdi, og foreslår at det i stedet innføres et tilsvarende krav som etter forskrift 1. desember 2004 nr. 1558 om bokføring (bokføringsforskriften) § 7-1. Dokumenter og opplysninger skal etter dette oppbevares på et medium som opprettholder lesekvaliteten i hele oppbevaringsperioden, jf. forslag til forskrift § 13 annet ledd.

Den såkalte løssbladforskriften av 16. desember 1992, som det henvises til i hvitvaskingsforskriften § 15 femte ledd, ble opphevet allerede i 1999, men kunne i medhold av overgangsregler benyttes ut 2006. Løssbladforskriften §§ 5-3 og 5-4 må anses avløst av bokføringsforskriften § 7-2, hvorefter det stilles krav til sikkerhets kopi ved oppbevaring av elektronisk materiale. Utvalget foreslår at det stilles tilsvarende krav til oppbevaring etter hvitvaskingsregelverket, jf. forslag til forskrift § 13 tredje ledd.

Kravet etter direktivet artikkel 30 om at dokumenter må være «admissible in court proceedings» krever ikke særskilt gjennomføring i norsk rett, på bakgrunn av prinsippet om fri bevisføring under rettergang.

Kapittel 7

Interne rutiner og systemer mv.

7.1 Kontroll- og kommunikasjonsrutiner

7.1.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 34 nr. 1 skal institusjoner og personer som omfattes av direktivet etablere tilstrekkelige og egnede rutiner for kundekontroll og løpende oppfølging, rapportering, oppbevaring, intern kontroll, risikovurdering, risikostyring, kontroll med overholdelse av regelverk («compliance management») og kommunikasjon for å forebygge og hindre hvitvasking og terrorfinansiering. Etter artikkel 34 nr. 2 skal «credit and financial institutions» kommunisere relevante rutiner til filialer og majoritetside datterselskaper i tredjestater.

Artikkel 35 nr. 1 krever at institusjoner og personer som omfattes av direktivet treffer nødvendige tiltak for at ansatte skal bli fortrolige med de regler som vedtas i henhold til direktivet. Slike tiltak skal omfatte deltakelse i særlige opplæringsprogrammer som hjelper de ansatte å gjenkjenne operasjoner som kan ha tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering og viser dem hvordan de skal opptre i slike tilfeller.

Direktivets bestemmelser er en videreføring og utvidelse av første hvitvaskingsdirektiv artikkel 11.

FATF-anbefaling 15 gir regler om utarbeidelse av «programmes against money laundering and terrorist financing». Disse skal omfatte interne rutiner og kontrolltiltak, herunder egnede ordninger for kontroll med overholdelse av regelverk og «adequate screening procedures» for å sikre høy standard ved ansettelser (punkt a), løpende opplæringsprogram for ansatte (punkt b) og «an audit function to test the system» (punkt c). I en tolkingsuttalelse («Interpretative Note») til anbefalingen uttaler FATF at art og omfanget av tiltak som skal iverksettes skal være passende ut fra risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering og virksomhetens størrelse. Videre uttales at ordninger for kontroll med overholdelse av regelverk for «financial institutions» skal omfatte oppnevning av en ansvarlig person i foretakets ledelse.

7.1.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 13 skal rapporteringspliktige etablere forsvarlige interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av plikter etter hvitvaskingsregelverket. Rutinene skal være skriftlige og fastsatt på øverste nivå hos den rapporteringspliktige, og det skal utpekes en person i ledelsen som skal ha særskilt ansvar for å følge opp rutinene. Videre skal det gjennomføres opplæringsprogrammer og oppfølging for ansatte og andre personer som utfører oppgaver til oppfyllelse av plikter etter loven.

Hvitvaskingsforskriften § 16 presiserer at pliktene etter hvitvaskingsloven § 13 også omfatter tiltak som trening, vedlikehold og oppgradering av kunnskaper, herunder deltakelse i særlige opplæringsprogrammer, hvor ansatte og andre personer som utfører oppgaver til oppfyllelse av forskriften kan lære å kjenne igjen transaksjoner som kan ha tilknytning til hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger og forhold som rammes av straffeloven §§ 147a og 147b, og instruksjon om saksbehandlingen i slike tilfeller.

7.1.3 Utvalgets vurdering

Etter utvalgets oppfatning oppfyller de gjeldende reglene om kontroll- og kommunikasjonsrutiner i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften i betydelig grad de krav som stilles i direktivet. I FATFs evalueringsrapport legges det også til grunn at norsk rett i all hovedsak tilfredsstiller FATF-anbefaling 15. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at de nåværende bestemmelsene videreføres, med de endringer som beskrives nedenfor.

Utvalget anser det hensiktsmessig at det oppstilles et generelt krav til rapporteringspliktige om å ha forsvarlige kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av plikter etter hvitvaskingsregelverket, slik det gjøres i hvitvaskingsloven § 13 første punktum. Det anses ikke nødvendig å angi konkrete formål for de enkelte rutiner, slik det gjøres i artikkel 34 nr. 1. Utvalget foreslår således at hvitvaskingsloven § 13 første punktum videreføres, jf. lovforslaget § 22 første ledd.

Regelen i hvitvaskingsloven § 13 annet punktum, om at kontroll- og kommunikasjonsrutinene skal være skriftlige og fastsatt på øverste nivå hos den rapporteringspliktige, har ikke noe direkte motstykke i direktivet eller FATFs anbefalinger.

Utvalget anser det ikke hensiktsmessig å videreføre et absolutt krav om skriftlighet. For det store antall mindre virksomheter med ingen eller få ansatte, vil et krav om skriftlige rutiner kunne fremstå som unødig byrdefullt. For mindre foretak uten ansatte anser utvalget at skriftlige rutiner ikke er nødvendig, ettersom det må forutsettes at virksomheten er kjent med hvitvaskingslovgivningen på lik linje med øvrige regelverk som gjelder for denne. For foretak med få ansatte vil det være behov for å formidle og gjøre tilgjengelig utdrag av regelverket for ansatte for å klargjøre hvilke plikter de har, jf. også kravet om tiltak etter lovforslaget § 22 fjerde ledd. For øvrige virksomheter legger utvalget til grunn at kravet om forsvarlige kontroll- og kommunikasjonsrutiner vil innebære et krav om at rutineene utarbeides skriftlig, jf. lovforslaget § 22 annet ledd første punktum. Utvalget foreslår at kravet om fastsettelse av rutiner på øverste nivå hos den rapporteringspliktige opprettholdes.

Kravet om at det utpekes en person i ledelsen med særskilt ansvar for å følge opp rutineene er i samsvar med FATF-anbefaling 15, og foreslås videreført, jf. lovforslaget § 22 annet ledd annet punktum.

Artikkel 34 nr. 2, om kommunikasjon av rutiner i «credit and financial institutions» til filialer og majoritetseide datterselskaper i tredjestater, foreslås gjennomført i lovforslaget § 22 tredje ledd. Rapporteringspliktige som nevnt i lovforslaget § 4 første ledd skal påse at rutineene er kjent for filialer og datterselskaper etablert i stater utenfor EØS. Begrepet «datterselskap» skal forstås i samsvar med definisjonen i regnskapsloven § 1–3, og rekkes således noe videre enn begrepet «majority-owned subsidiaries» etter direktivet.

Utvalget foreslår at det innføres en generell plikt for rapporteringspliktige til å treffe nødvendige tiltak for å sikre at ansatte og andre personer som utfører oppgaver på vegne av den rapporteringspliktige er kjent med de plikter som påligger den rapporteringspliktige, jf. lovforslaget § 22 fjerde ledd bokstav a, og lærer å kjenne igjen mistenkelige transaksjoner og er kjent med den rapporteringspliktiges interne rutiner for håndtering av slike, jf. lovforslaget § 22 fjerde ledd bokstav b. De foreslåtte bestemmelsene erstatter hvitvaskingsloven § 13 fjerde punktum og hvitvaskingsforskriften § 16, og er i samsvar med direktivet artikkel 35 nr. 1. Utvalget anser det ikke mulig å

angi hvilke konkrete tiltak som skal gjennomføres. Hvitvaskingsregelverket omfatter en stor og uensartet gruppe, og aktuelle tiltak må tilpasses den konkrete virksomheten.

7.2 Elektroniske overvåkningssystemer

7.2.1 EØS-rett

Verken direktivet eller FATFs anbefalinger inneholder uttrykkelige regler om elektroniske overvåkningssystemer.

7.2.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 15 skal finansinstitusjoner etablere elektroniske overvåkningssystemer.

Hvitvaskingsforskriften § 12 første ledd presiserer at finansinstitusjoner innen utløpet av 2004 skal etablere elektroniske overvåkningssystemer som skal ha til formål å identifisere mistanke om at transaksjoner kan ha tilknytning til utbytte fra straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. Etter annet ledd vil det gjelde undersøkelsesplikt dersom det foreligger slik mistanke. Etter tredje ledd kan Kredittilsynet ved enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet om etablering av elektroniske overvåkningssystemer.

7.2.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at hvitvaskingsloven § 15 videreføres, med den redaksjonelle endring at departementets forskriftshjemmel skilles ut i et separat ledd, jf. lovforslaget § 23.

Utvalget anser det ikke nødvendig nå å innføre en tilsvarende plikt for andre rapporteringspliktige til å etablere elektroniske overvåkningssystemer, og viser i den forbindelse til departementets uttalelser i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 7.5.4. Utvalget finner det likevel hensiktsmessig at departementet gis hjemmel til i forskrift å pålegge andre rapporteringspliktige slik plikt, jf. lovforslaget § 23 annet ledd. En aktuell gruppe kan være foretak som driver virksomhet som består i overføring av penger eller pengefordringer, jf. lovforslaget § 2 første ledd nr. 4.

Hvitvaskingsforskriften § 12 første ledd foreslås videreført i forslag til forskrift § 14, med enkelte redaksjonelle endringer. Tidsfristen for etablering av systemer innen 2004 foreslås fjernet. Videre omformuleres i noen grad beskrivelsen av systemenes formål, ut fra den betraktning at det er lite meningsfylt at elektroniske systemer skal iden-

tifisere «mistanke» om at transaksjoner kan ha tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. Det legges til grunn at transaksjoner som listes ut av elektroniske overvåkningssystemer undersøkes nærmere på grunnlag av en risikovurdering.

Hvitvaskingsforskriften § 12 annet ledd fremstår som overflødig ved siden av den alminnelige undersøkelsesplikten etter lovforslaget § 16, og foreslås ikke videreført.

7.3 Systemer for oversikt over kundeforhold

7.3.1 EØS-rett

Etter artikkel 32 skal «credit and financial institutions» ha systemer som gjør det mulig for dem å respondere raskt og fullstendig på forespørsler fra den finansielle etterretningsenheten, eller fra andre myndigheter, om hvorvidt de har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete fysiske eller juridiske personer, samt om kundeforholdets art.

Verken FATF-anbefalingene eller de foregående hvitvaskingsdirektiver inneholder tilsvarende bestemmelser.

7.3.2 Norsk rett

Norsk rett inneholder ikke regler om systemer for oversikt over kundeforhold.

7.3.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at det innføres plikt for rapporteringspliktige som nevnt i lovforslaget § 4 første ledd å ha systemer som muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsler fra Økokrim eller tilsynsmyndighet om hvorvidt de har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete personer og om kundeforholdets art, jf. lovforslaget § 24. Med tilsynsmyndighet menes her den myndighet som fører tilsyn med den rapporteringspliktiges etterlevelse av hvitvaskingsregelverket, noe som i de fleste tilfeller vil være Kredittilsynet.

Utvalget legger til grunn at rapporteringspliktige vil ha stor frihet ved valg av løsninger for etablering av systemer som nevnt ovenfor. Det sentrale vil være at den rapporteringspliktige raskt kan fremskaffe den nødvendig informasjon om de aktuelle personer. Utvalget antar den mest praktiske løsning normalt vil være søkbare, elektro-

niske databaser over kundeforhold. Slike elektroniske databaser anvendes allerede av en rekke rapporteringspliktige.

7.4 Filialer og datterselskaper i stater utenfor EØS

7.4.1 EØS-rett

Artikkel 31 nr. 1 fastslår plikt for «credit and financial institutions» til å anvende tiltak som minst tilsvare dem som er fastsatt i direktivet med hensyn til kundekontroll og oppbevaring, i sine filialer og majoritetseide datterselskaper i tredjestater. Der som lovgivningen i tredjestaten ikke tillater anvendelse av slike tiltak, skal institusjonen informerer kompetente myndigheter i hjemstaten. Etter artikkel 31 nr. 3 skal institusjonen videre iverksette ytterligere tiltak for effektivt å håndtere risikoen for hvitvasking eller terrorfinansiering.

FATF-anbefaling 22 inneholder i det vesentlige tilsvarende regler som artikkel 31 nr. 1. Bestemmelsene er nye i forhold til de foregående hvitvaskingsdirektiver.

7.4.2 Norsk rett

Norsk rett har ikke uttrykkelige regler om rapporteringspliktiges anvendelse av tiltak i filialer og datterselskaper i tredjestater. Filialer i utlandet av norske selskaper anses som en del av de rapporteringspliktige, og omfattes således direkte av hvitvaskingslovens anvendelsesområde.

7.4.3 Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at det oppstilles plikt for rapporteringspliktige som nevnt i lovforslaget § 4 første ledd til å påse at filialer og datterselskaper etablert i stater utenfor EØS anvender tilsvarende tiltak for kundekontroll, løpende oppfølging og oppbevaring som beskrevet i lovforslaget kapittel 2 og 4, jf. lovforslaget § 25 første ledd. Utvalget anser det ikke naturlig at tilsvarende plikt oppstilles for øvrige rapporteringspliktige. Begrepet «datterselskap» skal forstås på samme måte som nevnt under punkt 7.1.3.

For det tilfelle at lovgivningen i filialen eller datterselskapets hjemstat ikke tillater anvendelse av tiltak som nevnt ovenfor, foreslår utvalget at den rapporteringspliktige skal informere tilsynsmyndigheten om dette, og videre iverksette andre tiltak som er egnet til å motvirke risikoen for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som beskrevet i straffeloven

§§ 147a eller 147b, jf. lovforslaget § 25 annet ledd. Begrepet «tilsynsmyndighet» skal forstås på samme måte som nevnt under punkt 7.3.3. Hvilke tiltak som skal iverksettes vil bero på de konkrete

omstendigheter, herunder den type virksomhet filialen eller datterselskapet driver, graden av risiko som er knyttet til slik virksomhet og hvilke tiltak hjemstatens lovgivning tillater anvendt.

Kapittel 8

Tilsyn og sanksjoner mv.

8.1 Tilsyn

8.1.1 EØS-rett

Etter direktivet artikkel 37 nr. 1 skal medlemsstatene påse at kompetente myndigheter utfører effektivt tilsyn og treffer nødvendige tiltak for å sikre at direktivets krav oppfylles av alle de institusjoner og personer som er omfattet av direktivet. I forhold til etterlevelse av FATFs anbefalinger, følger et tilsvarende krav av FATF-anbefaling 23 første ledd og 24.

Artikkel 37 nr. 2 pålegger medlemsstatene å sørge for at vedkommende myndigheter har tilstrekkelige fullmakter, herunder fullmakt til å kreve framleggelse av alle opplysninger som er relevante for å føre tilsyn med oppfyllelse av plikter og utføre kontroller, og at de har tilstrekkelige ressurser til å utføre sine oppgaver. Tilsvarende krav følger av FATF-anbefaling 29 og 30.

Etter artikkel 37 nr. 3 skal vedkommende myndigheter ha utvidede fullmakter, og især mulighet til å utøve stedlig tilsyn, overfor «credit and financial institutions» og kasinoer.

Artikkel 37 nr. 4 inneholder en særregel for fysiske og juridiske personer som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 1 (3) (a) til (e), herunder revisorer, regnskapsførere, advokater, eiendomsmeglere og forhandlere av gjenstander. Overfor slike personer kan medlemsstatene tillate at tilsyn utøves på grunnlag av en risikobasert tilnærming. FATF-anbefaling 24 b) oppstiller en tilsvarende regel.

Etter artikkel 37 nr. 5 kan medlemsstatene tillate at tilsynet med fysiske og juridiske personer som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 1 (3) (a) og (b), herunder revisorer, regnskapsførere og advokater, utføres av selvregulerende organer, forutsatt at slike organer oppfyller de ovennevnte kravene i artikkel 37 nr. 2. Etter FATF-anbefaling 24 b) står statene stå fritt til å velge om tilsyn skal utøves av et offentlig myndighetsorgan eller at en selvregulerende organisasjon.

Etter artikkel 36 nr. 1 skal vekslekontorer og «trust and company service providers» underlegges krav om tillatelse eller registrering og kasinoer underlegges krav om tillatelse. For kasinoer følger

tilsvarende krav av FATF-anbefaling 24 a). Etter artikkel 36 nr. 2 skal medlemsstatene kreve at kompetente myndigheter nekter tillatelse eller registrering for de nevnte virksomhetene dersom de ikke finner at de personer som i praksis leder eller skal lede virksomhetenes drift, eller reelle rettighetshavere, er pålitelige og egnede.

8.1.2 Norsk rett

En rekke av institusjonene og personene som er rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, er underlagt tilsyn av Kredittilsynet. Etter lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. (kredittilsynsloven) § 1 er følgende av de rapporteringspliktige etter lovforslaget § 4 underlagt tilsyn:

- forretningsbanker, sparebanker og finansieringsforetak
- verdipapirforetak
- forsikringsselskaper
- forsikringsformidlere
- pensjonskasser
- eiendomsmeglere
- revisorer
- regnskapsførere
- verdipapirregistre

Etter kredittilsynsloven § 1 nr. 16 skal det føres tilsyn med andre foretak enn de som er nevnt i § 1 så langt dette er bestemt i eller i medhold av særskilt lov. Dette gjelder blant annet for forvaltningsselskap for verdipapirfond, jf. lov 12. juni 1981 nr. 52 om verdipapirfond § 8–2.

Kredittilsynet skal etter kredittilsynsloven § 3 første ledd se til at de institusjoner det har tilsyn med virker på hensiktsmessig og betryggende måte «i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov». Dette omfatter tilsyn med etterlevelse av hvitvaskingslovgivningen.

Etter kredittilsynsloven § 3 annet ledd skal Kredittilsynet granske regnskaper og oppgaver fra institusjonene og «ellers gjøre de undersøkelserne om deres stilling og virksomhet som tilsynet finner nødvendig». Etter annet ledd annet punktum plik-

ter institusjonene «når som helst å gi alle opplysninger som tilsynet måtte kreve og la tilsynet få innsyn i og i tilfelle få utlevert» protokoller, regnskapsopplysninger, dokumenter datamaskiner og annet tilgjengelig materiale».

Etter lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstoloven) § 225 første ledd fører Tilsynsrådet for advokatvirksomhet tilsyn med advokater. Tilsynsrådet fører også tilsyn med rettshelpvirksomhet som kan utøves uavhengig av advokatbevilling, jf. domstoloven § 219 annet ledd.

Domstoloven § 225 tredje ledd gir Tilsynsrådet adgang til å meddele irettesettelse av tilsynssubjekter dersom vedkommende har opptrådt i strid med regler gitt i eller i medhold av domstoloven eller annen lov. I alvorlige tilfeller kan Tilsynsrådet meddele vedkommende en advarsel. Dersom Tilsynsrådet finner at det bør treffes vedtak om tilbakekall av bevilling som advokat eller retts-
hjelper, kan det fremme forslag om det overfor Advokatbevillingsnemnden.

Det foreligger ikke tilsyn for overholdelse av hvitvaskingsloven for forhandlere av gjenstander. Heller ikke tilbydere av virksomhetstjenester, jf. lovforslaget § 4 annet ledd nr. 6, er per i dag underlagt tilsyn.

8.1.3 Utvalgets vurdering

Utvalget anser at norsk rett er i samsvar med kravene i direktivet hva angår de rapporteringspliktige som er underlagt tilsyn av Kredittilsynet og Tilsynsrådet for Advokatvirksomhet.

Det er ikke etablert særskilte tilsynsordninger for forhandlere av gjenstander og tilbydere av virksomhetstjenester. Utvalget forstår direktivet og FATF-anbefalingene slik at det i utgangspunktet kreves etablert overvåkningsordninger for alle grupper rapporteringspliktige, men at det stilles noe lempeligere krav til tilsyn med andre enn finansinstitusjoner, ved at tilsynet kan utøves på grunnlag av en risikobasert tilnærming og det ikke stilles krav om stedlig kontroll. Direktivet og FATFs anbefalinger åpner for at tilsynsordninger legges til selvregulerende private organer.

Det faller etter utvalgets oppfatning utenfor utvalgets mandat å foreslå tilsynsordninger for de nevnte gruppene rapporteringspliktige. Etter utvalgets oppfatning vil det videre være naturlig å regulere tilsynsordninger i særlovgivning, og ikke i hvitvaskingslovgivningen. Opprettelse av tilsynsordninger reiser også en rekke ikke-rettslige pro-

blemstillinger som utvalget ikke er egnet til å ta stilling til, ikke minst av ressursmessig karakter.

Utvalget vil likevel fremheve betydningen av å innføre gode ordninger for å sikre at alle rapporteringspliktige gjennomfører hvitvaskingslovgivningen. Omfanget av eventuelle tilsynsoppgaver må vurderes nærmere i forhold til hvem som utfører tilsynet. For de gruppene av rapporteringspliktige som per i dag ikke er underlagt tilsyn, anbefaler utvalget at det i nær fremtid foretas en nærmere vurdering av hvordan tilsynsspørsmålet mest hensiktsmessig kan løses. Særlig i forhold til forhandlere av gjenstander kan det være hensiktsmessig å innlemme bransjeorganisasjoner i dette arbeidet.

8.2 Sanksjoner

8.2.1 EØS-rett

Etter artikkel 39 nr. 1 skal medlemsstatene sørge for at fysiske og juridiske personer som omfattes av direktivet kan holdes ansvarlige for overtredelse av nasjonale bestemmelser vedtatt i henhold til direktivet. Sanksjonene skal være effektive, forholdsmessige og avskrekkende.

Etter artikkel 39 nr. 2 skal medlemsstatene sørge for at det kan treffes egnede forvaltningsmessige tiltak eller administrative sanksjoner mot «credit and financial institutions» som overtrer nasjonale bestemmelser vedtatt i henhold til direktivet. Medlemsstatene skal sørge for at disse tiltakene eller sanksjonene er effektive, forholdsmessige og avskrekkende.

FATF-anbefaling 17 inneholder tilsvarende bestemmelser som artikkel 39 nr. 1 og 2.

Medlemsstatene skal etter artikkel 39 nr. 3 sørge for at juridiske personer i det minste kan holdes ansvarlige for overtredelser som begås for egen fordel av en person som opptrer alene eller som del av et organ for den juridiske personen, og som har en ledende stilling hos den juridiske personen, basert på fullmakt til å representere den juridiske personen (punkt a), myndighet til å treffe beslutninger på vegne av den juridiske personen (punkt b), eller myndighet til å utøve kontroll innen den juridiske personen (punkt c).

Etter artikkel 39 nr. 4 skal medlemsstatene, utover tilfellene omhandlet i nr. 3, sørge for at juridiske personer kan holdes ansvarlige dersom manglende tilsyn eller kontroll med en person omhandlet i nr. 3 har gjort det mulig for en person som er underlagt den juridiske personen å begå overtredelse til fordel for den juridiske personen.

8.2.2 Norsk rett

Etter hvitvaskingsloven § 16 første ledd straffes med bøter den som forsettlig overtrer eller medvirker til overtredelse av hvitvaskingsloven eller forskrifter gitt i medhold av loven. I § 16 annet ledd er det bestemt at ved særlig skjerpende omstendigheter kan fengsel inntil 1 år anvendes.

Hvitvaskingsloven § 17 gir tilsynsorgan adgang til å gi den rapporteringspliktige pålegg om at forhold i strid med loven eller gitt i medhold av den, skal opphøre. Etter annet ledd kan tilsynsorganet ilegge den rapporteringspliktige tvangsmulkt dersom pålegget ikke etterkommes.

Etter kredittilsynsloven § 4 nr. 7 kan Kredittilsynet pålegge de institusjoner det har tilsyn med å rette på forholdet dersom en institusjons organer ikke har overholdt sine plikter i henhold til bestemmelser gitt i eller i medhold av lov. Dersom Kredittilsynets pålegg ikke etterkommes, kan vedkommende departement bestemme at de personer eller den institusjon, institusjonenes morselskap eller morselskapet i konsernet som institusjonen er en del av, som skal oppfylle pålegget, skal betale en daglig løpende mulkt til forholdet er rettet, jf. kredittilsynsloven § 10 annet ledd. Etter § 10 første ledd straffes tillits- eller tjenestemenn i institusjoner som er under tilsyn og som forsettlig eller uaktsomt overtrer kredittilsynsloven eller pålegg gitt med hjemmel i loven eller som medvirker til det, med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, for så vidt ikke forholdet går inn under noen strengere straffebestemmelse.

Som nevnt ovenfor, kan Tilsynsrådet for advokatvirksomhet adgang til å fremme forslag om tilbakekall av bevilling som advokat eller rettshjelper overfor Advokatbevillingsnemnden. Etter domstoloven § 230 nr. 1 kan Advokatbevillingsnemnden kalle tilbake en advokatbevilling dersom advokaten gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdig til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som er nødvendig i yrket.

8.2.3 Utvalgets vurdering

Utvalget anser at regelverket i hvitvaskingsloven og i spesiallovgivningen som omtalt ovenfor, innebærer at direktivets krav til sanksjoner i artikkel 39 er oppfylt.

Hvitvaskingsloven § 17 om administrative sanksjoner foreslås videreført uten endringer, jf. lovforslaget § 26.

Straffebudet i hvitvaskingsloven § 16 foreslås videreført med den endring at skyldkravet endres

til å omfatte grov uaktsomhet, jf. lovforslaget § 27. Utvalget legger til grunn at et utvidet skyldkrav vil kunne medføre mer effektiv håndhevelse av hvitvaskingslovgivningen. Det er også relativt vanlig at uaktsomhet omfattes som skyldform i lovgivning som primært retter seg mot foretak.

Hvitvaskingslovens primære pliktsubjekter er de rapporteringspliktige. I forhold til hvitvaskingsloven §§ 5 og 7 er også rapporteringspliktiges ansatte gjort til pliktsubjekter. Konsekvensen av dette er at en ansatt kan straffes som hovedmann ved overtredelse av de aktuelle bestemmelsene. Etter utvalgets syn er det ikke hensiktsmessig at ansatte gjøres til direkte pliktsubjekter i forhold til enkelte lovbestemmelser. I den grad det er aktuelt å ilegge straff for ansatte, vil dette kunne gjøres på grunnlag av et medvirkningsansvar.

Utvalget ønsker å knytte enkelte kommentarer til det nåværende straffebudet i hvitvaskingsloven § 16. I tilfeller hvor den rapporteringspliktige er en fysisk person, vil vedkommende kunne straffes direkte i medhold av straffebudet. Dersom den rapporteringspliktige er en juridisk person, vil det derimot være nødvendig å gå veien om bestemmelsen om foretaksstraff i lov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) § 48a. Sistnevnte bestemmelse rammer forhold hvor en enkeltperson har overtrådt straffebudet, samt anonyme og kumulative feil. Ansvar ved kumulative feil er imidlertid ikke anvendelig dersom straffebudet har forsett som skyldform. I praksis vil det også ofte være vanskelig å konstatere ansvar ved anonyme feil dersom skyldformen er forsett. Det er således betydelig videre adgang til å ilegge foretaksstraff dersom uaktsomhet omfattes som skyldform. Den nye straffeloven av 20. mai 2005 nr. 28, som foreløpig ikke satt i kraft, vil i dette henseendet medføre en rettsendring, ved at § 27 åpner for foretaksstraff «selv om ingen enkeltperson har utvist skyld».

8.3 Økokrims håndtering av opplysninger

Utvalget har ikke foretatt noen helhetlig vurdering av bestemmelsene i hvitvaskingsloven §§ 10 og 14 og hvitvaskingsforskriften § 17, om Økokrims plikt til å slette opplysninger og Kontrollutvalget for tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Bestemmelsene har ikke noe direkte motstykke i tredje hvitvaskingsdirektiv eller FATFs anbefalinger.

Etter hvitvaskingsforskriften § 17 skal Økokrim holde rapporteringspliktige informert om status i etterforskningen av innrapporterte saker.

Bestemmelsen er ikke er fullt i samsvar med den reelle arbeidsdelingen mellom Økokrim og politidistriktene. Økokrim vil som regel ikke ha oversikt over sakens status dersom den er under etterforskning i et politidistrikt. På denne bakgrunn foreslår utvalget at informasjonsplikten tillegges politiet, jf. forslag til forskrift § 15.

Forskriftshjemmelen i hvitvaskingsloven § 10 foreslås endret for å ivareta ovennevnte forskriftsbestemmelse. For øvrig foreslås bestemmelsen videreført uendret, jf. lovforslaget § 28.

Hvitvaskingsloven § 14 foreslås videreført i lovforslaget § 30. Kontrollutvalgets navn foreslås forkortet til «Kontrollutvalget for tiltak mot hvitvasking».

8.4 Forskriftshjemler

Hvitvaskingsloven § 18 lyder:

«Departementet kan i forskrift fastsette:

1. regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven,
2. unntak fra enkelte eller flere av bestemmelsene i loven for visse rapporteringspliktige,
3. regler om hvilke opplysninger om avsender som skal følge en transaksjon i betalingskjeden,
4. særskilte regler om rapportering av transaksjoner med eller for personer eller foretak som har tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak mot hvitvasking av utbytte eller finansiering av terrorisme,
5. forbud eller restriksjoner når det gjelder adgangen for rapporteringspliktige til å etablere forretningsforhold til eller foreta transaksjoner med personer eller foretak som har tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak mot hvitvasking av utbytte eller finansiering av terrorisme.»

Utvalget anser den generelle hjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 1 som overflødig ved siden av de særskilte forskriftshjemler som gis løpende i lovforslaget, og foreslår at hjemmelen ikke videreføres.

Lovforslaget § 4 femte ledd første punktum viderefører hjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 2.

Hjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 3 foreslås skilt ut som egen bestemmelse og utvidet med tillegget «samt regler om betalingsformidlers opplysnings- og kontrollplikter i forbindelse med

slike transaksjoner», jf. punkt 9 og lovforslaget § 31.

Hjemlene i hvitvaskingsloven § 18 nr. 4 og 5 har sin bakgrunn i FATFs arbeid med å identifisere land og territorier som ikke samarbeider i kampen mot hvitvasking (såkalte Non Cooperative Countries and Territories, NCCT). Arbeidet ble påbegynt i 1999. Et sentralt element i NCCT-prosessen var offentliggjøring av land og territorier som ikke ble ansett som samarbeidsvillige. Dersom FATF mente at det aktuelle landet ikke viste fremgang, kunne hvert medlemsland i FATF iverksette nærmere definerte mottiltak mot landet, for eksempel skjerpede rapporteringskrav. NCCT-prosessen i FATF er nå avsluttet. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det på et senere tidspunkt iverksettes lignende prosesser. På denne bakgrunn foreslår utvalget at forskriftshjemlene i hvitvaskingsloven § 18 nr. 4 og 5 videreføres, med visse språklige endringer, jf. lovforslaget § 32.

8.5 Andre offentlige kontrollorganers adgang til å gi opplysninger til Økokrim

Andre kontrollmyndigheters taushetspliktbestemmelser kan medføre at Økokrim ikke får opplysninger som er nødvendige for å kunne ta stilling til om det foreligger en straffbar handling eller ikke.

Ett eksempel på en slik bestemmelse er ligningsloven § 3–13 nr 2 bokstav f, som bestemmer at taushetsplikten etter § 3–13 nr. 1 ikke er til hinder for at opplysninger gis «til politi eller påtalemyndighet til bruk i straffesak». Videre fremgår det av nr 1 bokstav f annet punktum at dersom straffesaken gjelder overtredelse av bestemmelser utenfor skatteetatens forvaltningsområde, kan opplysninger bare gis når det foreligger «skjellig grunn til mistanke».

Da det ikke stilles strenge krav til mistanke for å rapportere en transaksjon til Økokrim, vil Økokrims analyser og etterretningsarbeid ofte foretas på bakgrunn av rapporter hvor det ikke foreligger skjellig grunn til mistanke. I slike tilfeller vil taushetspliktsbestemmelsen i ligningsloven § 3–13 være til hinder for at Økokrim kan innhente opplysninger fra skatteetaten. I mange tilfeller vil taushetspliktbestemmelsen være til hinder for at skatteetaten på eget tiltak gir opplysninger til Økokrim om mulige hvitvaskingstilfeller. Bestemmelser om taushetsplikt i annen lovgivning kan være til hinder for at Økokrim innhenter nødvendige opplysninger. Som eksempler nevnes lov 19. juni 1969 nr. 66 om merverdiavgift § 7, lov 16. juni 2006 nr. 20 om

arbeids- og velferdsforvaltningen § 7 og lov 10. juni 1966 nr. 5 om toll § 8 nr. 2 bokstav f.

For å sikre at Økokrim i større grad gis tilgang til opplysninger av betydning for analyse av mistenkelige transaksjoner, kan det være hensiktsmessig at Økokrim gis hjemmel til å innhente nødvendig informasjon uavhengig av spesiallovgivningens taushetspliktsregler.

Økokrims behov for opplysninger må veies opp mot personvern hensyn. En bestemmelse som gjør unntak fra taushetspliktbestemmelsene, vil innebære at muligheten for å spre opplysninger mellom kontrollorganer øker merkbart. Utvalget anser at et unntak fra regler om taushetsplikt fordrer en grundig vurdering, som utvalget ikke anser seg egnet til å foreta.

Kapittel 9

Forordning (EF) nr. 1781/2006

9.1 Gjennomføring av forordning (EF) nr. 1781/2006

Etter hvitvaskingsloven § 18 nr. 3 er departementet gitt myndighet til å fastsette i forskrift «regler om hvilke opplysninger om avsender som skal følge en transaksjon i betalingskjeden». I Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 10.3 fremgår det at bestemmelsen ble foreslått for å kunne gi en nødvendig hjemmel til å gi forskriftsbestemmelser til gjennomføring av FATFs spesialanbefaling VII (SR VII). Det er ikke fastsatt forskrift for gjennomføring.

SR VII slår fast at virksomheter som driver betalingsformidling, skal sikre at opplysninger som er egnet til å identifisere avsenderen, følger betalingen. I anbefalingen er det nevnt at informasjon om avsenders navn, adresse og kontonummer bør følge overføringen. Et sentralt formål med anbefalingen er å motvirke at terrorister og andre kriminelle kan benytte det finansielle system til å overføre midler.

EU vedtok 15. november 2006 Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1781/2006 om opplysninger om betaleren som skal følge med pengeoverføringer, som bygger på SR VII. Forordningen ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 87/2007. Beslutningen ble tatt med forbehold om Stortingets samtykke. Dersom Stortinget gir samtykke til beslutningen, vil Norge være forpliktet til å fastsette bestemmelser til gjennomføring av forordningen.

Forordninger som er innlemmet i EØS-avtalen skal gjennomføres ved at forordningen som sådan gjøres til en del av norsk rett, jf. EØS-avtalen artikkel 7. Norske myndigheter vil følgelig ikke stå fritt med hensyn til form og midler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 1781/2006.

Utvalget foreslår at forordningen gjennomføres ved henvisning i ny hvitvaskingsforskrift, jf. forslag til forskrift § 16. Forslaget fastslår at forordningen gjelder som forskrift med de tilpasninger som følger av EØS-avtalen.

For gjennomføring av forordningen som nevnt ovenfor, er det etter utvalgets vurdering nødvendig å foreta visse justeringer i forhold til forskriftshjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 3. Forord-

ningen inneholder ikke bare bestemmelser om hvilke opplysninger som skal følge en transaksjon, men pålegger også betalingsformidlere visse opplysnings- og kontrollplikter. Utvalget anser at gjeldende forskriftshjemmel ikke er utformet tilstrekkelig vidt til å omfatte disse forpliktelsene. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at hjemmelen i hvitvaskingsloven § 18 nr. 3 utvides til også å omfatte «regler om betalingsformidlers opplysnings- og kontrollplikter i forbindelse med slike transaksjoner», jf. lovforslaget § 31.

9.2 Nærmere om innholdet i forordning (EF) nr. 1781/2006

Forordningen gjelder betalinger som sendes eller mottas av en betalingsformidler som er etablert i EØS, jf. forordningen artikkel 3. Forordningen gjelder ikke ved overføringer hvor det benyttes kreditt- eller debetkort, forutsatt at mottakeren har en avtale med en betalingsformidler og transaksjonen er vedlagt unik identifikasjon som gjør det mulig å spore transaksjonen tilbake til betaleren. Videre er det fastsatt nærmere unntaksregler for blant annet overføring ved hjelp av e-penger, mobiltelefon eller annet it-utstyr, uttak av kontanter fra egen konto samt overføring av penger til offentlige myndigheter for betaling av skatter, bøter eller andre avgifter innenfor en EØS-stat.

Etter forordningen artikkel 2 (5) er «betalingsformidler» en fysisk eller juridisk person hvis virksomhet omfatter overføring av penger. Utvalget legger til grunn at forretningsbanker, sparebanker og foretak med tillatelse til å drive betalingsformidling med utlandet etter finansvl. kapittel 4a (valutavirksomhet) vil omfattes av forordningen.

Etter forordningen skal informasjon om betaler (avsender) følge betalingstransaksjoner formidlet av betalingsformidlere etablert i EØS-området. Normalt skjer betalingsformidling gjennom minst to separate formidlere – en som representerer betaleren og en som representerer mottakeren. Informasjonens innhold beror på om en eller begge av disse holder til i EØS-området.

Forordningen pålegger betalerens formidler opplysningsplikter. Dersom bare en av

betalingsformidlerne er etablert i EØS-området, skal transaksjonen vedlegges fullstendig informasjon om betaleren. Med slik informasjon menes opplysninger om betalerens navn, adresse og kontonummer. Adressen kan erstattes med fødselsdag- og sted, personnummer eller kundeidentifikasjonsnummer. Før transaksjonen gjennomføres, skal formidleren kontrollere at opplysningene stemmer på bakgrunn av informasjon hentet til veie fra en troverdig og uavhengig kilde. Når det gjelder transaksjoner til mottakere utenfor EØS-området som ikke er på mer enn 1000 euro, kan imidlertid formidleren selv bestemme om og i hvilken grad en slik kontroll skal gjennomføres ut fra en vurdering av om transaksjonen innebærer noen reell fare for hvitvasking eller terrorfinansiering.

Hvis begge betalingsformidlerne holder til i EØS-området, er det tilstrekkelig å vedlegge betalerens kontonummer eller annen unik identifikasjon som gjør det mulig å spore transaksjonen tilbake til betaleren. Imidlertid kan mottakerens betalingsformidler kreve at det gis fullstendig informasjon også i disse tilfellene. Slik informasjon

skal i så fall gis innen tre arbeidsdager etter at forespørselen ble mottatt.

Btalerens formidler plikter å oppbevare den ovennevnte informasjon i minst fem år etter at transaksjonen er gjennomført.

Mottakerens betalingsformidler er pålagt å ha effektive prosedyrer for å kunne kontrollere om det foreligger tilstrekkelig informasjon om betaleren. Dersom informasjonen mangler eller er ufullstendig, kan formidleren enten avvise transaksjonen eller be om fullstendig informasjon. I de sistnevnte tilfellene kan han velge om pengene skal utbetales umiddelbart eller om de skal holdes tilbake til informasjonen er mottatt. Dersom det gjentatte ganger ikke gis tilfredsstillende informasjon, skal formidleren enten avvise transaksjonen eller avbryte samarbeidsforholdet med formidlingsmotparten, samt melde fra om situasjonen til de relevante tilsynsmyndighetene.

Formidleren plikter å bevare opplysningene han har mottatt om betaleren i minst fem år.

I enkelte tilfeller står det en eller flere betalingsformidlere mellom betalerens og mottakerens formidlere. Disse plikter å videreføre informasjonen de mottar til den neste formidleren i betalingskjeden.

Kapittel 10

Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalgets forslag til ny hvitvaskingslov og hvitvaskingsforskrift vil medføre at enkelte nye grupper blir underlagt hvitvaskingsregelverket. Dette vil blant annet gjelde ervervsmessig tilbydere av tjenester som nevnt i lovforslaget § 4 annet ledd nr. 6. For disse rapporteringspliktige vil utvalgets forslag nødvendigvis medføre behov for ressursbruk ved utarbeidelse rutiner mv. for å sikre overholdelse av kravene i hvitvaskingsloven. Utvidelse av virkeområdet for hvitvaskingsregelverket vil også medføre behov for økt ressursbruk fra myndighetenes side, blant annet ved opprettelse tilsynsorganer for nye grupper rapporteringspliktige.

Forslaget om at forhandlere av gjenstander skal utføre kundekontroll ved kontanttransaksjoner på kr. 40 000, uavhengig av om den aktuelle transaksjonen fremstår som mistenkelig, vil innebære at enkelte grupper forhandlere må gjennomføre flere kundekontroller samt håndtere og oppbevare flere opplysninger enn etter gjeldende rett. Utvalget legger til grunn at kontanttransaksjoner på kr. 40 000 eller mer utgjør en relativt begrenset del av det totale antall transaksjoner som gjennomføres av forhandlere av gjenstander. For mindre virksomheter med begrensede ressurser, vil utvalgets forslag imidlertid kunne innebære en merkbar administrativ belastning.

For øvrig vil hvitvaskingsregelverkets virkeområde etter utvalgets forslag i det alt vesentlige være sammenfallende med gjeldende rett. Med unntak av de tilfellene som er nevnt ovenfor, anser utvalget derfor at de økonomiske og administrative konsekvenser som følge av endringer i virkeområdet, vil være relativt begrensede.

Som det fremgår av kapittel 4, vil forslaget til gjennomføring av direktivets regler om kundekon-

troll innebære skjerpete krav til kundekontroll sammenlignet med gjeldende rett. Reglene om identifikasjon av virkelig rettighetshavere, løpende oppfølging av etablerte kundeforhold og forsterkede kontrolltiltak vil innebære at rapporteringspliktige pålegges flere og mer omfattende plikter enn hva som følger av gjeldende regler i hvitvaskingsloven. Dette vil nødvendigvis medføre økte kostnader for de rapporteringspliktige. På den annen side vil prinsippet om at kundekontroll og løpende oppfølging skal utføres med utgangspunkt i en risikobasert tilnærming åpne for at rapporteringspliktige kan benytte ressursene der behov for tiltak er størst. Utvalget antar at dette prinsippet vil medføre besparelser i form av enklere tiltak overfor kunder som representerer liten risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering. I denne sammenheng vises også til at de vidtgående unntakene fra kravene til kundekontroll (forenklet kundekontroll) vil innebære at de rapporteringspliktige påføres mindre omfattende merutgifter enn forslaget umiddelbart kan gi inntrykk av. Samlet sett antar imidlertid utvalget at forslaget vil påføre rapporteringspliktige økte kostnader.

De foreslåtte reglene om kundekontroll vil også medføre konsekvenser for myndighetene. Kredittilsynet og andre myndighetsorganer må føre tilsyn med at rapporteringspliktige overholder de nye kravene til kundekontroll og løpende oppfølging. Det vil nødvendigvis medføre behov for økte ressurser i forbindelse med slikt tilsyn. Videre antar utvalget at et økt antall rapporteringspliktige vil medføre flere rapporter til Økokrim, og dermed påvirke ressurssituasjonen der.

Kapittel 11

Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 1

Formålsangivelsen bygger på gjeldende hvitvaskingslov § 1, men er formulert noe videre. I forhold til begrepene «utbytte» og «straffbare handlinger» vises det til punkt 5.2.3.2.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 2.2.

Til § 2

Bestemmelsen definerer enkelte sentrale begreper og uttrykk som benyttes i loven. Nr. 1 og nr. 2 er en videreføring av definisjonene i gjeldende hvitvaskingslov § 2.

Nr. 2 viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 2 nr. 2, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 4.3. Transaksjonsbegrepet skal tolkes vidt, og omfatter også transaksjoner som allerede er foretatt og fremtidige transaksjoner.

Nr. 3 definerer uttrykket «reelle rettighetshavere». Uttrykket benyttes i §§ 7 første ledd nr. 3 og 8 tredje ledd. Definisjonen bygger på tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (6). Med «regulert marked», menes regulert marked som definert i direktiv 2004/39/EF (verdipapirmarkedsdirektivet) artikkel 4 nr. 1 punkt 14, herunder regulerte markeder med tillatelse etter lov 29. juni 2007 nr. 74 om regulerte markeder (børsloven). Med «informasjonsplikt tilsvarende det som gjelder ved notering på et regulert marked i EØS-stat» menes informasjonsplikt tilsvarende det som følger av direktiv 2004/109/EF (rapporteringsdirektivet) og direktiv 2003/6/EF (markedsmissbruksdirektivet). De nevnte direktivene er implementert ved lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven). Det vises til omtale i utredningen punkt 4.4.3.5.

Nr. 4 definerer «tilbydere av virksomhetstjenester». Uttrykket benyttes i § 4 annet ledd nr. 6. Definisjonen bygger på tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (7). Det vises til omtale i utredningen punkt 3.6.

Til § 3

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 3, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 4.4.

Til § 4

Første ledd angir en rekke typer juridiske personer som omfattes av loven, hvorav de fleste utøver virksomhet som er underlagt lovbestemt konsesjon. Bestemmelsen viderefører i vesentlig grad gjeldende hvitvaskingslov § 4 første ledd.

Etter *første ledd nr. 1* omfattes finansinstitusjoner som definert i lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (finansieringsvirksomhetsloven) § 1–3.

Etter *første ledd nr. 2* omfattes Norges Bank.

Etter *første ledd nr. 3* omfattes e-pengeforetak som definert i lov 13. desember 2002 nr. 13 om e-pengeforetak § 1–1.

Etter *første ledd nr. 4* omfattes foretak som driver virksomhet som består i overføring av penger eller pengefordringer.

Etter *første ledd nr. 5* omfattes verdipapirforetak som definert i verdipapirhandelloven § 2–3 første ledd.

Etter *første ledd nr. 6* omfattes forvaltningsselskaper som definert i lov 12. juni 1981 nr. 52 om verdipapirfond (verdipapirfondloven) § 1–2 første ledd nr. 2.

Etter *første ledd nr. 7* omfattes forsikringsselskaper som reguleres av lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. (forsikringsloven).

Etter *første ledd nr. 8* omfattes pensjonskasser som reguleres av forsikringsloven.

Etter *første ledd nr. 9* omfattes foretak som driver forsikringsformidling som ikke er gjenforsikringsmegling. Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (2) (e), og innebærer en utvidelse i forhold til gjeldende hvitvaskingslov § 4 annet ledd nr. 4. Begrepene «forsikringsformidling» og «gjenforsikringsmegling» defineres i lov 10. juni 2005 nr. 41 om forsikringsformidling (forsikringsformidlingsloven) § 1–2. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.2.

Etter *første ledd nr. 10* omfattes postoperatører ved formidling av verdisendinger. Bestemmelsen gjennomfører FATFs spesialanbefaling VI om alternative overføringssystemer. Bestemmelsen bygger på gjeldende hvitvaskingslov § 4 første ledd nr. 9, men er endret ved at bestemmelsens rekkevidde er begrenset til verdisendinger, og ikke til postsendinger generelt. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.9.

Etter *første ledd nr. 11* omfattes verdipapirregistre som definert i lov 5. juli 2002 nr. 64 om registrering av finansielle instrumenter (verdipapirregisterloven) § 1–3.

Etter *første ledd nr. 12* gjelder loven for foretak som driver virksomhet som består i depotvirksomhet. Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende rett, jf. gjeldende hvitvaskingslov § 4 første ledd nr. 11, hvoretter «depotvirksomhet» var omfattet. Bestemmelsen bygger på tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 nr. 2 (a), jf. vedlegg I punkt 12 til direktiv 2000/12/EF. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.3.

Annet ledd angir lovens virkeområde for en rekke juridiske og fysiske personer i utøvelsen av deres yrke, og viderefører i stor grad gjeldende hvitvaskingslov § 4 annet ledd.

Etter *annet ledd nr. 1* omfattes statsautoriserte og registrerte revisorer som er godkjent etter lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer (revisiorloven).

Etter *annet ledd nr. 2* omfattes regnskapsførere med autorisasjon etter lov 18. juni 1993 nr. 109 om autorisasjon av regnskapsførere (regnskapsførerloven).

Etter *annet ledd nr. 3* omfattes advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand, når de bistår eller opptrer på vegne av klienter ved planlegging eller utføring av finansielle transaksjoner eller transaksjoner som gjelder fast eiendom eller gjenstander med verdi over 40 000 kroner. Bestemmelsen presiserer gjeldende hvitvaskingslov § 4 annet ledd nr. 7, jf. Ot. prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.5 og spesialmerknader til bestemmelsen i proposisjonen side 103. I forhold til hvem som ervervsmessig eller stadig kan yte juridisk bistand, vises det til lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven) § 218. Det legges til grunn at «finansielle transaksjoner» skal tolkes vidt. Aktuelle finansielle transaksjoner er blant annet bistand til klienter med planlegging og gjennomføring av transaksjoner i forbindelse med kjøp og salg av virksomheter, forvaltning av klientmidler, åpning eller forvaltning av bankkonto eller verdipapirkonto, opprettelse, drift

eller innhenting av kapital til opprettelse eller drift av selskaper eller andre sammenslutninger.

Etter *annet ledd nr. 4* omfattes eiendomsめglere og boligbyggelag når det drives eiendomsめgling, jf. omtale i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.4.

Etter *annet ledd nr. 5* omfattes foretak som mot vederlag tilbyr tilsvarende tjenester som nevnt i nr. 1 til 4. Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 4 nr. 9.

Etter *annet ledd nr. 6* omfattes «tilbydere av virksomhetstjenester». Uttrykket er definert i § 2 nr. 4. Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3 (7). Det vises til omtale i utredningen punkt 3.6.

Etter *annet ledd nr. 7* omfattes forhandlere av gjenstander ved kontanttransaksjoner på 40 000 norske kroner eller mer. Begrepet «gjenstander» omfatter alle typer fysiske gjenstander, herunder møbler, gull og edelstener, biler, datautstyr, kunst og byggevarer. Bestemmelsen omfatter situasjoner hvor det gis selgerkreditt, selv om det i slike tilfeller ikke betales «kontant» for gjenstanden, samt betaling med elektroniske penger, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.6.4. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.8.3.2.

Tredje ledd viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 4 tredje ledd.

Fjerde ledd viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 4 fjerde ledd, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.5.5.

Femte ledd første punktum viderefører departementets forskriftshjemmel i gjeldende hvitvaskingslov § 18 nr. 2.

Femte ledd annet punktum viderefører i vesentlig grad gjeldende hvitvaskingslov § 4 annet ledd nr. 8 annet punktum. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.8.3.

Sjette ledd viderefører Kongens forskriftshjemmel etter gjeldende hvitvaskingslov § 4 femte ledd, jf. omtale i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 5.7, 5.9 og 5.11, samt utredningen punkt 3.10. Hjemmelen er utvidet til å omfatte formidlere av andeler i ansvarlige selskaper og kommandittselskaper, som erstatning for angivelsen av «prosjektめglere» i gjeldende hvitvaskingslov § 4 annet ledd nr. 5. Det vises til omtale i utredningen punkt 3.7.

Til § 5

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv art. 8 nr. 2.

Første ledd fastslår det sentrale prinsippet om at kundekontroll og løpende oppfølging skal skje med utgangspunkt i en risikobasert vurdering.

Dokumentasjonsplikten etter *annet ledd* har sammenheng med plikten til å utarbeide kontroll- og kommunikasjonsrutiner etter § 22. Ved kunde-forhold eller transaksjoner som etter sin art innebærer større risiko enn det som er normalt for den aktuelle rapporteringspliktiges virksomhet, skal det kunne dokumenteres hvilke tiltak som konkret er gjennomført.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.2.

Til § 6

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 7, og bygger på gjeldende hvitvaskingslov § 5.

Etter *første ledd nr. 1* skal kundekontroll foretas ved «etablering av kundeforhold». Hvorvidt det er etablert et kundeforhold i lovens forstand vil bero på en konkret vurdering, hvor blant annet forholdets varighet, art og formål vil være momenter av betydning. Dersom det opprettes en forbindelse av en viss varighet, vil det i de aller fleste tilfeller være opprettet et kundeforhold. Kortvarige forbindelser vil imidlertid også kunne anses som etablering av kundeforhold. For eksempel vil opprettelse av bankkonto i alle tilfeller anses som etablering av kundeforhold, selv om det ved opprettelsen er klart at kontoen vil benyttes i et enkeltstående tilfelle og avsluttes etter kort tid. Enkeltstående innskudd av kontanter eller betaling av giro i en bank, uten at det skal opprettes bankkonto i en bank, vil ikke innebære etablering av kundeforhold. I slike tilfeller vil imidlertid plikt til å foreta kundekontroll kunne utløses etter nr. 2 eller 3.

Plikt til å foreta kundekontroll etter *første ledd nr. 3* vil inntre samtidig som plikten til å foreta nærmere undersøkelser etter § 16.

Første ledd nr. 4 må ses i sammenheng med plikten til løpende oppfølging etter § 13.

Etter omstendighetene, og basert på konkrete risikovurderinger, vil det kunne utløses plikt for rapporteringspliktige til å gjennomføre kundekontroll i forhold til kundeforhold etablert før 1. januar 1994. Det vises til omtale i utredningen punkt 4.10.3.

Annet ledd fastslår, til forskjell fra gjeldende hvitvaskingslov, en ubetinget plikt for forhandlere av gjenstander til å foreta kundekontroll ved transaksjoner i kontanter på 40 000 norske kroner eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.3.3.

Til § 7

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 6 og artikkel 8 nr. 1 (a) til (c) og bygger til dels på gjeldende hvitvaskingslov § 5.

Første ledd nr. 2 må ses i sammenheng med fjerde ledd, hvorefter departementet har hjemmel til å fastsette nærmere regler om hva som skal anses som gyldig legitimasjon. Det vises til omtale i utredningen punkt 4.4.3.2.

Etter *første ledd nr. 3* skal rapporteringspliktige bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere. «Reelle rettighetshavere» er definert i § 2 nr. 3. Omfanget av tiltak som institusjonen eller personen bør iverksette for å oppfylle plikten til identitetskontroll av reelle rettighetshavere, må avgjøres på bakgrunn av en risikovurdering. Hvilke dokumenter og opplysninger som er tilgjengelige for bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere vil variere, avhengig av typen juridisk person. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.5.

Etter *første ledd nr. 4* skal rapporteringspliktige innhente opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktete art. Dette vil normalt fremkomme ved avtaleinngåelse mellom den rapporteringspliktige og kunden. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.6.

Annet ledd gjennomfører FATF-anbefaling 5 tredje ledd i henhold til FATFs tolkingsuttalelse («Interpretative Note») til anbefalingen. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.2.

Tredje ledd viderefører gjeldende hvitvaskingsforskrift §§ 4 tredje ledd og 6 femte ledd.

Kravet om ytterligere dokumentasjon etter *fjerde ledd* gjelder kun ved bekreftelse av identitet på grunnlag av fysisk legitimasjon, og ikke ved elektronisk legitimasjon. Den supplerende dokumentasjonen vil typisk bekrefte den fysiske legitimasjonens tilhørighet til kunden, for eksempel ved å vise autentisk navnetrekk. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.2 og 4.11.3.2.

Unntaksregelen etter *femte ledd* vil for eksempel kunne være anvendelig dersom den som foretar kundekontrollen kjenner vedkommende personlig. Vurderingen av om det foreligger tilstrekkelig sikker kjennskap til personens identitet, må foretas på bakgrunn av en konkret risikovurdering. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.2.

Sjette ledd gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 9 nr. 1, og må ses i sammenheng med departementets hjemmel etter syvende ledd.

Utvalgets forslag til utfyllende forskriftsbestemmelser i medhold av *syvende ledd* er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.2 og 4.5.3.

Til § 8

Første ledd er en videreføring av gjeldende hvitvaskingslov § 6 første ledd. Kravet om registrering av fødselsnummer, organisasjonsnummer mv. innebærer ikke et krav om at den rapporteringspliktige benytter nummeret som kundennummer eller annet internt referansenummer.

Annet ledd utvider unntaksbestemmelsen etter gjeldende hvitvaskingslov § 6 femte ledd til å gjelde for samtlige rapporteringspliktige.

Tredje ledd bygger på gjeldende hvitvaskingsforskrift § 4 annet ledd.

Fjerde ledd bygger på opplysninger som skal meddeles ved registrering i Enhetsregisteret etter lov 3. juni 1994 nr. 15 om Enhetsregisteret (enhetsregisterloven) § 5 annet ledd. Det vises til omtale i utredningen punkt 4.4.3.3.

Ved registrering av opplysninger etter *femte ledd* må den rapporteringspliktige på et risikobasert grunnlag vurdere konkret hvilke opplysninger som er nødvendige for entydig identifikasjon.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.4.3.1.

Til § 9

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 9 nr. 5, og bygger på hvitvaskingsforskriften § 9 første punktum.

Plikten til avvikling etter første ledd gjelder kun for kundeforhold som er etablert etter lovens ikrafttredelse, jf. § 32 annet ledd.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.6.

Til § 10

Bestemmelsen åpner for at rapporteringspliktige kan legge til grunn kundekontroll utført av andre rapporteringspliktige. Bestemmelsen gjelder kun den «initielle» kundekontrollen og ikke den løpende oppfølging av eksisterende kundeforhold etter § 13.

Bestemmelsen er ny og gjennomfører direktivet artikkel 14, 15, 16 og 18.

Etter *første ledd nr. 1* kan kontroll utført av nærmere angitte norske rapporteringspliktige, legges til grunn. Bestemmelsen omfatter finansinstitusjoner, verdipapirforetak, forvaltningsselskaper for verdipapirfond, forsikringsselskaper, forsikrings-

formidlere, verdipapirregistre, statsautoriserte og registrerte revisorer, autoriserte regnskapsførere, eiendomsめglere og advokater.

Etter *første ledd nr. 2* kan kontroll utført av tilsvarende utenlandske rapporteringspliktige legges til grunn. Det er et vilkår at utenlandske rapporteringspliktige er etablert i land som har tilsvarende hvitvaskingsregler som de som følger av tredje hvitvaskingsdirektiv. For rapporteringspliktige som ikke nødvendigvis er underlagt tilsvarende registrerings- eller konsesjonsordninger som de som gjelder i Norge, er det i samsvar med direktivet stilt krav om at de er omfattet av lovfaste krav til registrering eller konsesjon i hjemlandet. Dette kravet gjelder verdipapirregistre, statsautoriserte og registrerte revisorer, autoriserte regnskapsførere, eiendomsめglere og advokater.

Annet ledd fastslår at den rapporteringspliktige har ansvar for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med gjeldende lov og forskrifter, selv om de legger til grunn andres kontroll. Dette innebærer at rapporteringspliktige etter omstendighetene vil kunne sanksjoneres for overtredelser som er begått av andre. Det antas på denne bakgrunn at rapporteringspliktige vil utvise forsiktighet med hensyn til hvilke kontroller de legger til grunn.

Tredje ledd fastslår at rapporteringspliktige skal registrere opplysninger som nevnt i § 8 og oppbevare opplysninger og dokumenter som nevnt i § 21, også i tilfeller hvor de legger til grunn kundekontroll foretatt av andre. Dette innebærer blant annet at rapporteringspliktige skal oppbevare kopier av dokumenter benyttet i forbindelse med kundekontroll og registrerte opplysninger om kunden i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet eller transaksjonen er gjennomført. Utlevering av opplysninger og dokumenter som er nødvendige for at den rapporteringspliktige skal kunne oppfylle sine plikter etter §§ 5 annet ledd, 8 og 21 vil ikke innebære brudd på taushetsplikt etter norske regler. Utenlandske rapporteringspliktige vil måtte vurdere eventuell taushetsplikt etter hjemlandets regler. Forbudet mot å avsløre undersøkelser, rapportering eller etterforskning etter § 20 gjelder uavhengig av denne bestemmelsen.

Etter *fjerde ledd* kan den rapporteringspliktige legge til grunn utenlandske rapporteringspliktiges kontroll, selv om bekreftelse av kundens identitet er foretatt på annet grunnlag enn gyldig legitimasjon.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å fastsette unntak fra adgangen til å legge til grunn kundekontroll utført av andre. Forskriftshjemmelen er i utgangspunktet gitt med tanke på gjennomføring av eventuelle vedtak Kommisjonen treffer i hen-

hold til artikkel 40 nr. 4 om at tredjestater ikke oppfyller vilkår i direktivet. Et slikt vedtak medfører at medlemsstatene skal forby institusjoner og personer som omfattes av direktivet å legge til grunn kundekontroll utført av institusjoner i den aktuelle tredjestat, jf. artikkel 17. Ettersom det er et vilkår etter første ledd nr. 2 at utenlandske rapporteringspliktige skal være underlagt tilsvarende krav til kundekontroll som i EØS-land er imidlertid utvalget noe i tvil om behovet for en slik forskriftshjemmel.

Bestemmelsen er nærmere omtalt i utredningen punkt 4.7.

Et mindretall i utvalget (*Kolrud, Kinn Nilsen og Normann*) foreslår en annen utforming av reglene om kundekontroll ved tredjepart. Forslaget er begrunnet i utredningen punkt 4.7.3.

Til § 11

Bestemmelsen bygger på gjeldende hvitvaskingsforskrift § 8 annet ledd.

Utkontraktering må ikke medføre hindringer for effektivt tilsyn, og må heller ikke påvirke oppfyllelse av plikter den rapporteringspliktige har overfor kunder, tilsynsorgan eller andre offentlige myndigheter. Det forventes at avtaler om utkontraktering inneholder en klar beskrivelse av hvilke oppgaver som utkontrakteres, regler om taushetsplikt og hvordan oppdragstaker skal forholde seg for overlevering av opplysninger til den rapporteringspliktige.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.8.

Til § 12

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 11.

Anvendelse av unntaksregler fastsatt i medhold av bestemmelsen medfører ikke unntak fra plikt utføre løpende oppfølging etter § 13.

Bestemmelsen og utvalgets forslag til utfyllende forskriftsbestemmelser er omtalt i utredningen punkt 4.9.

Til § 13

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 8 nr. 1 (d) og artikkel 9 nr. 6.

Gjennomføring av plikten til løpende oppfølging skal etter § 5 bero på en risikobasert tilnærming.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.10.

Til § 14

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 13 og artikkel 3 (8).

Første ledd må ses i sammenheng med den generelle plikt til å foreta risikovurderinger etter § 5, og tilsvarende vurderingsmomenter (blant annet type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon) vil være relevante. Det vises til utredningen punkt 4.11.3.1.

Annet ledd må ses i sammenheng med definisjonen av «politisk eksponert person» i *tredje ledd*. Det vises til utredningen punkt 4.11.3.4.

Tiltak som nevnt i *fjerde ledd* kan for eksempel være tilsvarende tiltak som nevnt i annet ledd. Det vises til utredningen punkt 4.11.3.5.

Utvalgets forslag til utfyllende forskriftsbestemmelser i medhold av *femte ledd annet punktum* er omtalt i utredningen punkt 4.11.3.4.

Til § 15

Bestemmelsen gjennomfører artikkel 13 nr. 3 og 5 og artikkel 3 (10).

«Offentlig tilgjengelige opplysninger» etter *første ledd nr. 1* omfatter eksempelvis informasjon fra tilsynsorganer.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 4.11.3.3.

Til § 16

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 7 første ledd første punktum og gjeldende hvitvaskingsforskrift § 10 tredje ledd. Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 5.2.3.

Til § 17

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov §§ 7 annet ledd og 12.

I tilknytning til *annet ledd* vises det til omtale i Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 6.3.

Tredje ledd første punktum gir departementet hjemmel til å pålegge rapporteringspliktige å overføre opplysninger til Økokrim elektronisk. En slik plikt vil kunne pålegges nærmere utvalgte grupper rapporteringspliktige.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 5.2.

Til § 18

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 9.

Underretning til Økokrim etter *første ledd* kan skje ved telefon, e-post, brev eller faks. Det antas at det i situasjoner som haster og innen vanlig kontortid vil være mest praktisk å kontakte Økokrim pr telefon.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 5.3.

Til § 19

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 11, og er omtalt i utredningen punkt 5.4.

Til § 20

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 28, og viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 7 tredje ledd og gjeldende hvitvaskingsforskrift § 10 annet ledd. Bestemmelsen og utvalgets forslag til utfyllende forskriftsbestemmelser er omtalt i utredningen punkt 5.5.

Til § 21

Bestemmelsen viderefører i vesentlig grad gjeldende hvitvaskingslov §§ 8 og 6 annet og tredje ledd og gjeldende hvitvaskingsforskrift § 15 annet og sjette ledd. Det vises til omtale i utredningen kapittel 6.

Til § 22

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 34 og 35 og FATF-anbefaling 15, og er i stor grad en videreføring av gjeldende hvitvaskingslov § 13.

Kravet etter *første ledd* om forsvarlige interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner vil for de fleste rapporteringspliktige innebære at rutinene må utarbeides skriftlig.

Begrepet «ansatte» i *fjerde ledd* omfatter også deltidsansatte, vikarer mv. Aktuelle «tiltak» kan for eksempel være seminarer, opplæringsprogrammer, kurs, foredrag, praktiske øvelser, interne veiledninger mv.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 7.1.

Til § 23

Bestemmelsen er i vesentlig grad en videreføring av hvitvaskingsloven § 15.

Annet ledd gir departementet hjemmel til å pålegge andre rapporteringspliktige å etablere elektroniske overvåkningssystemer. Dette kan gjelde enkelte eller flere grupper rapporteringspliktige.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 7.2.

Til § 24

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 3.2.

Med tilsynsmyndighet menes den myndighet som fører tilsyn med den rapporteringspliktiges etterlevelse av hvitvaskingsregelverket, jf. punkt 8.1. Kredittilsynet er tilsynsmyndighet i forhold til flertallet av de rapporteringspliktige angitt i § 4 første ledd, jf. lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. (kredittilsynsloven) § 1.

Rapporteringspliktige vil ha stor frihet ved valg av løsninger for etablering av systemer for oversikt over kundeforhold.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 7.3.

Til § 25

Bestemmelsen gjennomfører tredje hvitvaskingsdirektiv artikkel 31 nr. 1.

Om begrepet «tilsynsmyndighet» vises til merknaden til § 24.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen punkt 7.4.

Til § 26

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 17, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 13.2.4. Om begrepet «tilsynsmyndighet» vises til merknaden til § 24.

Til § 27

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 16, men skyldkravet er utvidet til å ramme grov uaktsomhet. Det vises til omtale i utredningen punkt 8.2.

Til § 28

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 10.

Til § 29

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 11 tredje ledd, jf. Ot.prp. nr. 72 (2002–2003) punkt 11.3.4.

Til § 30

Kontrollutvalgets hovedoppgave er å føre en personverns- og rettssikkerhetsmessig kontroll av Økokrims behandling av de opplysninger som Økokrim mottar i meldinger om mistenkelige transaksjoner.

Bestemmelsen viderefører gjeldende hvitvaskingslov § 14.

Til § 31

Bakgrunnen for bestemmelsen er Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1781/2006 om opplysninger om betaleren som skal følge med pengeoverføringer, som ble vedtatt 15. november 2006. Forordningen bygger på FATF SR VII. Det

legges opp til gjennomføring av forordningen ved henvisning i forskrift. Bestemmelsen bygger på gjeldende hvitvaskingslov § 18 nr. 3, men er utvidet som følge av at forordningen også pålegger betalingsformidlere visse opplysnings- og kontrollplikter.

Bestemmelsen er omtalt i utredningen kapittel 9.

Til § 32

Bestemmelsen bygger på gjeldende hvitvaskingslov § 18 nr. 4 og 5. Det vises til omtale i utredningen punkt 8.4.

Til § 33

Etter *første ledd* trer loven i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Loven vil erstatte gjeldende hvitvaskingslov.

Ifølge *annet ledd* vil plikt til å avvikle kundeforhold etter § 9 første ledd kun gjelde for kundeforhold som er etablert etter lovens ikrafttredelse.

Kapittel 12

Utkast til lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1. Lovens formål

Lovens formål er å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger og finansiering av terrorhandlinger.

§ 2. Definisjoner

I denne lov forstås med:

1. rapporteringspliktige: personer som nevnt i § 4,
2. transaksjon: enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder,
3. reelle rettighetshavere: fysiske personer som i siste instans eier eller kontrollerer en kunde og/eller fysiske personer som en transaksjon gjennomføres på vegne av, herunder personer som:
 - a) direkte eller indirekte eier eller kontrollerer mer enn 25 % av eierandelene eller stemmene i et selskap, unntatt selskap som har finansielle instrumenter opptatt til notering på et regulert marked i EØS-stat eller er underlagt informasjonsplikt tilsvarende det som gjelder ved notering på et regulert marked i EØS-stat,
 - b) på annen måte utøver kontroll over ledelsen av en juridisk person,
 - c) ifølge vedtekter eller på annet grunnlag skal motta 25 % eller mer av formuesgodene i en stiftelse, et fond eller en tilsvarende juridisk person eller formuesmasse,
 - d) har hovedinteressen av opprettelsen eller forvaltningen av en stiftelse, et fond eller en tilsvarende juridisk person eller formuesmasse, og
 - e) utøver kontroll over mer enn 25 % av formuesgodene i en stiftelse, et fond eller en lignende juridisk person eller formuesmasse,
4. tilbydere av virksomhetstjenester: fysiske og juridiske personer som tilbyr en eller flere av følgende tjenester:
 - a) oppretter selskaper og andre juridiske personer,

- b) opptrer som tillitsvalgte eller ledende ansatte i selskap, deltaker i ansvarlig selskap eller kommandittselskap, eller lignende posisjoner i andre typer juridiske personer,
- c) besørger forretningsadresser, administrative adresser eller postadresser og dertil knyttede tjenester for juridiske personer,
- d) administrerer eller forvalter fond eller tilsvarende formuesmasser,
- e) opptrer som aksjeeiere for tredjeperson, med mindre denne er et selskap som har finansielle instrumenter opptatt til notering på et regulert marked i EØS-stat eller er underlagt informasjonsplikt tilsvarende det som gjelder ved notering på et regulert marked i EØS-stat, eller
- f) sørger for at andre personer opptrer i posisjoner som nevnt i bokstav b, d og e.

§ 3. Geografisk virkeområde

Loven gjelder for rapporteringspliktige som er etablert i Norge, herunder filialer av utenlandske foretak.

Kongen kan i forskrift bestemme at loven helt eller delvis skal gjelde for Svalbard og Jan Mayen, og fastsette særlige regler for disse områdene for fremme av lovens formål.

§ 4. Anvendelsesområde

Loven gjelder for følgende juridiske personer:

1. finansinstitusjoner,
2. Norges Bank,
3. e-pengeforetak,
4. foretak som driver virksomhet som består i overføring av penger eller pengefordringer,
5. verdipapirforetak,
6. forvaltningsselskaper for verdipapirfond,
7. forsikringsselskaper,
8. pensjonskasser,
9. foretak som driver forsikringsformidling som ikke er gjenforsikringsmegling,
10. postoperatører ved formidling av verdisendinger,

11. verdipapirregistre,
12. foretak som driver depotvirksomhet.

Loven gjelder også for følgende juridiske og fysiske personer i utøvelsen av deres yrke:

1. statsautoriserte og registrerte revisorer,
2. autoriserte regnskapsførere,
3. advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand, når de bistår eller opptrer på vegne av klienter ved planlegging eller utføring av finansielle transaksjoner eller transaksjoner som gjelder fast eiendom eller gjenstander med verdi over 40 000 kroner,
4. eiendomsmeglere og boligbyggelag når det drives eiendomsmegling,
5. foretak som mot vederlag tilbyr tilsvarende tjenester som nevnt i nr. 1 til 4,
6. tilbydere av virksomhetstjenester,
7. forhandlere av gjenstander, herunder auksjonsforretninger, kommisjonærer og lignende, ved transaksjoner i kontanter på 40 000 norske kroner eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta.

Loven gjelder også for foretak og personer som utfører tjenester på vegne av eller for personer som nevnt i første og annet ledd.

Når advokater opptrer som bostyrere, gjelder bestemmelsene i §§ 16, 17, 19, 20, 26 og 27.

Departementet kan i forskrift fastsette unntak fra enkelte eller flere av bestemmelsene i loven for visse rapporteringspliktige. Departementet kan i forskrift la enkelte eller flere av bestemmelsene i loven få anvendelse for forhandlere av gjenstander ved transaksjoner over bestemte beløpsgrenser ved bruk av nærmere angitte typer betalingskort.

Kongen kan i forskrift fastsette regler som gir loven anvendelse for foretak som driver spillvirksomhet, inkassoforetak, regulerte markeder og formidlere av andeler i ansvarlige selskaper og kommandittselskaper.

Kapittel 2. Kundekontroll og løpende oppfølging

§ 5. Risikobasert kundekontroll og løpende oppfølging

Rapporteringspliktige skal foreta kundekontroll etter §§ 6 til 12 og løpende oppfølging etter § 13. Kundekontroll og løpende oppfølging skal foretas på grunnlag av en vurdering av risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, der risikoen blant annet

vurderes ut fra type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon.

Rapporteringspliktige skal kunne dokumentere at omfanget av utførte tiltak er tilpasset den aktuelle risiko.

§ 6. Plikt til å foreta kundekontroll

Rapporteringspliktige, med unntak av forhandlere av gjenstander, skal foreta kundekontroll ved:

1. etablering av kundeforhold,
2. transaksjon som gjelder 100 000 norske kroner eller mer, for kunde som den rapporteringspliktige ikke har et etablert kundeforhold til,
3. mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, eller
4. tvil om hvorvidt tidligere innhentede opplysninger om kunden er korrekte eller tilstrekkelige.

Forhandlere av gjenstander skal foreta kundekontroll ved transaksjoner i kontanter på 40 000 norske kroner eller mer eller et tilsvarende beløp i utenlandsk valuta.

Beløpsgrensene i første ledd nr. 2 og annet ledd beregnes samlet for transaksjoner som gjennomføres i flere operasjoner som ser ut til å kunne ha sammenheng med hverandre. Dersom beløpet ikke er kjent når transaksjonen gjennomføres, skal kundekontrollen foretas så snart den rapporteringspliktige blir kjent med at beløpsgrensen er oversteget.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om når kundeforhold skal anses etablert.

§ 7. Gjennomføring av kundekontroll

Kundekontroll som nevnt i § 6 skal omfatte:

1. registrering av opplysninger som nevnt i § 8,
2. bekreftelse av kundens identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon,
3. bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere på grunnlag av egnede tiltak, og
4. innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art.

Dersom kunden er en juridisk person, skal identiteten til den som handler på vegne av kunden bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon. Videre skal det dokumenteres, ved firmaattest, stiftelsesdokument, skriftlig fullmakt eller lignende, at

vedkommende er berettiget til representere kunden utad.

Dersom andre enn kunden er gitt disposisjonsrett over en konto eller et depot, eller er gitt rett til å gjennomføre transaksjonen, skal vedkommendes identitet bekreftes på grunnlag av gyldig legitimasjon.

Dersom bekreftelse av en fysisk persons identitet skal skje på grunnlag av fysisk legitimasjon uten vedkommendes personlige fremmøte, skal det fremlegges ytterligere dokumentasjon som bekrefter vedkommendes identitet.

Bekreftelse av fysiske personers identitet etter første ledd nr. 2, annet ledd og tredje ledd kan foretas på annet grunnlag enn gyldig legitimasjon dersom den rapporteringspliktige er sikker på vedkommendes identitet.

Kundekontroll skal gjennomføres før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om gjennomføring av kundekontroll, herunder hva som anses som gyldig legitimasjon, samt unntak fra sjette ledd.

Forslag til § 7 fjerde ledd fra mindretall (*Tanum*):

Bekreftelse av fysiske personers identitet ved fysisk legitimasjon skal skje ved personlig fremmøte.

§ 8. Registrering av opplysninger

Rapporteringspliktige skal registrere følgende opplysninger om kunder:

1. fullt navn eller foretaksnavn,
2. fødselsnummer, organisasjonsnummer, D-nummer eller, dersom kunden ikke har slikt nummer, annen entydig identitetskode, og
3. fast adresse.

Plikten til å registrere kundens faste adresse gjelder ikke dersom Folkeregisteret har vedtatt at kundens adresse skal være fortrolig eller strengt fortrolig.

For fysiske personer som ikke har fått tildelt norsk fødselsnummer eller D-nummer, skal det registreres fødselsdato, fødested, kjønn og statsborgerskap. Dersom den rapporteringspliktige er kjent med at kunden har to statsborgerskap, skal dette registreres.

For juridiske personer som ikke er registrert i offentlig register, skal det i tillegg registreres opplysninger om organisasjonsform, stiftelsestidspunkt samt daglig leder, forretningsfører, innehaver eller tilsvarende kontaktperson. Dersom kontaktpersonen er en juridisk person, skal det også

oppgis en fysisk person som kontaktperson og registreres opplysninger som nevnt i første ledd om vedkommende.

Rapporteringspliktige skal registrere opplysninger som entydig identifiserer reelle rettighetshavere.

§ 9. Følger av at kundekontroll ikke kan gjennomføres

Dersom kundekontroll ikke kan gjennomføres, skal rapporteringspliktige ikke etablere kundeforhold eller utføre transaksjonen, og etablert kundeforhold skal avvikles hvis fortsettelse av kundeforholdet medfører risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

Første ledd gjelder ikke når advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand er i ferd med å fastslå en klients rettsstilling eller bistår klienten i forbindelse med rettergang.

§ 10. Kundekontroll utført av andre rapporteringspliktige

Rapporteringspliktige kan legge til grunn kundekontroll utført av:

1. rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd nr. 1, 5, 6, 7, 9 og 11, og § 4 annet ledd nr. 1 til 4, eller
2. rapporteringspliktige som nevnt i nr. 1 som er etablert i EØS-stat eller annen stat som har tilsvarende regler om kundekontroll som EØS-stat, unntatt forsikringsagenter. Utenlandske rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd nr. 11 og § 4 annet ledd nr. 1 til 4 skal i tillegg være omfattet av lovfastsatte krav til registrering eller konsesjon i hjemlandet.

Den rapporteringspliktige har ansvar for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med gjeldende lov og forskrifter.

Den rapporteringspliktige skal registrere opplysninger som nevnt i § 8 og oppbevare opplysninger og dokumenter som nevnt i § 21. Utlevering av slike opplysninger og dokumenter medfører ikke brudd på lovmessig taushetsplikt eller personopplysningsloven og gir ikke grunnlag for erstatningsansvar eller straffeansvar.

Kundekontroll foretatt av annen rapporteringspliktig som ikke er etablert i Norge kan legges til grunn selv om identifikasjon er foretatt på annet grunnlag enn gyldig legitimasjon.

Departementet kan i forskrift fastsette unntak fra adgangen til å legge til grunn kundekontroll foretatt av andre rapporteringspliktige.

Forslag til § 10 fra mindretall (*Kolrud, Kinn Nilssen og Normann*):

§ 10. Kundekontroll utført av tredjepart

For gjennomføring av tiltak som nevnt i § 7, kan rapporteringspliktige legge til grunn kundekontroll utført av tredjeparter. Rapporteringspliktige skal likevel registrere opplysninger som nevnt i § 8 og oppbevare opplysninger og dokumenter som nevnt i § 21. Rapporteringspliktige har ansvar for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med gjeldende lov og forskrifter.

Med tredjeparter som nevnt i første ledd, menes:

- a) juridiske personer som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 første ledd nr. 1, 5, 6, 7 og 11 samt foretak som driver forsikringsmegling,
- b) fysiske personer som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 1 til 3 og eiendomsmeglere, samt foretak som mot vederlag tilbyr tilsvarende tjenester, og
- c) personer som omfattes av direktiv 2005/60/EF artikkel 2 nr. 1 (1), (2) og (3) (a) til (c) eller tilsvarende personer fra stater utenfor EØS, såfremt disse er underlagt lovmessig registreringsplikt og regler om kundekontroll, oppbevaring og tilsyn som tilsvarer reglene i direktiv 2005/60/EF.

Rapporteringspliktige kan legge til grunn kundekontroll foretatt av tredjeparter som nevnt i annet ledd bokstav c som ikke er etablert i Norge, selv om bekreftelse av kundens identitet, jf. § 7 første ledd nr. 2, er foretatt på annet grunnlag enn gyldig legitimasjon.

Tredjeparters utlevering av opplysninger og dokumenter som er nødvendige for at den rapporteringspliktige skal kunne oppfylle sine plikter etter §§ 5 annet ledd, 8 og 21 medfører ikke brudd på lovmessig taushetsplikt eller personopplysningsloven, og gir ikke grunnlag for erstatningsansvar eller straffeansvar. Første punktum gjør ikke unntak fra forbudet mot å avsløre undersøkelser, rapportering eller etterforskning etter § 20.

Departementet kan i forskrift fastsette unntak fra adgangen til å legge til grunn kundekontroll utført av tredjeparter.

§ 11. Utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll

Rapporteringspliktige kan inngå skriftlige avtaler om utkontraktering av gjennomføring av kundekontroll. Rapporteringspliktige har ansvar for at kundekontroll gjennomføres i samsvar med gjeldende lov og forskrifter, og at det etableres forsvarlige rutiner og treffes nødvendige tiltak etter § 22.

§ 12. Forenklet kundekontroll

Departementet kan i forskrift fastsette unntak fra plikt til å foreta kundekontroll etter § 6 første ledd nr. 1, 2 og 4 og annet ledd. Rapporteringspliktige skal før anvendelse av unntak innhente tilstrekkelige opplysninger til å fastslå at forholdet dekkes av den aktuelle unntaksbestemmelse.

Første ledd medfører ikke unntak fra plikt til å registrere opplysninger etter § 8 første til tredje ledd ved opprettelse av konto.

§ 13. Løpende oppfølging

Rapporteringspliktige skal løpende følge opp eksisterende kundeforhold, herunder påse at transaksjoner som den rapporteringspliktige blir kjent med er i samsvar med den rapporteringspliktiges kjennskap til kunden og dens virksomhet. Rapporteringspliktige skal oppdatere dokumentasjon og opplysninger om kunder.

§ 14. Forsterkede kontrolltiltak

I situasjoner som ut fra sin art innebærer høy risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, skal rapporteringspliktige ut fra en risikovurdering anvende andre kontrolltiltak i tillegg til de tiltak som følger av §§ 5 til 13.

Rapporteringspliktige skal ha til rådighet egnede risikobaserte framgangsmåter for å fastslå om kunden er en politisk eksponert person. I forbindelse med kundeforhold med eller transaksjoner for politisk eksponerte personer, skal rapporteringspliktige:

1. påse at beslutningstaker innhenter samtykke fra overordnet før etablering av kundeforhold,
2. treffe egnede tiltak for å fastslå opprinnelsen til kundens formue og den kapital som inngår i kundeforholdet eller transaksjonen, og
3. føre forsterket løpende oppfølging med kundeforholdet.

Med politisk eksponert person som nevnt i annet ledd menes fysisk person som:

- a) innehar eller i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge,
- b) er nært familiemedlem til person som nevnt i bokstav a, eller
- c) er kjent medarbeider til person som nevnt i bokstav a.

Rapporteringspliktige skal vie særlig oppmerksomhet til produkter og transaksjoner som fremmer anonymitet, og om nødvendig iverksette tiltak for å forebygge transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om hvilke situasjoner som skal omfattes av første ledd og hvilke kontrolltiltak som i slike tilfeller skal anvendes. Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om hvem som skal anses som politisk eksponerte personer.

§ 15. Korrespondentbankforbindelser

Ved korrespondentbankforbindelser med institusjoner fra stater utenfor EØS, skal kredittinstitusjoner:

1. innhente tilstrekkelige opplysninger om korrespondentinstitusjonen til fullt ut å forstå arten av dens virksomhet og på grunnlag av offentlig tilgjengelige opplysninger fastslå institusjonens omdømme og tilsynets kvalitet,
2. vurdere korrespondentinstitusjonens kontrolltiltak for forebyggelse og bekjempelse av handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b,
3. påse at beslutningstaker innhenter samtykke fra overordnet før etablering av nye korrespondentbankforbindelser,
4. dokumentere den enkelte institusjons ansvar, og
5. i forbindelse med gjennomstrømningskonti, forsikre seg om at korrespondentinstitusjonen har verifisert identiteten til, og fører løpende oppfølging av, kunder som har direkte adgang til konti hos kredittinstitusjonen, og at korrespondentinstitusjonen på anmodning kan fremlegge relevante opplysninger fra kundekontrollen til kredittinstitusjonen.

Kredittinstitusjoner skal ikke inngå eller opprettholde korrespondentbankforbindelse til tomme bankselskaper. Kredittinstitusjoner skal treffe egnede tiltak for å sikre at de ikke inngår eller opp-

rettholder korrespondentbankforbindelser med kredittinstitusjoner som er kjent for å tillate at deres konti brukes av tomme bankselskaper.

Med tomt bankselskap som nevnt i annet ledd menes en kredittinstitusjon som er opprettet i en stat der institusjonen ikke er fysisk til stede med en reell ledelse og administrasjon, og som ikke er tilknyttet et regulert finanskonsern.

Kapittel 3. Undersøkelse og rapportering

§ 16. Undersøkelsesplikt

Dersom rapporteringspliktige har mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b, skal det foretas nærmere undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanken.

Rapporteringspliktige skal skriftlig eller elektronisk registrere resultatene av undersøkelsene.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om undersøkelsesplikt.

§ 17. Rapporteringsplikt

Dersom undersøkelser som nevnt i § 16 ikke avkrefter mistanken, skal den rapporteringspliktige av eget tiltak oversende opplysninger til Økokrim om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke. Den rapporteringspliktige skal på forespørsel gi Økokrim alle nødvendige opplysninger om transaksjonen og mistanken.

Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpvirksomhet har ikke plikt til å rapportere om forhold som de har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling, eller om forhold som de har fått kjennskap til før, under eller etter en rettssak, når de forhold opplysningene omhandler har direkte tilknytning til rettstvisten. Tilsvarende gjelder for revisorer og andre rapporteringspliktige når de bistår advokater eller andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpvirksomhet i arbeid som nevnt i første punktum.

Departementet kan i forskrift pålegge rapporteringspliktige å overføre opplysninger til Økokrim elektronisk. Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om rapporteringsplikten.

§ 18. Gjennomføring av mistenkelige transaksjoner

Rapporteringspliktige skal ikke gjennomføre transaksjoner som medfører rapporteringsplikt som nevnt i § 17 før Økokrim er underrettet. Øko-

krim kan i særlige tilfeller gi pålegg om ikke å gjennomføre transaksjoner.

En transaksjon kan gjennomføres før opplysninger er oversendt Økokrim, dersom det ikke er mulig å la være å gjennomføre transaksjonen eller unnlattelse av å gjennomføre transaksjonen ville vanskeliggjøre Økokrims undersøkelser eller eventuelle etterforskning. Opplysninger skal i så fall oversendes Økokrim umiddelbart etter at transaksjonen er gjennomført.

§ 19. Forholdet til taushetsplikt

Meddelelse av opplysninger til Økokrim i god tro etter § 17 medfører ikke brudd på taushetsplikt og gir ikke grunnlag for erstatningsansvar eller straffeansvar.

Finansinstitusjoner og forsikringsselskaper kan uten hinder av taushetsplikt utveksle nødvendige kundeopplysninger seg imellom når det anses nødvendig som ledd i undersøkelser som nevnt i § 16.

§ 20. Forbud mot å avsløre undersøkelser, rapportering eller etterforskning

Kunder eller tredjepersoner skal ikke gjøres kjent med at det foretas undersøkelser som nevnt i § 16, at det er gitt opplysninger som nevnt i § 17 eller at det er iverksatt etterforskning.

Første ledd er ikke til hinder for utveksling av opplysninger som nevnt i § 19 annet ledd.

Departementet kan i forskrift fastsette unntak fra første ledd.

Kapittel 4. Oppbevaring

§ 21. Oppbevaring av opplysninger og dokumenter

Rapporteringspliktige skal oppbevare kopier av dokumenter benyttet i forbindelse med kundekontroll som nevnt i § 7, samt registrerte opplysninger som nevnt i § 8, i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet eller transaksjonen er gjennomført, med mindre lengre frister følger av annen lov eller forskrift. Dersom det er benyttet kvalifisert sertifikat, skal sertifikatets identifikasjonskode og opplysninger om sertifikatutstederens identitet oppbevares. Det skal ved bruk av kontonummer eller på annen måte registreres en entydig forbindelse mellom kundeforhold og registrerte opplysninger som nevnt i § 8.

Rapporteringspliktige skal oppbevare dokumenter i tilknytning til transaksjoner som nevnt i

§ 16 i minst fem år etter at transaksjonen er gjennomført.

Dokumenter og opplysninger som nevnt i første og annet ledd skal oppbevares på en betryggende måte, beskyttes mot uautorisert tilgang fra uvedkommende og slettes innen ett år etter at oppbevaringsplikten opphører. Personopplysningsloven gjelder for rapporteringspliktiges oppbevaring av personopplysninger.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om oppbevaringsmåte og sletting av opplysninger.

Kapittel 5. Interne rutiner og systemer mv.

§ 22. Kontroll- og kommunikasjonsrutiner

Rapporteringspliktige skal ha forsvarlige interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av plikter etter denne lov.

Rutinene skal være fastsatt på øverste nivå hos den rapporteringspliktige. Det skal utpekes en person i ledelsen som skal ha et særskilt ansvar for å følge opp rutinene.

Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd skal påse at rutinene er kjent for filialer og datterselskaper etablert i stater utenfor EØS.

Rapporteringspliktige skal treffe nødvendige tiltak for å sikre at ansatte og andre personer som utfører oppgaver på vegne av den rapporteringspliktige:

- a) er kjent med de plikter som påligger den rapporteringspliktige etter denne lov,
- b) lærer å kjenne igjen transaksjoner som nevnt i § 16, og er kjent med den rapporteringspliktiges interne rutiner for håndtering av slike transaksjoner.

§ 23. Elektroniske overvåkningssystemer

Finansinstitusjoner skal etablere elektroniske overvåkningssystemer.

Departementet kan i forskrift pålegge andre rapporteringspliktige å etablere elektroniske overvåkningssystemer og fastsette nærmere regler om slike systemer.

§ 24. Systemer for oversikt over kundeforhold

Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd skal ha systemer som muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsler fra Økokrim eller tilsynsmyndighet om hvorvidt de har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete personer og om kundeforholdets art.

§ 25. Filialer og datterselskaper i stater utenfor EØS

Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd skal påse at filialer og datterselskaper etablert i stater utenfor EØS anvender tilsvarende tiltak for kundekontroll, løpende oppfølging og oppbevaring som beskrevet i kapittel 2 og 4.

Dersom lovgivningen i vedkommende stat ikke tillater anvendelse av tiltak som nevnt i første ledd, skal den rapporteringspliktige:

- a) informere tilsynsmyndigheten om dette, og
- b) iverksette andre tiltak som er egnet til å motvirke risikoen for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som beskrevet i straffeloven §§ 147a eller 147b.

Kapittel 6. Avsluttende bestemmelser

§ 26. Pålegg og tvangstiltak

Tilsynsorgan kan gi den rapporteringspliktige pålegg om at forhold i strid med denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av loven, skal opphøre. Tilsynsorgan kan sette en frist for at forholdene bringes i samsvar med pålegget.

Dersom den rapporteringspliktige ikke etterkommer pålegg etter første ledd, kan tilsynsorgan ilegge tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan ilegges i form av engangsmulkt eller løpende mulkt. Ilagt mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om fastsettelse av tvangsmulkt, herunder mulktens størrelse.

§ 27. Straff

Med bøter straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven.

Ved særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 1 år anvendes.

§ 28. Økokrims håndtering av opplysninger

Opplysninger som Økokrim mottar etter § 17 skal slettes senest fem år etter at opplysningene ble registrert, med mindre det i dette tidsrommet er registrert nye opplysninger eller det er foretatt etterforsknings- eller rettergangsskritt mot den registrerte.

Dersom Økokrims undersøkelser viser at det ikke foreligger en straffbar handling, skal opplysningene slettes snarest mulig.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om Økokrims og politiets saksbehand-

ling i tilknytning til mottatte rapporter, herunder sletting av opplysninger.

§ 29. Utveksling av opplysninger for bekjempelse av terrorhandlinger mv.

Økokrim kan gi opplysninger som Økokrim mottar etter § 17 til andre offentlige myndigheter enn politiet som har oppgaver knyttet til forebygging av forhold som rammes av straffeloven § 147a eller § 147b.

§ 30. Kontrollutvalget for tiltak mot hvitvasking

Kontrollutvalget for tiltak mot hvitvasking (Kontrollutvalget) skal føre kontroll med:

1. Økokrims behandling av opplysninger mottatt etter § 17,
2. Økokrims pålegg og godkjenninger etter § 18 første ledd, og
3. at Økokrim oppfyller plikten til å slette opplysninger etter § 28.

Kontrollutvalget skal bestå av minst tre medlemmer som oppnevnes av Kongen. Dessuten oppnevnes ett eller flere varamedlemmer. Lederen for utvalget skal oppfylle de krav som stilles til høyesterettsdommere. Kontrollutvalgets medlemmer har taushetsplikt om det de får vite i utøvelsen av sitt verv.

Økokrim skal gi Kontrollutvalget de opplysninger, dokumenter mv. som Kontrollutvalget finner nødvendig for sin kontroll. Når Kontrollutvalget krever det, har Økokrims tjenestemenn plikt til å forklare seg overfor Kontrollutvalget uten hensyn til taushetsplikt.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om oppgavene og saksbehandlingen til Kontrollutvalget.

§ 31. Opplysninger som skal følge en transaksjon i betalingskjeden mv.

Departementet kan i forskrift fastsette regler om hvilke opplysninger om avsender som skal følge en transaksjon i betalingskjeden, samt regler om betalingsformidlers opplysnings- og kontrollplikter i forbindelse med slike transaksjoner,

§ 32. Personer eller foretak med tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak

Departementet kan i forskrift fastsette:

1. særskilte regler om rapportering av transaksjoner med eller for personer eller foretak som har tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak mot handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b, og
2. forbud eller restriksjoner når det gjelder adgangen for rapporteringspliktige til å etablere kundeforhold med eller foreta transaksjoner med eller for personer eller foretak som har tilknytning til land eller områder som ikke har gjennomført tilfredsstillende tiltak mot handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b.

Kapittel 7. Ikrafttredelse og endringer i andre lover

§ 33. Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Plikt til avvikling av kundeforhold etter § 9 første ledd gjelder kun for kundeforhold som er etablert etter lovens ikrafttredelse.

§ 34. Endringer i andre lover

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. Lov 20. juni 2003 nr. 41 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) oppheves.

Kapittel 13

Utkast til forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.**Kapittel 1. Innledende bestemmelser****§ 1. Virkeområde**

Forskriften gjelder for rapporteringspliktige som nevnt i lov [dato og nummer] om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven) § 4.

Kapittel 2. Kundekontroll og løpende oppfølging**§ 2. Etablering av kundeforhold**

Kundeforhold skal anses etablert når kunden kan bruke den rapporteringspliktiges tjenester, for eksempel ved opprettelse av konto eller utstedelse av betalingskort.

Statsautoriserte og registrerte revisorer anses for å ha etablert et kundeforhold når de har påtatt seg et oppdrag, herunder rådgivning og andre tjenester, eller sendt revisorerklæring til Foretaksregisteret, jf. foretaksregisterloven § 4–4.

Autoriserte regnskapsførere anses for å ha etablert et kundeforhold når de har inngått skriftlig oppdragsavtale med oppdragsgiver eller oppdrag som forutsetter skriftlig avtale, jf. regnskapsførerloven § 3.

Eiendomsめglere som driver med eiendomsめgling anses for å ha etablert et kundeforhold med oppdragsgiver når de har påtatt seg et salg- eller kjøpsoppdrag. Ved salgsooppdrag skal eiendomsめgler i tillegg kreve at kjøper fremlegger gyldig legitimasjon forut for oppgjør. Første og annet punktum gjelder tilsvarende for boligbyggelag og advokater som driver med eiendomsめgling, når oppdraget gjelder slik virksomhet.

Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand anses for å ha etablert et kundeforhold når de har påtatt seg et oppdrag som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 3.

§ 3. Fysisk legitimasjon for fysiske personer

Gyldig legitimasjon for fysiske person er original eller bekreftet kopi av dokumenter som:

1. er utstedt av offentlig myndighet, eller av annet organ som har betryggende kontrollrutiner for dokumentutstedelse og dokumentene har et tilfredsstillende sikkerhetsnivå, og
2. inneholder fullt navn, navnetrekk, fotografi og fødselsnummer eller D-nummer.

For fysiske person som ikke har fått tildelt norsk fødselsnummer eller D-nummer, skal legitimasjonsdokumenter inneholde fødselsdato, fødested, kjønn og statsborgerskap.

Krav om navnetrekk etter første ledd gjelder ikke for pass.

§ 4. Elektronisk legitimasjon for fysiske personer

Avansert elektronisk signatur basert på sertifikat er gyldig legitimasjon for fysiske personer, forutsatt at sertifikatutstedelsen er underlagt sertifiseringsordning i henhold til forskrift fastsatt med hjemmel i esignaturloven § 16 a og sertifiseringen omfatter oppfyllelse av følgende krav:

1. sertifikatet er et kvalifisert sertifikat utstedt ved undertegnerens personlige fremmøte hos sertifikatutsteder eller representant for denne, med mindre undertegner allerede er identifisert ved personlig fremmøte gjennom eksisterende kundeforhold,
2. undertegneren av sertifikatet har fremvist legitimasjonsdokument som oppfyller kravene i § 4 ved utstedelse av sertifikatet,
3. tilgang til privat signaturverifikasjonsdata (nøkkel) er basert på to-faktor autentisering, hvorav den ene faktoren er noe brukeren er i fysisk besittelse av, og
4. sertifikatet er utstyrt med undertegnerens fødselsnummer, D-nummer eller annen entydig identitetskode.

Det skal fremgå av sertifikatet at dette oppfyller krav som nevnt i første ledd.

Det skal stilles som krav for sertifisering at sertifikatutsteder ved utstedelse av sertifikatet gjennomfører tiltak som nevnt i hvitvaskingsloven § 7 første ledd nr. 1 og 2, og oppbevarer dokumenter og opplysninger i samsvar med hvitvaskingsloven § 21.

§ 5. Fysisk legitimasjon for juridiske personer

Gyldig legitimasjon for juridisk person registrert i Foretaksregisteret er firmaattest som ikke er eldre enn 3 måneder.

Gyldig legitimasjon for juridisk person registrert i Enhetsregisteret, men ikke i Foretaksregisteret, er utskrift fra Enhetsregisteret som inneholder alle registrerte opplysninger om enheten, jf. enhetsregisterloven §§ 5 og 6 annet ledd, og som ikke er eldre enn 3 måneder.

Gyldig legitimasjon for juridisk person som ikke er registrert i Enhetsregisteret, men i annet offentlig register, er attest eller utskrift fra registeret som gir opplysninger om navn, adresse for forretningssted eller hovedkontor og eventuelt utenlandsk organisasjonsnummer. Det skal fremgå hvilket offentlig register som kan bekrefte opplysningene.

Gyldig legitimasjon for juridisk person som ikke er registrert i et offentlig register er:

1. dokumentasjon for at personen eksisterer, og
2. skriftlig erklæring fra fysisk kontaktperson som nevnt i hvitvaskingsloven § 8 fjerde ledd om at registrerte opplysninger om den juridiske personen er riktige, og gyldig legitimasjon for vedkommende.

§ 6. Etterfølgende innhenting av legitimasjon

Ved bekreftelse av identitet på grunnlag av gyldig legitimasjon som nevnt i § 5 fjerde ledd, skal rapporteringspliktige kreve fremlagt firmaattest eller utskrift fra enhetsregisteret innen to uker etter utløpet av registreringsplikten etter foretaksregisterloven § 4–1 første ledd for de der omtalte juridiske personer. For øvrige juridiske personer skal rapporteringspliktige kreve fremlagt gyldig legitimasjon som nevnt i § 5 første, annet eller tredje ledd innen seks måneder fra etablering av kundeforholdet. Dersom kravet ikke etterkommes, skal den rapporteringspliktige avvikle kundeforholdet.

§ 7. Utsatt bekreftelse av identitet

Plikten etter hvitvaskingsloven § 8 første ledd nr. 2 og 3 til bekreftelse av identitet til kunden og reelle rettighetshavere før etablering av kundeforhold eller utføring av transaksjon, gjelder med følgende unntak:

1. Bekreftelse av identitet til kunden og reelle rettighetshavere kan foretas etter etablering av kundeforhold, dersom etablering av kundeforhold er nødvendig for ikke å hindre den alminnelige forretningsdrift og det er liten risiko for transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b. I slike situasjoner skal kundekontroll foretas snarest mulig etter etablering av kundeforhold.
2. Bekreftelse av identiteten til den begunstigede etter en livsforsikringspolise kan foretas etter tegning av polisen, forutsatt at bekreftelse av identitet foretas før utbetalingstidspunktet eller det tidspunkt den begunstigede utøver sine rettigheter i henhold til polisen.
3. Bekreftelse av identitet til kunden og reelle rettighetshavere kan foretas etter åpning av bankkonto, forutsatt at det finnes foranstaltninger som sikrer at transaksjoner knyttet til kontoen ikke kan utføres av kunden eller på dennes vegne før bekreftelse av identitet er foretatt.

§ 8. Forenklet kundekontroll

Plikten til å foreta kundekontroll etter hvitvaskingsloven § 6 første ledd nr. 1, 2 og 4 og annet ledd gjelder ikke:

1. dersom kunden er en juridisk person som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 første ledd, unntatt nr. 4, 9 og 10, eller et foretak som driver forsikringsmegling,
2. dersom kunden er en juridisk person som omfattes av direktiv 2005/60/EF artikkel 2 nr. 1 (1) og (2), eller en tilsvarende juridisk person i en stat utenfor EØS som pålegger tilsvarende krav som fastsatt i direktiv 2005/60/EF og det føres tilsyn med overholdelsen av kravene,
3. dersom kunden er et selskap som har finansielle instrumenter opptatt til notering på et regulert marked i EØS-stat eller er underlagt informasjonsplikt tilsvarende det som gjelder ved notering på et regulert marked i EØS-stat,
4. dersom kunden er et norsk statlig eller kommunalt forvaltningsorgan,
5. i forhold til registrering av opplysninger om og bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere for grupperte konti som føres av advoka-

- ter og andre uavhengige jurister fra EØS-stater, eller
6. i forhold til registrering av opplysninger om og bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere for grupperte konti som føres av advokater og andre uavhengige jurister fra tredjestater, forutsatt at:
 - a) de er underlagt krav om å bekjempe handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b i samsvar med internasjonale standarder,
 - b) det føres tilsyn med overholdelsen av disse kravene, og
 - c) opplysninger om identiteten til reelle rettighetshavere på anmodning er tilgjengelige for kredittinstitusjoner som fører de grupperte kontiene.

Plikten til å foreta kundekontroll etter hvitvaskingsloven § 6 første ledd nr. 1, 2 og 4 gjelder ikke ved:

1. tegning av livsforsikringspoliser, hvis den årlige premien ikke overstiger 1000 euro, eller hvis det skal belastes en engangspremie som ikke overstiger 2500 euro,
2. tegning av pensjonsforsikringspolise, hvis politen ikke inneholder en gjenkjøpsklausul og ikke kan tjene som sikkerhet for lån,
3. tegning av skadeforsikringspoliser, herunder reiseforsikringspoliser, og kredittforsikringspoliser,
4. ordninger som gir pensjonsytelser til ansatte, hvis bidragene innbetales som fratrekk i lønn og reglene for ordningen ikke tillater overdragelse av et medlems rettigheter i henhold til ordningen, eller
5. utstedelse av elektroniske penger, forutsatt at:
 - a) det høyeste beløp som lagres på det elektroniske mediet er 150 euro og mediet ikke kan lades opp igjen, eller
 - b) det fastsettes en grense på 2500 euro for det samlede overførte beløp i et kalenderår, med mindre ihendehaveren har innløst et beløp på minst 1000 euro i samme kalenderår.

§ 9. Politisk eksponerte personer

Med innehaver av høytstående offentlig verv eller stilling som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav a og b, menes:

1. statsoverhode, regjeringssjef, minister eller assisterende minister,
2. medlem av nasjonalforsamling,

3. medlem av høyere rettsinstans som treffer beslutninger som bare unntaksvis kan ankes,
4. medlem av styre i riksrevisjon, revisjonsdomstol eller sentralbank,
5. ambassadør, chargé d'affaires eller militær offiser av høyere rang,
6. medlem av administrativt, ledende eller kontrollerende organ i et statseid foretak,
7. innehaver av tilsvarende verv eller stilling som nevnt i nr. 1 til 5 i en internasjonal organisasjon.

Med nært familiemedlem som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav b, menes:

1. ektefelle eller partner som etter nasjonal lovgivning sidestilles med ektefelle,
2. barn,
3. ektefelle eller partner til barn,
4. forelder.

Med kjent medarbeider som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav c, menes en fysisk person som er kjent for å:

1. være reell rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse i felleskap med en person som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav a eller b,
2. ha nær forretningsforbindelse til en person som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav a eller b, eller
3. være eneste reelle rettighetshaver i juridisk person eller formuesmasse som i realiteten er etablert for å begunstige en person som nevnt i hvitvaskingsloven § 14 tredje ledd bokstav a eller b.

Kapittel 3. Undersøkelse og rapportering

§ 10. Undersøkelse av mistenkelige transaksjoner

Forhold som kan utløse undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven § 16 kan være at transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, er usedvanlig stor eller kompleks, er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner, foretas til eller fra en kunde i et land eller område som ikke har tilfredsstillende tiltak mot handlinger som beskrevet i straffeloven §§ 317 og 147b eller på annen måte har en uvanlig karakter.

§ 11. Oversendelse av opplysninger til Økokrim

Ansvarlig for oversendelse av opplysninger til Økokrim som nevnt i hvitvaskingsloven § 17 er den person som er utpekt som ansvarlig etter hvitvaskingsloven § 22 annet ledd.

Opplysninger som oversendes etter hvitvaskingsloven § 17 skal så vidt mulig inneholde beskrivelse av bakgrunnen for mistanken, herunder opplysninger om mistenkte, om eventuelle tredjepersoner, eventuelle kontoopplysninger og opplysninger om bevegelser på konto, opplysninger om transaksjonens art og størrelse og hvorvidt transaksjonen er gjennomført samt til hvem midlene skal overføres og midlenes opprinnelse. Som supplement til opplysningene bør relevante dokumenter vedlegges eller ettersendes.

Oversendelse av opplysninger skal skje ved bruk av standardisert formular fastsatt eller godkjent av Økokrim. Oversendelse kan skje med post, telefaks eller i maskinlesbar form (elektronisk medium). Opplysninger som overføres elektronisk ved hjelp av overføringsmedium utenfor den behandlingsansvarliges fysiske kontroll, skal krypteres eller sikres på annen måte når konfidensialitet er nødvendig.

§ 12. Avsløring av undersøkelser, rapportering eller etterforskning

Forbudet mot å gjøre tredjepersoner kjent med at det foretas undersøkelser, rapportering eller etterforskning etter hvitvaskingsloven § 20, gjelder ikke ved:

1. Meddelelse av opplysninger til påtalemyndigheten eller den myndighet som fører tilsyn med den rapporteringspliktiges etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.
2. Utveksling av opplysninger mellom juridiske personer som tilhører samme konsern, som definert i regnskapsloven § 1–3, der disse er:
 - a) juridiske personer som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 første ledd, unntatt nr. 4, 9 og 10,
 - b) foretak som driver forsikringsmegling,
 - c) juridiske personer som omfattes av direktiv 2005/60/EF artikkel 2 nr. 1 (1) eller (2), eller
 - d) tilsvarende juridiske personer i en stat utenfor EØS som pålegger tilsvarende krav som fastsatt i direktiv 2005/60/EF og det føres tilsyn med overholdelsen av kravene.
3. Utveksling av opplysninger mellom personer som utøver sin yrkesvirksomhet innenfor samme juridiske person eller nettverk, der disse er:
 - a) personer som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 1 til 3, eller foretak som mot vederlag tilbyr tilsvarende tjenester,

- b) personer som omfattes av direktiv 2005/60/EF artikkel 2 nr. 1 (3) (a) eller (b), eller
 - c) tilsvarende personer i en stat utenfor EØS som pålegger tilsvarende krav som fastsatt i direktiv 2005/60/EF.
4. Utveksling av opplysninger mellom personer som nevnt i nr. 2 bokstav a til d eller nr. 3 bokstav a til c angående en felles kunde i en transaksjon hvor de aktuelle personene er involvert, forutsatt at personene og er pålagt tilsvarende forpliktelser med hensyn til taushetsplikt og vern av personopplysninger.

Med nettverk som nevnt i første ledd nr. 3 menes en struktur som har felles eierskap, ledelse eller intern kontroll med overholdelsen av relevante regelverk.

Opplysninger som utveksles etter første ledd nr. 2, 3 og 4 skal bare kunne benyttes med sikte på forebygging av transaksjoner med tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

Kapittel 4. Oppbevaring

§ 13. Oppbevaring av opplysninger.

Kopier av fremlagte legitimasjonsdokumenter som nevnt i §§ 4 og 6 skal påføres «rett kopi bekreftes» med signaturen til den personen som har foretatt kundekontrollen.

Dokumenter og opplysninger skal oppbevares på et medium som opprettholder lesekvaliteten i hele oppbevaringsperioden.

Det skal foreligge sikkerhetskopi av elektronisk materiale. Sikkerhetskopien skal oppbevares atskilt fra originalen.

Kapittel 5. Interne rutiner og systemer mv.

§ 14. Elektroniske overvåkningssystemer

Finansinstitusjoner skal etablere elektroniske overvåkingssystemer som skal ha til formål å identifisere transaksjoner som kan ha tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147a eller 147b.

Kredittilsynet kan ved enkeltvedtak gjøre unntak fra første ledd.

Kapittel 6. Avsluttende bestemmelser

§ 15. Saksbehandlingen i Økokrim og politiet

Økokrim skal utarbeide retningslinjer for sin interne saksbehandling for å sikre betryggende systemer for mottak av opplysninger fra rapporte-

ringspliktige og hindre uvedkommendes innsyn i slike opplysninger.

Politiet skal holde rapporteringspliktige informert om status i etterforskningen av innrapporterte saker.

§ 16. Opplysninger om avsender som skal følge en transaksjon i betalingskjeden

EØS-avtalen vedlegg IX nr. 23d (forordning (EF) nr. 1781/2006 om opplysninger om betaleren som skal følge med pengeoverføringer), gjelder som forskrift med de tilpasninger som følger av vedlegg IX, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

§ 17. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft fra den tid departementet bestemmer.

Fra den tid forskriften trer i kraft, oppheves forskrift 10. desember 2003 nr. 1487 om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsforskriften).

Plikt til avvikling av kundeforhold etter § 6 gjelder kun for kundeforhold som er etablert etter forskriftens ikrafttredelse.

Vedlegg 1

Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 47(2), first and third sentences, and Article 95 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission,

Having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee,

Having regard to the opinion of the European Central Bank,

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty,

Whereas:

1. Massive flows of dirty money can damage the stability and reputation of the financial sector and threaten the single market, and terrorism shakes the very foundations of our society. In addition to the criminal law approach, a preventive effort via the financial system can produce results.
2. The soundness, integrity and stability of credit and financial institutions and confidence in the financial system as a whole could be seriously jeopardised by the efforts of criminals and their associates either to disguise the origin of criminal proceeds or to channel lawful or unlawful money for terrorist purposes. In order to avoid Member States' adopting measures to protect their financial systems which could be inconsistent with the functioning of the internal market and with the prescriptions of the rule of law and Community public policy, Community action in this area is necessary.
3. In order to facilitate their criminal activities, money launderers and terrorist financiers could try to take advantage of the freedom of capital movements and the freedom to supply financial services which the integrated financial area

entails, if certain coordinating measures are not adopted at Community level.

4. In order to respond to these concerns in the field of money laundering, Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering was adopted. It required Member States to prohibit money laundering and to oblige the financial sector, comprising credit institutions and a wide range of other financial institutions, to identify their customers, keep appropriate records, establish internal procedures to train staff and guard against money laundering and to report any indications of money laundering to the competent authorities.
5. Money laundering and terrorist financing are frequently carried out in an international context. Measures adopted solely at national or even Community level, without taking account of international coordination and cooperation, would have very limited effects. The measures adopted by the Community in this field should therefore be consistent with other action undertaken in other international fora. The Community action should continue to take particular account of the Recommendations of the Financial Action Task Force (hereinafter referred to as the FATF), which constitutes the foremost international body active in the fight against money laundering and terrorist financing. Since the FATF Recommendations were substantially revised and expanded in 2003, this Directive should be in line with that new international standard.
6. The General Agreement on Trade in Services (GATS) allows Members to adopt measures necessary to protect public morals and prevent fraud and adopt measures for prudential reasons, including for ensuring the stability and integrity of the financial system.

7. Although initially limited to drugs offences, there has been a trend in recent years towards a much wider definition of money laundering based on a broader range of predicate offences. A wider range of predicate offences facilitates the reporting of suspicious transactions and international cooperation in this area. Therefore, the definition of serious crime should be brought into line with the definition of serious crime in Council Framework Decision 2001/500/JHA of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime.
8. Furthermore, the misuse of the financial system to channel criminal or even clean money to terrorist purposes poses a clear risk to the integrity, proper functioning, reputation and stability of the financial system. Accordingly, the preventive measures of this Directive should cover not only the manipulation of money derived from crime but also the collection of money or property for terrorist purposes.
9. Directive 91/308/EEC, though imposing a customer identification obligation, contained relatively little detail on the relevant procedures. In view of the crucial importance of this aspect of the prevention of money laundering and terrorist financing, it is appropriate, in accordance with the new international standards, to introduce more specific and detailed provisions relating to the identification of the customer and of any beneficial owner and the verification of their identity. To that end a precise definition of 'beneficial owner' is essential. Where the individual beneficiaries of a legal entity or arrangement such as a foundation or trust are yet to be determined, and it is therefore impossible to identify an individual as the beneficial owner, it would suffice to identify the class of persons intended to be the beneficiaries of the foundation or trust. This requirement should not include the identification of the individuals within that class of persons.
10. The institutions and persons covered by this Directive should, in conformity with this Directive, identify and verify the identity of the beneficial owner. To fulfil this requirement, it should be left to those institutions and persons whether they make use of public records of beneficial owners, ask their clients for relevant data or obtain the information otherwise, taking into account the fact that the extent of such customer due diligence measures relates to the risk of money laundering and terrorist financing, which depends on the type of customer, business relationship, product or transaction.
11. Credit agreements in which the credit account serves exclusively to settle the loan and the repayment of the loan is effected from an account which was opened in the name of the customer with a credit institution covered by this Directive pursuant to Article 8 (1) (a) to (c) should generally be considered as an example of types of less risky transactions.
12. To the extent that the providers of the property of a legal entity or arrangement have significant control over the use of the property they should be identified as a beneficial owner.
13. Trust relationships are widely used in commercial products as an internationally recognised feature of the comprehensively supervised wholesale financial markets. An obligation to identify the beneficial owner does not arise from the fact alone that there is a trust relationship in this particular case.
14. This Directive should also apply to those activities of the institutions and persons covered hereunder which are performed on the Internet.
15. As the tightening of controls in the financial sector has prompted money launderers and terrorist financiers to seek alternative methods for concealing the origin of the proceeds of crime and as such channels can be used for terrorist financing, the anti-money laundering and anti-terrorist financing obligations should cover life insurance intermediaries and trust and company service providers.
16. Entities already falling under the legal responsibility of an insurance undertaking, and therefore falling within the scope of this Directive, should not be included within the category of insurance intermediary.
17. Acting as a company director or secretary does not of itself make someone a trust and company service provider. For that reason, the definition covers only those persons that act as a company director or secretary for a third party and by way of business.
18. The use of large cash payments has repeatedly proven to be very vulnerable to money laundering and terrorist financing. Therefore, in those Member States that allow cash payments above the established threshold, all natural or legal persons trading in goods by way of business should be covered by this Directive when accepting such cash payments. Dealers in high-value goods, such as precious stones or metals,

or works of art, and auctioneers are in any event covered by this Directive to the extent that payments to them are made in cash in an amount of EUR 15 000 or more. To ensure effective monitoring of compliance with this Directive by that potentially wide group of institutions and persons, Member States may focus their monitoring activities in particular on those natural and legal persons trading in goods that are exposed to a relatively high risk of money laundering or terrorist financing, in accordance with the principle of risk-based supervision. In view of the different situations in the various Member States, Member States may decide to adopt stricter provisions, in order to properly address the risk involved with large cash payments.

19. Directive 91/308/EEC brought notaries and other independent legal professionals within the scope of the Community anti-money laundering regime; this coverage should be maintained unchanged in this Directive; these legal professionals, as defined by the Member States, are subject to the provisions of this Directive when participating in financial or corporate transactions, including providing tax advice, where there is the greatest risk of the services of those legal professionals being misused for the purpose of laundering the proceeds of criminal activity or for the purpose of terrorist financing.
20. Where independent members of professions providing legal advice which are legally recognised and controlled, such as lawyers, are ascertaining the legal position of a client or representing a client in legal proceedings, it would not be appropriate under this Directive to put those legal professionals in respect of these activities under an obligation to report suspicions of money laundering or terrorist financing. There must be exemptions from any obligation to report information obtained either before, during or after judicial proceedings, or in the course of ascertaining the legal position for a client. Thus, legal advice shall remain subject to the obligation of professional secrecy unless the legal counsellor is taking part in money laundering or terrorist financing, the legal advice is provided for money laundering or terrorist financing purposes or the lawyer knows that the client is seeking legal advice for money laundering or terrorist financing purposes.
21. Directly comparable services need to be treated in the same manner when provided by any

of the professionals covered by this Directive. In order to ensure the respect of the rights laid down in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Treaty on European Union, in the case of auditors, external accountants and tax advisors, who, in some Member States, may defend or represent a client in the context of judicial proceedings or ascertain a client's legal position, the information they obtain in the performance of those tasks should not be subject to the reporting obligations in accordance with this Directive.

22. It should be recognised that the risk of money laundering and terrorist financing is not the same in every case. In line with a risk-based approach, the principle should be introduced into Community legislation that simplified customer due diligence is allowed in appropriate cases.
23. The derogation concerning the identification of beneficial owners of pooled accounts held by notaries or other independent legal professionals should be without prejudice to the obligations that those notaries or other independent legal professionals have pursuant to this Directive. Those obligations include the need for such notaries or other independent legal professionals themselves to identify the beneficial owners of the pooled accounts held by them.
24. Equally, Community legislation should recognise that certain situations present a greater risk of money laundering or terrorist financing. Although the identity and business profile of all customers should be established, there are cases where particularly rigorous customer identification and verification procedures are required.
25. This is particularly true of business relationships with individuals holding, or having held, important public positions, particularly those from countries where corruption is widespread. Such relationships may expose the financial sector in particular to significant reputational and/or legal risks. The international effort to combat corruption also justifies the need to pay special attention to such cases and to apply the complete normal customer due diligence measures in respect of domestic politically exposed persons or enhanced customer due diligence measures in respect of politically exposed persons residing in another Member State or in a third country.
26. Obtaining approval from senior management for establishing business relationships should

- not imply obtaining approval from the board of directors but from the immediate higher level of the hierarchy of the person seeking such approval.
27. In order to avoid repeated customer identification procedures, leading to delays and inefficiency in business, it is appropriate, subject to suitable safeguards, to allow customers to be introduced whose identification has been carried out elsewhere. Where an institution or person covered by this Directive relies on a third party, the ultimate responsibility for the customer due diligence procedure remains with the institution or person to whom the customer is introduced. The third party, or introducer, also retains his own responsibility for all the requirements in this Directive, including the requirement to report suspicious transactions and maintain records, to the extent that he has a relationship with the customer that is covered by this Directive.
 28. In the case of agency or outsourcing relationships on a contractual basis between institutions or persons covered by this Directive and external natural or legal persons not covered hereby, any anti-money laundering and anti-terrorist financing obligations for those agents or outsourcing service providers as part of the institutions or persons covered by this Directive, may only arise from contract and not from this Directive. The responsibility for complying with this Directive should remain with the institution or person covered hereby.
 29. Suspicious transactions should be reported to the financial intelligence unit (FIU), which serves as a national centre for receiving, analysing and disseminating to the competent authorities suspicious transaction reports and other information regarding potential money laundering or terrorist financing. This should not compel Member States to change their existing reporting systems where the reporting is done through a public prosecutor or other law enforcement authorities, as long as the information is forwarded promptly and unfiltered to FIUs, allowing them to conduct their business properly, including international cooperation with other FIUs.
 30. By way of derogation from the general prohibition on executing suspicious transactions, the institutions and persons covered by this Directive may execute suspicious transactions before informing the competent authorities, where refraining from the execution thereof is impossible or likely to frustrate efforts to pursue the beneficiaries of a suspected money laundering or terrorist financing operation. This, however, should be without prejudice to the international obligations accepted by the Member States to freeze without delay funds or other assets of terrorists, terrorist organisations or those who finance terrorism, in accordance with the relevant United Nations Security Council resolutions.
 31. Where a Member State decides to make use of the exemptions provided for in Article 23 (2), it may allow or require the self-regulatory body representing the persons referred to therein not to transmit to the FIU any information obtained from those persons in the circumstances referred to in that Article.
 32. There has been a number of cases of employees who report their suspicions of money laundering being subjected to threats or hostile action. Although this Directive cannot interfere with Member States' judicial procedures, this is a crucial issue for the effectiveness of the anti-money laundering and anti-terrorist financing system. Member States should be aware of this problem and should do whatever they can to protect employees from such threats or hostile action.
 33. Disclosure of information as referred to in Article 28 should be in accordance with the rules on transfer of personal data to third countries as laid down in Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. Moreover, Article 28 cannot interfere with national data protection and professional secrecy legislation.
 34. Persons who merely convert paper documents into electronic data and are acting under a contract with a credit institution or a financial institution do not fall within the scope of this Directive, nor does any natural or legal person that provides credit or financial institutions solely with a message or other support systems for transmitting funds or with clearing and settlement systems.
 35. Money laundering and terrorist financing are international problems and the effort to combat them should be global. Where Community credit and financial institutions have branches and subsidiaries located in third countries where the legislation in this area is deficient, they should, in order to avoid the application of very different standards within an institution or group of institutions, apply the Community

standard or notify the competent authorities of the home Member State if this application is impossible.

36. It is important that credit and financial institutions should be able to respond rapidly to requests for information on whether they maintain business relationships with named persons. For the purpose of identifying such business relationships in order to be able to provide that information quickly, credit and financial institutions should have effective systems in place which are commensurate with the size and nature of their business. In particular it would be appropriate for credit institutions and larger financial institutions to have electronic systems at their disposal. This provision is of particular importance in the context of procedures leading to measures such as the freezing or seizing of assets (including terrorist assets), pursuant to applicable national or Community legislation with a view to combating terrorism.
37. This Directive establishes detailed rules for customer due diligence, including enhanced customer due diligence for high-risk customers or business relationships, such as appropriate procedures to determine whether a person is a politically exposed person, and certain additional, more detailed requirements, such as the existence of compliance management procedures and policies. All these requirements are to be met by each of the institutions and persons covered by this Directive, while Member States are expected to tailor the detailed implementation of those provisions to the particularities of the various professions and to the differences in scale and size of the institutions and persons covered by this Directive.
38. In order to ensure that the institutions and others subject to Community legislation in this field remain committed, feedback should, where practicable, be made available to them on the usefulness and follow-up of the reports they present. To make this possible, and to be able to review the effectiveness of their systems to combat money laundering and terrorist financing Member States should keep and improve the relevant statistics.
39. When registering or licensing a currency exchange office, a trust and company service provider or a casino nationally, competent authorities should ensure that the persons who effectively direct or will direct the business of such entities and the beneficial owners of such entities are fit and proper persons. The criteria for determining whether or not a person is fit and proper should be established in conformity with national law. As a minimum, such criteria should reflect the need to protect such entities from being misused by their managers or beneficial owners for criminal purposes.
40. Taking into account the international character of money laundering and terrorist financing, coordination and cooperation between FIUs as referred to in Council Decision 2000/642/JHA of 17 October 2000 concerning arrangements for cooperation between financial intelligence units of the Member States in respect of exchanging information, including the establishment of an EU FIU-net, should be encouraged to the greatest possible extent. To that end, the Commission should lend such assistance as may be needed to facilitate such coordination, including financial assistance.
41. The importance of combating money laundering and terrorist financing should lead Member States to lay down effective, proportionate and dissuasive penalties in national law for failure to respect the national provisions adopted pursuant to this Directive. Provision should be made for penalties in respect of natural and legal persons. Since legal persons are often involved in complex money laundering or terrorist financing operations, sanctions should also be adjusted in line with the activity carried on by legal persons.
42. Natural persons exercising any of the activities referred to in Article 2 (1) (3) (a) and (b) within the structure of a legal person, but on an independent basis, should be independently responsible for compliance with the provisions of this Directive, with the exception of Article 35.
43. Clarification of the technical aspects of the rules laid down in this Directive may be necessary to ensure an effective and sufficiently consistent implementation of this Directive, taking into account the different financial instruments, professions and risks in the different Member States and the technical developments in the fight against money laundering and terrorist financing. The Commission should accordingly be empowered to adopt implementing measures, such as certain criteria for identifying low and high risk situations in which simplified due diligence could suffice or enhanced due diligence would be appropriate, provided that they do not modify the essential elements of this Directive and provided that the Commission acts in accordance with the principles set out herein, after consulting the Com-

mittee on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing.

44. The measures necessary for the implementation of this Directive should be adopted in accordance with Council Decision 1999/468/EC of 28 June 1999 laying down the procedures for the exercise of implementing powers conferred on the Commission. To that end a new Committee on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing, replacing the Money Laundering Contact Committee set up by Directive 91/308/EEC, should be established.
45. In view of the very substantial amendments that would need to be made to Directive 91/308/EEC, it should be repealed for reasons of clarity.
46. Since the objective of this Directive, namely the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, cannot be sufficiently achieved by the Member States and can therefore, by reason of the scale and effects of the action, be better achieved at Community level, the Community may adopt measures, in accordance with the principle of subsidiarity as set out in Article 5 of the Treaty. In accordance with the principle of proportionality, as set out in that Article, this Directive does not go beyond what is necessary in order to achieve that objective.
47. In exercising its implementing powers in accordance with this Directive, the Commission should respect the following principles: the need for high levels of transparency and consultation with institutions and persons covered by this Directive and with the European Parliament and the Council; the need to ensure that competent authorities will be able to ensure compliance with the rules consistently; the balance of costs and benefits to institutions and persons covered by this Directive on a long-term basis in any implementing measures; the need to respect the necessary flexibility in the application of the implementing measures in accordance with a risk-sensitive approach; the need to ensure coherence with other Community legislation in this area; the need to protect the Community, its Member States and their citizens from the consequences of money laundering and terrorist financing.
48. This Directive respects the fundamental rights and observes the principles recognised in particular by the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Nothing in this Directive should be interpreted or implemented in a man-

ner that is inconsistent with the European Convention on Human Rights,

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Chapter I

Subject matter, scope and definitions

Article 1

1. Member States shall ensure that money laundering and terrorist financing are prohibited.
2. For the purposes of this Directive, the following conduct, when committed intentionally, shall be regarded as money laundering:
 - a) the conversion or transfer of property, knowing that such property is derived from criminal activity or from an act of participation in such activity, for the purpose of concealing or disguising the illicit origin of the property or of assisting any person who is involved in the commission of such activity to evade the legal consequences of his action;
 - b) the concealment or disguise of the true nature, source, location, disposition, movement, rights with respect to, or ownership of property, knowing that such property is derived from criminal activity or from an act of participation in such activity;
 - c) the acquisition, possession or use of property, knowing, at the time of receipt, that such property was derived from criminal activity or from an act of participation in such activity;
 - d) participation in, association to commit, attempts to commit and aiding, abetting, facilitating and counselling the commission of any of the actions mentioned in the foregoing points.
3. Money laundering shall be regarded as such even where the activities which generated the property to be laundered were carried out in the territory of another Member State or in that of a third country.
4. For the purposes of this Directive, «terrorist financing» means the provision or collection of funds, by any means, directly or indirectly, with the intention that they should be used or in the knowledge that they are to be used, in full or in part, in order to carry out any of the offences within the meaning of Articles 1 to 4 of Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on combating terrorism.
5. Knowledge, intent or purpose required as an element of the activities mentioned in paragraphs 2 and 4 may be inferred from objective factual circumstances.

Article 2

1. This Directive shall apply to:
 1. credit institutions;
 2. financial institutions;
 3. the following legal or natural persons acting in the exercise of their professional activities:
 - a) auditors, external accountants and tax advisors;
 - b) notaries and other independent legal professionals, when they participate, whether by acting on behalf of and for their client in any financial or real estate transaction, or by assisting in the planning or execution of transactions for their client concerning the:
 - i. buying and selling of real property or business entities;
 - ii. managing of client money, securities or other assets;
 - iii. opening or management of bank, savings or securities accounts;
 - iv. organisation of contributions necessary for the creation, operation or management of companies;
 - v. creation, operation or management of trusts, companies or similar structures;
 - c) trust or company service providers not already covered under points (a) or (b);
 - d) real estate agents;
 - e) other natural or legal persons trading in goods, only to the extent that payments are made in cash in an amount of EUR 15000 or more, whether the transaction is executed in a single operation or in several operations which appear to be linked;
 - f) casinos.
2. Member States may decide that legal and natural persons who engage in a financial activity on an occasional or very limited basis and where there is little risk of money laundering or terrorist financing occurring do not fall within the scope of Article 3 (1) or (2).

Article 3

For the purposes of this Directive the following definitions shall apply:

1. 'credit institution' means a credit institution, as defined in the first subparagraph of Article 1 (1) of Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 re-

- lating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, including branches within the meaning of Article 1 (3) of that Directive located in the Community of credit institutions having their head offices inside or outside the Community;
2. 'financial institution' means:
 - a) an undertaking other than a credit institution which carries out one or more of the operations included in points 2 to 12 and 14 of Annex I to Directive 2000/12/EC, including the activities of currency exchange offices (bureaux de change) and of money transmission or remittance offices;
 - b) an insurance company duly authorised in accordance with Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance, insofar as it carries out activities covered by that Directive;
 - c) an investment firm as defined in point 1 of Article 4 (1) of Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on markets in financial instruments;
 - d) a collective investment undertaking marketing its units or shares;
 - e) an insurance intermediary as defined in Article 2 (5) of Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on insurance mediation, with the exception of intermediaries as mentioned in Article 2 (7) of that Directive, when they act in respect of life insurance and other investment related services;
 - f) branches, when located in the Community, of financial institutions as referred to in points (a) to (e), whose head offices are inside or outside the Community;
 3. 'property' means assets of every kind, whether corporeal or incorporeal, movable or immovable, tangible or intangible, and legal documents or instruments in any form including electronic or digital, evidencing title to or an interest in such assets;
 4. 'criminal activity' means any kind of criminal involvement in the commission of a serious crime;
 5. 'serious crimes' means, at least:
 - a) acts as defined in Articles 1 to 4 of Framework Decision 2002/475/JHA;
 - b) any of the offences defined in Article 3 (1) (a) of the 1988 United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances;

- c) the activities of criminal organisations as defined in Article 1 of Council Joint Action 98/733/JHA of 21 December 1998 on making it a criminal offence to participate in a criminal organisation in the Member States of the European Union;
 - d) fraud, at least serious, as defined in Article 1 (1) and Article 2 of the Convention on the Protection of the European Communities' Financial Interests;
 - e) corruption;
 - f) all offences which are punishable by deprivation of liberty or a detention order for a maximum of more than one year or, as regards those States which have a minimum threshold for offences in their legal system, all offences punishable by deprivation of liberty or a detention order for a minimum of more than six months;
6. 'beneficial owner' means the natural person(s) who ultimately owns or controls the customer and/or the natural person on whose behalf a transaction or activity is being conducted. The beneficial owner shall at least include:
- a) in the case of corporate entities:
 - i. the natural person(s) who ultimately owns or controls a legal entity through direct or indirect ownership or control over a sufficient percentage of the shares or voting rights in that legal entity, including through bearer share holdings, other than a company listed on a regulated market that is subject to disclosure requirements consistent with Community legislation or subject to equivalent international standards; a percentage of 25 % plus one share shall be deemed sufficient to meet this criterion;
 - ii. the natural person(s) who otherwise exercises control over the management of a legal entity;
 - b) in the case of legal entities, such as foundations, and legal arrangements, such as trusts, which administer and distribute funds:
 - i. where the future beneficiaries have already been determined, the natural person(s) who is the beneficiary of 25 % or more of the property of a legal arrangement or entity;
 - ii. where the individuals that benefit from the legal arrangement or entity have yet to be determined, the class of persons in whose main interest the legal arrangement or entity is set up or operates;
- iii. the natural person(s) who exercises control over 25 % or more of the property of a legal arrangement or entity;
7. 'trust and company service providers' means any natural or legal person which by way of business provides any of the following services to third parties:
- a) forming companies or other legal persons;
 - b) acting as or arranging for another person to act as a director or secretary of a company, a partner of a partnership, or a similar position in relation to other legal persons;
 - c) providing a registered office, business address, correspondence or administrative address and other related services for a company, a partnership or any other legal person or arrangement;
 - d) acting as or arranging for another person to act as a trustee of an express trust or a similar legal arrangement;
 - e) acting as or arranging for another person to act as a nominee shareholder for another person other than a company listed on a regulated market that is subject to disclosure requirements in conformity with Community legislation or subject to equivalent international standards;
8. 'politically exposed persons' means natural persons who are or have been entrusted with prominent public functions and immediate family members, or persons known to be close associates, of such persons;
9. 'business relationship' means a business, professional or commercial relationship which is connected with the professional activities of the institutions and persons covered by this Directive and which is expected, at the time when the contact is established, to have an element of duration;
10. 'shell bank' means a credit institution, or an institution engaged in equivalent activities, incorporated in a jurisdiction in which it has no physical presence, involving meaningful mind and management, and which is unaffiliated with a regulated financial group.
- Article 4*
1. Member States shall ensure that the provisions of this Directive are extended in whole or in part to professions and to categories of undertakings, other than the institutions and persons referred to in Article 2 (1), which engage in ac-

tivities which are particularly likely to be used for money laundering or terrorist financing purposes.

2. Where a Member State decides to extend the provisions of this Directive to professions and to categories of undertakings other than those referred to in Article 2 (1), it shall inform the Commission thereof.

Article 5

The Member States may adopt or retain in force stricter provisions in the field covered by this Directive to prevent money laundering and terrorist financing.

Chapter II

Customer due diligence

Section 1

General provisions

Article 6

Member States shall prohibit their credit and financial institutions from keeping anonymous accounts or anonymous passbooks. By way of derogation from Article 9 (6), Member States shall in all cases require that the owners and beneficiaries of existing anonymous accounts or anonymous passbooks be made the subject of customer due diligence measures as soon as possible and in any event before such accounts or passbooks are used in any way.

Article 7

The institutions and persons covered by this Directive shall apply customer due diligence measures in the following cases:

- a) when establishing a business relationship;
- b) when carrying out occasional transactions amounting to EUR 15000 or more, whether the transaction is carried out in a single operation or in several operations which appear to be linked;
- c) when there is a suspicion of money laundering or terrorist financing, regardless of any derogation, exemption or threshold;
- d) when there are doubts about the veracity or adequacy of previously obtained customer identification data.

Article 8

1. Customer due diligence measures shall comprise:
 - a) identifying the customer and verifying the customer's identity on the basis of documents, data or information obtained from a reliable and independent source;
 - b) identifying, where applicable, the beneficial owner and taking risk-based and adequate measures to verify his identity so that the institution or person covered by this Directive is satisfied that it knows who the beneficial owner is, including, as regards legal persons, trusts and similar legal arrangements, taking risk-based and adequate measures to understand the ownership and control structure of the customer;
 - c) obtaining information on the purpose and intended nature of the business relationship;
 - d) conducting ongoing monitoring of the business relationship including scrutiny of transactions undertaken throughout the course of that relationship to ensure that the transactions being conducted are consistent with the institution's or person's knowledge of the customer, the business and risk profile, including, where necessary, the source of funds and ensuring that the documents, data or information held are kept up-to-date.
2. The institutions and persons covered by this Directive shall apply each of the customer due diligence requirements set out in paragraph 1, but may determine the extent of such measures on a risk-sensitive basis depending on the type of customer, business relationship, product or transaction. The institutions and persons covered by this Directive shall be able to demonstrate to the competent authorities mentioned in Article 37, including self-regulatory bodies, that the extent of the measures is appropriate in view of the risks of money laundering and terrorist financing.

Article 9

1. Member States shall require that the verification of the identity of the customer and the beneficial owner takes place before the establishment of a business relationship or the carrying out of the transaction.
2. By way of derogation from paragraph 1, Member States may allow the verification of the iden-

tity of the customer and the beneficial owner to be completed during the establishment of a business relationship if this is necessary not to interrupt the normal conduct of business and where there is little risk of money laundering or terrorist financing occurring. In such situations these procedures shall be completed as soon as practicable after the initial contact.

3. By way of derogation from paragraphs 1 and 2, Member States may, in relation to life insurance business, allow the verification of the identity of the beneficiary under the policy to take place after the business relationship has been established. In that case, verification shall take place at or before the time of payout or at or before the time the beneficiary intends to exercise rights vested under the policy.
4. By way of derogation from paragraphs 1 and 2, Member States may allow the opening of a bank account provided that there are adequate safeguards in place to ensure that transactions are not carried out by the customer or on its behalf until full compliance with the aforementioned provisions is obtained.
5. Member States shall require that, where the institution or person concerned is unable to comply with points (a), (b) and (c) of Article 8 (1), it may not carry out a transaction through a bank account, establish a business relationship or carry out the transaction, or shall terminate the business relationship, and shall consider making a report to the financial intelligence unit (FIU) in accordance with Article 22 in relation to the customer.

Member States shall not be obliged to apply the previous subparagraph in situations when notaries, independent legal professionals, auditors, external accountants and tax advisors are in the course of ascertaining the legal position for their client or performing their task of defending or representing that client in, or concerning judicial proceedings, including advice on instituting or avoiding proceedings.

6. Member States shall require that institutions and persons covered by this Directive apply the customer due diligence procedures not only to all new customers but also at appropriate times to existing customers on a risk-sensitive basis.

Article 10

1. Member States shall require that all casino customers be identified and their identity verified if they purchase or exchange gambling chips with a value of EUR 2000 or more.

2. Casinos subject to State supervision shall be deemed in any event to have satisfied the customer due diligence requirements if they register, identify and verify the identity of their customers immediately on or before entry, regardless of the amount of gambling chips purchased.

Section 2

Simplified customer due diligence

Article 11

1. By way of derogation from Articles 7 (a), (b) and (d), 8 and 9 (1), the institutions and persons covered by this Directive shall not be subject to the requirements provided for in those Articles where the customer is a credit or financial institution covered by this Directive, or a credit or financial institution situated in a third country which imposes requirements equivalent to those laid down in this Directive and supervised for compliance with those requirements.
2. By way of derogation from Articles 7 (a), (b) and (d), 8 and 9 (1) Member States may allow the institutions and persons covered by this Directive not to apply customer due diligence in respect of:
 - a) listed companies whose securities are admitted to trading on a regulated market within the meaning of Directive 2004/39/EC in one or more Member States and listed companies from third countries which are subject to disclosure requirements consistent with Community legislation;
 - b) beneficial owners of pooled accounts held by notaries and other independent legal professionals from the Member States, or from third countries provided that they are subject to requirements to combat money laundering or terrorist financing consistent with international standards and are supervised for compliance with those requirements and provided that the information on the identity of the beneficial owner is available, on request, to the institutions that act as depository institutions for the pooled accounts;
 - c) domestic public authorities,
 - or in respect of any other customer representing a low risk of money laundering or terrorist financing which meets the techni-

cal criteria established in accordance with Article 40 (1) (b).

3. In the cases mentioned in paragraphs 1 and 2, institutions and persons covered by this Directive shall in any case gather sufficient information to establish if the customer qualifies for an exemption as mentioned in these paragraphs.
4. The Member States shall inform each other and the Commission of cases where they consider that a third country meets the conditions laid down in paragraphs 1 or 2 or in other situations which meet the technical criteria established in accordance with Article 40 (1) (b).
5. By way of derogation from Articles 7 (a), (b) and (d), 8 and 9 (1), Member States may allow the institutions and persons covered by this Directive not to apply customer due diligence in respect of:
 - a) life insurance policies where the annual premium is no more than EUR 1000 or the single premium is no more than EUR 2500;
 - b) insurance policies for pension schemes if there is no surrender clause and the policy cannot be used as collateral;
 - c) a pension, superannuation or similar scheme that provides retirement benefits to employees, where contributions are made by way of deduction from wages and the scheme rules do not permit the assignment of a member's interest under the scheme;
 - d) electronic money, as defined in Article 1 (3) (b) of Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions, where, if the device cannot be recharged, the maximum amount stored in the device is no more than EUR 150, or where, if the device can be recharged, a limit of EUR 2500 is imposed on the total amount transacted in a calendar year, except when an amount of EUR 1000 or more is redeemed in that same calendar year by the bearer as referred to in Article 3 of Directive 2000/46/EC, or in respect of any other product or transaction representing a low risk of money laundering or terrorist financing which meets the technical criteria established in accordance with Article 40 (1) (b).

Article 12

Where the Commission adopts a decision pursuant to Article 40 (4), the Member States shall prohibit

the institutions and persons covered by this Directive from applying simplified due diligence to credit and financial institutions or listed companies from the third country concerned or other entities following from situations which meet the technical criteria established in accordance with Article 40 (1) (b).

Section 3

Enhanced customer due diligence

Article 13

1. Member States shall require the institutions and persons covered by this Directive to apply, on a risk-sensitive basis, enhanced customer due diligence measures, in addition to the measures referred to in Articles 7, 8 and 9 (6), in situations which by their nature can present a higher risk of money laundering or terrorist financing, and at least in the situations set out in paragraphs 2, 3, 4 and in other situations representing a high risk of money laundering or terrorist financing which meet the technical criteria established in accordance with Article 40 (1) (c).
2. Where the customer has not been physically present for identification purposes, Member States shall require those institutions and persons to take specific and adequate measures to compensate for the higher risk, for example by applying one or more of the following measures:
 - a) ensuring that the customer's identity is established by additional documents, data or information;
 - b) supplementary measures to verify or certify the documents supplied, or requiring confirmatory certification by a credit or financial institution covered by this Directive;
 - c) ensuring that the first payment of the operations is carried out through an account opened in the customer's name with a credit institution.
3. In respect of cross-frontier correspondent banking relationships with respondent institutions from third countries, Member States shall require their credit institutions to:
 - a) gather sufficient information about a respondent institution to understand fully the nature of the respondent's business and to determine from publicly available information the reputation of the institution and the quality of supervision;

- b) assess the respondent institution's anti-money laundering and anti-terrorist financing controls;
 - c) obtain approval from senior management before establishing new correspondent banking relationships;
 - d) document the respective responsibilities of each institution;
 - e) with respect to payable-through accounts, be satisfied that the respondent credit institution has verified the identity of and performed ongoing due diligence on the customers having direct access to accounts of the correspondent and that it is able to provide relevant customer due diligence data to the correspondent institution, upon request.
4. In respect of transactions or business relationships with politically exposed persons residing in another Member State or in a third country, Member States shall require those institutions and persons covered by this Directive to:
 - a) have appropriate risk-based procedures to determine whether the customer is a politically exposed person;
 - b) have senior management approval for establishing business relationships with such customers;
 - c) take adequate measures to establish the source of wealth and source of funds that are involved in the business relationship or transaction;
 - d) conduct enhanced ongoing monitoring of the business relationship.
 5. Member States shall prohibit credit institutions from entering into or continuing a correspondent banking relationship with a shell bank and shall require that credit institutions take appropriate measures to ensure that they do not engage in or continue correspondent banking relationships with a bank that is known to permit its accounts to be used by a shell bank.
 6. Member States shall ensure that the institutions and persons covered by this Directive pay special attention to any money laundering or terrorist financing threat that may arise from products or transactions that might favour anonymity, and take measures, if needed, to prevent their use for money laundering or terrorist financing purposes.

Section 4

Performance by third parties

Article 14

Member States may permit the institutions and persons covered by this Directive to rely on third parties to meet the requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c). However, the ultimate responsibility for meeting those requirements shall remain with the institution or person covered by this Directive which relies on the third party.

Article 15

1. Where a Member State permits credit and financial institutions referred to in Article 2 (1) (1) or (2) situated in its territory to be relied on as a third party domestically, that Member State shall in any case permit institutions and persons referred to in Article 2 (1) situated in its territory to recognise and accept, in accordance with the provisions laid down in Article 14, the outcome of the customer due diligence requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c), carried out in accordance with this Directive by an institution referred to in Article 2 (1) (1) or (2) in another Member State, with the exception of currency exchange offices and money transmission or remittance offices, and meeting the requirements laid down in Articles 16 and 18, even if the documents or data on which these requirements have been based are different to those required in the Member State to which the customer is being referred.
2. Where a Member State permits currency exchange offices and money transmission or remittance offices referred to in Article 3 (2) (a) situated in its territory to be relied on as a third party domestically, that Member State shall in any case permit them to recognise and accept, in accordance with Article 14, the outcome of the customer due diligence requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c), carried out in accordance with this Directive by the same category of institution in another Member State and meeting the requirements laid down in Articles 16 and 18, even if the documents or data on which these requirements have been based are different to those required in the Member State to which the customer is being referred.
3. Where a Member State permits persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) to (c) situated in its territory to be relied on as a third party domes-

tically, that Member State shall in any case permit them to recognise and accept, in accordance with Article 14, the outcome of the customer due diligence requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c), carried out in accordance with this Directive by a person referred to in Article 2 (1) (3) (a) to (c) in another Member State and meeting the requirements laid down in Articles 16 and 18, even if the documents or data on which these requirements have been based are different to those required in the Member State to which the customer is being referred.

Article 16

1. For the purposes of this Section, «third parties» shall mean institutions and persons who are listed in Article 2, or equivalent institutions and persons situated in a third country, who meet the following requirements:
 - a) they are subject to mandatory professional registration, recognised by law;
 - b) they apply customer due diligence requirements and record keeping requirements as laid down or equivalent to those laid down in this Directive and their compliance with the requirements of this Directive is supervised in accordance with Section 2 of Chapter V, or they are situated in a third country which imposes equivalent requirements to those laid down in this Directive.
2. Member States shall inform each other and the Commission of cases where they consider that a third country meets the conditions laid down in paragraph 1 (b).

Article 17

Where the Commission adopts a decision pursuant to Article 40 (4), Member States shall prohibit the institutions and persons covered by this Directive from relying on third parties from the third country concerned to meet the requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c).

Article 18

1. Third parties shall make information requested in accordance with the requirements laid down in Article 8 (1) (a) to (c) immediately available to the institution or person covered by this Directive to which the customer is being referred.

2. Relevant copies of identification and verification data and other relevant documentation on the identity of the customer or the beneficial owner shall immediately be forwarded, on request, by the third party to the institution or person covered by this Directive to which the customer is being referred.

Article 19

This Section shall not apply to outsourcing or agency relationships where, on the basis of a contractual arrangement, the outsourcing service provider or agent is to be regarded as part of the institution or person covered by this Directive.

Chapter III

Reporting obligations

Section 1

General provisions

Article 20

Member States shall require that the institutions and persons covered by this Directive pay special attention to any activity which they regard as particularly likely, by its nature, to be related to money laundering or terrorist financing and in particular complex or unusually large transactions and all unusual patterns of transactions which have no apparent economic or visible lawful purpose.

Article 21

1. Each Member State shall establish a FIU in order effectively to combat money laundering and terrorist financing.
2. That FIU shall be established as a central national unit. It shall be responsible for receiving (and to the extent permitted, requesting), analysing and disseminating to the competent authorities, disclosures of information which concern potential money laundering, potential terrorist financing or are required by national legislation or regulation. It shall be provided with adequate resources in order to fulfil its tasks.
3. Member States shall ensure that the FIU has access, directly or indirectly, on a timely basis, to the financial, administrative and law enforcement information that it requires to properly fulfil its tasks.

Article 22

1. Member States shall require the institutions and persons covered by this Directive, and where applicable their directors and employees, to cooperate fully:
 - a) by promptly informing the FIU, on their own initiative, where the institution or person covered by this Directive knows, suspects or has reasonable grounds to suspect that money laundering or terrorist financing is being or has been committed or attempted;
 - b) by promptly furnishing the FIU, at its request, with all necessary information, in accordance with the procedures established by the applicable legislation.
2. The information referred to in paragraph 1 shall be forwarded to the FIU of the Member State in whose territory the institution or person forwarding the information is situated. The person or persons designated in accordance with the procedures provided for in Article 34 shall normally forward the information.

Article 23

1. By way of derogation from Article 22 (1), Member States may, in the case of the persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) and (b), designate an appropriate self-regulatory body of the profession concerned as the authority to be informed in the first instance in place of the FIU. Without prejudice to paragraph 2, the designated self-regulatory body shall in such cases forward the information to the FIU promptly and unfiltered.
2. Member States shall not be obliged to apply the obligations laid down in Article 22 (1) to notaries, independent legal professionals, auditors, external accountants and tax advisors with regard to information they receive from or obtain on one of their clients, in the course of ascertaining the legal position for their client or performing their task of defending or representing that client in, or concerning judicial proceedings, including advice on instituting or avoiding proceedings, whether such information is received or obtained before, during or after such proceedings.

Article 24

1. Member States shall require the institutions and persons covered by this Directive to refrain

from carrying out transactions which they know or suspect to be related to money laundering or terrorist financing until they have completed the necessary action in accordance with Article 22 (1) (a). In conformity with the legislation of the Member States, instructions may be given not to carry out the transaction.

2. Where such a transaction is suspected of giving rise to money laundering or terrorist financing and where to refrain in such manner is impossible or is likely to frustrate efforts to pursue the beneficiaries of a suspected money laundering or terrorist financing operation, the institutions and persons concerned shall inform the FIU immediately afterwards.

Article 25

1. Member States shall ensure that if, in the course of inspections carried out in the institutions and persons covered by this Directive by the competent authorities referred to in Article 37, or in any other way, those authorities discover facts that could be related to money laundering or terrorist financing, they shall promptly inform the FIU.
2. Member States shall ensure that supervisory bodies empowered by law or regulation to oversee the stock, foreign exchange and financial derivatives markets inform the FIU if they discover facts that could be related to money laundering or terrorist financing.

Article 26

The disclosure in good faith as foreseen in Articles 22 (1) and 23 by an institution or person covered by this Directive or by an employee or director of such an institution or person of the information referred to in Articles 22 and 23 shall not constitute a breach of any restriction on disclosure of information imposed by contract or by any legislative, regulatory or administrative provision, and shall not involve the institution or person or its directors or employees in liability of any kind.

Article 27

Member States shall take all appropriate measures in order to protect employees of the institutions or persons covered by this Directive who report suspicions of money laundering or terrorist financing either internally or to the FIU from being exposed to threats or hostile action.

*Section 2***Prohibition of disclosure***Article 28*

1. The institutions and persons covered by this Directive and their directors and employees shall not disclose to the customer concerned or to other third persons the fact that information has been transmitted in accordance with Articles 22 and 23 or that a money laundering or terrorist financing investigation is being or may be carried out.
2. The prohibition laid down in paragraph 1 shall not include disclosure to the competent authorities referred to in Article 37, including the self-regulatory bodies, or disclosure for law enforcement purposes.
3. The prohibition laid down in paragraph 1 shall not prevent disclosure between institutions from Member States, or from third countries provided that they meet the conditions laid down in Article 11 (1), belonging to the same group as defined by Article 2 (12) of Directive 2002/87/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate.
4. The prohibition laid down in paragraph 1 shall not prevent disclosure between persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) and (b) from Member States, or from third countries which impose requirements equivalent to those laid down in this Directive, who perform their professional activities, whether as employees or not, within the same legal person or a network. For the purposes of this Article, a «network» means the larger structure to which the person belongs and which shares common ownership, management or compliance control.
5. For institutions or persons referred to in Article 2 (1) (1), (2) and (3) (a) and (b) in cases related to the same customer and the same transaction involving two or more institutions or persons, the prohibition laid down in paragraph 1 shall not prevent disclosure between the relevant institutions or persons provided that they are situated in a Member State, or in a third country which imposes requirements equivalent to those laid down in this Directive, and that they are from the same professional category and are subject to equivalent obligations as regards professional secrecy and personal data protection. The information exchan-

ged shall be used exclusively for the purposes of the prevention of money laundering and terrorist financing.

6. Where the persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) and (b) seek to dissuade a client from engaging in illegal activity, this shall not constitute a disclosure within the meaning of the paragraph 1.
7. The Member States shall inform each other and the Commission of cases where they consider that a third country meets the conditions laid down in paragraphs 3, 4 or 5.

Article 29

Where the Commission adopts a decision pursuant to Article 40 (4), the Member States shall prohibit the disclosure between institutions and persons covered by this Directive and institutions and persons from the third country concerned.

*Chapter IV***Record keeping and statistical data***Article 30*

Member States shall require the institutions and persons covered by this Directive to keep the following documents and information for use in any investigation into, or analysis of, possible money laundering or terrorist financing by the FIU or by other competent authorities in accordance with national law:

- a) in the case of the customer due diligence, a copy or the references of the evidence required, for a period of at least five years after the business relationship with their customer has ended;
- b) in the case of business relationships and transactions, the supporting evidence and records, consisting of the original documents or copies admissible in court proceedings under the applicable national legislation for a period of at least five years following the carrying-out of the transactions or the end of the business relationship.

Article 31

1. Member States shall require the credit and financial institutions covered by this Directive to apply, where applicable, in their branches and majority-owned subsidiaries located in third countries measures at least equivalent to those

laid down in this Directive with regard to customer due diligence and record keeping.

Where the legislation of the third country does not permit application of such equivalent measures, the Member States shall require the credit and financial institutions concerned to inform the competent authorities of the relevant home Member State accordingly.

2. Member States and the Commission shall inform each other of cases where the legislation of the third country does not permit application of the measures required under the first subparagraph of paragraph 1 and coordinated action could be taken to pursue a solution.
3. Member States shall require that, where the legislation of the third country does not permit application of the measures required under the first subparagraph of paragraph 1, credit or financial institutions take additional measures to effectively handle the risk of money laundering or terrorist financing.

Article 32

Member States shall require that their credit and financial institutions have systems in place that enable them to respond fully and rapidly to enquiries from the FIU, or from other authorities, in accordance with their national law, as to whether they maintain or have maintained during the previous five years a business relationship with specified natural or legal persons and on the nature of that relationship.

Article 33

1. Member States shall ensure that they are able to review the effectiveness of their systems to combat money laundering or terrorist financing by maintaining comprehensive statistics on matters relevant to the effectiveness of such systems.
2. Such statistics shall as a minimum cover the number of suspicious transaction reports made to the FIU, the follow-up given to these reports and indicate on an annual basis the number of cases investigated, the number of persons prosecuted, the number of persons convicted for money laundering or terrorist financing offences and how much property has been frozen, seized or confiscated.
3. Member States shall ensure that a consolidated review of these statistical reports is published.

Chapter V

Enforcement measures

Section 1

Internal procedures, training and feedback

Article 34

1. Member States shall require that the institutions and persons covered by this Directive establish adequate and appropriate policies and procedures of customer due diligence, reporting, record keeping, internal control, risk assessment, risk management, compliance management and communication in order to forestall and prevent operations related to money laundering or terrorist financing.
2. Member States shall require that credit and financial institutions covered by this Directive communicate relevant policies and procedures where applicable to branches and majority-owned subsidiaries in third countries.

Article 35

1. Member States shall require that the institutions and persons covered by this Directive take appropriate measures so that their relevant employees are aware of the provisions in force on the basis of this Directive.

These measures shall include participation of their relevant employees in special ongoing training programmes to help them recognise operations which may be related to money laundering or terrorist financing and to instruct them as to how to proceed in such cases.

Where a natural person falling within any of the categories listed in Article 2 (1) (3) performs his professional activities as an employee of a legal person, the obligations in this Section shall apply to that legal person rather than to the natural person.

2. Member States shall ensure that the institutions and persons covered by this Directive have access to up-to-date information on the practices of money launderers and terrorist financiers and on indications leading to the recognition of suspicious transactions.
3. Member States shall ensure that, wherever practicable, timely feedback on the effectiveness of and follow-up to reports of suspected money laundering or terrorist financing is provided.

*Section 2***Supervision***Article 36*

1. Member States shall provide that currency exchange offices and trust and company service providers shall be licensed or registered and casinos be licensed in order to operate their business legally. Without prejudice to future Community legislation, Member States shall provide that money transmission or remittance offices shall be licensed or registered in order to operate their business legally.
2. Member States shall require competent authorities to refuse licensing or registration of the entities referred to in paragraph 1 if they are not satisfied that the persons who effectively direct or will direct the business of such entities or the beneficial owners of such entities are fit and proper persons.

Article 37

1. Member States shall require the competent authorities at least to effectively monitor and to take the necessary measures with a view to ensuring compliance with the requirements of this Directive by all the institutions and persons covered by this Directive.
2. Member States shall ensure that the competent authorities have adequate powers, including the power to compel the production of any information that is relevant to monitoring compliance and perform checks, and have adequate resources to perform their functions.
3. In the case of credit and financial institutions and casinos, competent authorities shall have enhanced supervisory powers, notably the possibility to conduct on-site inspections.
4. In the case of the natural and legal persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) to (e), Member States may allow the functions referred to in paragraph 1 to be performed on a risk-sensitive basis.
5. In the case of the persons referred to in Article 2 (1) (3) (a) and (b), Member States may allow the functions referred to in paragraph 1 to be performed by self-regulatory bodies, provided that they comply with paragraph 2.

*Section 3***Cooperation***Article 38*

The Commission shall lend such assistance as may be needed to facilitate coordination, including the exchange of information between FIUs within the Community.

*Section 4***Penalties***Article 39*

1. Member States shall ensure that natural and legal persons covered by this Directive can be held liable for infringements of the national provisions adopted pursuant to this Directive. The penalties must be effective, proportionate and dissuasive.
2. Without prejudice to the right of Member States to impose criminal penalties, Member States shall ensure, in conformity with their national law, that the appropriate administrative measures can be taken or administrative sanctions can be imposed against credit and financial institutions for infringements of the national provisions adopted pursuant to this Directive. Member States shall ensure that these measures or sanctions are effective, proportionate and dissuasive.
3. In the case of legal persons, Member States shall ensure that at least they can be held liable for infringements referred to in paragraph 1 which are committed for their benefit by any person, acting either individually or as part of an organ of the legal person, who has a leading position within the legal person, based on:
 - a) a power of representation of the legal person;
 - b) an authority to take decisions on behalf of the legal person, or
 - c) an authority to exercise control within the legal person.
4. In addition to the cases already provided for in paragraph 3, Member States shall ensure that legal persons can be held liable where the lack of supervision or control by a person referred to in paragraph 3 has made possible the commission of the infringements referred to in paragraph 1 for the benefit of a legal person by a person under its authority.

*Chapter VI***Implementing measures***Article 40*

1. In order to take account of technical developments in the fight against money laundering or terrorist financing and to ensure uniform implementation of this Directive, the Commission may, in accordance with the procedure referred to in Article 41 (2), adopt the following implementing measures:
 - a) clarification of the technical aspects of the definitions in Article 3 (2) (a) and (d), (6), (7), (8), (9) and (10);
 - b) establishment of technical criteria for assessing whether situations represent a low risk of money laundering or terrorist financing as referred to in Article 11 (2) and (5);
 - c) establishment of technical criteria for assessing whether situations represent a high risk of money laundering or terrorist financing as referred to in Article 13;
 - d) establishment of technical criteria for assessing whether, in accordance with Article 2 (2), it is justified not to apply this Directive to certain legal or natural persons carrying out a financial activity on an occasional or very limited basis.
2. In any event, the Commission shall adopt the first implementing measures to give effect to paragraphs 1 (b) and 1 (d) by 15 June 2006.
3. The Commission shall, in accordance with the procedure referred to in Article 41 (2), adapt the amounts referred to in Articles 2 (1) (3) (e), 7 (b), 10 (1) and 11 (5) (a) and (d) taking into account Community legislation, economic developments and changes in international standards.
4. Where the Commission finds that a third country does not meet the conditions laid down in Article 11 (1) or (2), Article 28 (3), (4) or (5), or in the measures established in accordance with paragraph 1 (b) of this Article or in Article 16 (1) (b), or that the legislation of that third country does not permit application of the measures required under the first subparagraph of Article 31 (1), it shall adopt a decision so stating in accordance with the procedure referred to in Article 41 (2).

Article 41

1. The Commission shall be assisted by a Committee on the Prevention of Money Laundering

and Terrorist Financing, hereinafter 'the Committee'.

2. Where reference is made to this paragraph, Articles 5 and 7 of Decision 1999/468/EC shall apply, having regard to the provisions of Article 8 thereof and provided that the implementing measures adopted in accordance with this procedure do not modify the essential provisions of this Directive.

The period laid down in Article 5 (6) of Decision 1999/468/EC shall be set at three months.

3. The Committee shall adopt its Rules of Procedure.
4. Without prejudice to the implementing measures already adopted, the implementation of the provisions of this Directive concerning the adoption of technical rules and decisions in accordance with the procedure referred to in paragraph 2 shall be suspended four years after the entry into force of this Directive. On a proposal from the Commission, the European Parliament and the Council may renew the provisions concerned in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty and, to that end, shall review them prior to the expiry of the four-year period.

*Chapter VII***Final provisions***Article 42*

By 15 December 2009, and at least at three-yearly intervals thereafter, the Commission shall draw up a report on the implementation of this Directive and submit it to the European Parliament and the Council. For the first such report, the Commission shall include a specific examination of the treatment of lawyers and other independent legal professionals.

Article 43

By 15 December 2010, the Commission shall present a report to the European Parliament and to the Council on the threshold percentages in Article 3 (6), paying particular attention to the possible expediency and consequences of a reduction of the percentage in points (a) (i), (b) (i) and (b) (iii) of Article 3 (6) from 25 % to 20 %. On the basis of the report the Commission may submit a proposal for amendments to this Directive.

Article 44

Directive 91/308/EEC is hereby repealed.

References made to the repealed Directive shall be construed as being made to this Directive and should be read in accordance with the correlation table set out in the Annex.

Article 45

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by 15 December 2007. They shall forthwith communicate to the Commission the text of those provisions together with a table showing how the provisions of this Directive correspond to the national provisions adopted.

When Member States adopt those measures, they shall contain a reference to this Directive or be accompanied by such a reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

Article 46

This Directive shall enter into force on the 20th day after its publication in the *Official Journal of the European Union*.

Article 47

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Strasbourg, 26 October 2005.

For the European Parliament
The President
J. BORRELL FONTELLES

For the Council
The President
D. ALEXANDER

Vedlegg 2

Commission Directive 2006/70/EC of 1 August 2006 laying down implementing measures for Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council as regards the definition of 'politically exposed person' and the technical criteria for simplified customer due diligence procedures and for exemption on grounds of a financial activity conducted on an occasional or very limited basis

THE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Community,

Having regard to Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, and in particular points (a), (b) and (d) of Article 40(1) thereof, Whereas:

1. Directive 2005/60/EC requires institutions and persons covered to apply, on a risk-sensitive basis, enhanced customer due diligence measures in respect of transactions or business relationships with politically exposed persons residing in another Member State or in a third country. In the context of this risk analysis, it is appropriate for the resources of the institutions and persons covered to be focused in particular on products and transactions that are characterised by a high risk of money laundering. Politically exposed persons are understood to be persons entrusted with prominent public functions, their immediate family members or persons known to be close associates of such persons. In order to provide for a coherent application of the concept of politically exposed person, when determining the groups of persons covered, it is essential to take into consideration the social, political and economic differences between countries concerned.
2. Institutions and persons covered by Directive 2005/60/EC may fail to identify a customer as falling within one of the politically exposed person categories, despite having taken reasonable and adequate measures in this regard. In those circumstances, Member States, when

exercising their powers in relation to the application of that Directive, should give due consideration to the need to ensure that those persons do not automatically incur liability for such failure. Member States should also consider facilitating compliance with that Directive by providing the necessary guidance to institutions and persons in this connection.

3. Public functions exercised at levels lower than national should normally not be considered prominent. However, where their political exposure is comparable to that of similar positions at national level, institutions and persons covered by this Directive should consider, on a risk-sensitive basis, whether persons exercising those public functions should be considered as politically exposed persons.
4. Where Directive 2005/60/EC requires institutions and persons covered to identify close associates of natural persons who are entrusted with prominent public functions, this requirement applies to the extent that the relation with the associate is publicly known or that the institution or person has reasons to believe that such relation exists. Thus it does not presuppose active research on the part of the institutions and persons covered by the Directive.
5. Persons falling under the concept of politically exposed persons should not be considered as such after they have ceased to exercise prominent public functions, subject to a minimum period.
6. Since the adaptation, on a risk-sensitive basis, of the general customer due diligence procedures to low-risk situations is the normal tool under Directive 2005/60/EC, and given the fact that simplified customer due diligence pro-

cedures require adequate checks and balances elsewhere in the system aiming at preventing money laundering and terrorist financing, the application of simplified customer due diligence procedures should be restricted to a limited number of cases. In these cases, the requirements for institutions and persons covered by that Directive do not disappear, and these are expected to, *inter alia*, conduct ongoing monitoring of the business relations, in order to be able to detect complex or unusually large transactions which have no apparent economic or visible lawful purpose.

7. Domestic public authorities are generally considered as low-risk customers within their own Member State and, in accordance with Directive 2005/60/EC, may be subject to simplified customer due diligence procedures. However, none of the Community institutions, bodies, offices or agencies, including the European Central Bank (ECB), directly qualify in the Directive for simplified customer due diligence under the 'domestic public authority' category or, in the case of the ECB, under the 'credit and financial institution' category. However, since these entities do not appear to present a high risk of money laundering or terrorist financing, they should be recognised as low-risk customers and benefit from the simplified customer due diligence procedures provided that appropriate criteria are fulfilled.
8. Furthermore, it should be possible to apply simplified customer due diligence procedures in the case of legal entities undertaking financial activities which do not fall under the definition of financial institution under Directive 2005/60/EC but which are subject to national legislation pursuant to that Directive and comply with requirements concerning sufficient transparency as to their identity and adequate control mechanisms, in particular enhanced supervision. This could be the case for undertakings providing general insurance services.
9. It should be possible to apply simplified customer due diligence procedures to products and related transactions in limited circumstances, for example where the benefits of the financial product in question cannot generally be realised for the benefit of third parties and those benefits are only realisable in the long term, such as some investment insurance policies or savings products, or where the financial product aims at financing physical assets in the form of leasing agreements in which the legal and beneficial title of the underlying asset remains with the leasing company or in the form of low value consumer credit, provided the transactions are carried out through bank accounts and are below an appropriate threshold. State controlled products which are generally addressed to specific categories of clients, such as savings products for the benefit of children, should benefit from simplified customer due diligence procedures even if not all the criteria are fulfilled. State control should be understood as an activity beyond normal supervision on financial markets and should not be construed as covering products, such as debt securities, issued directly by the State.
10. Before allowing use of simplified customer due diligence procedures, Member States should assess whether the customers or the products and related transactions represent a low-risk of money laundering or terrorist financing, notably by paying special attention to any activity of these customers or to any type of products or transactions which may be regarded as particularly likely, by their nature, to be used or abused for money laundering or terrorist financing purposes. In particular, any attempt by customers in relation to low-risk products to act anonymously or hide their identity should be considered as a risk factor and as potentially suspicious.
11. In certain circumstances, natural persons or legal entities may conduct financial activities on an occasional or very limited basis, as a complement to other non-financial activities, such as hotels that provide currency exchange services to their clients. Directive 2005/60/EC allows Member States to decide that financial activities of that kind fall outside its scope. The assessment of the occasional or very limited nature of the activity should be made by reference to quantitative thresholds in relation to the transactions and the turnover of the business concerned. These thresholds should be decided at national level, depending on the type of financial activity, in order to take account of differences between countries.
12. Moreover, a person engaging in a financial activity on an occasional or very limited basis should not provide a full range of financial services to the public but only those needed for improving the performance of its main business. When the main business of the person relates to an activity covered by Directive 2005/60/EC, the exemption for occasional or

limited financial activities should not be granted, except in relation to traders in goods.

13. Some financial activities, such as money transmission or remittance services, are more likely to be used or abused for money laundering or terrorist financing purposes. It is therefore necessary to ensure that these or similar financial activities are not exempted from the scope of Directive 2005/60/EC.
14. Provision should be made for decisions pursuant to Article 2(2) of Directive 2005/60/EC to be withdrawn as quickly as possible if necessary.
15. Member States should ensure that the exemption decisions are not abused for money laundering or terrorist financing purposes. They notably should avoid adopting decisions under Article 2(2) of Directive 2005/60/EC in cases where monitoring or enforcement activities by national authorities present special difficulties as a result of overlapping competences between more than one Member State, such as the provision of financial services on board ships providing transport services between ports situated in different Member States.
16. The application of this Directive is without prejudice to the application of Council Regulation (EC) No 2580/2001 of 27 December 2001 on specific restrictive measures directed against certain persons and entities with a view to combating terrorism and Council Regulation (EC) No 881/2002 of 27 May 2002 imposing certain specific restrictive measures directed against certain persons and entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida network and the Taliban, and repealing Council Regulation (EC) No 467/2001 prohibiting the export of certain goods and services to Afghanistan, strengthening the flight ban and extending the freeze of funds and other financial resources in respect of the Taliban of Afghanistan.
17. The measures provided for in this Directive are in accordance with the opinion of the Committee on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing,

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

Subject-matter

This Directive lays down implementing measures for Directive 2005/60/EC as regards the following:

1. the technical aspects of the definition of politically exposed persons set out in Article 3(8) of that Directive;
2. technical criteria for assessing whether situations represent a low risk of money laundering or terrorist financing as referred to in Article 11(2) and (5) of that Directive;
3. technical criteria for assessing whether, in accordance with Article 2(2) of Directive 2005/60/EC, it is justified not to apply that Directive to certain legal or natural persons carrying out a financial activity on an occasional or very limited basis.

Article 2

Politically exposed persons

1. For the purposes of Article 3(8) of Directive 2005/60/EC, 'natural persons who are or have been entrusted with prominent public functions' shall include the following:
 - a) heads of State, heads of government, ministers and deputy or assistant ministers;
 - b) members of parliaments;
 - c) members of supreme courts, of constitutional courts or of other high-level judicial bodies whose decisions are not subject to further appeal, except in exceptional circumstances;
 - d) members of courts of auditors or of the boards of central banks;
 - e) ambassadors, *chargés d'affaires* and high-ranking officers in the armed forces;
 - f) members of the administrative, management or supervisory bodies of State-owned enterprises.

None of the categories set out in points (a) to (f) of the first subparagraph shall be understood as covering middle ranking or more junior officials.

The categories set out in points (a) to (e) of the first subparagraph shall, where applicable, include positions at Community and international level.

2. For the purposes of Article 3(8) of Directive 2005/60/EC, 'immediate family members' shall include the following:
 - a) the spouse;
 - b) any partner considered by national law as equivalent to the spouse;
 - c) the children and their spouses or partners;
 - d) the parents.

3. For the purposes of Article 3(8) of Directive 2005/60/EC, 'persons known to be close associates' shall include the following:
 - a) any natural person who is known to have joint beneficial ownership of legal entities or legal arrangements, or any other close business relations, with a person referred to in paragraph 1;
 - b) any natural person who has sole beneficial ownership of a legal entity or legal arrangement which is known to have been set up for the benefit de facto of the person referred to in paragraph 1.
4. Without prejudice to the application, on a risk-sensitive basis, of enhanced customer due diligence measures, where a person has ceased to be entrusted with a prominent public function within the meaning of paragraph 1 of this Article for a period of at least one year, institutions and persons referred to in Article 2(1) of Directive 2005/60/EC shall not be obliged to consider such a person as politically exposed.

Article 3

Simplified customer due diligence

1. For the purposes of Article 11(2) of Directive 2005/60/EC, Member States may, subject to paragraph 4 of this Article, consider customers who are public authorities or public bodies and who fulfil all the following criteria as customers representing a low risk of money laundering or terrorist financing:
 - a) the customer has been entrusted with public functions pursuant to the Treaty on European Union, the Treaties on the Communities or Community secondary legislation;
 - b) the customer's identity is publicly available, transparent and certain;
 - c) the activities of the customer, as well as its accounting practices, are transparent;
 - d) either the customer is accountable to a Community institution or to the authorities of a Member State, or appropriate check and balance procedures exist ensuring control of the customer's activity.
2. For the purposes of Article 11(2) of Directive 2005/60/EC, Member States may, subject to paragraph 4 of this Article, consider customers who are legal entities which do not enjoy the status of public authority or public body but which fulfil all the following criteria as custo-

mers representing a low risk of money laundering or terrorist financing:

- a) the customer is an entity that undertakes financial activities outside the scope of Article 2 of Directive 2005/60/EC but to which national legislation has extended the obligations of that Directive pursuant to Article 4 thereof;
- b) the identity of the customer is publicly available, transparent and certain;
- c) the customer is subject to a mandatory licensing requirement under national law for the undertaking of financial activities and licensing may be refused if the competent authorities are not satisfied that the persons who effectively direct or will direct the business of such an entity, or its beneficial owner, are fit and proper persons;
- d) the customer is subject to supervision, within the meaning of Article 37(3) of Directive 2005/60/EC, by competent authorities as regards compliance with the national legislation transposing that Directive and, where applicable, additional obligations under national legislation;
- e) failure by the customer to comply with the obligations referred to in point (a) is subject to effective, proportionate and dissuasive sanctions including the possibility of appropriate administrative measures or the imposition of administrative sanctions.

Entity, as referred to in point (a) of the first subparagraph, shall include subsidiaries only in so far as the obligations of Directive 2005/60/EC have been extended to them on their own account.

For the purposes of point (c) of the first subparagraph, the activity conducted by the customer shall be supervised by competent authorities. Supervision is to be understood in this context as meaning the type of supervisory activity with the highest supervisory powers, including the possibility of conducting on-site inspections. Such inspections shall include the review of policies, procedures, books and records, and shall extend to sample testing.

3. For the purposes of Article 11(5) of Directive 2005/60/EC, Member States may, subject to paragraph 4 of this Article, allow the institutions and persons covered by that Directive to consider products which fulfil all the following criteria, or transactions related to such products, as representing a low risk of money laundering or terrorist financing:
 - a) the product has a written contractual base;

- b) the related transactions are carried out through an account of the customer with a credit institution covered by Directive 2005/60/EC or a credit institution situated in a third country which imposes requirements equivalent to those laid down in that Directive;
- c) the product or related transactions are not anonymous and their nature is such that it allows for the timely application of Article 7(c) of Directive 2005/60/EC;
- d) the product is subject to a predetermined maximum threshold;
- e) the benefits of the product or related transactions cannot be realised for the benefit of third parties, except in the case of death, disablement, survival to a predetermined advanced age, or similar events;
- f) in the case of products or related transactions allowing for the investment of funds in financial assets or claims, including insurance or other kind of contingent claims:
 - i. the benefits of the product or related transactions are only realisable in the long term;
 - ii. the product or related transactions cannot be used as collateral;
 - iii. during the contractual relationship, no accelerated payments are made, no surrender clauses are used and no early termination takes place.

For the purposes of point (d) of the first subparagraph, the thresholds established in Article 11(5)(a) of Directive 2005/60/EC shall apply in the case of insurance policies or savings products of similar nature. Without prejudice to the third subparagraph, in the other cases the maximum threshold shall be EUR 15 000. Member States may derogate from that threshold in the case of products which are related to the financing of physical assets and where the legal and beneficial title of the assets is not transferred to the customer until termination of the contractual relationship, provided that the threshold established by the Member State for the transactions related to this type of product, whether the transaction is carried out in a single operation or in several operations which appear to be linked, does not exceed EUR 15 000 per year.

Member States may derogate from the criteria set out in points (e) and (f) of the first subparagraph in the case of products the characteristics of which are determined by their relevant domestic public authorities for purposes of

general interest, which benefit from specific advantages from the State in the form of direct grants or tax rebates, and the use of which is subject to control by those authorities, provided that the benefits of the product are realisable only in the long term and that the threshold established for the purposes of point (d) of the first subparagraph is sufficiently low. Where appropriate, that threshold may be set as a maximum annual amount.

4. In assessing whether the customers or products and transactions referred to in paragraphs 1, 2 and 3 represent a low risk of money laundering or terrorist financing, Member States shall pay special attention to any activity of those customers or to any type of product or transaction which may be regarded as particularly likely, by its nature, to be used or abused for money laundering or terrorist financing purposes.

Member States shall not consider that customers or products and transactions referred to in paragraphs 1, 2 and 3 represent a low risk of money laundering or terrorist financing if there is information available to suggest that the risk of money laundering or terrorist financing may not be low.

Article 4

Financial activity on an occasional or very limited basis

1. For the purposes of Article 2(2) of Directive 2005/60/EC, Member States may, subject to paragraph 2 of this Article, consider legal or natural persons who engage in a financial activity which fulfils all the following criteria as not falling within the scope of Article 3(1) or (2) of that Directive:
 - a) the financial activity is limited in absolute terms;
 - b) the financial activity is limited on a transaction basis;
 - c) the financial activity is not the main activity;
 - d) the financial activity is ancillary and directly related to the main activity;
 - e) with the exception of the activity referred to in point (3)(e) of Article 2(1) of Directive 2005/60/EC, the main activity is not an activity mentioned in Article 2(1) of that Directive;
 - f) the financial activity is provided only to the customers of the main activity and is not generally offered to the public.

For the purposes of point (a) of the first subparagraph, the total turnover of the financial activity may not exceed a threshold which must be sufficiently low. That threshold shall be established at national level, depending on the type of financial activity.

For the purposes of point (b) of the first subparagraph, Member States shall apply a maximum threshold per customer and single transaction, whether the transaction is carried out in a single operation or in several operations which appear to be linked. That threshold shall be established at national level, depending on the type of financial activity. It shall be sufficiently low in order to ensure that the types of transactions in question are an impractical and inefficient method for laundering money or for terrorist financing, and shall not exceed EUR 1 000.

For the purposes of point (c) of the first subparagraph, Member States shall require that the turnover of the financial activity does not exceed 5 % of the total turnover of the legal or natural person concerned.

2. In assessing the risk of money laundering or terrorist financing occurring for the purposes of Article 2(2) of Directive 2005/60/EC, Member States shall pay special attention to any financial activity which is regarded as particularly likely, by its nature, to be used or abused for money laundering or terrorist financing purposes.

Member States shall not consider that the financial activities referred to in paragraph 1 represent a low risk of money laundering or terrorist financing if there is information available to suggest that the risk of money laundering or terrorist financing may not be low.

3. Any decision pursuant to Article 2(2) of Directive 2005/60/EC shall state the reasons on which it is based. Member States shall provide for the possibility of withdrawing that decision should circumstances change.

4. Member States shall establish risk-based monitoring activities or take any other adequate measures to ensure that the exemption granted by decisions pursuant to Article 2(2) of Directive 2005/60/EC is not abused by possible money launderers or financers of terrorism.

Article 5

Transposition

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by 15 December 2007 at the latest. They shall forthwith communicate to the Commission the text of those provisions and a correlation table between those provisions and this Directive.

When Member States adopt those provisions, they shall contain a reference to this Directive or be accompanied by such a reference on the occasion of their official publication. Member States shall determine how such reference is to be made.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

Article 6

This Directive shall enter into force on the 20th day following its publication in the *Official Journal of the European Union*.

Article 7

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels, 1 August 2006.

For the Commission

Charlie McCREEVY
Member of the Commission

Vedlegg 3

The Forty Recommendations

A. Legal systems

Scope of the criminal offence of money laundering

1. Countries should criminalise money laundering on the basis of the United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988 (the Vienna Convention) and the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000 (the Palermo Convention).

Countries should apply the crime of money laundering to all serious offences, with a view to including the widest range of predicate offences. Predicate offences may be described by reference to all offences, or to a threshold linked either to a category of serious offences or to the penalty of imprisonment applicable to the predicate offence (threshold approach), or to a list of predicate offences, or a combination of these approaches.

Where countries apply a threshold approach, predicate offences should at a minimum comprise all offences that fall within the category of serious offences under their national law or should include offences which are punishable by a maximum penalty of more than one year's imprisonment or for those countries that have a minimum threshold for offences in their legal system, predicate offences should comprise all offences, which are punished by a minimum penalty of more than six months imprisonment.

Whichever approach is adopted, each country should at a minimum include a range of offences within each of the designated categories of offences.

Predicate offences for money laundering should extend to conduct that occurred in another country, which constitutes an offence in that country, and which would have constituted a predicate offence had it occurred domestically. Countries may provide that the only prerequisite is that the conduct would have constituted a predicate offence had it occurred domestically.

Countries may provide that the offence of money laundering does not apply to persons who committed the predicate offence, where this is required by fundamental principles of their domestic law.

2. Countries should ensure that:

a) The intent and knowledge required to prove the offence of money laundering is consistent with the standards set forth in the Vienna and Palermo Conventions, including the concept that such mental state may be inferred from objective factual circumstances.

b) Criminal liability, and, where that is not possible, civil or administrative liability, should apply to legal persons. This should not preclude parallel criminal, civil or administrative proceedings with respect to legal persons in countries in which such forms of liability are available. Legal persons should be subject to effective, proportionate and dissuasive sanctions. Such measures should be without prejudice to the criminal liability of individuals.

Provisional measures and confiscation

3. Countries should adopt measures similar to those set forth in the Vienna and Palermo Conventions, including legislative measures, to enable their competent authorities to confiscate property laundered, proceeds from money laundering or predicate offences, instrumentalities used in or intended for use in the commission of these offences, or property of corresponding value, without prejudicing the rights of bona fide third parties.

Such measures should include the authority to: (a) identify, trace and evaluate property which is subject to confiscation; (b) carry out provisional measures, such as freezing and seizing, to prevent any dealing, transfer or disposal of such property; (c) take steps that will prevent or void actions that prejudice the State's ability to recover property that is subject to confiscation; and (d) take any appropriate investigative measures.

Countries may consider adopting measures that allow such proceeds or instrumentalities to be confiscated without requiring a criminal conviction, or which require an offender to demonstrate the lawful origin of the property alleged to be liable to confiscation, to the extent that such a requirement is consistent with the principles of their domestic law.

B. Measures to be taken by financial institutions and non-financial businesses and professions to prevent money laundering and terrorist financing

4. Countries should ensure that financial institution secrecy laws do not inhibit implementation of the FATF Recommendations.

Customer due diligence and record-keeping

5. Financial institutions should not keep anonymous accounts or accounts in obviously fictitious names.

Financial institutions should undertake customer due diligence measures, including identifying and verifying the identity of their customers, when:

- establishing business relations;
- carrying out occasional transactions: (i) above the applicable designated threshold; or (ii) that are wire transfers in the circumstances covered by the Interpretative Note to Special Recommendation VII;
- there is a suspicion of money laundering or terrorist financing; or
- the financial institution has doubts about the veracity or adequacy of previously obtained customer identification data.

The customer due diligence (CDD) measures to be taken are as follows:

a) Identifying the customer and verifying that customer's identity using reliable, independent source documents, data or information.

b) Identifying the beneficial owner, and taking reasonable measures to verify the identity of the beneficial owner such that the financial institution is satisfied that it knows who the beneficial owner is. For legal persons and arrangements this should include financial institutions taking reasonable measures to understand the ownership and control structure of the customer.

c) Obtaining information on the purpose and intended nature of the business relationship.

d) Conducting ongoing due diligence on the business relationship and scrutiny of transactions undertaken throughout the course of that relationship to ensure that the transactions being conducted are consistent with the institution's knowledge of the customer, their business and risk profile, including, where necessary, the source of funds.

Financial institutions should apply each of the CDD measures under (a) to (d) above, but may determine the extent of such measures on a risk

sensitive basis depending on the type of customer, business relationship or transaction. The measures that are taken should be consistent with any guidelines issued by competent authorities. For higher risk categories, financial institutions should perform enhanced due diligence. In certain circumstances, where there are low risks, countries may decide that financial institutions can apply reduced or simplified measures.

Financial institutions should verify the identity of the customer and beneficial owner before or during the course of establishing a business relationship or conducting transactions for occasional customers. Countries may permit financial institutions to complete the verification as soon as reasonably practicable following the establishment of the relationship, where the money laundering risks are effectively managed and where this is essential not to interrupt the normal conduct of business.

Where the financial institution is unable to comply with paragraphs (a) to (c) above, it should not open the account, commence business relations or perform the transaction; or should terminate the business relationship; and should consider making a suspicious transactions report in relation to the customer.

These requirements should apply to all new customers, though financial institutions should also apply this Recommendation to existing customers on the basis of materiality and risk, and should conduct due diligence on such existing relationships at appropriate times.

6. Financial institutions should, in relation to politically exposed persons, in addition to performing normal due diligence measures:

a) Have appropriate risk management systems to determine whether the customer is a politically exposed person.

b) Obtain senior management approval for establishing business relationships with such customers.

c) Take reasonable measures to establish the source of wealth and source of funds.

d) Conduct enhanced ongoing monitoring of the business relationship.

7. Financial institutions should, in relation to cross-border correspondent banking and other similar relationships, in addition to performing normal due diligence measures:

a) Gather sufficient information about a respondent institution to understand fully the nature of the respondent's business and to determine from publicly available information the reputation of the

institution and the quality of supervision, including whether it has been subject to a money laundering or terrorist financing investigation or regulatory action.

b) Assess the respondent institution's anti-money laundering and terrorist financing controls.

c) Obtain approval from senior management before establishing new correspondent relationships.

d) Document the respective responsibilities of each institution.

e) With respect to «payable-through accounts», be satisfied that the respondent bank has verified the identity of and performed on-going due diligence on the customers having direct access to accounts of the correspondent and that it is able to provide relevant customer identification data upon request to the correspondent bank.

8. Financial institutions should pay special attention to any money laundering threats that may arise from new or developing technologies that might favour anonymity, and take measures, if needed, to prevent their use in money laundering schemes. In particular, financial institutions should have policies and procedures in place to address any specific risks associated with non-face to face business relationships or transactions.

9. Countries may permit financial institutions to rely on intermediaries or other third parties to perform elements (a) – (c) of the CDD process or to introduce business, provided that the criteria set out below are met. Where such reliance is permitted, the ultimate responsibility for customer identification and verification remains with the financial institution relying on the third party.

The criteria that should be met are as follows:

a) A financial institution relying upon a third party should immediately obtain the necessary information concerning elements (a) – (c) of the CDD process. Financial institutions should take adequate steps to satisfy themselves that copies of identification data and other relevant documentation relating to the CDD requirements will be made available from the third party upon request without delay.

b) The financial institution should satisfy itself that the third party is regulated and supervised for, and has measures in place to comply with CDD requirements in line with Recommendations 5 and 10.

It is left to each country to determine in which countries the third party that meets the conditions can be based, having regard to information availa-

ble on countries that do not or do not adequately apply the FATF Recommendations.

10. Financial institutions should maintain, for at least five years, all necessary records on transactions, both domestic or international, to enable them to comply swiftly with information requests from the competent authorities. Such records must be sufficient to permit reconstruction of individual transactions (including the amounts and types of currency involved if any) so as to provide, if necessary, evidence for prosecution of criminal activity.

Financial institutions should keep records on the identification data obtained through the customer due diligence process (e.g. copies or records of official identification documents like passports, identity cards, driving licenses or similar documents), account files and business correspondence for at least five years after the business relationship is ended.

The identification data and transaction records should be available to domestic competent authorities upon appropriate authority.

11. Financial institutions should pay special attention to all complex, unusual large transactions, and all unusual patterns of transactions, which have no apparent economic or visible lawful purpose. The background and purpose of such transactions should, as far as possible, be examined, the findings established in writing, and be available to help competent authorities and auditors.

12. The customer due diligence and record-keeping requirements set out in Recommendations 5, 6, and 8 to 11 apply to designated non-financial businesses and professions in the following situations:

a) Casinos – when customers engage in financial transactions equal to or above the applicable designated threshold.

b) Real estate agents – when they are involved in transactions for their client concerning the buying and selling of real estate.

c) Dealers in precious metals and dealers in precious stones – when they engage in any cash transaction with a customer equal to or above the applicable designated threshold.

d) Lawyers, notaries, other independent legal professionals and accountants when they prepare for or carry out transactions for their client concerning the following activities:

- buying and selling of real estate;
- managing of client money, securities or other assets;

- management of bank, savings or securities accounts;
- organisation of contributions for the creation, operation or management of companies;
- creation, operation or management of legal persons or arrangements, and buying and selling of business entities.

e) Trust and company service providers when they prepare for or carry out transactions for a client concerning the activities listed in the definition in the Glossary.

Reporting of suspicious transactions and compliance

13. If a financial institution suspects or has reasonable grounds to suspect that funds are the proceeds of a criminal activity, or are related to terrorist financing, it should be required, directly by law or regulation, to report promptly its suspicions to the financial intelligence unit (FIU).

14. Financial institutions, their directors, officers and employees should be:

a) Protected by legal provisions from criminal and civil liability for breach of any restriction on disclosure of information imposed by contract or by any legislative, regulatory or administrative provision, if they report their suspicions in good faith to the FIU, even if they did not know precisely what the underlying criminal activity was, and regardless of whether illegal activity actually occurred.

b) Prohibited by law from disclosing the fact that a suspicious transaction report (STR) or related information is being reported to the FIU.

15. Financial institutions should develop programmes against money laundering and terrorist financing. These programmes should include:

a) The development of internal policies, procedures and controls, including appropriate compliance management arrangements, and adequate screening procedures to ensure high standards when hiring employees.

b) An ongoing employee training programme.

c) An audit function to test the system.

16. The requirements set out in Recommendations 13 to 15, and 21 apply to all designated non-financial businesses and professions, subject to the following qualifications:

a) Lawyers, notaries, other independent legal professionals and accountants should be required to report suspicious transactions when, on behalf

of or for a client, they engage in a financial transaction in relation to the activities described in Recommendation 12(d). Countries are strongly encouraged to extend the reporting requirement to the rest of the professional activities of accountants, including auditing.

b) Dealers in precious metals and dealers in precious stones should be required to report suspicious transactions when they engage in any cash transaction with a customer equal to or above the applicable designated threshold.

c) Trust and company service providers should be required to report suspicious transactions for a client when, on behalf of or for a client, they engage in a transaction in relation to the activities referred to Recommendation 12(e).

Lawyers, notaries, other independent legal professionals, and accountants acting as independent legal professionals, are not required to report their suspicions if the relevant information was obtained in circumstances where they are subject to professional secrecy or legal professional privilege.

Other measures to deter money laundering and terrorist financing

17. Countries should ensure that effective, proportionate and dissuasive sanctions, whether criminal, civil or administrative, are available to deal with natural or legal persons covered by these Recommendations that fail to comply with anti-money laundering or terrorist financing requirements.

18. Countries should not approve the establishment or accept the continued operation of shell banks. Financial institutions should refuse to enter into, or continue, a correspondent banking relationship with shell banks. Financial institutions should also guard against establishing relations with respondent foreign financial institutions that permit their accounts to be used by shell banks.

19. Countries should consider the feasibility and utility of a system where banks and other financial institutions and intermediaries would report all domestic and international currency transactions above a fixed amount, to a national central agency with a computerised data base, available to competent authorities for use in money laundering or terrorist financing cases, subject to strict safeguards to ensure proper use of the information.

20. Countries should consider applying the FATF Recommendations to businesses and professions, other than designated non-financial businesses

and professions, that pose a money laundering or terrorist financing risk.

Countries should further encourage the development of modern and secure techniques of money management that are less vulnerable to money laundering.

Measures to be taken with respect to countries that do not or insufficiently comply with the FATF Recommendations

21. Financial institutions should give special attention to business relationships and transactions with persons, including companies and financial institutions, from countries which do not or insufficiently apply the FATF Recommendations. Whenever these transactions have no apparent economic or visible lawful purpose, their background and purpose should, as far as possible, be examined, the findings established in writing, and be available to help competent authorities. Where such a country continues not to apply or insufficiently applies the FATF Recommendations, countries should be able to apply appropriate countermeasures.

22. Financial institutions should ensure that the principles applicable to financial institutions, which are mentioned above are also applied to branches and majority owned subsidiaries located abroad, especially in countries which do not or insufficiently apply the FATF Recommendations, to the extent that local applicable laws and regulations permit. When local applicable laws and regulations prohibit this implementation, competent authorities in the country of the parent institution should be informed by the financial institutions that they cannot apply the FATF Recommendations.

Regulation and supervision

23. Countries should ensure that financial institutions are subject to adequate regulation and supervision and are effectively implementing the FATF Recommendations. Competent authorities should take the necessary legal or regulatory measures to prevent criminals or their associates from holding or being the beneficial owner of a significant or controlling interest or holding a management function in a financial institution.

For financial institutions subject to the Core Principles, the regulatory and supervisory measures that apply for prudential purposes and which are also relevant to money laundering, should

apply in a similar manner for anti-money laundering and terrorist financing purposes.

Other financial institutions should be licensed or registered and appropriately regulated, and subject to supervision or oversight for anti-money laundering purposes, having regard to the risk of money laundering or terrorist financing in that sector. At a minimum, businesses providing a service of money or value transfer, or of money or currency changing should be licensed or registered, and subject to effective systems for monitoring and ensuring compliance with national requirements to combat money laundering and terrorist financing.

24. Designated non-financial businesses and professions should be subject to regulatory and supervisory measures as set out below.

a) Casinos should be subject to a comprehensive regulatory and supervisory regime that ensures that they have effectively implemented the necessary anti-money laundering and terrorist-financing measures. At a minimum:

- casinos should be licensed;
- competent authorities should take the necessary legal or regulatory measures to prevent criminals or their associates from holding or being the beneficial owner of a significant or controlling interest, holding a management function in, or being an operator of a casino
- competent authorities should ensure that casinos are effectively supervised for compliance with requirements to combat money laundering and terrorist financing.

b) Countries should ensure that the other categories of designated non-financial businesses and professions are subject to effective systems for monitoring and ensuring their compliance with requirements to combat money laundering and terrorist financing. This should be performed on a risk-sensitive basis. This may be performed by a government authority or by an appropriate self-regulatory organisation, provided that such an organisation can ensure that its members comply with their obligations to combat money laundering and terrorist financing.

25. The competent authorities should establish guidelines, and provide feedback which will assist financial institutions and designated non-financial businesses and professions in applying national measures to combat money laundering and terrorist financing, and in particular, in detecting and reporting suspicious transactions.

C. Institutional and other measures necessary in systems for combating money laundering and terrorist financing

Competent authorities, their powers and resources

26. Countries should establish a FIU that serves as a national centre for the receiving (and, as permitted, requesting), analysis and dissemination of STR and other information regarding potential money laundering or terrorist financing. The FIU should have access, directly or indirectly, on a timely basis to the financial, administrative and law enforcement information that it requires to properly undertake its functions, including the analysis of STR.

27. Countries should ensure that designated law enforcement authorities have responsibility for money laundering and terrorist financing investigations. Countries are encouraged to support and develop, as far as possible, special investigative techniques suitable for the investigation of money laundering, such as controlled delivery, undercover operations and other relevant techniques. Countries are also encouraged to use other effective mechanisms such as the use of permanent or temporary groups specialised in asset investigation, and co-operative investigations with appropriate competent authorities in other countries.

28. When conducting investigations of money laundering and underlying predicate offences, competent authorities should be able to obtain documents and information for use in those investigations, and in prosecutions and related actions. This should include powers to use compulsory measures for the production of records held by financial institutions and other persons, for the search of persons and premises, and for the seizure and obtaining of evidence.

29. Supervisors should have adequate powers to monitor and ensure compliance by financial institutions with requirements to combat money laundering and terrorist financing, including the authority to conduct inspections. They should be authorised to compel production of any information from financial institutions that is relevant to monitoring such compliance, and to impose adequate administrative sanctions for failure to comply with such requirements.

30. Countries should provide their competent authorities involved in combating money laundering

and terrorist financing with adequate financial, human and technical resources. Countries should have in place processes to ensure that the staff of those authorities are of high integrity.

31. Countries should ensure that policy makers, the FIU, law enforcement and supervisors have effective mechanisms in place which enable them to co-operate, and where appropriate co-ordinate domestically with each other concerning the development and implementation of policies and activities to combat money laundering and terrorist financing.

32. Countries should ensure that their competent authorities can review the effectiveness of their systems to combat money laundering and terrorist financing systems by maintaining comprehensive statistics on matters relevant to the effectiveness and efficiency of such systems. This should include statistics on the STR received and disseminated; on money laundering and terrorist financing investigations, prosecutions and convictions; on property frozen, seized and confiscated; and on mutual legal assistance or other international requests for co-operation.

Transparency of legal persons and arrangements

33. Countries should take measures to prevent the unlawful use of legal persons by money launderers. Countries should ensure that there is adequate, accurate and timely information on the beneficial ownership and control of legal persons that can be obtained or accessed in a timely fashion by competent authorities. In particular, countries that have legal persons that are able to issue bearer shares should take appropriate measures to ensure that they are not misused for money laundering and be able to demonstrate the adequacy of those measures. Countries could consider measures to facilitate access to beneficial ownership and control information to financial institutions undertaking the requirements set out in Recommendation 5.

34. Countries should take measures to prevent the unlawful use of legal arrangements by money launderers. In particular, countries should ensure that there is adequate, accurate and timely information on express trusts, including information on the settlor, trustee and beneficiaries, that can be obtained or accessed in a timely fashion by competent authorities. Countries could consider measures to facilitate access to beneficial ownership and

control information to financial institutions undertaking the requirements set out in Recommendation 5.

D. International co-operation

35. Countries should take immediate steps to become party to and implement fully the Vienna Convention, the Palermo Convention, and the 1999 United Nations International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. Countries are also encouraged to ratify and implement other relevant international conventions, such as the 1990 Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and the 2002 Inter-American Convention against Terrorism.

Mutual legal assistance and extradition

36. Countries should rapidly, constructively and effectively provide the widest possible range of mutual legal assistance in relation to money laundering and terrorist financing investigations, prosecutions, and related proceedings. In particular, countries should:

a) Not prohibit or place unreasonable or unduly restrictive conditions on the provision of mutual legal assistance.

b) Ensure that they have clear and efficient processes for the execution of mutual legal assistance requests.

c) Not refuse to execute a request for mutual legal assistance on the sole ground that the offence is also considered to involve fiscal matters.

d) Not refuse to execute a request for mutual legal assistance on the grounds that laws require financial institutions to maintain secrecy or confidentiality.

Countries should ensure that the powers of their competent authorities required under Recommendation 28 are also available for use in response to requests for mutual legal assistance, and if consistent with their domestic framework, in response to direct requests from foreign judicial or law enforcement authorities to domestic counterparts.

To avoid conflicts of jurisdiction, consideration should be given to devising and applying mechanisms for determining the best venue for prosecution of defendants in the interests of justice in cases that are subject to prosecution in more than one country.

37. Countries should, to the greatest extent possible, render mutual legal assistance notwithstanding the absence of dual criminality.

Where dual criminality is required for mutual legal assistance or extradition, that requirement should be deemed to be satisfied regardless of whether both countries place the offence within the same category of offence or denominate the offence by the same terminology, provided that both countries criminalise the conduct underlying the offence.

38. There should be authority to take expeditious action in response to requests by foreign countries to identify, freeze, seize and confiscate property laundered, proceeds from money laundering or predicate offences, instrumentalities used in or intended for use in the commission of these offences, or property of corresponding value. There should also be arrangements for co-ordinating seizure and confiscation proceedings, which may include the sharing of confiscated assets.

39. Countries should recognise money laundering as an extraditable offence. Each country should either extradite its own nationals, or where a country does not do so solely on the grounds of nationality, that country should, at the request of the country seeking extradition, submit the case without undue delay to its competent authorities for the purpose of prosecution of the offences set forth in the request. Those authorities should take their decision and conduct their proceedings in the same manner as in the case of any other offence of a serious nature under the domestic law of that country. The countries concerned should cooperate with each other, in particular on procedural and evidentiary aspects, to ensure the efficiency of such prosecutions.

Subject to their legal frameworks, countries may consider simplifying extradition by allowing direct transmission of extradition requests between appropriate ministries, extraditing persons based only on warrants of arrests or judgements, and/or introducing a simplified extradition of consenting persons who waive formal extradition proceedings.

Other forms of co-operation

40. Countries should ensure that their competent authorities provide the widest possible range of international co-operation to their foreign counterparts. There should be clear and effective gateways to facilitate the prompt and constructive

exchange directly between counterparts, either spontaneously or upon request, of information relating to both money laundering and the underlying predicate offences. Exchanges should be permitted without unduly restrictive conditions. In particular:

a) Competent authorities should not refuse a request for assistance on the sole ground that the request is also considered to involve fiscal matters.

b) Countries should not invoke laws that require financial institutions to maintain secrecy or confidentiality as a ground for refusing to provide co-operation.

c) Competent authorities should be able to conduct inquiries; and where possible, investigations; on behalf of foreign counterparts.

Where the ability to obtain information sought by a foreign competent authority is not within the mandate of its counterpart, countries are also encouraged to permit a prompt and constructive exchange of information with non-counterparts. Co-operation with foreign authorities other than counterparts could occur directly or indirectly. When uncertain about the appropriate avenue to follow, competent authorities should first contact their foreign counterparts for assistance.

Countries should establish controls and safeguards to ensure that information exchanged by competent authorities is used only in an authorised manner, consistent with their obligations concerning privacy and data protection.

Vedlegg 4

Special Recommendations (SR) on Terrorist Financing

I. Ratification and implementation of UN instruments

Each country should take immediate steps to ratify and to implement fully the 1999 United Nations International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism.

Countries should also immediately implement the United Nations resolutions relating to the prevention and suppression of the financing of terrorist acts, particularly United Nations Security Council Resolution 1373.

II. Criminalising the financing of terrorism and associated money laundering

Each country should criminalise the financing of terrorism, terrorist acts and terrorist organisations. Countries should ensure that such offences are designated as money laundering predicate offences.

III. Freezing and confiscating terrorist assets

Each country should implement measures to freeze without delay funds or other assets of terrorists, those who finance terrorism and terrorist organisations in accordance with the United Nations resolutions relating to the prevention and suppression of the financing of terrorist acts.

Each country should also adopt and implement measures, including legislative ones, which would enable the competent authorities to seize and confiscate property that is the proceeds of, or used in, or intended or allocated for use in, the financing of terrorism, terrorist acts or terrorist organisations.

IV. Reporting suspicious transactions related to terrorism

If financial institutions, or other businesses or entities subject to anti-money laundering obligations, suspect or have reasonable grounds to suspect that funds are linked or related to, or are to be used for terrorism, terrorist acts or by terrorist organisations,

they should be required to report promptly their suspicions to the competent authorities.

V. International co-operation

Each country should afford another country, on the basis of a treaty, arrangement or other mechanism for mutual legal assistance or information exchange, the greatest possible measure of assistance in connection with criminal, civil enforcement, and administrative investigations, inquiries and proceedings relating to the financing of terrorism, terrorist acts and terrorist organisations.

Countries should also take all possible measures to ensure that they do not provide safe havens for individuals charged with the financing of terrorism, terrorist acts or terrorist organisations, and should have procedures in place to extradite, where possible, such individuals.

VI. Alternative remittance

Each country should take measures to ensure that persons or legal entities, including agents, that provide a service for the transmission of money or value, including transmission through an informal money or value transfer system or network, should be licensed or registered and subject to all the FATF Recommendations that apply to banks and non-bank financial institutions. Each country should ensure that persons or legal entities that carry out this service illegally are subject to administrative, civil or criminal sanctions.

VII. Wire transfers

Countries should take measures to require financial institutions, including money remitters, to include accurate and meaningful originator information (name, address and account number) on funds transfers and related messages that are sent, and the information should remain with the transfer or related message through the payment chain.

Countries should take measures to ensure that financial institutions, including money remitters, conduct enhanced scrutiny of and monitor for sus-

picious activity funds transfers which do not contain complete originator information (name, address and account number).

VIII. Non-profit organisations

Countries should review the adequacy of laws and regulations that relate to entities that can be abused for the financing of terrorism. Non-profit organisations are particularly vulnerable, and countries should ensure that they cannot be misused:

- i. by terrorist organisations posing as legitimate entities;
- ii. to exploit legitimate entities as conduits for terrorist financing, including for the purpose of escaping asset freezing measures; and
- iii. to conceal or obscure the clandestine diversion of funds intended for legitimate purposes to terrorist organisations.

IX. Cash couriers

Countries should have measures in place to detect the physical cross-border transportation of currency and bearer negotiable instruments, including a declaration system or other disclosure obligation.

Countries should ensure that their competent authorities have the legal authority to stop or restrain currency or bearer negotiable instruments that are suspected to be related to terrorist financing or money laundering, or that are falsely declared or disclosed.

Countries should ensure that effective, proportionate and dissuasive sanctions are available to deal with persons who make false declaration(s) or disclosure(s). In cases where the currency or bearer negotiable instruments are related to terrorist financing or money laundering, countries should also adopt measures, including legislative ones consistent with Recommendation 3 and Special Recommendation III, which would enable the confiscation of such currency or instruments.

Vedlegg 5

Regulation (EC) No 1781/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 on information on the payer accompanying transfers of funds

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 95 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission,

Having regard to the opinion of the European Central Bank,

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty,

Whereas:

1. Flows of dirty money through transfers of funds can damage the stability and reputation of the financial sector and threaten the internal market. Terrorism shakes the very foundations of our society. The soundness, integrity and stability of the system of transfers of funds and confidence in the financial system as a whole could be seriously jeopardised by the efforts of criminals and their associates either to disguise the origin of criminal proceeds or to transfer funds for terrorist purposes.
2. In order to facilitate their criminal activities, money launderers and terrorist financiers could try to take advantage of the freedom of capital movements entailed by the integrated financial area, unless certain coordinating measures are adopted at Community level. By its scale, Community action should ensure that Special Recommendation VII on wire transfers (SR VII) of the Financial Action Task Force (FATF) established by the Paris G7 Summit of 1989 is transposed uniformly throughout the European Union, and, in particular, that there is no discrimination between national payments within a Member State and crossborder payments between Member States. Uncoordinated action by Member States alone in the field of crossborder transfers of funds could have a significant impact on the smooth functioning of payment systems at EU level, and therefore damage the internal market in the field of financial services.
3. In the wake of the terrorist attacks in the USA on 11 September 2001, the extraordinary European Council on 21 September 2001 reiterated that the fight against terrorism is a key objective of the European Union. The European Council approved a plan of action dealing with enhanced police and judicial cooperation, developing international legal instruments against terrorism, preventing terrorist funding, strengthening air security and greater consistency between all relevant policies. This plan of action was revised by the European Council following the terrorist attacks of 11 March 2004 in Madrid, and now specifically addresses the need to ensure that the legislative framework created by the Community for the purpose of combating terrorism and improving judicial cooperation is adapted to the nine Special Recommendations against Terrorist Financing adopted by the FATF.
4. In order to prevent terrorist funding, measures aimed at the freezing of funds and economic resources of certain persons, groups and entities have been taken, including Regulation (EC) No 2580/2001 (3), and Council Regulation (EC) No 881/2002 (4). To that same end, measures aimed at protecting the financial system against the channelling of funds and economic resources for terrorist purposes have been taken. Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council (5) contains a number of measures aimed at combating the misuse of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. Those measures do not, however, fully prevent terrorists and other criminals from having access to payment systems for moving their funds.
5. In order to foster a coherent approach in the international context in the field of combating money laundering and terrorist financing, further Community action should take account of developments at that level, namely the nine

Special Recommendations against Terrorist Financing adopted by the FATF, and in particular SR VII and the revised interpretative note for its implementation.

6. The full traceability of transfers of funds can be a particularly important and valuable tool in the prevention, investigation and detection of money laundering or terrorist financing. It is therefore appropriate, in order to ensure the transmission of information on the payer throughout the payment chain, to provide for a system imposing the obligation on payment service providers to have transfers of funds accompanied by accurate and meaningful information on the payer.
7. The provisions of this Regulation apply without prejudice to Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council (1). For example, information collected and kept for the purpose of this Regulation should not be used for commercial purposes.
8. Persons who merely convert paper documents into electronic data and are acting under a contract with a payment service provider do not fall within the scope of this Regulation; the same applies to any natural or legal person who provides payment service providers solely with messaging or other support systems for transmitting funds or with clearing and settlement systems.
9. It is appropriate to exclude from the scope of this Regulation transfers of funds that represent a low risk of money laundering or terrorist financing. Such exclusions should cover credit or debit cards, Automated Teller Machine (ATM) withdrawals, direct debits, truncated cheques, payments of taxes, fines or other levies, and transfers of funds where both the payer and the payee are payment service providers acting on their own behalf. In addition, in order to reflect the special characteristics of national payment systems, Member States may exempt electronic giro payments, provided that it is always possible to trace the transfer of funds back to the payer. Where Member States have applied the derogation for electronic money in Directive 2005/60/EC, it should be applied under this Regulation, provided the amount transacted does not exceed EUR 1 000.
10. The exemption for electronic money, as defined by Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council (2), covers electronic money irrespective of whether the issuer of such money benefits from a waiver under Article 8 of that Directive.
11. In order not to impair the efficiency of payment systems, the verification requirements for transfers of funds made from an account should be separate from those for transfers of funds not made from an account. In order to balance the risk of driving transactions underground by imposing overly strict identification requirements against the potential terrorist threat posed by small transfers of funds, the obligation to check whether the information on the payer is accurate should, in the case of transfers of funds not made from an account, be imposed only in respect of individual transfers of funds that exceed EUR 1 000, without prejudice to the obligations under Directive 2005/60/EC. For transfers of funds made from an account, payment service providers should not be required to verify information on the payer accompanying each transfer of funds, where the obligations under Directive 2005/60/EC have been met.
12. Against the background of Regulation (EC) No 2560/2001 of the European Parliament and of the Council and the Commission Communication 'A New Legal Framework for Payments in the Internal Market', it is sufficient to provide for simplified information on the payer to accompany transfers of funds within the Community.
13. In order to allow the authorities responsible for combating money laundering or terrorist financing in third countries to trace the source of funds used for those purposes, transfers of funds from the Community to outside the Community should carry complete information on the payer. Those authorities should be granted access to complete information on the payer only for the purposes of preventing, investigating and detecting money laundering or terrorist financing.
14. For transfers of funds from a single payer to several payees to be sent in an inexpensive way in batch files containing individual transfers from the Community to outside the Community, provision should be made for such individual transfers to carry only the account number of the payer or a unique identifier provided that the batch file contains complete information on the payer.
15. In order to check whether the required information on the payer accompanies transfers of funds, and to help to identify suspicious transactions, the payment service provider of the payee should have effective procedures in

place in order to detect whether information on the payer is missing.

16. Owing to the potential terrorist financing threat posed by anonymous transfers, it is appropriate to enable the payment service provider of the payee to avoid or correct such situations when it becomes aware that information on the payer is missing or incomplete. In this regard, flexibility should be allowed as concerns the extent of information on the payer on a risk-sensitive basis. In addition, the accuracy and completeness of information on the payer should remain the responsibility of the payment service provider of the payer. Where the payment service provider of the payer is situated outside the territory of the Community, enhanced customer due diligence should be applied, in accordance with Directive 2005/60/EC, in respect of cross-border correspondent banking relationships with that payment service provider.
17. Where guidance is given by national competent authorities as regards the obligations either to reject all transfers from a payment service provider which regularly fails to supply the required information on the payer or to decide whether or not to restrict or terminate a business relationship with that payment service provider, it should inter alia be based on the convergence of best practices and should also take into account the fact that the revised interpretative note to SR VII of the FATF allows third countries to set a threshold of EUR 1 000 or USD 1 000 for the obligation to send information on the payer, without prejudice to the objective of efficiently combating money laundering and terrorist financing.
18. In any event, the payment service provider of the payee should exercise special vigilance, assessing the risks, when it becomes aware that information on the payer is missing or incomplete, and should report suspicious transactions to the competent authorities, in accordance with the reporting obligations set out in Directive 2005/60/EC and national implementing measures.
19. The provisions on transfers of funds where information on the payer is missing or incomplete apply without prejudice to any obligations on payment service providers to suspend and/or reject transfers of funds which violate provisions of civil, administrative or criminal law.
20. Until technical limitations that may prevent intermediary payment service providers from satisfying the obligation to transmit all the information they receive on the payer are removed, those intermediary payment service providers should keep records of that information. Such technical limitations should be removed as soon as payment systems are upgraded.
21. Since in criminal investigations it may not be possible to identify the data required or the individuals involved until many months, or even years, after the original transfer of funds, it is appropriate to require payment service providers to keep records of information on the payer for the purposes of preventing, investigating and detecting money laundering or terrorist financing. This period should be limited.
22. To enable prompt action to be taken in the fight against terrorism, payment service providers should respond promptly to requests for information on the payer from the authorities responsible for combating money laundering or terrorist financing in the Member State where they are situated.
23. The number of working days in the Member State of the payment service provider of the payer determines the number of days to respond to requests for information on the payer.
24. Given the importance of the fight against money laundering and terrorist financing, Member States should lay down effective, proportionate and dissuasive penalties in national law for failure to comply with this Regulation.
25. The measures necessary for the implementation of this Regulation should be adopted in accordance with Council Decision 1999/468/EC of 28 June 1999 laying down the procedures for the exercise of implementing powers conferred on the Commission.
26. A number of countries and territories which do not form part of the territory of the Community share a monetary union with a Member State, form part of the currency area of a Member State or have signed a monetary convention with the European Community represented by a Member State, and have payment service providers that participate directly or indirectly in the payment and settlement systems of that Member State. In order to avoid the application of this Regulation to transfers of funds between the Member States concerned and those countries or territories having a significant negative effect on the economies of those countries or territories, it is appropriate to provide for the possibility for such transfers of funds to be treated as transfers of funds within the Member States concerned.

27. In order not to discourage donations for charitable purposes, it is appropriate to authorise Member States to exempt payment services providers situated in their territory from collecting, verifying, recording, or sending information on the payer for transfers of funds up to a maximum amount of EUR 150 executed within the territory of that Member State. It is also appropriate to make this option conditional upon requirements to be met by non-profit organisations, in order to allow Member States to ensure that this exemption does not give rise to abuse by terrorists as a cover for or a means of facilitating the financing of their activities.
 28. Since the objectives of this Regulation cannot be sufficiently achieved by the Member States and can therefore, by reason of the scale or effects of the action, be better achieved at Community level, the Community may adopt measures, in accordance with the principle of subsidiarity as set out in Article 5 of the Treaty. In accordance with the principle of proportionality, as set out in that Article, this Regulation does not go beyond what is necessary in order to achieve those objectives.
 29. In order to establish a coherent approach in the field of combating money laundering and terrorist financing, the main provisions of this Regulation should apply from the same date as the relevant provisions adopted at international level,
2. 'money laundering' means any conduct which, when committed intentionally, is regarded as money laundering for the purposes of Article 1(2) or (3) of Directive 2005/60/EC;
 3. 'payer' means either a natural or legal person who holds an account and allows a transfer of funds from that account, or, where there is no account, a natural or legal person who places an order for a transfer of funds;
 4. 'payee' means a natural or legal person who is the intended final recipient of transferred funds;
 5. 'payment service provider' means a natural or legal person whose business includes the provision of transfer of funds services;
 6. 'intermediary payment service provider' means a payment service provider, neither of the payer nor of the payee, that participates in the execution of transfers of funds;
 7. 'transfer of funds' means any transaction carried out on behalf of a payer through a payment service provider by electronic means, with a view to making funds available to a payee at a payment service provider, irrespective of whether the payer and the payee are the same person;
 8. 'batch file transfer' means several individual transfers of funds which are bundled together for transmission;
 9. 'unique identifier' means a combination of letters, numbers or symbols, determined by the payment service provider, in accordance with the protocols of the payment and settlement system or messaging system used to effect the transfer of funds.

HAVE ADOPTED THIS REGULATION:

Chapter I

Subject matter, definitions and scope

Article 1

Subject matter

This Regulation lays down rules on information on the payer to accompany transfers of funds for the purposes of the prevention, investigation and detection of money laundering and terrorist financing.

Article 2

Definitions

For the purposes of this Regulation, the following definitions shall apply:

1. 'terrorist financing' means the provision or collection of funds within the meaning of Article 1(4) of Directive 2005/60/EC;

Article 3

Scope

1. This Regulation shall apply to transfers of funds, in any currency, which are sent or received by a payment service provider established in the Community.
2. This Regulation shall not apply to transfers of funds carried out using a credit or debit card, provided that:
 - a) the payee has an agreement with the payment service provider permitting payment for the provision of goods and services; and
 - b) a unique identifier, allowing the transaction to be traced back to the payer, accompanies such transfer of funds.

3. Where a Member State chooses to apply the derogation set out in Article 11(5)(d) of Directive 2005/60/EC, this Regulation shall not apply to transfers of funds using electronic money covered by that derogation, except where the amount transferred exceeds EUR 1 000.
 4. Without prejudice to paragraph 3, this Regulation shall not apply to transfers of funds carried out by means of a mobile telephone or any other digital or Information Technology (IT) device, when such transfers are pre-paid and do not exceed EUR 150.
 5. This Regulation shall not apply to transfers of funds carried out by means of a mobile telephone or any other digital or IT device, when such transfers are post-paid and meet all of the following conditions:
 - a) the payee has an agreement with the payment service provider permitting payment for the provision of goods and services;
 - b) a unique identifier, allowing the transaction to be traced back to the payer, accompanies the transfer of funds;
 - and
 - c) the payment service provider is subject to the obligations set out in Directive 2005/60/EC.
 6. Member States may decide not to apply this Regulation to transfers of funds within that Member State to a payee account permitting payment for the provision of goods or services if:
 - a) the payment service provider of the payee is subject to the obligations set out in Directive 2005/60/EC;
 - b) the payment service provider of the payee is able by means of a unique reference number to trace back, through the payee, the transfer of funds from the natural or legal person who has an agreement with the payee for the provision of goods and services;
 - and
 - c) the amount transacted is EUR 1 000 or less.
- that a unique identifier accompanies the transfer of funds, enabling the natural or legal person to be traced back;
- c) where truncated cheques are used;
 - d) to public authorities for taxes, fines or other levies within a Member State;
 - e) where both the payer and the payee are payment service providers acting on their own behalf.

Chapter II

Obligations on the payment service provider of the payer

Article 4

Complete information on the payer

1. Complete information on the payer shall consist of his name, address and account number.
2. The address may be substituted with the date and place of birth of the payer, his customer identification number or national identity number.
3. Where the payer does not have an account number, the payment service provider of the payer shall substitute it by a unique identifier which allows the transaction to be traced back to the payer.

Article 5

Information accompanying transfers of funds and record keeping

1. Payment service providers shall ensure that transfers of funds are accompanied by complete information on the payer.
2. The payment service provider of the payer shall, before transferring the funds, verify the complete information on the payer on the basis of documents, data or information obtained from a reliable and independent source.
3. In the case of transfers of funds from an account, verification may be deemed to have taken place if:
 - a) a payer's identity has been verified in connection with the opening of the account and the information obtained by this verification has been stored in accordance with the obligations set out in Articles 8(2) and 30(a) of Directive 2005/60/EC;
 - or
 - b) the payer falls within the scope of Article 9(6) of Directive 2005/60/EC.

Member States making use of this derogation shall inform the Commission thereof.

7. This Regulation shall not apply to transfers of funds:
 - a) where the payer withdraws cash from his or her own account;
 - b) where there is a debit transfer authorisation between two parties permitting payments between them through accounts, provided

4. However, without prejudice to Article 7(c) of Directive 2005/60/EC, in the case of transfers of funds not made from an account, the payment service provider of the payer shall verify the information on the payer only where the amount exceeds EUR 1 000, unless the transaction is carried out in several operations that appear to be linked and together exceed EUR 1 000.
5. The payment service provider of the payer shall for five years keep records of complete information on the payer which accompanies transfers of funds.

Article 6

Transfers of funds within the Community

1. By way of derogation from Article 5(1), where both the payment service provider of the payer and the payment service provider of the payee are situated in the Community, transfers of funds shall be required to be accompanied only by the account number of the payer or a unique identifier allowing the transaction to be traced back to the payer.
2. However, if so requested by the payment service provider of the payee, the payment service provider of the payer shall make available to the payment service provider of the payee complete information on the payer, within three working days of receiving that request.

Article 7

Transfers of funds from the Community to outside the Community

1. Transfers of funds where the payment service provider of the payee is situated outside the Community shall be accompanied by complete information on the payer.
2. In the case of batch file transfers from a single payer where the payment service providers of the payees are situated outside the Community, paragraph 1 shall not apply to the individual transfers bundled together therein, provided that the batch file contains that information and that the individual transfers carry the account number of the payer or a unique identifier.

Chapter III

Obligations on the payment service provider of the payee

Article 8

Detection of missing information on the payer

The payment service provider of the payee shall detect whether, in the messaging or payment and settlement system used to effect a transfer of funds, the fields relating to the information on the payer have been completed using the characters or inputs admissible within the conventions of that messaging or payment and settlement system. Such provider shall have effective procedures in place in order to detect whether the following information on the payer is missing:

- a) for transfers of funds where the payment service provider of the payer is situated in the Community, the information required under Article 6;
- b) for transfers of funds where the payment service provider of the payer is situated outside the Community, complete information on the payer as referred to in Article 4, or where applicable, the information required under Article 13; and
- c) for batch file transfers where the payment service provider of the payer is situated outside the Community, complete information on the payer as referred to in Article 4 in the batch file transfer only, but not in the individual transfers bundled therein.

Article 9

Transfers of funds with missing or incomplete information on the payer

1. If the payment service provider of the payee becomes aware, when receiving transfers of funds, that information on the payer required under this Regulation is missing or incomplete, it shall either reject the transfer or ask for complete information on the payer. In any event, the payment service provider of the payee shall comply with any applicable law or administrative provisions relating to money laundering and terrorist financing, in particular, Regulations (EC) No 2580/2001 and (EC) No 881/2002, Directive 2005/60/EC and any national implementing measures.
2. Where a payment service provider regularly fails to supply the required information on the payer, the payment service provider of the

payee shall take steps, which may initially include the issuing of warnings and setting of deadlines, before either rejecting any future transfers of funds from that payment service provider or deciding whether or not to restrict or terminate its business relationship with that payment service provider.

The payment service provider of the payee shall report that fact to the authorities responsible for combating money laundering or terrorist financing.

Article 10

Risk-based assessment

The payment service provider of the payee shall consider missing or incomplete information on the payer as a factor in assessing whether the transfer of funds, or any related transaction, is suspicious, and whether it must be reported, in accordance with the obligations set out in Chapter III of Directive 2005/60/EC, to the authorities responsible for combating money laundering or terrorist financing.

Article 11

Record keeping

The payment service provider of the payee shall for five years keep records of any information received on the payer.

Chapter IV

Obligations on intermediary payment service providers

Article 12

Keeping information on the payer with the transfer

Intermediary payment service providers shall ensure that all information received on the payer that accompanies a transfer of funds is kept with the transfer.

Article 13

Technical limitations

1. This Article shall apply where the payment service provider of the payer is situated outside the Community and the intermediary payment service provider is situated within the Community.

2. Unless the intermediary payment service provider becomes aware, when receiving a transfer of funds, that information on the payer required under this Regulation is missing or incomplete, it may use a payment system with technical limitations which prevents information on the payer from accompanying the transfer of funds to send transfers of funds to the payment service provider of the payee.
3. Where the intermediary payment service provider becomes aware, when receiving a transfer of funds, that information on the payer required under this Regulation is missing or incomplete, it shall only use a payment system with technical limitations
4. if it is able to inform the payment service provider of the payee thereof, either within a messaging or payment system that provides for communication of this fact or through another procedure, provided that the manner of communication is accepted by, or agreed between, both payment service providers.
5. Where the intermediary payment service provider uses a payment system with technical limitations, the intermediary payment service provider shall, upon request from the payment service provider of the payee, make available to that payment service provider all the information on the payer which it has received, irrespective of whether it is complete or not, within three working days of receiving that request.
6. In the cases referred to in paragraphs 2 and 3, the intermediary payment service provider shall for five years keep records of all information received.

Chapter V

General obligations and implementing powers

Article 14

Cooperation obligations

Payment service providers shall respond fully and without delay, in accordance with the procedural requirements established in the national law of the Member State in which they are situated, to enquiries from the authorities responsible for combating money laundering or terrorist financing of that Member State concerning the information on the payer accompanying transfers of funds and corresponding records.

Without prejudice to national criminal law and the protection of fundamental rights, those authorities may use that information only for the purpose

ses of preventing, investigating or detecting money laundering or terrorist financing.

Article 15

Penalties and monitoring

1. Member States shall lay down the rules on penalties applicable to infringements of the provisions of this Regulation and shall take all measures necessary to ensure that they are implemented. Such penalties shall be effective, proportionate and dissuasive. They shall apply from 15 December 2007.
2. Member States shall notify the Commission of the rules referred to in paragraph 1 and the authorities responsible for their application by 14 December 2007 at the latest, and shall notify it without delay of any subsequent amendment affecting them.
3. Member States shall require competent authorities to effectively monitor, and take necessary measures with a view to ensuring, compliance with the requirements of this Regulation

Article 16

Committee procedure

1. The Commission shall be assisted by the Committee on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing established by Directive 2005/60/EC, hereinafter referred to as 'the Committee'.
2. Where reference is made to this paragraph, Articles 5 and 7 of Decision 1999/468/EC shall apply, having regard to the provisions of Article 8 thereof and provided that the implementing measures adopted in accordance with this procedure do not modify the essential provisions of this Regulation.

The period laid down in Article 5(6) of Decision 1999/468/EC shall be set at three months.

Chapter VI

Derogations

Article 17

Agreements with territories or countries which do not form part of the territory of the Community

1. The Commission may authorise any Member State to conclude agreements, under national arrangements, with a country or territory

which does not form part of the territory of the Community as determined in accordance with Article 299 of the Treaty, which contain derogations from this Regulation, in order to allow for transfers of funds between that country or territory and the Member State concerned to be treated as transfers of funds within that Member State.

Such agreements may be authorised only if:

- a) the country or territory concerned shares a monetary union with the Member State concerned, forms part of the currency area of that Member State or has signed a Monetary Convention with the European Community represented by a Member State;
 - b) payment service providers in the country or territory concerned participate directly or indirectly in payment and settlement systems in that Member State;
and
 - c) the country or territory concerned requires payment service providers under its jurisdiction to apply the same rules as those established under this Regulation.
2. Any Member State wishing to conclude an agreement as referred to in paragraph 1 shall send an application to the Commission and provide it with all the necessary information.
Upon receipt by the Commission of an application from a Member State, transfers of funds between that Member State and the country or territory concerned shall be provisionally treated as transfers of funds within that Member State, until a decision is reached in accordance with the procedure set out in this Article.
If the Commission considers that it does not have all the necessary information, it shall contact the Member State concerned within two months of receipt of the application and specify the additional information required.
Once the Commission has all the information it considers necessary for appraisal of the request, it shall within one month notify the requesting Member State accordingly and shall transmit the request to the other Member States.
 3. Within three months of the notification referred to in the fourth subparagraph of paragraph 2, the Commission shall decide, in accordance with the procedure referred to in Article 16(2), whether to authorise the Member State concerned to conclude the agreement referred to in paragraph 1 of this Article.

In any event, a decision as referred to in the first subparagraph shall be adopted within

eighteen months of receipt of the application by the Commission.

Article 18

Transfers of funds to non-profit organisations within a Member State

1. Member States may exempt payment service providers situated in their territory from the obligations set out in Article 5, as regards transfers of funds to organisations carrying out activities for non-profit charitable, religious, cultural, educational, social, scientific or fraternal purposes, provided that those organisations are subject to reporting and external audit requirements or supervision by a public authority or self-regulatory body recognised under national law and that those transfers of funds are limited to a maximum amount of EUR 150 per transfer and take place exclusively within the territory of that Member State.
2. Member States making use of this Article shall communicate to the Commission the measures that they have adopted for applying the option provided for in paragraph 1, including a list of organisations covered by the exemption, the names of the natural persons who ultimately control those organisations and an explanation of how the list will be updated. That information shall also be made available to the authorities responsible for combating money laundering and terrorist financing.
3. An up-to-date list of organisations covered by the exemption shall be communicated by the Member State concerned to the payment service providers operating in that Member State.

Article 19

Review clause

1. By 28 December 2011 the Commission shall present a report to the European Parliament and to the Council giving a full economic and legal assessment of the application of this Regulation, accompanied, if appropriate, by a proposal for its modification or repeal.

2. That report shall in particular review:
 - a) the application of Article 3 with regard to further experience of the possible misuse of electronic money, as defined in Article 1(3) of Directive 2000/46/EC, and other newly-developed means of payment, for the purposes of money laundering and terrorist financing. Should there be a risk of such misuse, the Commission shall submit a proposal to amend this Regulation;
 - b) the application of Article 13 with regard to the technical limitations which may prevent complete information on the payer from being transmitted to the payment service provider of the payee. Should it be possible to overcome such technical limitations in the light of new developments in the payments area, and taking into account related costs for payment service providers, the Commission shall submit a proposal to amend this Regulation.

Chapter VII

Final provisions

Article 20

Entry into force

This Regulation shall enter into force on the 20th day following the day of its publication in the Official Journal of the European Union, but in any event not before 1 January 2007.

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Strasbourg, 15 November 2006.

For the European Parliament
The President
J. BORRELL FONTELLES

For the Council
The President
P. LEHTOMÄKI

Norges offentlige utredninger

2007

Seriens redaksjon:
Departementenes servicesenter
Informasjonsforvaltning

1. Meglerprovisjon i forsikring.
<i>Finansdepartementet.</i>	7. Fritz Moen og norsk strafferettspleie.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>
2. Lovtiltak mot datakriminalitet.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>	8. En vurdering av særavgiftene.
<i>Finansdepartementet.</i>
3. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2007.
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet.</i>	9. Rosenborgsaken.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>
4. Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre.
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet.</i>	10. Om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.
<i>Finansdepartementet.</i>
5. Frarådningsplikt i kredittkjøp.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>	
6. Formål for framtida.
<i>Kunnskapsdepartementet.</i>	